

Ieroschimonahul Daniil- Sandu Tudor
și
„RUGUL APRINS”

de la Mănăstirea Antim la Mănăstirea Rarău

Notă asupra ediției

Ediția pe care o prezentăm cititorilor, doritori să cunoască opera literară și valoarea scrierilor poetului și publicistului, Sandu Tudor, (ieromonahul Daniil de la Rarău), are ca punct de plecare un simpozion organizat la Vatra Dornei și București în perioada 2004-2007, prin implicarea ierodiaconului Cleopa Paraschiv de la Mănăstirea Rarău.

La lucrări au participat profesori, poeți și teologi, redactori de reviste literare, fiecare dintre ei aducând un plus de informație asupra epocii și angajării intelectualității în păstrarea credinței și a tradiției culturii românești. Mișcarea spirituală „Rugul Aprins” de la M-reia Antim a înflăcărat multe inimi ale tinerilor de astăzi, rugători la M-reia Antim, dar și cititori-utilizatori ai tehnicii moderne de comunicare, internetul. Ei au răspuns fiecare după plinul inimii lor, căutând să trimită un semn de prețuire pentru trecutul nostru în credință și jertfă. Astfel, cu mult înainte de canonizarea voievodului Neagoe Basarab a fost alcătuit un frumos *Acatist*, închinat Sfântului Neagoe Basarab, scris de un elev din clasa a XII-a din Brașov, astăzi, student în anul al II-lea la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. El a participat și la Concursul de poezie religioasă, organizat în cinstea poetului-martir, Sandu Tudor. Volumul a fost închinat tuturor creatorilor de frumos autentic, frumosul deplin care nu poate fi exprimat în afara credinței în Dumnezeu. Mulțumim tuturor colaboratorilor, autori implicați în alcătuirea acestui volum, aceluia care au răspuns cu dragoste solicitărilor noastre și ale poetei Liliana Ursu, cunoscută autoare de poezie creștin-ortodoxă și traducătoare, una dintre poetele implicate în promovarea acestui tip de poezie, în cadrul radioului *România Cultural*, și în festivalurile de poezie, cu caracter național și internațional. Pimul *Concurs de poezie religioasă* s-a făcut la Vatra Dornei, cu ocazia Zilelor Dornelor (20-23 iulie, 2004-2007). Alte întâlniri au avut loc la Uniunea Scriitorilor din Calea Victoriei și la Muzeul Literaturii Române. Presa a consemnat evenimentul, amintim doar un titlu, *Simpozionul național de*

poezie religioasă Starețul Daniil (Sandu Tudor), semnat de Elena Dulgheru, 1 august, 2006, în www.adevarulonline.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Ieroschimonahul Daniil de la Rarău este socotit un poet mistic, un mărturisitor și sfințit mucenic, model și ajutor, deopotrivă, monahilor și intelectualilor creștini ortodocși.

Prin sfințenie și suferința îndurată, mai ales în cea de-a doua parte a vieții sale, fiind un mărturisitor al credinței ortodoxe, prin cuvânt și faptă jertfelnică, prin dârzenie și rezistență în fața prigoanei ateiste, suferită de toată generația sa, trăitoare întru adevărul Domnului nostru Iisus Hristos.

Scrierile sale, publicistica, proza și poezia din perioada anterioară intrării sale în monahism, arată echilibru și frumusețea vieții tradițional creștine a socetății românești, abuzurile și samavolnicia acelor care ignorau legea creștină, numită în perioada medievală *și legea românească* sau *legea valahă*. Prin sfârșitul său mucenicesc de la Aiud, sfârșit pregătit prin atingerea treptei superioare în monahism, prin înduhovnicirea, prezentă și în poezia mistică de mare adâncime spirituală, *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, publicat de Editura „Christiana” în anul 2004. Suferințele și dragostea pentru adevărul unic, Iisus Hristos, ne întăresc credința că ieroschimonahul Daniil Tudor este în ceata Sfinților Mucenici, rugându-se pentru noi, păcătoșii care îl pomenim în rugăciunile noastre: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, pentru rugăcinile Prea Curatei Maicii Tale, ale Părintelui Daniil de la Rarău și ale tuturor Sfinților Tăi, miluiește-ne pe noi*.

Întâlnirea cu părintele Daniil – prin intermediul scrierilor sale – este o întâlnire de sărbătoare, directă și rodnică, într-un prezent viu, sfințitor.

Întâlnirile în lumina Duhului, nu sunt întâlnirile cu persoanele, prezente cu trupul printre noi, ci cele cu prezența puternică a duhului lor. Ele au un mesaj tulburător, înțeles în destinul propriu al unei chemări care te umple de bucurie și de frică și te subjugă prin afinități, prin admirație, evlavie. Aceste întâlniri te obligă să mulțumești și să dai mărturie despre ele, spre a împărtăși darul și altora, fie și numai spre a nu-l pierde ci a-l înmulți, așa cum spunea, adesea, ieromonahul Daniil.

Întâlnirile de acest fel marchează un destin neobișnuit, în care străbate și se manifestă cu putere chemarea, de dincolo de fapte, oameni și evenimente prezente. O astfel de viață este prin ea însăși o pildă care își are, peste timp, rostul ei – acela de a fi transmisă și de a lumina, mai departe alte destine și vieți în formare. Transformarea este, pentru un ochi profan, uimitoare. De aceea se cuvine să recunoaștem și să cinstim pe cel ce s-a învrednicit să fie părintele ieroschimonah Daniil, Starețul Sfintei Mănăstiri de la Rarău, în perioada 1953-1958, o perioadă de cumplită prigoană îndreptată împotriva slujitorilor devotați ai Bisericii și ai neamului românesc.

Jertfa ieroschimonahului Daniil este pilduitoare pentru tinerii intelectuali ai zilelor noastre și trebuie să fie cunoscută tuturor în adâncimea ei, spre a fi un model cultural și spiritual. Acesta este fermentul care a făcut să crească dragostea și recunoștința tuturor celor care s-au implicat în fărâma care hrănește, astăzi, duhurile noastre, *Rugul Aprins* sau *Rugăciunea neîncetată a Maicii Domnului*, redată poetic, în cel mai înalt grad, de ieroschimonahul Daniil, în *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*.

Din *Acatistele* alcătuite de părintele Daniil și din celelalte scrieri cu caracter sacru, înțelegem că adevărata viață este cea sprijinită pe viața liturgică, pe spovedanie și mai ales pe împărtășirea cu Sfintele și de Viață Făcătoarele Taine ale Domnului nostru Iisus Hristos. Sănătatea noastră este curăția, sfințenia sufletului și a trupului, în Iisus Hristos – Domnul, în Sfânta Biserică Dreptmăritoare a Sa, așa cum reiese din scrierile sale. *Fericiți cei flămânzi și însetoși de sfințenie, că ei se vor sătura. A avea foame și sete de Dumnezeu, de Împărtășire, de mărturisi re, de iertare.*¹

Ca să iubești pe Dumnezeu și pe aproapele, cu dragoste creștină și sfântă, trebuie să cunoști că iubirea către Dumnezeu este pe măsura cunoașterii Lui, după cum ne învață Sfântul Theodor al Ierusalimului. Ca să ajungem să-L iubim pe Dumnezeu, trebuie mai întâi să-L cunoaștem prin lectura textelor *Sfintelor Evanghelii*, în general, ale *Sfintelor Scripturi*, și ale scrierilor Sfinților Părinți.

¹ *Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău (Sandu Tudor): Sfințita rugăciune*, Ed. Christiana, București 2000, p. 197

Cercetarea este lucrarea facultății noastre gânditoare, a rațiunii noastre, a duhului ceresc. Sfințenia ieroschimonahului Daniil se reflectă în poezia sa mistică, pe care o receptăm cu iubire, ca pe unicul adevăr al vieții, Iisus Hristos cel răstignit și înviat.

În profunda înțelegere a misticii, descoperită doar sfinților, ieroschimonahul Daniil vede adevăratele semnificații ale simbolurilor Sfintei Cruci: *Descoperirea Crucii Hristosului e marea enigmă a lumii. Ea ne arată pentru veșnicie datul tragic al vieții, chiar în dumnezeire. Chiar îndumnezeită, crucea noastră și Crucea lui Hristos nu piere. Mântuitorul lumii e numai o transfigurare a Crucii, o trecere de la Crucea morții la Crucea Învierii. Ce înseamnă aceasta ? Că mântuirea nu va înlătura și nu înlătură moartea, ci numai o biruiește. „Cu moartea pre moarte călcând” e o deviză eternă a Vieții*².

Prin cercetarea operei poetului Sandu Tudor alias ieromonahul de la Rarău, pătrundem în universul frumosului divin, esență a vieții eterne.

Ierodiacon Cleopa Paraschiv,
Mănăstirea Rarău

²*Taina Sfintei Cruci, Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău (Sandu Tudor). Editura „Christiana”, București, 2001, p. 120*

I. Cultura creștină, forme de realizare artistică în perioada interbelică

Prof. dr. Aurelia Bălan-Mihailovici

MOTTO

Un popor își are cartea de vizită prin cultura sa, prin operele de artă pe care le creează. Dacă acestea au un caracter religios ne pun în legătură cu Dumnezeu.

Această cultură și artă mistică este apreciată astfel în întreaga lume.

(Î.P.S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților)

Spiritualitatea românească nu este o sintagmă lipsită de conținut. De-a lungul istoriei, arta cuvântului, a imaginii și a sunetului au oglindit specificul național, legat direct de credința ortoxă, cea dreptmăritoare ce caracterizează acest spațiu geografic, încă din secolul I, secolul creștinării poporului, aflat sub stăpânire romană. Spre a încadra opera literar-artistică a poetului Sandu Tudor, cel ce va urca trepte de desăvârșire, ajungând în noua sa condiție de smerit ieroschimonaș, la moarte martirică, moarte pe care a văzut-o și a definit-o astfel: „sfârșitul e cununa vieții; sfârșitul este extazul depășirii totale... Moartea este realismul în culmile lui,...o adevărată moarte se cere, prin aceasta, să fie și ea rodnică, să fie o moarte cu enigmă, o moarte care spune ceva...Ea este prilejul ca viața noastră, oricum ar fi fost, să se arate în tot ce are mai uimitor, mai profund, mai puternic. Moartea rămâne cea mai din urmă și cea mai însemnată întâmplare a vieții. Moartea este a vieții³. Admirabil este definită moartea martirică de care Dumnezeu l-a învrednicit să aibă parte la închisoarea din Aiud.

Creștinismul, ca fapt trăit de generația cărturarilor din perioada interbelică, va fi prezent în multitudinea aspectelor vieții, oglindite în

³ Din notele autorului la balada *Hrisovul clipelor*, în *Taina Rugului Aprins – Scrieri și documente inedite*, Editura „Anastasia” 1999, pp. 65 – 66

opera literară a multor scriitori creștini, cei mai mulți dintre ei, grupați în jurul unor reviste care propovăduiau acest tip de cultură creștină, tradițională spre a stăvili noile curente avangardiste. Cea mai importantă revistă care promova cultura națională, axată pe tradiția religioasă creștină a fost *Gândirea*.

Revista ***Gândirea*** apare la Cluj în anul 1921, sub conducerea unor forțe creatoare ce depun toate eforturile lor în impunerea culturii românești, prozatori ca: Cezar Petrescu, Gib. I. Mihăescu și poetul-filosof, Lucian Blaga. Apariția ei este o consecință a Unirii tuturor românilor, realizată la 1 decembrie 1918, a necesității modernizării culturii românești transilvănene, printr-o presă de mare calitate ideatică și artistică. Un colaborator important, chiar de la primul număr, a fost Nichifor Crainic, cel care va deveni directorul ei, în scurt timp. Dacă privim, cronologic, desfășurarea activității revistei, observăm că după un an și-a mutat redacția la București, în septembrie 1922, iar după plecarea la Paris a prozatorului Cezar Petrescu, în 1926, activitatea ei este concentrată în direcția conservării valorilor trecutului românesc, într-o lume aflată într-o tendință de modernizare rapidă, avangardistă, adesea sfidătoare. Așa cum mărturisește Nichifor Crainic, cel care a devenit director deplin, după retragerea lui Cezar Petrescu din 1928, și va conduce revista până la ultimul ei număr din vara anului 1944, construcția edificiului cultural trebuia făcută, nu pe demolare, ci pe valorificare. *A nega valorile trecutului, atâtea câte le avem, însemnează a căuta să spargem pietrele de temelie ale culturii pe care vrem s-o clădim de acum încolo*⁴.

Colaboratorii mai însemnați au fost: Lucian Blaga, Adrian Maniu, Gib. Mihăescu, Ion Agârbiceanu, Pamfil Șeicaru, Tudor Arghezi, Ion Vineanu, Sandu Tudor, Ion Pillat, Al. O. Teodoreanu, Al. Busuioceanu, criticul literar, Perpessicius și mulți alții.

Scriitorii prezenți sau nu, în paginile ei, dar prolifici în această perioadă, ce s-au impus prin opere de mare valoare literar-artistică și educație morală vor fi amintiți cu câteva dintre lucrările lor cele mai cunoscute, citite și astăzi cu interes.

I.1. Scrieri în proză:

⁴ Nichifor Crainic, *Zile albe, zile negre. Memorii*, Casa Editorială „Gândirea”, București, 1991, p. 172.

Ion Agârbiceanu (1882-1962), preot cu o mare sensibilitate artistică, apropiat de problemele enoriașilor săi, un bun cunoscător al suferințelor, al patimilor și al consecințelor lor, adică pătimirile acestora, sunt prezentate cu mare fidelitate în volumele de povestiri și nuvele dar și în romanele sale: *Arhanghelii* (1914), *Legea trupului* (1926), *Legea minții* (1927), *Biruința* (1931), *Răbojul lui Sf. Petru* (1934), *Sectarii* (1938), *Vâltoarea* (1934), toate indicând lupta omului cu neputințele și patimile sale, dar și cu aspirațiile și nădejtile sale.

Nichifor Crainic (1889-1972), teolog, profesor universitar, militant întru înțelegerea misticii ortodoxe, autor de eseuri, cursuri universitare, tratate de teologie, dar și un iscusit poet cu versuri de o rară frumusețe. Amintim volumele de proză: *Puncte cardinale în haos* (1936), *Ortodoxie și etnocrație* (1938), reeditată de Constantin Schifirneț (1997), *Nostalgia paradisului* (1940). Nu putem ignora cursul de Teologie mistică, ținut la Facultatea de Teologie din București, 1935 –1936, publicat cu titlul *Sfințenia – împlinirea umanului*, curs caracterizat în chip minunat de marele nostru teolog, Dumitru Stăniloae: *Teologia lui Nichifor Crainic e de-o densitate, de-o intensitate și de-o bogăție în preocupări ne mai ajunse până la el. S-a dovedit astfel că nu densitatea în elementele proprii face teologia neagreată de intelectuali, ci prezentarea ei în clișee stereotipe, fără adâncire personală, fără trecerea ei prin intimitatea sufletească a teologului, de unde să se îmbrace în dogoarea convingerilor, în noutatea cuceritoare a unor prezentări, care trădează o nouă descoperire a evidențelor adevărului etern,[descoperire] fulgerată pe rând în focul tensiunilor necurmăte ale spiritului său. Tocmai acest caracter viu, trăit, îl are teologia lui Nichifor Crainic*⁵.

Gala Galaction (1879-1961), teolog, traducător și stilist al *Bibliei* (ediția 1939). Prin atributul **stilist** avem în vedere forma literar-poetică a traducerii *Bibliei* din 1939, versiune care s-a impus mai ales ca o scriere agreabilă din punctul de vedere al expresiei lingvistice, facilitând lectura prin expresia clară și frumoasă a versetelor ei. Deci această artă a scrisului, specifică lui Gala Galaction, s-a oglindit și în paginile *Bibliei*, tradusă după versiunea ebraică și greacă, traducere făcută împreună cu părintele

⁵ Nichifor Crainic, *Sfințenia – împlinirea umanului*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei - Trinitas, Iași 1993, coperta IV.

Vasile Radu, într-o impecabilă formă a redării conținutului versiunilor originale. În beletristică, începutul este făcut prin publicarea de nuvele și povestiri: *Biserica din Răzoare* (1914), *Clopotele din Mănăstirea Neamțu* (1916), *În grădinile Sf. Antonie* (1942), *Doctorul Taifun*, *De la noi la Cladova*, *La răspântie de veacuri* (două volume) și multe altele, în care tema este lupta cu viciile și patimile omenești, temă amplificată mai ales în romanele sale.

Cezar Petrescu (1892-1961). Autor al observației fine, nu va sta deoparte ci se va implica, în 1921 în a pregăti și conduce revista *Gândirea*, unde publică *Scrisorile unui răzeș* (1922). Cu o activitate publicistică impresionantă, la care se adaugă creația literară artistică, bogată și diversificată, Cezar Petrescu rămâne unul dintre acei scriitori militanți pentru viața satului românesc dar și a vieții citadine, conformă cu morala creștină. Numeroasele sale nuvele și romane, publicate până în 1946, cuprind teme ale tradiției creștine, specifice vieții rurale românești, credința și speranța: *Rodul pământului*, *Carnet de vară* (1928), *Război și pace* sau *Plecat fără adresă* (1932), *Apostol* (1935), *1907* (1937), *Ochii strigoiului* (1939), *Duminica orbului* (1934), dintre care cele mai citite sunt *Comoara regelui Dromichet* (1931), urmat de *Aurul negru* (1932), în care autorul demască modernizarea infernală care se afla la începuturile ei, fără să se fi bănuie atunci, unde se va ajunge în prima decadă a mileniului al III-lea, în care prin termeni din ce în ce mai extravaganti, greu de definit (postmodernism sau ultramodernism) se încearcă aruncarea peste bord a tuturor valorilor istoriei umanității.

Spiritul creștin al frământatului secol XX, contradicțiile și căutările ieșirii din chingile vremelnice și foarte ostile ale istoriei, dintre cele două războaie mondiale, este prezent mai cu seamă, în păstrarea tradiției românești în limbă și cultură, în etica și morala creștină, atribute prezente și autentic exprimate, prin creionarea personajelor, prin conflictul țesut subtil, adesea, cu un deznodământ tragic, dar cu prezența încrederii în ajutorul lui Dumnezeu, în adevărul Lui suprem care, de va fi înțeles, va duce la regenerarea generațiilor ce vor veni.

Alexandru Mironescu (1903–1973), cărturar creștin, pe care îl caracterizează, în câteva cuvinte succinte, cel care l-a cunoscut îndeaproape, scriitorul André Scrima, într-un eseu dedicat *Rugului Aprins* de la Antim. Refugiat în Occident, autorul eseului intitulat *Timpul*

„Rugului Aprins” îl creionează pe prietenul poetului Sandu Tudor astfel: *Pentru mulți dintre cei apropiați Antimului, Alexandru Codin Mironescu, acest profesor universitar de chimie-fizică, scriitor, gazetar, remarcat și critic literar; dar peste toate, „el însuși” aducea darul unei maturități clare, neprezumțioase, în continuă împărtășire celorlalți, celor mai tineri în chip privilegiat* ⁶. În calitatea sa de prozator, Alexandru Mironescu se remarcă prin publicarea romanului *Oamenii nimănui* (1935), cu o prefață semnată de Panait Istrati; *Spiritul științific - Considerații filosofice asupra științei* – (1938), urmează apoi romanul *Destrămare* (1939); *Certitudine și adevăr*, eseu filosofic (1947), *Limitele cunoașterii științifice. Contribuția științelor experimen tale la problema epistemologică* (1945). Aflat în detenție (14 iunie 1958 – noiembrie 1963) pregătește mental ceea ce nu se putea tipări înainte de 1990, lucrări ce vor fi publicate postum ca: *Serile singurătății*, cu prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga (1996), *Ziduri între vii, [O poveste care nu e un roman, un roman care nu e o poveste]*, (1995), *Kairos. Eseu despre teologia istoriei* (1996), *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins*, cuvânt înainte de Virgil Cândea (1998), *Docendo discitur. Înveți, învățând pe alții* [eseuri] (1999), *Floarea de foc* (mărturisiri), cuvânt înainte de Mihai Șora (2001), *Valea lui Iosafat* (2001), *Ruth. Coborâți la prima?* [Teatru], prefață de Valeriu Râpeanu (2003).

Bartolomeu – Valeriu Anania, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, acum, Mitropolit al Clujului, Crișanei și Maramureșului.

Ca scriitor, cunoscut cu numele Valeriu Anania, Preaînaltul Mitropolit este unul dintre aceia care a fost întemnițat, împreună cu alți scriitori ai generației sale, având ca vină activitatea literară bazată pe crezul acelei generații. Aș îndrăzni să afirm că în operele sale, cu caracter literar-artistic, scriitorul se apropie, prin limbaj și viziunea sa artistică, puternic tradiționalistă, de ieroschimonahul Daniil – Sandu Tudor. Prin simpla enumerare a titlurilor operelor scriitorului Valeriu Anania, apărute ceva mai târziu, observăm că peisajul literar artistic românesc dominant, în perioada interbelică și cea imediat următoare, era axat pe tematica filosofico-spirituală a baladelor, minunatele creații ale geniului popular

⁶ Alexandru Mironescu, *Kairos –Eseu despre teologia istoriei* – Editura „Anastasia”, 1996, coperta a IV-a

românesc, prin care se pun în valoare virtuțile morale ale poporului român. Poemele dramatice: *Miorița* (1966), *Meșterul Manole* (1968), *Du-te, vreme, vino, vreme* (1969), *Steaua zimbrului* (1971), *Poeme cu măști* (1972), *Greul pământului* (1982), *Hoțul de mărgăritare* (1990), *Păhărelul cu nectar* (1969), *Geneze* (1971), *File de Acatist* (1976), *Anamneze* (1984). În mod special semnalăm volumul *Rotonda plopilor aprinși* (1983), un volum de memorialistică, a cărui tematică este legată de activitatea unui cerc literar pe care îl frecventa scriitorul Valeriu Anania, în București, într-un cadru elevat de autentică spiritualitate creștină. Dintre portretele zugrăvite ne-au reținut atenția cele două figuri proeminente, prin profunzime și filon creștin, părintele Gala Galaction și medicul Vasile Voiculescu. Titlul cărții, *Rotonda plopilor aprinși*, semnificativ în ceea ce privește spiritul ei, ce ne amintește de gruparea literară, spiritual-ortodoxă de la Sf. Mănăstire Antim, cunoscută tuturor sub numele biblic, *Rugul Aprins*, la care au participat monahi și mireni, fiecare dintre ei, după focul inimii lui, toți rugători la Sf. Icoană a Maicii Domnului, icoana simbol a „Rugului Aprins”.

Care este specificul acestei Sfinte icoane și mai ales care este simbolica și originea ei sunt întrebări la care a răspuns ieromonahul și pictorul Sofian Boghiu, stareț al Mănăstirii Antim, prin traducerea unui studiu ce aparține cercetătoarei Ludmila Voronțova⁷. Aflăm din traducerea starețului Sofian că *prin însăși împărțirea arhitectonică a icoanei, compoziția se poate descompune în părți, diferite după conținut, dar legate printr-o idee comună. Centrul icoanei este reprezentat de o stea care are în interior icoana Maicii Domnului cu Pruncul în mâna stângă. Forma aureolei este făcută din două pătrate suprapuse în cruce parcă formând o stea, avându-și începutul în primele secole de creștinism. Buslaev indica asupra monogramei lui Hristos, descoperită în ruinele din Siria centrală, că este inclusă într-o aureolă identică și o atribuie secolului al IV-lea. Apoi această aureolă capătă o răspândire largă în iconografia bizantină, la reprezentările Mântuitorului și ale Maicii Domnului. Îndeosebi ele sunt des utilizate în chipul Maicii Domnului în așa numitele panaghii de artos*

⁷ *Icoana Născătoarei de Dumnezeu: „Rugul aprins”* - tălmăcirea ei – . Este un studiu amplu de 25 de pagini, cu peste o sută de note bibliografice, tradus de ieromonahul Sofian Boghiu stareț al Mănăstirii Antim.

grecești. De aici ea pătrunde în Rusia și ajunge preponderent pe cruci și pe panaghii, în care, în centrul stelei cu opt colțuri este prezentă, de obicei, în icoana „Semnului”, a Maicii Domnului⁸.

Descrierea noastră, a mireanului, o vede pe *Maica Domnului*, așezată într-un cerc, avându-L în brațe pe Mântuitorul Iisus Hristos. Este înconjurată de îngeri și de patru imagini profetice din *Vechiul Testament*, referitoare la Maica Domnului: *Rugul Aprins* care nu se mistuia, văzut de Sf. prooroc Moise pe muntele Sinai; *Poarta închisă dinspre răsărit* a cetății Ierusalimului (prin care va intra Dumnezeu), văzută de Sf. prooroc Iezechiel; *Scara de la pământ la cer*, văzută de Patriarhul Iacov și *Tulpina din rădăcina lui Iesei*. Cercul înscris central în steaua cu 8 colțuri, realizată prin suprapunerea a două pătrate, cu colțurile ascuțite, este simbolul deplin al acestei icoane, numită *Rugul Aprins*, în care Maica Domnului, cu Pruncul Iisus în brațe, este așezată în inima stelei cu opt colțuri, ce reprezintă numeric **Ziua a Opta**, eonul Împărăției lui Dumnezeu, prin Sfânta Înviere. Icoana de la Mănăstirea Antim datează din sec. al XIX-lea și a fost adusă de la Sf. Mănăstire *Optina* din Rusia de protoiereul Ivan Kulâghin (supranumit, Ioan cel Străin), în anul 1943, devenind simbolul mișcării religioase *Rugul Aprins*, inițiată și condusă de ieroschimonahul Daniil (Sandu Tudor), în care importantă este *Rugăciunea lui Iisus*. Mișcarea este interzisă de autoritățile comuniste în 1948. Icoana *Rugului Aprins* se află, spre cinstire și închinare, în Biserica mare a Sfintei Mănăstiri *Antim* din București, fiind o mărturie peste timp a credinței, dragostei și speranței înaintașilor noștri. Evlavia tinerilor care se roagă, astăzi, în această Sfântă Biserică, este tot atât de minunată ca flacăra care arde și nu se mistuie a rugăciunii Maicii Domnului și a tuturor sfinților, ce o înconjoară în această minunată icoană, simbol al „Rugului Aprins”, al rugăciunii neîntrerupte și nesfârșite, dătătoare de pace și tămăduiri, a Maicii Domnului.

I.2. Scrieri în versuri – poezie –

Aron Cotruș (1891-1961), un poet ardelean inspirat de realitățile crude ale istoriei, așa cum s-a desfășurat ea în spațiul românesc transilvan. Debutază cu volumul de versuri, intitulat *Poezii* (1911), după care apar

⁸ Idem. Ibidem, p.9

volumele: *Sărbătoarea Morții* (1915), *Neguri albe* (1920), *Versuri* (1925), *În robia lor* (1926), *Măine* (1928), *Printre oameni în mers* (1933), *Minerii* (1938). Volumele de versuri, publicate în forma unor poeme ample, poartă pecetea chemării la veghe, la permanenta trezvie a locuitorilor acestui spațiu binecuvântat și încărcat de tristețe și nedreptate: *România* (1920), *Horia* (1935), *Țară* (1937), *Peste prăpăstii de potrivnicie* (1938), *Eminescu* (1939), *Rapsodie valahă* (1940), *Rapsodie dacă* (1942). Accentele dramatice, revolta, seriozitatea gravă și iubirea față de neam se întrezăreau încă din clasele terminale ale liceului „Andrei Șaguna” din Brașov, atrăgându-i atenția colegului său, ceva mai mic, Lucian Blaga, cel care îl va evoca în povestirile sale: *La Brașov, m-am împrietenit cu Aron Cotruș, un tânăr cu profil goethean, cu vreo patru ani mai mare și cu câteva clase mai înaintat decât mine, elev și el la „Șaguna”... Aron Cotruș reușise să publice poezii prin diverse reviste, nu numai din Transilvania, ci și din „Țară”. În ciuda diferenței de clase, care contează mult la această vârstă, amicitia se întetea. Cu Aron Cotruș discutam adesea de-ale literaturii...*⁹ Iată o mică caracterizare a celor doi poeți prieteni, Aron Cotruș și Lucian Blaga, făcută de criticul Ovidiu Cotruș¹⁰: *Este interesant faptul că amândoi poeții și-au descoperit personalitatea în climatul spiritual al expresionismului german, dar în timp ce Aron Cotruș și-a însușit mai ales latura vizionar –profetică a expresionismului, continuând cu mijloace moderne tradițiile militante ale poeziei ardelenne – în poeziile sale sociale publicate până în 1937 – Blaga, prin lirismul său metafizic, a purtat o luptă cu tainele lumii „asemeni luptei lui Iacob cu îngerul”.* Pentru a înțelege particularitatea limbajului său, greu și foarte tăios, prin care se face simțită revolta poetului, facem referire la câteva expresii: „*Pătru Oprincă, țaran fără țarină, plugar fără plug*”sau „*Ion Ciurea, neam de mineri rumâni, fără lucru de nouă săptămâni*” sau al lui „*Ion Roată, unul din pietroasa, aspra gloată*”.

Adrian Maniu (1891-1968), poet, dramaturg și critic de artă, un reprezentant al curentului tradiționalist, prezent în paginile revistei *Gândirea*. Amintim primul volum de debut, poemul în proză, *Figuri de ceară* (1912), apoi a urmat: *Din paharul cu otravă* (1919), *Vrăjitorul*

⁹ Lucian Blaga, *Hronicul sau cântecul vârstelor*, p. 105

¹⁰ Ovidiu Cotruș, *Meditații critice*, Editura „Minerva”, 1983, p. 190

apelor (1925), *Jupânul care face aur* (1930), *Focurile primăverii și flăcări de toamnă* (1935) și volumele de versuri: poemul *Salomea* (1915), *Lângă pământ* (1924), *Drumul spre stele* (1930), *Cartea Țării* (1934), *Cântece de dragoste și moarte* (1935). De notat este faptul că în teatru, mult mai evident decât în proză și poezie, întâlnim la Adrian Maniu o puternică înrâurire a tematicii autohtone arhaice, în care miticul și istoria se împletesc cu motivele literare, de circulație universală. Regăsim astfel mitul Meșterului Manole în tragedia *Meșterul* (1922), dar și motivul faustic în *Jocul întunericului* (1923), apoi înfrângerea suferită de daci în războiul final cu romanii, în *Lupii de aramă* (1929), an ce prefigurează marile schimbări.

Radu Gyr (1905-1975) poet, dramaturg, eseist și gazetar. O bună perioadă a fost asistent universitar la catedra de estetică a profesorului Mihail Dragomirescu. A publicat câteva volume de poezii înainte de anii petrecuți în închisoare: *Liniști de schituri* (1924), volumul de debut; *Plânge Strâmbă-Lemne* (1927); *Cerbul de lumină* (1928); *Stele pentru leagăn* (1936); *Cununi uscate* (1938); *Corabia cu tufânici* (1939); *Poeme de război* (1942); *Balade* (1943). Ca eseist publică două studii extrem de interesante din punctul de vedere al culturii creștine: *Învierea*, de Tolstoi, București, 1928; *Evoluția criticei estetice și aspectele literare contemporane*, 1937. În detenție, prin suferință, a primit harul luminii lui Hristos și a scris cele mai frumoase poezii închinat martirilor din interiorul închisorilor și din afara lor. Poezii publicate postum: *Poezii din închisori*, Editura Cuvântul Românesc, Canada, 1982; *Poezii*, vol. I-III (*Sângele temniței*, *Balade*, *Stigmat*, *Lirica orală*), Timișoara, 1992-1994; *Anotimpul umbrelor*, sonete și rondeluri, ediție îngrijită și postfață de Barbu Cioculescu, 1993; *Ultimele poeme*, ediție îngrijită și postfață de Barbu Cioculescu, 1994; *Crucea din stepă. Poeme de război*, ediție îngrijită și note de Ioan Popișteanu, 1998; *Pragul de piatră*, poezii, 1998; *Balade*, ediție îngrijită de Ioan Popișteanu, postfață de Adrian Popescu, 1999; *Era o cașă albă*, 2000; *Liniști de schituri* (versuri), 2000; *Sângele temniței*, *Stigmat* (versuri), 2003.

Alexandru Mironescu, cu minunatul volum, *Poeme filocalice* (1999), al cărui *Cuvânt înainte* e semnat de PÎS Mitropolit Bartolomeu - Valeriu Anania, din care am reținut o scurtă caracterizare: *N-am știut și n-am bănuț niciodată că Alexandru Mironescu scria poezii. Nu-mi amintesc să*

*fi auzit așa ceva de la un Vasile Voiculescu sau Daniil Sandu Tudor. Nici André Scrima – care oricum îi era foarte apropiat – nu pomeniște nimic despre un Mironescu poet. Se pare că aceasta era o taină a lui, pe care probabil, nu i-o cunoșteau decât intimii casnici...E limpede că, încă de pe acum, nume ca V. Voiculescu, Daniil Sandu Tudor, Paul Sterian și Al. Mironescu alcătuiesc nucleul a ceea ce se va numi, sunt sigur, Poezia Rugului Aprins. Ceea ce este specific în creația poetică filocalică a lui Alexandru Mironescu este așezarea, în chip de moto înaintea fiecărei poezii, a unei frânturi dintrun verset biblic, ce va da cheia poemei. Câteva exemple lămuritoare pe care le prezentăm în ordinea poemelor: *Vinul* cu moto-ul „Și nimeni nu pune vin nou în burdufuri vechi”; *Grâul* cu moto-ul „Grăuntele de grâu, deacă moare, aduce multă roadă”; *Crinul* „Nici Solomon, în toată slava lui, n-a fost îmbrăcat ca unul dintre ei”; *Crucea* „Noi propovăduim pe Hristos cel răstignit”, etc.*

Ion Pillat (1891-1945). Un poet de mare cultură, ce activează ca redactor la revistele literare ale vremii, inclusiv la *Gândirea*, iar poezia sa se înscrie în cântul naturii rurale și poartă amprenta simbolismului creștin: *Visări păgâne* (1912), *Eternități de o clipă* (1914), *Amăgiri* (1916), *Grădina între ziduri* (1919), *Pe Argeș în sus* (1923), *Satul meu* (1925), ce a fost catalogat ca o adevărată monografie poetică, în care confesiunea lirică îmbracă imagini dintre cele mai picturale. *Biserica de altădată* (1926), *Limpezimi* (1928), *Caietul verde* (1932), *Scutul Minervei* (1934), *Poeme într-un vers* (1935), *Țărm pierdut* (1937). Nu poate fi ignorată activitatea publicistică, fiind director în 1916 la revista *Flacăra*, în colaborare cu Horia Furtună și Adrian Maniu, iar împreună cu Tudor Arghezi scoate revista *Cugetul românesc* (1922 – 1924) și participă la redactarea revistei *Gândirea*, la care colaborează neîntrerupt, fiind unul dintre cei care și-a asumat tradiția în ceea ce are ea mai rafinat, autentic și poetic.

Nichifor Crainic (1889 – 1972), un mare teolog, eseist, gazetar și poet, cel care a fost sufletul colaboratorilor săi de la revista *Gândirea*, revistă de orientare creștin ortodoxă. În același spirit îl găsim ca redactor, în toată perioadă interbelică, la diferite ziare și reviste: *Cuvântul*, *Curentul*, *Lamura*. Fiind profesor de teologie la Chișinău și București, întemeiază ziarul cu orientare clară de dreapta, *Calendarul* (1932 – 1933) și revista *Sfarmă piatră* (1935–1942). Poeziile sale sunt cuprinse în volume ca:

Șesuri natale (1916), *Darurile pământului* (1920), *Țara de peste veac* (1931). Versurile lui Nichifor Crainic, pseudonimul literar al lui Ion Dobre, se caracterizează printr-o mare putere a imaginii stilistice, imagine realizată prin metafora vie și autenticitatea limbajului religios. Valorificând mitosul autohton de natură creștină, *poetul realizează poeme-icoane, consteruite într-un mod ce amintește de pictura în stil bizantin*¹¹. U putem ignora volumul postum, *Șoim peste prăpăstii*, ce cuprinde versuri inedite, create la închisoarea din Aiud și publicate de Editura „Roza Vânturilor”, în 1990; *Țara de peste veac*, un volum din care am desprins, spre ilustrare, câteva versuri din poezia *Țara lui Lerui-Ler: Spre Țara lui Lerui-Ler, / Nu e zbor, nici drum de fier, / Numai lamură de gând, / Numai suflet tremurând / și vâslaș un îngerăș*. Pentru a-i defini personalitatea acestui poet sensibil, cu har de la Dumnezeu, vădit în credința și bucuria lui, dar și în influența sa asupra ucenicilor săi, vă facem cunoscută o scrisoare pe care Nichifor Crainic i-a trimis-o sfințitului părinte al harului, Arsenie Boca:

Iubite părinte Arsenie,

„A fost o vreme când te-am știut pictor de suflete după modelul Domnului nostru Iisus Hristos. Ce vreme înălțătoare când toată țara lui Avram Iancu se mișca în pelerinaj, cântând cu zăpada până la piept, spre Sâmbăta de Sus, ctitoria voievodului martir! O fi fost așa de la Dumnezeu ca toată acea bulboană spirituală uriașă să se desumfle la comandă ca și cum n-ar fi fost? Ceea ce am admirat la Sfinția Ta e că nu te-ai lăsat. Din zugrav de suflete, fericite să se modeleze după Domnul tuturor, iată-te zugrav de biserici, adică al celor ce poartă pe chipurile cuvioase reflexul desăvârșirii Fiului lui Dumnezeu. E o mare mângâiere, acum când nu mai ai prilejul să desăvârșești pe aspiranți, să poți mângâia cu penelul pe cei desăvârșiți pentru a-i da pildă pe zidurile sacre. Mica biserică de la Drăgănescu are norocul să simtă pe zidurile ei zugrăvite predicile fierbinți, pe care miile de oameni le ascultau la Sâmbăta de Sus. E o pictură nouă ca și predica de atunci. Nimic întunecat în această primăvară care îmbracă cu plai înflorit bolțile bisericii. E o lumină de tonuri deschise către lume ca spiritul și chipul Mântuitorului, coborât să ne aducă lumina de sus, ce iradiază din pictura Sfinției Tale. E un stil

¹¹ *Dicționar de literatură română*, Editura „Univers”, București, 1979

nou, e o pictură nouă, după viziunea nouă pe care o porți în suflet. Pictura sacră e istoria în imagini a vieții Mântuitorului și a celor transfigurați de El. Adică imaginea raiului. Sfinția Ta ai înțeles să faci o pictură transfigurată în nuanțe clare și deschise, paradisiace pentru a sugera lumea feerică de dincolo. Biserica de la Drăgănescu iradiază lumina raiului. Ceea ce domină în ea până acum e imaginea Maicii Domnului. Cea care ocrotește biserica din bolta altarului e pur și simplu magnifică în milostivirea ei de mijlocitoare a lumii către dumnezeescul ei Fiu. Cea care plutește vizionar peste Sinodul de la Efes e făcută din atâtea nuanțe și numai din nuanțe, încât nici nu pare pictură, ci o apariție vapoasă și diafană care, cu cerescul Prunc în brațe, apare să întărească pe sinodali că ea e într-adevăr Maica lui Dumnezeu – Theotokos”. Câtă credință, câtă nădejde, câtă dragoste și frumusețe. Să reținem și formula de adresare *Sfinția Ta*, autentică nu protocolară, o sfințenie ce se degaja din viața și vorba întărită de Duhul Sfânt a părintelui Arsenie.

Vasile Voiculescu (1884-1963), colaborator consecvent revista *Gândirea*, medic, prin vocație și dăruire, este unit cu frumusețea pământului. Fiind născut la țară este prezent în viața satului iar pe front, în fața dezastrului, se va confrunta, în scris, ca și Tudor Arghezi, cu cele două coordonate ale urcușului, credința și tăgada. Volumele cele mai cunoscute sunt: *Poezii* (1916), *Din Țara Zimbrului*, - poezii de război – (1918), *Pârgă* (1921), *Poeme cu îngeri* (1927), *Destin* (1933), *Urcuș* (1937), *Întrezăriri* (1939). Remarcabile sunt și lucrările în proză, care păstrează filonul misterului, al întâlnirii cu bogăția spirituală a oamenilor de la munte. *Capul de zimbru* (*Povestiri, I*), *Iubire magică* (*Povestiri, II*), *Zahei Orbul* (roman), publicat postum (1970). Această lucrare este cu atât mai valoroasă cu cât pune în lumină credința poporului nostru, de veacuri, în puterea vindecătoare a Sfintei Cruci, a locurilor tainice, în care s-a arătat puterea tămăduitoare, prin mila Domnului, cu toți cei ce aleargă întru întâmpinare în aceste spații binecuvântate, cu cruci miraculoase, așa cum este Sf. Mănăstire Dervent. În mod special, i-am asociat pe cei doi mari poeți, receptați în mod diferit de iubitorii de poezie românească, deși cei doi se apropie prin forța iubirii, dar și prin aceea a tăgădei, a căutării, a negărilor ce aduc afirmarea : Tudor Arghezi și Lucian Blaga.

Tudor Arghezi (1880-1967) este unul dintre cei mai neconformiști poeți. Deși se călugărește la 19 ani și e trimis la studii teologice în Elveția (Fribourg), părăsește cinul monahal și interesul pentru studiile teologice și începe să scrie articole de ziar în stil caustic, satirizând totul, așa încât este socotit unul dintre cei mai virulenți pamfletari. Trebuie semnalat faptul că primele versuri le publică în ziarul *Liga Ortodoxă* a lui Al. Macedonski, sub pseudonimul Ion Theo, de la numele său, Ion N. Theodorescu. Între credință și tăgadă, văd lumina tiparului volumele: *Flori de mucegai* (1931), *Cărticică de seară* (1935), *Hore* (1939). După război, este prezent cu: *Una sută una poeme* (1947), *Prisaca* (1954), *Peizaje* (1955), *Cântare omului* (1956), *Stihuri pestrice* (1957), *Psalmi* și lucrări în proză cu o gamă variată de teme și atitudini. *Icoane de lemn* (1930), *Poarta neagră* (1930), *Cimitirul Buna Vestire* (1936), romanul *Lina* (1942), în care este prezent cu o critică dură a moravurilor, alături de alte cărți de mare gingăsie care se înscriu în puritatea dragostei, cărți adresate copiilor. *Cartea cu jucării* (1931), romanul poem, *Ochii Maicii Domnului* (1934), *Ce-ai cu mine vântule?* (1937) și multe altele, alături de versuri ca cele semnate în volumul *Cuvinte potrivite*.

Tudor Arghezi s-a dovedit un înnoitor al limbajului poetic românesc, având o putere de sinteză a expresiei lingvistice, a metaforei concentrate puternic și în direcția urâtului, a contestației, așa cum reiese din volumul *Flori de mucegai*. Prin verva și forma pitorească a expresiei lingvistice, opera argheziană a produs o puternică impresie asupra cititorului și a fost tradusă în numeroase limbi ale lumii.

Lucian Blaga (1895-1961), filozof și mare poet, spre deosebire de Tudor Arghezi, are o deschidere metafizică deosebită, dar se rătăcește în labirintul căutărilor și îndoielilor sale, datorate tocmai sistemelor filozofice incomplete care ignorau adesea partea consacrată teologiei. Căutările poetului Lucian Blaga pot fi urmărite atât în filosofie, cât și în volumele de poezie: *Poemele luminii* (1919), *Pașii profetului* (1921), *În marea trecere* (1924), *La cumpăna apelor* (1933), *La curțile dorului* (1938), *Nebănuitele trepte* (1943), fără să mai amintim opera dramatică și pe cea filosofico-culturală în: *Trilogia cunoașterii* (1943), *Trilogia culturii* (1944) și *Trilogia valorilor* (1946). Valorificarea mitologiei populare românești, ca expresie a adâncimii spirituale, o găsim în opera dramatică, *Zamolxe, Meșterul Manole* (1927), dar și în proza legendară, *Arca lui Noe*

(1944), sau cea cu caracter istoric, tulburător, ca: *Tulburarea apelor* (1923), *Cruciada copiilor* (1930), sau în cântul eroismului, întrupat în *Avram Iancu* (1934), *Anton Pann* (1962). În filozofie, începe prin definirea conceptelor și a stilurilor, în lucrări ca: *Filosofia stilului* (1924), *Fetele unui veac* (1926), *Daimonion* (1930), și apoi, spre deplina maturitate, să publice volumele: *Despre conștiința filosofică* (1947), *Aspecte antropologice* (1948). Trebuie reținute intuițiile profunde, și observațiile de mare subtilitate asupra stilurilor diverselor culturi, expresiile lingvistice de mare măiestrie, fiind un cunoaător al verbului popular românesc cu valoare de înaltă subtilitate filosofică, remarcată și de Constantin Noica.

Ca semn de prețuire, Constantin Noica a pregătit un volum cu cele mai reprezentative lucrări ale poetului-filosof, pe care le-a tradus în limba germană, volum ce a fost încredințat Universității din Heidelberg, în primăvara anului 1987, an ce s-a încheiat odată cu viața telurică a filosofului, în 4 decembrie.

Ieroschimonahul Daniil – Sandu Tudor (1896-1962) este monahul martir care se detașază de toți prin viața și opera sa. A rămas în conștiința noastră ca un mare poet, un gazetar de certă valoare moral-creștină, și, în mod special ca persoană ce a urcat treptele desăvârșirii mistice, fiind creatorul mișcării cultural-spirituale „Rugul Aprins” de la Mănăstirea Antim din București. Taina *Rugului Aprins*, odată înțeleasă în profunzi mea ei, va crea în toată ființa lui un timp al despătimirii, al trăirii misterului luminii, specific misticii ortodoxe, și prin aceasta, preaplinul se va revărsa în poezia mistică, al cărei concept de mare valoare duhovnicească este întrupat în sintagma *icoană immnologică*, pe care o descoperim mai cu seamă în *Imnele Acatist*, închinare sfinților. Dintre acestea cel mai emoționant și desăvârșit, din punct de vedere teoforic, liturgic și artistic, este *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, la care a lucrat zece ani (1948 - 1958). Scopul acestei rugăciuni, închinare Maicii Domnului, este mărturisit în splendidul *Punct ermeneutic* sau *Argument* ordonat în 17 puncte, dintre care l-am ales pe cel de-al XVI-lea, despre puterea rugăciunii: *Clara conștiință a rugăciunii, care lucrează la împlinirea desăvârșirii euharistice, sfințește limpede cu Duhul ei însușirea noastră de mădulare sfinte. Rugăciunea ajunge foc nemistuitor și izvor dumnezeiesc de unire. Conlucrăm total, prin conștiința limpede,*

cât mai limpede a rugciunii noastre, până la amănuntul răsuflării, la îndumnezeirea noastră¹². Pr. Constantin Jinga a subliniat, în mod deosebit, conceptul sintagmei „icoană imnologică”, de tradiție bizantină, pe care a definit-o ieroschimonahul Daniil astfel: *Un ciclu de rugăciuni, care prin conținutul lor, să ne învețe ce este în sine rugăciunea pnevmatică. Este un ciclu de icoane imnologice care să ne pună în starea cunoașterii învățaturii de taină*¹³. *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu* este o rugăciune de o mare frumusețe și de mare folos duhovnicesc, căreia îi sunt dedicate numeroase pagini de analiză în volumul de față, cu privire la aspectele liturgice, lingvistice, poetice și biblice. Punctul de vedere al părintelui Constantin Jinga, privitor la opera poetică, a sacralului prezent în structura versificației, a temelor alese, este bine centrat pe esența teologică, pe specificitatea poeziei monahului de la Rarău: *Sandu Tudor își propune să exprime în versurile sale trăiri religioase și să cultive, în sine și în virtualul său cititor, sensibilitatea față de sacru, capabilă să inițieze acel avânt liric spre divinitate, pe care el îl numește evlavie. Pentru aceasta, alege forma care i se pare cea mai adecvată, poema liturgică bizantină. Iar opțiunea sa este motivată tocmai de concepția estetică, specifică Bizanțului, legată de iconicitatea textului scris*¹⁴.

Prin implicarea în aprecierea valorii operei starețului Daniil de la Rarău, a cât mai multor observatori și analiști, mireni și monahi, avem dimensiunea artei poetice, cu caracter mistico-religios a poetului-monah, într-o perioadă istorică de mari frământări și persecuții ale creștinilor, implicați în salvarea credinței străbune și a valorilor morale.

La întrebarea de ce s-a întâmplat și se mai întâmplă acest lucru ne răspunde un monah care trăiește în această slujire: *Poezii, artiștii, monahii nu sunt ca ceilalți oameni; aceștia au ceva în plus sau în minus, ceva deosebit, care-i desparte de lume. Dacă vom analiza profund aceste categorii de oameni, vom constata că poezii sunt ca proorocii de odinioară care nu de la ei, ci inspirați de la Duhul Sfânt spuneau lucruri*

¹² Ieroschimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, Editura „Christiana”, București, 2004, p. 20

¹³ Constantin Jinga, *Ieroschimonahul Daniil, Sandu Tudor, omul și opera*, Editura „Christiana”, București, 2005, p. 201

¹⁴ Id. Ib. p. 252.

ce aveau să se petreacă. Poeții creează poezii, tot sub puterea inspirației. Cei care scriu moral se aseamănă cu adevărații prooroci. Cei ce scriu imoral se aseamănă proorocilor mincinoși de care nu ducem lipsă astăzi.¹⁵ Această analiză a rolului artei și culturii, în general, în perspectiva valorii vieții, a trăirii ei întru Hristos, ca pelerini spre Împărăție, l-a preocupat întodeauna pe Sandu Tudor, și de aceea întodeauna preciza că nu *cuvintele frumoase îl caracterizează pe omul de cultură, ci conștiința lui teoforică*, deci creația revelată.

După cum am văzut, în spațiul acordat climatului poetic, interbelic și postbelic, poezia religioasă și mistică a stat înaintea pleiadei de poeți și gânditori români, tocmai datorită acestei conștiințe teoforice prezente, ca un specific al poporului român creștin din secolul I după Hristos. Creștinismul trăit a fost arma de supraviețuire a neamului, în curs de formare în aria Romaniei Orientale, ce cuprindea sudul și nordul Dunării, unde *rumân, român sau vlah* avea și sensul de *creștin*. Geniul lui Eminescu știa acest lucru și de aceea a luptat pentru păstrarea credinței întru formele sale nealterate: *Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lângă Dunăre. Ea a stabilit și unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil, încât sântem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea prin poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanele de români cari trăiesc dincolo de hotarele noastre. Cine o combate pe ea [biserica] și ritualele ei poate fi cosmopolit, socialist, nihilist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai român nu e*¹⁶.

Interesul manifestat, astăzi, pentru modelele cu o astfel de conștiință, se vede în faptul că au apărut multe lucrări închinete duhului în care s-a alcătuit grupul de meditație și rugăciune „Rugul Aprins” de la Sf. Mănăstire Antim¹⁷, dar și lucrări referitoare la tradiția și semnificația

¹⁵ P.S. Gherasim Putneanu, *Tămâie și exil*, Editura Gee, 2004

¹⁶ Dimitrie Vatamaniuc, *M. Eminescu, Opere, X, publicistică (1 noiembrie 1877-15 februarie 1880)*, „Timpul”, Editura Academiei RSR, 1989, p.186

¹⁷ Mitropolitul Serafim Joantă, *Isihasmul – Tradiție și cultură românească*, tradusă din franceză de Iuliana Iordăchescu, Editura „Anastasia”, București, 1994; Gheorghe Vasilescu, *Daniil Sandu Tudor, Taina Rugului Aprins. Scrieri și documente inedite*, Editura Anastasia, București, 1999; Olivier Clément, *Rugăciunea lui Iisus*, traducere

rugăciunii inimii¹⁸, în istoria mântuirii și îndumnezeirii omului, atât în cadrul monahismului ortodox, cât și cel al Bisericii Ortodoxe a mirenilor.

Spre a înțelege opera și viața întru sfințenie, prin care s-a coborât minunea harului Duhului Sfânt, transpus în poezia sacră, numită „icoana imnologică” a starețului Daniil de la Rarău, trebuie să zăbovim asupra câtorva aspecte ale teologiei dogmatice mistice. Este vorba de treapta înaltă a desăvârșirii la care se ajunge prin contemplație. Sfântul Grigorie Palama, *mistic și doctrinar al isihamului, e cel care precizează fundamentul teologic al contemplației... prin lumina văzută a slavei divine, cea care ne îndumnezeiește*, spune Nichifor Crainic¹⁹. La aceasta se ajunge prin *practicarea isihiei, care e toată lucrarea ascetică în colaborare cu harul*. Reluând explicațiile teoretice ale Sf. Grigorie Palama, Nichifor Crainic se oprește asupra noțiunii de har, căci *harul e cel*

Măriuca și Adrian Alexandrescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1997; Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura „Anastasia”, 1993; Vasile Vasilache, „Rugul Aprins”. *Cercul literar de la Mănăstirea Antim din București*, în *Calendarul „Credința”*, Detroit USA, 1992, pp. 66 – 71 ; Nichifor Crainic, *V. Voiculescu poet al spiritului*, în *Gândirea*, nr. 7, 1943, p. 361; Alexandru Mironescu, *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins*, Editura „Anastasia”, București, 1998; Alexandru Mironescu, *Centenarul Nașterii (1903 – 2003)*, mărturii publicate de Ileana Mironescu Sandu, Editura Enciclopedică, București, 2003; *Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău (Sandu Tudor) 1 Dumnezeu – dragoste*, ed. a II-a, îngrijită de Alexandru Dimcea, Editura „Christiana”, București, 2003; *Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău (Sandu Tudor) 2 Sfințita Rugăciune*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea, Editura „Christiana”, București, 2000; *Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău (Sandu Tudor) 3 Taina Sfintei Cruci*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea, Editura „Christiana”, București, 2001; Ieroschimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), *Caiete 4; Ce e omul?* Ediție îngrijită de Alexandru Dimcea, Editura „Christiana”, București, 2003; Ieroschimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătparei de Dumnezeu*, Editura „Christiana”, București, 2004; Alexandru Mironescu, *Kairos, Eseu despre teologia istoriei*, Editura „Anastasia”, București, 1996; Mihai Rădulescu, *Sandu Tudor și „Floarea de foc”*, Editura „Panaghia”, 2008; Mihai Rădulescu, „Rugul Aprins” de la Mănăstirea Antim la Aiud, Sfânta Mănăstire Antim, Editura „Proxima”, București, 2009.

¹⁸Nichifor Crainic, *Sfințenia – împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, cap. *Rugăciunea lui Iisus, esența paisianismului*, pp.145 – 155

¹⁹ Id. Ib. p. 182

care ridică pe om în contemplație și tot el e cel ce i se descoperă în lumina revelată. Lumina aceasta, pe care cei vrednici o văd cu mintea și cu simțul, zice Palama, e lumina care a învăluit pe Domnul transfigurat pe muntele Taborului, și pe care au văzut-o cei trei ucenici. Isihaștii desăvârșiți văd nu o lumină asemănătoare, ci chiar lumina de pe Tabor. Ea e strălucirea divinității. Strălucirea e necreată și lumina taborică e de asemenea necreată. Spre a înțelege bine noțiunea exprimată prin sintagma *energii necreate*, pe care a definit-o Sfinții Dionisie Areopagitul, Simeon Noul Teolog și Grigore Palama, autorul Nichifor Crainic, din care am reprodus fragmentele de mai sus, ne explică în continuare: *Ceea ce se comunică lumii nu e nici natura divină, nici Persoanele Sfintei Treimi, ci energiile necreate și dumnezeiești. Prin ele Dumnezeu se face comunicabil oamenilor. Prin aceste energii participăm la viața divină, îl cunoaștem pe Dumnezeu și ne îndumnezeim*²⁰. Dar prima treaptă a pregătirii spre a primi acest mare har rămâne *isihia* pe care tot Sf. Grigorie Palama o explică, numind-o cu mai multe atribute, *rugăciunea mintală* sau *neîntreruptă* sau *lăuntrică* sau a *inimii*. Este vorba de *rugăciunea săvârșită de minte în inimă, rugăciunea care ajută să se întărească în inimă gândul neîncetat la Iisus Hristos și care curăță și sfințește prin acest gând toate cugetările și simțurile și îndreaptă toată lucrarea omului spre împlinirea poruncilor lui Hristos*²¹. Regretatul teolog al vremurilor noastre, Dumitru Stăniloae îl amintește și pe Sf. Paisie Velicikovski de la Neamț (1722 - 1794), stareț al Sf. Mănăstiri Neamț și Secu, cel care a definit, într-o formă metaforică, această miraculoasă rugăciune: *mintea este liturghisitorul, iar inima, altarul pe care omul aduce lui Dumnezeu jertfa tainică a rugăciunii*²².

O primă explicație a necesității trecerii de la „adevărurile științifice”, izbânzi intelectuale, la cele mântuitoare o dă Sf. Grigorie Palama, ca răspuns la acuzațiile adversarului său, Varlaam, cel care vedea necesitatea informării, prin studierea științelor antichității, ale chaldeilor și elinilor, necesare tuturor acelor care vor să se curățească, numindu-i pe învățații

²⁰ Id. Ib. p.182 – 183

²¹ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006, p. 45-46, cf. S. Cetfericov, *Calea isihiei mintale și a înfrânării duhovnicești*.

²² Id. Ib. p. 46

timpului *doctori ai sufletelor*. Dar *necesar și mântuitor*, răspunde Sf. Grigorie Palama, *este a cugeta în toate la fel cu Părinții, Apostolii, Profeții, cu toți cei prin care a grăit Duhul Sfânt, atât despre Dumnezeu, cât și despre fapte. Descoperirile altora, chiar de-ar fi adevărate, nu contribuie la mântuire. Să fim siguri că nimic din ce e necesar și folositor pentru mântuire nu lipsește din învățătura Duhului Sfânt*²³.

Despățimirea sau apatia, înțeasă ca ieșire din labirintul cugetărilor contradictorii, dobândirea prin dragoste a păcii pe care Iisus le-a dat-o ucenicilor săi, a isihiei trăite, ca pace și bucurie a sufletului, toate sunt roade ale rugăciunii neîntrerupte, care spală sufletul de toate reziduurile preocupărilor, făcându-l „tăbliță curată” în care își va înscrie Duhul Sfânt semnele Sale. Cu adevărat, semnele Duhului Sfânt au pecetluit mintea și sufletul celui care a devenit Sfântul Daniil de la Rarău, cel care cu mult înainte a prezis această taină în versurile: *Peste seara minții, pecetea Ta,/ Limpede, unică și covârșitoare,/ Îmi stă sus în creștet, călăuzitoare,/ În logodnă-albastră de stea logostea*²⁴.

Sf. Grigorie Palama subliniază că *nici cunoștința dogmelor fără viața creștină corespunzătoare nu folosește la nimic. Numai înțelepciunea cea duhovnicească, adică cea născută din credință și amestecată cu iubire, e mântuitoare*.²⁵ Cu adevărat scriitorul și gazetarul, Sandu Tudor, prin credință și iubire, și-a însușit cultura teologică, prin asimilarea scrierilor dogmatice, a învățaturii filocalice, a *Bibliei*, hagiografiei și a istoriei Bizanțului, la care s-a adăugat practicarea rugăciunii inimii, cea care l-a ridicat pe monahul Agaton la treapta iluminării, a vederii luminii taborice, iar ieroschimonahului Daniil de la Rarău, Dumnezeu i-a dăruit cununa muceniei la închisoarea din Aiud, așa după cum și-a dorit sfârșitul, atunci când a glorificat un anumit tip de moarte, cea care spune ceva. *Nu se poate tăgădui că cel mai real și de neînălțat fapt al existenței este moartea... O adevărată moarte se cere, prin aceasta, să fie și ea rodnică, să fie o moarte cu enigmă, o moarte care spune ceva. Înțelegând aceasta în chipul cel mai realist cu putință. Ea e prilejul ca viața noastră, oricum ar fi fost, să se arate în tot ce are mai uimitor, mai profund, mai puternic. Moartea rămâne cea mai din urmă și cea mai însemnată întâmplare a*

²³ Idem. Ibidem. p. 44

²⁴ Sandu Tudor, *Pentru Marea Noapte a Fecioarei*, în „Gândirea”, nr. 10, 1930, p. 336

²⁵ Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, p. 45

*vieții. Moartea este a vieții*²⁶. Această înțelegere a actului final al vieții omului este esențială pentru definirea personalității creatorului de poezie mistică, pentru cel care a avut, cu adevărat, bucuria cunoașterii lui Dumnezeu, cunoaștere pe care o mărturisește atât în poezie cât și în notele și însemnările sale ce au văzut lumina tiparului după trecerea sa în lumea sfinților. *Ca să cunoști Adevărul cel viu trebuie tu să fii viu adevăr. Nu putem cunoaște ceea ce nu ne este comun. Numai fiind tu în adevăr poți cunoaște Adevărul... Descrierea acestei căi mântuitoare trebuie să fie corectă și ea cere o desfășurare precisă și corectă a „Căii ceii de sus”... Se cere o întreagă călătorie spre locul inimii, pentru ca prin smerenie și nevoiță să intrăm prin Poarta cea strâmtă în Împărăția lui Dumnezeu*²⁷. În Împărăția lui Dumnezeu este acum poetul și monahul, fiindcă urcușul său a început o dată cu creația sa literară, axată pe substanța vieții, ființarea întru Dumnezeu și adevărul Lui. Sacral și varietatea modalităților de exprimare a acestuia, prin metafore receptate de cititor cu mintea și inima, prezente în poezia din tinerețe, s-au concentrat sub pecetea Duhului Sfânt, în mistica „icoanei imnologice”, a Imnului Acatist. Nu putem vorbi de o influență directă a genurilor literare bizantine în creația lui Sandu Tudor, ci de o predilecție a monahului spre literatura hagiografică și, sporadic, spre chronografie și baladă. Chiar primul volum de versuri are un titlu bine ales, *Comornic*²⁸, cu darul de a atrage atenția cititorului asupra conținutului acestei comori. Stihul se mlădiază după conținutul care, cu fiecare an se trage spre adâncul ființei, spre găsirea Adevărului vieții. Așa se face că în anul 1928, la trei ani de la apariția volumului, Sandu Tudor a publicat în *Gândirea*, nr. 8, *Stihuri de Psalt Nou*, în trei părți din care spicuim începutul primei părți: *Tu Doamne, Tată!// Ca altă dată/ cu glas înalt,/ pe psalt/ vreau să Te cânt,/ fără cuvânt/ rotund învățat,/ cu suflet curat/ vreau să Te cânt,/ Și Doamne, Tu Cuvânt!// Pornește roată de vânt/ să răsună prin lume/clopot în hău/ numele Tău/ din cântul meu nou*²⁹, iar în nr. 9 al aceleași reviste, poema *Spre marea călătorie*, un imn adresat căutării și răbdării necesare aflării: *Peste creștetul meu, din afunzimi de*

²⁶ *Argument la parabola în chip de baladă, Hrisovul clipelor, în Taina Rugului Aprins, Ieroschimonahul Daniil, Sandu Tudor, Anastasia, 1999, p. 64*

²⁷ *Caiete 1, Dumnezeu – Dragoste, ediția a II-a, 2003, p. 136*

²⁸ Sandu Tudor, *Comornic*, București, 1925

²⁹ Sandu Tudor în revista „Gândirea”, nr. 8, p. 74

zenit,/ se învârtește în zodii, magic licurit/ de stelară stihie./ De patruzeci de zile și nopți spre pustiu,/ spre locuri roșii de pustnicie,/ tălpile-mi sună/ ca peste un vrăjit pod de sicrie./ Caut să aflu comorile Celui viu./ Port fluierul bucuriei în mână./ Unde este Acela? Cel pe care Îl știu/ din ruginită slovă bătrână?³⁰

Etapa a doua a găsirii, a întâlnirii cu Cel căutat, este cântecul de biruință, adresat Sfinților în care a odihnit Domnul, și Împărătesei cerului și a pământului, Preacuratei Fecioare Maria. Primul dintre ele este *Acatistul Preacuviosului Părintelui nostru Sfântul Dimitrie cel Nou, Boarul din Basarabov*³¹, din care redăm un fragment din primul icos, citit cu ocazia *Panegiricului*, ținut de părintele arhimandrit Benedict Ghiuș de la Mănăstirea Cernica, la Biserica Patriarhală din București, în octombrie 1956: *Bucură-te, nestricăciune, cu măreție de vis,/ Bucură-te, cel în Viețile Sfinților scris./ Bucură-te, mlădiță din Biserica vie,/ Bucură-te, iubire aplecată spre noi,/ Bucură-te, izvorul minunilor noi./ Bucură-te, văpaie dornică să ne îndrume,/ Bucură-te, revărsare de har peste lume,/ Bucură-te, gingășie de suflet sfiit,/ Bucură-te, asprime de canon neclintit*³². Restul din scrierile sale au rămas în manuscris și au fost publicate postum, mai întâi în Occident și după 1990, în țară : *Imn-Acatist la Rugul Aprins al Maicii Domnului*, publicat la Fundația Culturală Română, Madrid, 1987; *Acatiste: Imn-Acatist la Rugul Aprins al Maicii Domnului, Acatistul Sfântului Ioan Bogoslovul, Acatistul Preasfințitului Părintelui nostru Calinic Cernicanul*, Ediție îngrijită de Dora Mezdrea, Editura „Anastasia”, București, 1997; *Taina Rugului Aprins. Scrieri și documente inedite*, ediție îngrijită de Gheorghe Vasilescu, Editura „Anastasia”, București 1999; *Scrieri I: Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu, Cartea Muntelui Sfânt, Marea Noapte de aur a Maicii Domnului, Apocalipsa lui Ioan (Argument de Predoslovie), Am auzit cântecul Păsării Unice (Gânduri din singurătate)*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea, Editura „Christiana”, București, 1999; *Acatiste: Acatistul Bunei Vestiri, Imn-Acatist la Rugul Apris al Născătoarei de*

³⁰ Id. Ib. nr. 10, p. 385

³¹ Sandu Tudor, *Acatistul Părintelui nostru Sfântul Dimitrie cel Nou, Boarul din Basarabov*, Editura Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1942

³² *Sfântul Dimitrie cel Nou, Patronul Bucureștilor*, Editura Fundației Culturale „D’ale Bucureștilor, 1995, p. 23

Dumnezeu, Acatistul Preacuviosului Părintelui nostru Sfântul Dimitrie cel Nou, Boarul din Basarabov, Acatistul Sfântului Sfințitului Părintelui nostru Calinic Cernicanul, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea, București, 1999; *Caiete1: Dumnezeu-Dragoste*, ediție îngrijită de Al. Dimcea, București, 2000, (ediția a II-a 2003); *Caiete2: Sfințita Rugăciune*, ediție de Al. Dimcea, București, 2000; *Caiete3: Taina Sfintei Cruci*, ediție de Al. Dimcea, București, 2001; *Caiete4: Ce e omul?* ediție de Al. Dimcea, București, 2003; *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, cu fotocopia manuscrisului definitiv și comentariile autorului, ediție de Gabriela Moldoveanu, București, 2004; Constantin Jinga, *Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor, omul și opera*, București, 2005, una dintre cele mai elaborate lucrări, cu comentarii ample asupra contextului cultural interbelic, cu o analiză completă și doctă a operei monahului Daniil, din perspectiva istorico-biblică și teologică, autorul fiind un distins teolog. Concluzia asupra operei harice și înălțătoare a Sf. Daniil de la Rarău, o împărtășim și cititorilor acestui volum: *Sandu Tudor își propune să exprime în versurile sale trăiri religioase și să cultive, în sine și în virtualul său cititor, senasibilitatea față de sacru, capabilă să inițieze acel avânt liric spre divinitate, pe care el îl numește evlavie. Pentru aceasta el alege forma care i se pare cea mai adecvată, poema liturgică bizantină. Opțiunea sa este motivată tocmai de concepția estetică specifică Bizanțului, legată de iconicitatea textului scris* [s.n.]³³. Subliniem erudiția teologică a ieromonahului Daniil cu gândurile sale referitoare la Taina-tainelor, Maica Domnului: [La] *înțelegerea tainei și a tâlcurilor vieții Maicii Domnului nu se poate ajunge decât prin cheile teologie cele mai înalte, anume sub lumina a chiar sensurilor Sfintei Treimi...Prin puterea smereniei Sale covârșitoare, care de fapt, este rodirea prin deplinătatea harică a unei umilințe fără pată, această floare a neamului omenesc se învrednicește a fi Fecioară a Dumnezeului Savaot, Maică a Logosului ziditor și Mireasă a Cerescului Paraclet* [Duhul Sfânt]. *Trei și totuși pururi aceeași preaplecătă și după cuviință, simplă roabă Maria, logodnica bătrânului Iosif, tâmplarul din Nazaret.*³⁴

³³ Constantin Jinga, *op.cit.*, p. 252.

³⁴ *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, Editura „Christiana”, 2004, p. 70-71

Copleșitoare este credința, copleșitor este și cuvântul rostit de cel ce s-a sfințit prin rugăciune, viață ascetică și moarte jertfelnică, ieroschim. Daniil de la Rarău. Scopul acestor gânduri este acela de aducere în conștiința și inima tinerilor cititori a adevăratei istorii a românilor, a valorilor culturii românești ce au ca fundament înalta spiritualitate. În încheierea a ceea ce s-ar putea numi Cuvânt introductiv la *Taina Rugului Aprins*, adăugăm un îndemn pe care îl adresăm cititorilor de a face un pelerinaj la monumentul eroilor-martiri, cunoscut cu numele *Calvarul Aiudului*, spre a se închina Sfintelor Moaște, așezate în osuarul situat sub Sfântul Altar al Schitului *Înălțarea Sfintei Cruci*, ridicat pe locul, numit în perioada anilor 1947-1964 *Râpa robilor*, loc al grozniței comune, destinată celor ce treceau la Domnul direct din celula calvarului.

Simbolica arhitecturală a monumentului - schit este impresionantă prin modul în care se îngemănează șapte cruci cu alte șapte (redând cifra 14), îngemănare ce simbolizează „unitatea în suferință pe care au avut-o mucenicii”, dar și ziua calendaristică a sărbătorii închinată Sfintei Cruci. Deasupra acestor cruci, așezată orizontal, e o cruce mare „crucea neamului”, pe care toți au purtat-o. Nu lipsește din simbol un mare adevăr, specific poporului român, ochii suferinței privind mereu spre cer de unde se așteaptă mila lui Dumnezeu. Ochii sunt simbolizați prin două găuri, făcute câte una pe fiecare dintre cele două brațe ale crucii mari. Minunată și grăitoare este, Sfânta icoană a Maicii Domnului, situată în osuarul de sub Sf. Altar, icoană murală ce O înfățișează pe Fecioara Maria, cuprinzând sub acoperământul Său pe „toți cei prizonieri pentru dreptate”, pe toți martirii întemnițați ai neamului.

Semnificația teologică a martirajului poporului român este minunat redată de poetul Radu Gyr, cel care a fost condamnat la moarte pentru poezia *Manifest*, cunoscută, astăzi, cu titlul *Ridică-te, Ghorghie, ridică-te, Ioane*. Închis în celula numită „zarcă” a închisorii Aiud, bolnav, el scrie mental, într-o manieră personală, cele mai înălțătoare versuri, închinare eroilor ca cele din poezia *Imn morților*, din care reproducem ultimele două strofe:

Morți sfinți în temniți și prigoane,/ morți sfinți în lupte și furtuni,/ noi am făcut din voi icoane,/ și vă purtăm pe frunți cununi.
Nu plângem lacrimă de sânge,/ ci ne mândrim cu-atăți eroi./
Nu! Neamul nostru nu vă plânge,/ ci se cuminecă prin voi.

II. DESPRE „RUGUL APRINS”

II. 1. MIȘCAREA SPIRITUALĂ „RUGUL APRINS”

Ierodiacon Cleopa Paraschiv

Din vremea călătoriei în Sfântul Munte, Sandu Tudor avea în inimă convingerea că neamul românesc poate fi salvat prin transformare spirituală profundă, prin credință și rugăciune, prin refacerea legăturii între om și Dumnezeu – Marea legătură a credinței și a sfînteniei.³⁵

În viziunea sa, revigorarea în profunzime a rădăcinilor unui popor care, de altfel, avea (și are mereu) resurse duhovnicești autentice, pornite chiar de la Izvorul Cel Mântuitor și dătător de Viață, Iisus Hristos, se poate reface prin monahism. Călugării isihăști și pustnicii români, care s-au nevoit și se nevoiesc în binecuvîntatele locuri ale pămîntului românesc, pot ajuta prin rugăciunile lor. Sandu Tudor revine în țară, cunoscând, din experiența dobîndită în Sfântul Munte, lucrarea *Rugăciunii lui Iisus*. În Sfântul Munte scriitorul Sandu Tudor a înțeles că eul nostru este infinit și că în centrul existențial al ființei noastre, pe care călugării îl numesc „inimă” în sensul ei adînc spiritual, există Dumnezeu și că Dumnezeu este pecetea personalității noastre.

Din anul 1945, începe să fie prezent în Mănăstirea Antim, punând în practică multe dintre învățăturile primite de la pustnicii din Sfântul Munte Athos. Una dintre aceste învățături îl preocupa cel mai mult; aceea a rugăciunii neîncetate a *Rugului Aprins*, care arde și nu se mistuie.

În acei ani de după ocupația rusească, comunismul își începuse deja lucrarea diabolică de răsturnare a valorilor, de încurajare a imoralității, căreia îi dăduse numele de libertate, pentru a contorsiona viața sufletească a tinerilor. Comuniștii numeau burgheze valorile creștine, pe care voiau să

³⁵ Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău (Sandu Tudor): *Sfințita rugăciune*, editura Christiana, București 2000, p. 100-101

le distrugă cu orice preț. Părintele Roman Braga își amintește de acest proces ca despre „drama ucigătoarelor transformări”.³⁶

*Pe stradă și în viața de toate zilele era un zbucium și un efort din partea unor puteri vrăjmașe să schimbe tot ce era vechi, așezat, frumos, statornic, să-l schimbe cu moda nouă.*³⁷

În acest context, chiar dacă, în mod fatal, multe conștiințe au fost nivelate, un grup de oameni „investiți cu sacerdoțiul conștiinței”³⁸, monahi și mireni, oameni de cultură, s-au întâlnit prin voia lui Dumnezeu, în căutarea comună a izvorului libertății adevărate.

La Mănăstirea Antim din București, Mănăstirea cu hramul *Tuturor Sfinților* începuseră să vină, încă din 1945, cărturari maturi și foarte tineri, în căutarea de sens al vieții, o căutare inevitabil acutizată de contextul istoric. Ca niște pelerini, ei nu puteau călători decât spre locul concentrat de sfințenie care este Mănăstirea. Mănăstirea Antim este ctitoria Mitropolitului Antim Ivireanul – monahul Antim din Iviria (Georgia de astăzi), trecut la cele veșnice prin moarte de martir, în anul 1716, canonizat de Biserica Ortodoxă și sărbătorit pe data de 27 septembrie.

Încetul cu încetul, s-a format, discret și firesc, un grup de monahi, între care amintim preoții: Sofian Boghiu, Benedict Ghiuș, Petroniu Tănase, Felix Dubneac, Antonie Plămădeală, Adrian Făgețeanu, Roman Braga și fratele André Scrima. Alături de ei, s-a aflat un grup de mireni care frecventau, în mod activ, Mănăstirea Antim: scriitorul și publicistul Sandu Tudor, medicul și poetul Vasile Voiculescu, profesorul și scriitorul Alexandru (Codin) Mironescu și fiul său Șerban, omul de cultură Paul Sterian, doctorul Gheorghe Dabija. Cu timpul, grupul se va închea și va purta numele *Rugul Aprins*, după simbolul *Rugului Aprins*, care ardea și nu se mistuia, văzut de Moise pe Muntele Horeb, simbol sub care este văzută Maica Domnului.

De aceea se cuvine să situăm *Rugul Aprins* în orizontul de înțelegere limpede căruia îi aparține: *«Rugul Aprins» nu e o invenție literar-politică: el vine din orizontul originar al Revelației. Mai mult chiar, este în conformitate cu textul și tradiția scripturală însăși, „Rugul Aprins” are calitatea unui semn originant și, ca atare, el e cel care deschide acest*

³⁶ Ibidem X, p. 28

³⁷ Ibidem XIII, p. 92

³⁸ Ibidem XII, p. 163

orizont.³⁹ *Acest rug este simbolul Maicii Domnului. Deși foc ceresc este Iisus Hristos, Maica Domnului a rămas nearsă, neatinsă, însă îndumnezeită prin Pruncul Sfânt. Pentru noi, care după 1945, ne-am ales acest patron sfânt al întâlnirilor la Mănăstirea Antim, Rugul Aprins era și simbolul rugăciunii neîncetate. Cine se roagă neîncetat se aseamănă cu acel rug care ardea și nu se mistuia. Suntem mereu uniți cu focul lui Dumnezeu, această vâlvătaie de lumină și de putere, iar cu cât ardem mai mult, cu atât devenim mai luminoși și mai aproape de Dumnezeu. Acesta este un alt înțeles al Rugului Aprins.*⁴⁰

Membrii grupului se întâlneau duminica, după Sfânta Liturghie, și rămâneau la rugăciune în timpul vecerniilor de o mare frumusețe. Participanții îi descopereau astfel pe Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe sub chipul lor doxologic și patologic, patologia prezentând un mare interes pentru toți. După vecernie, se explicau pe larg, în Sfântul Locaș, cele șapte laude ale Bisericii. Un accent deosebit se punea pe explicarea *Sfintei Liturghii* (lunea era prezentată Sfânta Liturghie, cu symbolismul ei tradițional; marțea, era analiza ei, din punct de vedere muzical; miercurea era rezervată viziunii iconografice; joia, viziunea de ansamblu a *Sfintei Liturghii* ș.a.m.d.).

În biblioteca mănăstirii, se țineau conferințe cu caracter teologic, dar și dezbateri pe probleme de cultură și de spiritualitate creștină, începând cu rugăciunea practică în epoca apostolică și până la Sfinții Părinți filocalici; isihasmul românesc din vremea Sfântului Nicodim cel Sfințit de la Tismana, a Sfântului Vasile de la Poiana Mărului, a Sfântului Paisie Velicikovski de la Mănăstirea Neamț și a Starețului Gheorghe de la Cernica; se cerceta practicarea *Rugăciunii lui Iisus* în mănăstirile noastre. Prima conferință a fost susținută de Sandu Tudor și avea ca temă *Călătoria spre locul inimii*.

Între conferențieri se numărau membrii grupului, dar și alte personalități ale vieții cultural-științifice: profesorul Alexandru Elian, colecționarul și criticul de artă Barbu Slătineanu, compozitorul Paul Constantinescu, artistul plastic Paul Sterian, sporadic, Olga Greceanu și Constantin Noica. Paul Constantinescu a oferit, în dar, Mănăstirii Antim

³⁹ XII, p. 145-146

⁴⁰ XIII, p. 89

un *Imn al Rugăciunii lui Iisus* sub formă de „canon suitor”, îndrăgit de laici și de monahi. Conferințele se țineau în prezența unui public divers ca pregătire, majoritatea formând-o însă intelectualii și studenții de la diferite facultăți din București. „*Erau (...) mulți studenți care după aceea, săracii, au suferit mult în închisoare.*” (...) *După ce conferențiarul își termina cuvântul, erau întrebări din public (...). Era un dialog, o țesătură de idei, de gânduri și de dorințe duhovnicești care-i hrăneau foarte mult pe ascultători*”.⁴¹

În comunitatea monahal-laică de la Antim, fraternitatea își regăsea sensul ei original. După cuvântul Sfântului Isaac Sirul „*caută prietenia (însoțirea) celor ce sunt de o taină cu tine*”⁴² iar în spațiul de la Antim s-a creat „*convivialitatea între tradiția spirituală vie și intelectualii (așisderea vii)*”.⁴³

Intelectualii grupului aveau o formație culturală serioasă, dobândită pe la mijlocul perioadei interbelice, anii 20 - 30. În cultura românească se desprindeau, atunci, două curențe: „*un tradiționalism etno-cultural zgomotos și pontifiant, până la urmă eșuat în echivocul naționalismelor politice*”⁴⁴ și pe de altă parte, discret, „*presimțirea tradiției ortodoxe, trăită în credință și deschisă totodată universalității culturii*”. Intelectualii mireni de la Antim s-au înscris firesc în cea de a doua tendință, dându-i autenticitate prin propriile căutări, exprimate în creațiile lor.

Legătura de încredere în interiorul Grupului, care îi asigura coeziunea era comunicarea liberă prin cuvânt – „cuvântul fratern împărtășit”⁴⁵ în afara oricărei ierarhii.

Reținem ca esențială armonia aceasta între tradiția duhovnicească și cultură care se făcea simțită în cadrul grupului de la Antim, pecetluită în mod fericit, de venirea ca stareț a Părintelui Benedict Ghiuș, purtător al unei culturi universale profund asimilate. Părintele André Scrima numește această cultură – esențială, „*inseparabilă de conștiința în trezvie*”⁴⁶, care este altceva decât cultura „modernă” sau bazată pe acumularea de

⁴¹ XIII, p. 92-93

⁴² XII, p. 138

⁴³ XII, p. 120

⁴⁴ XII, p. 139

⁴⁵ XII, p. 139

⁴⁶ XII, p. 117

informații – „cultura spirituală”⁴⁷ necesară, cea care duce prin cunoaștere, la iubire (de Dumnezeu și de oameni) și care întărește credința.

- *Binecuvântarea și rolul părintelui Ioan cel Străin* –

Lucrul cel mai de seamă în izbăvirea sufletească este să aibă cineva încredere în îndrumătorul său duhovnicesc și să păstreze această încredere până la capăt.⁴⁸

În toamna anului 1943, protoiereul Ioan Kulâghin se refugia din Rusia, însoțindu-l pe Mitropolitul Nicolae al Rostovului, al cărui duhovnic era, în România. Prin grija Patriarhului Nicodim, cei doi au fost găzduiți la Mănăstirea Cernica (din 1945 până în 1947).

Părintele Ioan mărturisea că a ajuns în România *condus doar de Pronia lui Dumnezeu, care m-a trecut și peste graniță, în țări străine și minunate, iar acum m-a adus și în de Dumnezeu păzita Românie.*⁴⁹

Cuviosul Ioan aparținea tradiției isihaste a părinților de la Mănăstirea și Schitul Optina de lângă Moscova, mănăstire vestită, frecventată de scriitori și oameni de cultură, unde chiar Dostoievski a scris *Frații Karamazov*. Se pare că, pentru starețul Zosima l-a avut ca model pe părintele stareț Ambrozie de la Optina. El practica rugăciunea lui Iisus, pe care o deprinsese de foarte tânăr, încât rugăciunea coborâse din minte în inimă. *Era un om foarte luminos la minte. Era micuț, cu ochii albaștri, blând. Când îl priveai nu-ți dădeai seama ce valoare avea acest om, valoare duhovnicească (...) probabil cam așa arăta și Sfântul Apostol Pavel.*⁵⁰

Toți cei care formau nucleul grupului de la Antim au recunoscut rolul providențial al venirii Părintelui Ioan. *L-a adus oare Dumnezeu pe Părintele Ioan tocmai aici, de atât de departe, ca să îl întâlnim? (...) În orice caz, noi aveam mai mare nevoie de el, de un încercat și mare duhovnic, aveam mare nevoie chiar de el, căci tocmai el purta răspunsurile vii la o seamă de întrebări și preocupări care deveniseră ale noastre, într-un chip cu deosebire serios.*⁵¹

⁴⁷ XII, p. 117

⁴⁸ XI, p. 1

⁴⁹ XII, p. 32

⁵⁰ XIV, p. 1

⁵¹ XI, p. 105-106

*Părintele Ioan Kulâghin (...) a fost providențial pentru Mișcarea Rugului Aprins. (...) El știa răspunsurile la întrebările fiecăruia și tot el ne-a dat **Sbornicul** ca hrană.⁵²*

S-au spus multe lucruri despre Rugul Aprins, fiecare cam cum își închipuie că a fost. Însă prima problemă a fost rugăciunea lui Iisus, în comparație cu acel Rug care ardea și nu se mistuia. Când Dumnezeu dispare nu mai vezi nimic. Dacă mergi cu trufia în proțap până la sfârșitul vieții, nu ai loc în cer. Acolo nu intră nimic necurat cum spune Sfântul Apostol Pavel, cel care ne îndeamnă până astăzi să ne rugăm neîncetat. Această sfințenie a vieții s-o păstrați. Ce este aceasta? Nu cere prea mult. Sinceritatea cu noi înșine, cu cei de lângă noi și, în cele din urmă, cu Dumnezeu. Sinceritate cu orice risc. Hristos este Adevărul!⁵³

Părintele Ioan a venit cu regula hirotonisirii, binecuvântare – prin punerea mâinilor pe capul fratelui – pentru a începe *Rugăciunea Inimii*.

La un moment dat, spune Părintele Roman Braga, la *Rugul Aprins* s-a insistat prea mult pe teologhizarea *Rugăciunii Inimii*. Pentru intelectuali, problema era a întoarcerii către sine cu sinceritate și smerenie – a goli mintea de concepte, de idei, de gânduri: *Sfântul Nichifor din Singurătate zice: mai întâi, fraților, să ne întoarcem către noi înșine. Aceasta pentru călugărul simplu este ceva practic; pentru intelectual este un mare lucru; a te întoarce către tine însuși e un lucru extraordinar.*⁵⁴

Sandu Tudor sublinia că pentru a intra în ordinea Duhului, trebuie mai întâi să ieși din tine după exemplul pelerinului rus, care ajunsese „o rugăciune ambulantă”.⁵⁵ *Rugăciunea neîncetată e trebuincioasă dară ca pâinea, ca văzduhul, ca apa, ca libertatea. Necurmata Rugăciune e (...), hrana cea dumnezeiască a îngerilor și a sfinților, necurmata Laudă cerească (...)*⁵⁶ afirma ieroschimonahul Daniil.

Părintele Ioan avea (...) capacitatea de a-i recunoaște pe cei care puteau primi binecuvântarea, în vederea transmiterii darului mai departe.⁵⁷ Și a dat-o (...) doar părintelui Benedict și părintelui Daniil.

⁵² X, p. 36

⁵³ XIV, p. 1

⁵⁴ XIV, p. 35

⁵⁵ XIV, p. 35

⁵⁶ V, p. 19

⁵⁷ XII, p. 84

*Ceea ce nu a implicat numai călăuzirea lor duhovnicească, ci și transmiterea binecuvântării - a inițierii - prin punerea mâinilor asupra lor.*⁵⁸ În plus, Sandu Tudor a primit binecuvântarea din Sfântul Munte Athos, pentru a practica *Rugăciunea Inimii*. Părintele Ioan a recunoscut în Sandu Tudor, nu doar un vrednic fiu duhovnicesc, ci și un urmaș al său, (după cum mărturisea într-o scrisoare): *unul dintre cei mai devotați urmași, râvnitori și trăitori, pentru care Îi mulțumesc lui Dumnezeu.*⁵⁹

A doua perioadă a *Rugului Aprins* a început în 1953, când cei mai mulți revin la București, iar părintele Agaton, eliberat din închisoare, devine ieroschimonahul Daniil, stareț al Schitului Rarău, de unde va reveni adesea în București. Acum, întâlnirile au loc mai rar și se țin în casa lui Alexandru Mironescu, în strada Vasile Lascăr, sau a lui Barbu Slătineanu, în strada Dr. Obedenaru dar și în casa lui Vasile Voiculescu, din strada Dr. Staicovici.

Între participanți, pe lângă gazde mai erau: Ieroschimonahul Daniil, Arhimandritul Benedict Ghiuș, scriitorul și preotul, Valeriu Anania, arhitectul Constantin Joja, scriitorii și criticii literari, Vladimir Streinul, Șerban Cioculescu, părintele profesor Dumitru Stăniloae, studentul Șerban Mironescu împreună cu alți câțiva colegi ai săi. La aceste întâlniri se citeau și se comentau poezii religioase și texte cu caracter mistico-ascetic, de regulă în manuscrise ce nu puteau fi publicate.

Într-un context în care apare un document larg difuzat în anul 1956, semnat de N. S. Hrușciiov, în care se recomanda reluarea luptei împotriva „sentimentului religios”, *Rugul Aprins* este nevoit să-și înceteze activitatea. Părintele Daniil a fost arestat în noaptea de **13-14 iunie 1958** și odată cu el și alți participanți, printre care Al. Mironescu cu fiul său. Procesul s-a desfășurat sub titulatura „Lotul Teodorescu Alexandru și alții”. Un anchetator a scos *Biblia* dintr-un sertar și a zis: «A, voi cu *Rugul Aprins*!» (...) «Voi, care faceți niște focuri pe câmp și blestemați guvernul comunist din țară!»

Pecetea *Rugului Aprins* a marcat destinele celor implicați, lucrând în ei dincolo de perioada istorică, destinul providențial: *Antimul a deschis, nu fără rigoare și uneori adversitate, drumul spre autenticitatea ultimă a*

⁵⁸ XII, v. nota 28

⁵⁹⁶⁰ XI, p. 46

*existenței lor.*⁶⁰ Le-a deschis calea pentru care erau chemați, așa încât părintele André Scrima definește precis transformarea tainică petrecută cu Sandu Tudor sub semnul *Rugului Aprins*, o „*ruptură existențială, ruptura de identitate între «Sandu Tudor» și «Părintele Daniil»*.”

De fapt, lucrarea *Rugului Aprins* s-a continuat la măsura personală, în fiecare dintre cei care au fost chemați și inițiați, în perioada de grație de la Antim. Părinții duhovnicești continuă și acum această lucrare, iar părintele Daniil, cu harul lui Dumnezeu săvârșește – de dincolo de moarte – lucrarea *Rugului Aprins al Născătoarei de Dumnezeu* pentru întreg neamul românesc.

II.2 RUGUL APRINS – SLUJIREA ÎN FOCUL INIMII APRINSE –

Prof. dr. Aurelia Bălan-Mihailovici

17 iulie 2004

*Oare nu ardea'ntru noi inima noastră,
când ne vorbea pe cale (Luca 24, 32)*

Nu putem defini această lucrare a omului ce se îndumnezeiește, sub forma unui permanent urcuș duhovnicesc, acțiune cunoscută în lumea nevoitorilor monahi sau preoți de mir, dar și a intelectualilor ce au primit duhul trevziei, ce a dus la *Rugul Aprins*, fără să decodăm această sintagmă ce redă un concept din mistica ortodoxă răsăriteană. La baza acestei sintagme se află episodul ce descrie vederea lui Moise de pe Muntele cel sfânt al Domnului, Horeb sau Sinai, a rugului ce ardea și nu se mistuia: *Acolo, i s-a arătat îngerul Domnului într-o pară de foc, ce ieșea dintr-un rug; și a văzut că rugul ardea dar nu se mistuia* (Ieșirea 3, 2).

În interpretarea minunată a Sfinților Părinți, rugul ce ardea și nu se mistuia de ardere a prefigurat-O pe Maica Domnului, căci Fecioara Maria, făptură fiind, nu a fost mistuită atunci când puterea Duhului Sfânt a învăluit-O, o dată cu întruparea Fiului lui Dumnezeu, iar Moise a văzut-O rugându-se neîncetat. Aceasta a fost esența mișcării spirituale de

⁶⁰ XII, p. 120

la Mănăstirea Antim, cunoscută sub numele *Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*. Flacăra lui s-a reaprins în noi atunci când ne-am aflat în spațiul Sfintei Mănăstiri Rarău, străjuită de munții cei bătrâni, în mijlocul cărora sălășluiește Maica Domnului, prin Sfânta Sa icoană Făcătoare de minuni, binecuvântând cu darurile Sale, izvorătoare de mir, obștea și pelerinii rugători, pe toți cei ce se succed prin veacuri, asemenea clipelor nestatornice, dar învăluiți în căldura *Rugului Aprins al Maicii Domnului*. În simbolica metaforă deslușim marea dragoste adevărată, iubirea ce arde ca o flacăra ce singură, prin jertfă și stăruință, poate aduce cuminecarea, împărtășirea de la Cina Domnului, fără de care nu poate exista **unitatea, coeziunea** dintre membri unui grup, constituit întru slujirea în adevăul credinței jertfelnice și de mântuire, lăsată lor, prin harul Domnului Iisus Hristos.

Grupul de reflecție spirituală ortodoxă, încheiat la Mănăstirea Antim, începând din anul 1945, avându-i printre participanți, pentru început, pe părinții monahi, Benedict Ghiuș, Sofian Boghiu, Petroniu Tănase, Arsenie Papacioc, Adrian Făgețianu, monahul Agaton, mai târziu ieroschimonahul Daniil (Sandu Tudor), alături de câțiva mireni, oameni de cultură ca, Alexandru Codin Mironescu, Anton Dumitriu, Vasile Voiculescu, Paul Sterian, arhitectul Constantin Joja, Barbu Slătineanu, Olga Greceanu, la care s-au adăugat și alții, era axat mai ales pe viața religioasă și pe spiritualitatea ortodoxă a culturii românești.

Cel care a adus suflul mistic al *Rugului Aprins*, ce avea ca scop pregătirea interioară pentru practicarea *Rugăciunii Inimii* a fost părintele rus, Ioan Kulâghin, cunoscut și sub numele, Ioan cel Străin, monahul care l-a inițiat și l-a apreciat pe Sandu Tudor, ucenicul său, cel care, prin binecuvântarea Domnului, a devenit starețul Sfintei Mănăstiri Rarău, între anii 1953 - 1958. Pentru a ne apropia de ceea ce însemna *ruga trezvitoare* a ieroschimonahului Daniil, în această Sf. Mănăstire, redăm un gând dintr-o scrisoare trimisă din București, în decembrie 1953, ce a fost semnată de protos Petroniu, arhimandritul Sofian, ieromonahul Antonie și de fratele André Scrima: *Dreapta înălțare a Stâlpului – această adevărată coloană a noului și veșnicului Templu al lui Hristos-Dumnezeu – închipuie mereu suirea curată a rugăciunii trezvitoare, temeiul urcării noastre la cele de sus, care sunt și cele dinlăuntru. De aceea, hramul zilei ne unește pe toți cei de aici, întru aceeași urare de bună sporire la străduința de înălțare*

*lăuntrică pe care v-o pregătește Sihăstria Rarăului, spre cinstirea Numelui de slavă al Domnului și spre bucuria dragostei noastre frățești.*⁶¹ Ca înțelegerea noastră să poată cuprinde puterea înaltei trepte mistice, redăm câteva rânduri și din binecuvântarea părintelui Ioan, dată fiului său duhovnicesc, la Mănăstirea Cernica, în ziua de *Buna Vestire* din 25 martie, 1946: *Binecuvântare fiului și urmașului meu duhovnicesc, iubit de Dumnezeu, Sandu Tudor, în amintirea plină de rugăciune, de la părintele duhovnicesc, protoiereul Ioan Kulăghin, ucenic și urmaș duhovnicesc din anul 1906 al stareților vieții contemplative de la Mănăstirea și schitul Optina-Pustina, care sunt urmașii lui Paisie Velicikovski.*⁶² Prin această binecuvântare a părintelui duhovnicesc, pătrundem și rămânem în sfera legăturii de prietenie, mai degrabă de frățietate, în același duh al lui Hristos, printr-o mărturie a unuia dintre apropiații monahului Daniil, savantul și bunul creștin, Alexandru Mironescu (pentru prieteni Codin), cel care reține unele dintre cele mai înaripate cuvinte ale poetului Sandu Tudor, rostite într-o enumerare a paradoxurilor ortodoxiei, sub viziunea *tragismului supremei bucurii, tragismul îndumnezeirii*, cuvinte exprimate în casa savantului din București de către ieroschimonahul Daniil, cu puțin înainte de arestarea lor, cuvinte memorabile ce sunt evocate de Alexandru Mironescu ceva mai târziu: *Nu pot să uit cuvintele acestea de foc ale bunului meu prieten, părintele Daniil, care a înnobilat viața mea, unul dintre aceia cărora le datorez totul.*

Frumusețea acestei emoționante evocări datează din septembrie 1964 și face parte din volumul *Floarea de foc*, apărut postum, abia în 2001, la editura Elion, volum prefătat de scriitorul și filosoful, Mihai Șora. Foarte puțini cărțurari tineri știu cine a fost, cu adevărat, Alexandru Codin Mironescu, de aceea gândurile noastre se concentrează asupra vieții și operei acestui mare trăitor al credinței creștine ortodoxe în tot înaltul ei, înălțime atât de puțin accesibilă ca trăire, intelectualilor de azi, și tot atât de puțin receptată de noi, creștinii mireni ai veacului nostru.

O viziune relativ completă asupra acestei mari personalități, trăitor în Duhul Adevărului, ne-o oferă volumul cu titlul, *Alexandru Mironescu, Centenarul nașterii, 1903-2003*, volum ce cuprinde, *Mărturii despre*

⁶¹ *Taina Rugului Aprins, ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor*, Colecția „Intelectualii Bisericii”, Editura Anastasia, p. 113.

⁶² Id. ib. p. 123.

gânditor și operă, adunate și publicate de Ileana Mironescu Sandu, fiica savantului, volum apărut la Editura Enciclopedică, București, 2003. Din nota introductivă, semnată de Ileana Mironescu Sandu, aflăm că la buna alcătuire a acestei cărți au contribuit regretatul acad. Virgil Cândea, alături de Valeriu Râpeanu și Alexandru Târpa, cei care au semnat câteva observații asupra unor aspecte ale operei lui Alexandru Mironescu. Primul pe care îl menționăm este Virgil Cândea, *Cuvânt înainte la **Calea inimii***,⁶³ volumul de eseuri a căror temă o formează esența și istoricul conceptului răsăritean al *Rugului Aprins*; Valeriu Râpeanu, *Dramaturgia, un capitol necunoscut al operei lui Alexandru Mironescu*, prefață la volumul *Ruth. Coborâți la prima?*⁶⁴, menționat ca volum de teatru extrem de interesant, iar Alexandru Târpa scrie *Despre **Calea inimii** și despre Alexandru Mironescu*,⁶⁵ un volum pe care îl descrie astfel: *Aceasta a fost misiunea lui Alexandru Mironescu. Om de știință, profesor universitar de chimie, romancier, poet, eseist, om de o amplă cultură literară, estetică, științifică, filosofică și bineînțeles, patristică, în plin secol apter, vorba lui Ion Barbu, și-a găsit calea spre o altă dimensiune a Adevărului*.⁶⁶ Secolul **apter** este secolul fără aripi, cu aripile retezate de adâncul întinericului ce cuprinsese spațiul răsăritean.

Alexandru Mironescu s-a născut la 10 iulie 1903, la Tecuci și a studiat fizica și chimia la București, iar după obținerea licenței, va susține doctoratul în filosofie și va pleca la Paris, pentru studii științifice aprofundate, în urma cărora va obține titlul de doctor în Științe Fizice. Întors la București, este numit la Universitatea bucureșteană, în cadrul Catedrei de chimie organică a Facultății de Științe. În anul 1935 publică romanul *Oamenii nimănui*, prefațat de Panait Istrati. În același an este ales membru corespondent al Academiei de Științe din București.

Urmărind cronologia celor mai importante lucrări științifice, literare și filosofice, adesea îngemănate, ca în lucrarea publicată în 1938, cu titlul

⁶³ Alexandru Mironescu, *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins*, Editura Anastasia, 1998, București

⁶⁴ id., *Ruth. Coborâți la prima? (Teatru)*, prefață de Valeriu Râpeanu, Editura Elion, 2003, București

⁶⁵ Alexandru Târpa, *Despre «Calea inimii» și despre Alexandru Mironescu*, în *Caiete critice*, nr. 9-12, 1998, p. 202-205.

⁶⁶ Alexandru Mironescu, *Centenarul nașterii 1903-2003*, p. 201.

Spiritul științific, volum în care sunt prezentate considerațiile filosofice asupra științei, iar în anul 1939 a publicat romanul *Destrămare*, roman de mare valoare literară despre care cunoscutul critic literar, Perpessicius scria: *Reflexiv și glosator, prin temperament, d-l Alexandru Mironescu este tot pe atâta și făuritor de ficțiuni, cu atât mai expresive, cu cât sunt mai înfipite în solul fertil al vieții, minuțios observată*⁶⁷.

Conținutul, pe tematici, al lucrărilor publicate s-a detaliat cu ocazia centenarului (1903 – 2003), în lucrarea amintită, ce pune în lumină coordonatele activității sale, activitate structurată în mai multe secțiuni, respectiv în mai multe capitole: *Savantul, Scriitorul, Rugătorul, Alexandru Mironescu în amintirea celor de azi, și Exegeze recente*. Rândurile noastre au în vedere punerea în lumină a trăirii autentice a lui Alexandru Mironescu în duhul *Rugului Aprins*, deci rugătorul, pe de-o parte, și Mironescu, scriitorul, pe de alta, ca o firească rezultată a celui dintâi, a rugătorului, căci rugătorul se manifestă, adesea, în arta deschizătorului de inimi, a celui ce pune în pagină fiorul adânc îngemănat cu suspinul și lacrima, ce-L aduc pe Dumnezeu aproape, în inima omului, făcându-l pe acesta din urmă, părtaş al Luminii, după cuvântul Sf. Apostol Pavel: *Ca voi să umblați cu vrednicie întru Domnul, plăcuți Lui întru toate, aducând roadă în orice lucru bun și sporind în cunoașterea lui Dumnezeu. Și întăriți fiind cu toată puterea, după puterea slavei Lui, spre toată stăruința și îndelunga-răbdare. Mulțumind cu bucurie Tatălui celui ce ne-a învrednicit pe noi să luăm parte la moștenirea sfinților, întru lumină. El ne-a scos de sub puterea întunericului și ne-a strămutat în Împărăția Fiului iubirii Sale* (Coloseni, 1, 10-13).

Strămutarea în Împărăția Fiului iubirii Sale a făcut-o Bunul Dumnezeu cu toți cei ce și-au dăruit inimile întru zidirea vieții creștine sub *Acoperământul Maicii Domnului*, în vremuri de mare răstrieșe și prigoană. Iată-l pe Alexandru Mironescu, prezent la Cernăuți, în August 1943, în perioada postului ce precede praznicul *Adormirii Maicii Domnului*, fiind invitat de mitropolitul Tit Simedrea al Bucovinei, împreună cu alți membri ce activau în cadrul *Rugului Aprins*: Sandu Tudor, Constantin Noica, Benedict Ghiuș, Mac Constantinescu, Paul Sterian, Viorel Șuluțiu, Henri

⁶⁷ Perpessicius, *Despre Romanul «Destrămare» de Alexandru Mironescu*, în *Centenarul...* p. 43.

H. Sthal, împreună cu fiul său, Paul H. Sthal, elev în ultimele clase de liceu, cel care comentează această însuflețită întâlnire: *Țin minte două din discuțiile care mă interesaseră cel mai tare, cea despre parabola fiului risipitor, ce dăduse loc la vii și controversate păreri – de ce tocmai el să fie răsplătit – și cea despre practica religioasă a țăranilor.*⁶⁸ În același articol, autorul își amintește de ceea ce s-a întâmplat cu toți cei care s-au întâlnit la Cernăuți, prin câte au trecut. *Paul Sterian a fost arestat; Noica, după arestare a avut domiciliu obligatoriu la Câmpulung. În anii universității mele îl găseam în seminarul de filosofie. Apoi, l-am întâlnit fugăr atunci când, plecat cu trenul de seară de la Câmpulung, venea la București să ia cărți din biblioteca tatălui meu; se întorcea cu trenul de miezul nopții și se prezenta a doua zi la postul de poliție*⁶⁹. Arhimandritul Ioanichie Bălan relatează o întâlnire din toamna anului 1947, ce a avut loc în casa lui Alexandru Mironescu la care a fost invitat și părintele Cleopa. *Mergând Părintele Cleopa la București, să cumpere sfinte vase pentru noul paraclis, a fost invitat într-o seară de un profesor universitar, Alexandru Mironescu. Acolo se adunase multă lume, preoți și intelectuali, și fiecare rostea câte un cuvânt duhovnicesc. Când a venit rândul să vorbească Părintele Cleopa, după câteva minute icoana Maicii Domnului din perete a început a se legăna singură și scotea un sunet ca de harpă, timp de câteva minute, încât toți s-au înspăimântat. De aceea spuneau cu lacrimi: O minune! O minune a Maicii Domnului! Apoi ziceau: – Părinte Cleopa, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!*⁷⁰ Pictorul, Paul Sterian, redă minunea mișcării și a cântului icoanei, la care a fost părtaș, într-o poezie închinată familiei lui Alexandru Mironescu: *Cum stam în dulcea casei tale strană,/ Un înger se izbi de-acea Icoană/ Ce numai tu și soața ta, din când/ În când, ați auzit-o, rînd pe rînd;/ O aripă de înger cântăreț/ Atinse tetracordul din păreți, / Și-am auzit, urechea nu ne minte,/ Cu toții sonore, dulci acorduri sfinte./ Înfiorați privirăm către Rugul/ Aprins ce-și revelase meșteșugul, / Cu voi cei doi, ceilalți, în total cinci,/ Am auzit un sunet de tilinci,/ Un melos cu punctări de svon psaltiric,/ Ce nu a fost un*

⁶⁸ Paul H. Sthal, *Întâlnirea duhovnicească de la Cernăuți. August 1943*, în vol. *Alexandru Mironescu- Centenarul nașterii*, p. 61.

⁶⁹ Id. Ib. pp. 61-62

⁷⁰ Ioanichie Bălan, *Patericul mănăstirilor nemțene*, Iași, Editura Trinitas, 2001, p. 257.

fenomen oniric,/ Și iar, uimire peste-acea uimire,/ Din nou ne cântă, Icoană și Psaltire. Trebuie amintit faptul că minunata icoană ce a dat glas, răspunzând rugăciunii și participării duhovnicești a celor prezenți, era Icoana Rugului Aprins al Maicii Domnului.

Important și deosebit de semnificativ este portretul închinătorului, Alexandru Mironescu, redat de același poet, Paul Sterian în versurile: *Rostește Alexandru: – fără Domnul/ Hristos, nici veghea nu vine și nici somnul,/ Și ne-ai citit ce-ai scris, încet și-atent,/ Un vers pentru Dreptate Testament:/ – Voiesc să fiu și-n veac voi să rămân,/ Așa cum e numitul Om român,/ Mă lepăd de-orice magnifică doxă,/ Stând credincios în Nava Ortodoxă*.⁷¹ O altă scenă a sorbirii vorbelor ieromonahului Cleopa, de către cei care erau prezenți, alături de Alexandru Mironescu, de această dată, în casa parohială de la Schitul Maicilor, este relatată de scriitorul Nicolae Steinhardt, cu rafinamentul observației ce îi caracterizează scrisul prezent și în enumerarea asistenței: *Părintele Cleopa, spiritualul mănăstirii Slatina, călugăr de origine țărănească și cu reputații de sfânt, șade pe scaunul oaspetelui, iar acesta (Alexandru Mironescu) e pe un taburet la picioarele lui, cuminte și cucernic, foarte pvenitor și nișel prea supus. De ce oare gestul acesta de firească smerenie pare calchiat pe vorbele din **Fapte, 22, 3** ? Dacă cel ce stă la picioarele maestrului e Pavel, cel de pe scaun nu mai e decât Gamaliel... (Părintelui Cleopa) i se pun tot felul de întrebări și răspunde la toate nu numai cu multă răbdare și dreaptă socotință, dar și cu vădită atenție, reflectând îndelung. Codin Mironescu, Todirașcu, Pillat, Alice Voinescu, Mihai Musceleanu, doctorul Voiculescu, Alexandru Dușu, mulți tineri cu ochii aprigi și calzi ascltă răpiți și se cunoaște că au parte de fericire*.⁷²

În cuvinte puține și pline de sevă, încorporată în metaforă, poetul Vasile Voiculescu definește forța credinței, atașamentul total al lui Al. Mironescu față de Iisus Hristos, Mântuitorul, astfel: *Ca edera spre dreptul stejar, așa-mi întind/ Iisuse, către Tine iubirea-mi arzătoare;/ Cu slabe mreji de gânduri cutez să Te cuprind/ Și orice rugăciune e o îmbrățișare./*

⁷¹ Paul Sterian, *Cântarea treptelor*, Editura Elion, București, 2001, poemul *Cântec de veselie*, p. 58-62.

⁷² Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, p. 147, cf. *Părintele Cleopa, Codin Mironescu și alții la Schitul Maicilor*, ianuarie 1955, în vol. *Alexandru Mironescu, Centenarul nașterii*, p. 64-65

*Împărtășit tot timpul din seva Ta fierbinte,/ Să nu-mi mai spulber frunza în viscole și ger,/ Ci-ncolăcit de-a pururi pe trunchiul Milei sfinte,/ Urcând, s-ajung la vârful dumnezeiesc din Cer*⁷³. Nu putem ignora caracterizarea făcută creștinului rugător, Alexandru Mironescu, de către fratele întru Hristos, André Scrima,⁷⁴ cel care nota: *Alături de Sandu Tudor – inseparabil de el ca prezență și imagine, deși distinct în personalitatea sa proprie – se cuvine numit Alexandru Codin Mironescu...(cel pe care) prietenii săi sau cei care îl întâlneau pentru întâia oară rețineau candoarea sa, lipsa de malițiozitate, adăugate umorului său sec, (de aici) rezulta o impresie de confort, o bună dispoziție înviorătoare... În el am găsit un om al ospitalității esențiale, tocmai în clipa, când acest titlu de noblețe sacră a ființei devenea un delict politico-polițienesc. Casa lui – aceasta și grație familiei sale – a rămas întotdeauna deschisă și primitoare, ceea ce a constituit, bineînțeles, un grav cap de acuzare la procesul „Rugului Aprins”*.

La proces, în momentul ultim când s-a dat cuvântul inculpaților, notează André Scrima, Al. Mironescu a intervenit și a cerut clemență pentru medicul și poetul de excepție, Vasile Voiculescu: *Nu am nimic de adăugat în ceea ce mă privește. Nu cer nimic pentru mine. În schimb, vă cer să reconsiderați prezența aici, ca învinuit, a doctorului Vasile Voiculescu. Vă rog să vă gândiți că sunteți pe cale de a condamna pe unul dintre marii poeți și oameni de cultură ai acestei țări. Pentru el cer înțelegerea dumneavoastră; cer să se ia în considerare vârsta lui și să fie pronunțată achitarea din partea tribunalului*.⁷⁵ Nu putem încheia gândurile noastre despre Alexandru Mironescu, rugătorul, vrednic membru al grupului ce forma *Rugul Aprins*, în taina lui, fără să amintim câteva din creionările ÎPS Bartolomeu-Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, câteva trăsături, spicuite de noi din prefața volumului *Poeme Filocalice*:⁷⁶ *Omul rugăciunii cu candelă și lumânare, cărturarul*

⁷³ V. Voiculescu, poezia *Edera*, închinată lui Alexandru Mironescu, în vol. *Călătorie spre locul inimii. Poeme religioase*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1944, p. 84.

⁷⁴ André Scrima, *Timpul Rugului aprins. Maestrul spiritual și Tradiția răsăriteană*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 142-143.

⁷⁵ Alexandru Mironescu, *Centenarul nașterii...*, p. 73

⁷⁶ id. *Poeme filocalice*, Editura Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, 1999, p. 7

*admirabil, interlocutorul delicat și ferm, îndrăgostitul de muzică și poezie (l-am evocat oarecând recitând din Eminescu și Baudelaire), observatorul fin și nu lipsit de umor, colegul generos și prietenul total (îmi amintesc că la Aiud, intersectându-ne pentru numai câteva secunde, într-o pauză de muncă brută, a izbutit să-mi șoptească, cu ochii înecați de bucurie, că Voiculescu părăsise pușcăria, grațiat printr-un dectret special, amfitrionul care, alături de soția sa, își adumbrea locuința sub lumina stejarului din Mamvri. Nu întâmplător am stăruit, în expunerea noastră, nu asupra omului de știință și nici asupra calităților deosebite ale artistului cuvântului, scriitorul, ci asupra calității calităților creștinului, aceea a trăitorului în Duhul lui Hristos, spre a pune în lumină liantul ce așază alături, inimă lângă inimă, sudându-le în slujirea cea «nesticăcioasă», care nu poate avea loc decât **în focul inimilor aprinse de Duhul Sfânt**, picurat din scânteia ce s-a desprins din *Rugul Aprins al Maicii Domnului*.*

Încheiem omagiul nostru, adus trăitorului în autenticitatea fiorului mistic, Alexandru Codin Mironescu, prin evocarea unui scurt fragment din *Poemele filocalice*, purtând titlul *Mulțumire*:⁷⁷ *O clipă, altă clipă, în piscul rugăciunii,/ Când toată grija cea lumească în căutări s-a potolit. / O clipă inima e-nfrântă și ochii umeziți,/ O clipă, Doamne, m-am întâlnit cu Tine/ Și din adâncul inimii îți mulțumesc!//*

II. 3. DESPRE MISTICA ORTODOXĂ

Pr. prof. dr. Dumitru Popescu⁷⁸

Mistica ortodoxă, nu a dat niciodată prioritate sufletului în detrimentul trupului, așa cum s-a întâmplat în antichitate sau în evul mediu, atunci când s-a practicat flagelarea trupului. Știți, că în antichitate a existat o mistică îndreptată împotriva trupului care considera că materia este rea. Și tot această mistică, care nu are nimic comun cu creștinismul, a făcut ca în evul mediu să se apeleze la practica flagelării, socotind că trupul trebuie

⁷⁷ id. ib. p. 232

⁷⁸ Conferință ținută la MUZEUL LITERATURII ROMÂNE, 18 nov. 2004

pedepsit fiindcă este izvorul patimilor și al păcatelor. Se făcea o confuzie regretabilă între trup și patimă. Creștinismul n-a luptat niciodată împotriva trupului ca atare, fiindcă este opera lui Dumnezeu, ci a luptat împotriva patimilor din trup, care denaturează firea omului și-l îndepărtează pe om de Dumnezeu și-l aruncă în brațele necuratului.

Deci mistica ortodoxă nu a dat niciodată prioritate sufletului în detrimentul trupului, așa cum s-a întâmplat în antichitate și-n evul mediu, unde s-a practicat flagelarea și n-a dat prioritate nici trupului asupra sufletului, cum se întâmplă în lumea de astăzi, ca omul să devină sclavul propriei senzualități, ci a considerat că scopul ei suprem este de a ridica mintea și inima, printr-un proces duhovnicesc, între creștin și Mântuitorul Iisus Hristos. Deci mistica ortodoxă îmbrățișează omul întreg, așa cum ne-a arătat Mântuitorul Iisus Hristos pe Muntele Taborului, atunci când *S-a Schimbat la Față* sau *s-a Transfigurat*, despre care se spune în *Evanghelie* că fața Sa strălucea ca soarele, iar hainele erau albe ca lumina (zăpada).

Creștinismul a făcut două greșeli mari: În trecut a căutat să sacralizeze lumea. Adică să extindă influența Bisericii asupra lumii. Astăzi foarte mulți creștini caută să sacralizeze creștinismul. Ori, dacă avem în vedere *Schimbarea la față a Mântuitorului* pe Muntele Taborului, atunci scopul creștinismului nu este nici sacralizarea și nici secularizarea, ci transfigurarea. De aceea s-a Schimbat la Față Mântuitorul Iisus Hristos pe Muntele Taborului, ca să ne arate cum vor arăta dreptii în Împărăția lui Dumnezeu. După cum ne spune *Sfânta Evanghelie* că dreptii vor străluci ca soarele în Împărăția lui Dumnezeu.

Scopul acestui proces duhovnicesc este ca să purifice creștinul de patimi și să contribuie la renașterea sa spirituală și morală prin puterea harului divin și prin viață de rugăciune, asceză și filantropie, pentru ca creștinul să găsească pacea cu Dumnezeu și cu el însuși, cu semenii și cu întreaga creație.

Am fost o dată la o conferință la creștini care aparțin altor credințe și au început să pledeze că totul, în procesul de mântuire, este pur și simplu opera lui Dumnezeu și omul nu prea are nici o contribuție. Dumnezeu face totul, iar omul nu mai face nimic.

Am fost la alte conferințe, în care tot creștini de altă credință puneau atâta preț pe meritele și pe faptele omului, încât uitau de lucrarea lui Dumnezeu.

Ori mistica răsăriteană n-a oscilat niciodată între o spiritualitate care să țină seama de predestinație (Dumnezeu face totul), sau alta care să țină seama de antropocentrism (numai faptele omului).

Creștinismul ortodox a considerat că desăvârșirea și sfințirea omului este rezultatul atât al puterii și lucrării lui Dumnezeu, cât și al efortului pe care-l face omul, cum se spune în teologie, este o lucrare sinergetică, lucrarea lui Dumnezeu și lucrarea omului, pentru că numai așa omul se poate curăți de patimi și naște din punct de vedere duhovnicesc.

Fostul regim comunist din țara noastră, ca și cele din țările vecine, au reluat lupta epocii iluministe împotriva creștinismului, făcând apel la știință, ca să combată religia. Argumentul era cât se poate de simplu: pe cât de rațională se prezenta știința, pe atât de irațională trebuia să fie mistica, religia sau credința în Dumnezeu. Deci căuta să discrediteze religia și mistica, socotind că este o manifestare irațională, în timp ce atei sunt partizani ai științei și ai tehnicii, care sunt tot timpul raționale.

Dar iată că viața a infirmat acest argument și aici este o luptă extraordinară: fiindcă pe cât de mult a fost omul capabil să domine cu știința și tehnica lumea exterioară, pe atât de neajutorat rămâne în fața forțelor iraționale care îl luptă în interiorul ființei lui.

Pe de o parte, vedem că se dezvoltă știința și tehnica, iar pe de altă parte vedem răbufnirile acestea de agresivitate, barbarie și violență care nu pot fi controlate.

Avea dreptate un teolog englez care socotea că așteptările secolului al XVIII-lea, secolul luminilor, nu s-au realizat în întregime. Cetatea cerească nu s-a pogorât pe pământ și continuăm s-o așteptăm. Știința a dobândit realizări dincolo de așteptările secolului al XVIII-lea, dar lumea de astăzi nu pare să fie mai rezonabilă (bună moral) decât veacurile care au precedat-o. Mereu mai multă lume din cadrul națiunilor celor mai puternice de pe pământ se simt fără de ajutor în ghearele unor forțe iraționale care vor să destabilizeze religia și cultura.

Nu este de mirare că foștii dictatori bolșevici, stăpâniți de aceste forțe iraționale, au dat dovadă de violență și de cruzime față de om și nu este întâmplător nici astăzi că acestea au tendința mereu crescândă de violență și agresivitate, peste tot în lume.

Sprijinul spiritualității ontologice a creștinismului ortodox, pe care Biserica Răsăriteană a păstrat-o neschimbată de-a lungul veacurilor, pentru

că revelația divină nu se schimbă de la o epocă la alta, ci se schimbă cultura. A fost o cultură medievală, a fost o cultură modernă și, de fiecare dată, Biserica a trebuit să facă eforturi ca să medieze întâlnirea dintre revelație și cultură, pentru ca să găsească în revelația divină răspunsurile care sunt necesare pentru omul care străbate o anumită epocă din istoria omenirii.

Deci fără sprijinul acestei spiritualități apostolice, pe care o avem de la Mântuitorul Iisus Hristos și Sfinții Apostoli, omul contemporan nu poate converti forțele iraționale din ființa lui în forțe raționale care să deschidă omul față de Dumnezeu și față de semenii, să-l ridice de la egoism la comuniune și dragoste.

Omul contemporan poate dispune de libertatea exterioară, și când a avut omul mai multă libertate ca astăzi? Dar nu se poate bucura de libertatea interioară, pe care o oferă spiritualitatea creștină ortodoxă, care îmbățișează întreaga ființă psiho-fizică a omului.

Soljenițîn, atunci când a fost aruncat în închisoare, în momentul în care a pășit în celulă, a spus că se simte un om liber. A pierdut libertatea exterioară dar era liber din punct de vedere interior, era după chipul lui Dumnezeu, pentru că se putea stăpâni pe el însuși și putea stăpâni toată senzualitatea, și toată lumea care-l înconjoară.

Sigismund Freud a acuzat creștinismul că inhibă omul și-i distruge pasiunea lui pentru viață. Însă dacă ar fi studiat opera Sfântului Grigorie Palama, acest psiholog psihiatrist ar fi descoperit că scopul adevăratei spiritualități creștine nu este cel de a inhiba omul și de a anula partea pasională din ființa omului ci de a o muta de la rău la bine, în Hristos Iisus. De aceea mistica ortodoxă n-a folosit flagelarea, ci s-a luptat cu această parte pasională, cu patimile și poftele din ființa omenească, pe care cu puterea lui Dumnezeu a vrut să le convertească în forțe ale virtuții, care înalță pe om către Dumnezeu.

Cu puterea lui Hristos, dar și prin viață de rugăciune, asceză și fapte bune, creștinul poate transforma patimile iraționale din ființa sa în virtuți raționale ca să poată înainta spre viața de comuniune mereu mai profundă cu Dumnezeu și cu semenii.

Deci omul n-a fost creat de Dumnezeu ca să devină omul patimilor din ființa lui și să moară fără speranță așa cum crede lumea secularizată, ci ca să se ridice la comuniunea de viață veșnică și comuniunea Sfintei Treimi

după cuvântul Mântuitorului: „*Precum Tu Părinte în Mine și Eu în Tine să fie și ei în noi, ca toți să fie una și lumea să creadă că Tu m-ai trimis*” (Ev. Sf. Ap. Ioan).

Europa (actuală) poate lupta cu mijloace materiale de care dispune împotriva efectelor violenței și terorismului. Dar omul contemporan are nevoie, astăzi, mai mult ca niciodată de valorile spirituale ale creștinismului autentic (ortodox) atât la nivel psihologic, dar și ontologic, ca să transfigureze forțele iraționale care se află la originea violențelor mereu crescânde la care asistăm astăzi.

Dacă se combate terorismul numai prin efectele lui exterioare, fără să se lupte și împotriva cauzelor lui interioare, care generează acest proces, lupta împotriva terorismului va rămâne întotdeauna problematică.

Părintele Stareț Daniil Tudor și mișcarea *Rugului Aprins* s-a constituit într-un moment de răscruce al neamului nostru, ca să pregătească credincioșii pentru a lupta împotriva lungii nopți spirituale a dictaturii comuniste.

Felicităm pe autori și pe cei care s-au implicat, pentru strădania pe care au depus-o și dragostea pe care au avut-o față de părintele Daniil Sandu Tudor și față de spiritualitatea ortodoxă, fiindcă au arătat prin aceasta că sunt conștienți de importanța și valoarea acestei spiritualități, promovată de adepții mișcării *Rugului Aprins*, pentru omul contemporan, care astăzi pare să privească mai mult către cele pământești decât către cele cerești.

III. POEZIA RELIGIOASĂ

III.1. POEZIA RELIGIOASĂ - DE LA STRIGĂTUL DE ÎNDURARE LA CĂMARA DE NUNTĂ –

Uneori când ne cuprinde deznădejdea, trăind aici, între nisipurile mișcătoare ale Răsăritului și strigând tare să se audă că nu am murit, întoarcerea la Sfinții Părinți este cu adevărat mântuitoare, scăpându-ne de veacul desacralizat; simțim cu adevărat schimbarea la față a „omului nostru interior”, cuvântul lor deschizându-se ca o cămară de nuntă, unde sufletul Răsăriteanului se poate, în sfârșit, dăruia Mirelui său, Stăpânul și Domnul, Mielul și Poetul întregii zidiri, Logosul divin.

Marii poeți religioși au văzut în poezie o nuntă de taină care nu ține de omul exterior, de Adam cel ce se ascunde de Dumnezeu în înserarea Raiului; pentru ei poezia înseamnă rațiunea de a fi a omului nostru lăuntric; numai acolo, în cămara de nuntă, este posibilă vorbirea cu Dumnezeu; ieșind din raza ochiului lui Dumnezeu omul lăuntric se usucă, se pustiește și atunci suferă omul întreg – omul întreg se sălbăticește, devine irațional.

În țările de mare tradiție culturală, spre care tragem de multă vreme cu ochiul, dar fără a întreprinde ceva, numele acestor poeți acoperă tiraje de masă; la noi însă, în mare parte, numele lor sunt acoperite de indescifrabile pete albe, iar bibliotecile noastre încă plătesc tribut fratelui roșu.

S-a crezut multă vreme că primele veacuri creștine sunt sărace în poezie. Pentru noi, cel puțin, primul mileniu pare o lungă tăcere, greu de descifrat, undeva între vechii greci și latini și nașterea popoarelor moderne.

Dar încă din vremurile Părinților apostolici creștinii, crescuți în duhul *Psalmlor* și al *Cântării Cântarilor*, au încercat să-L cucerească pe Dumnezeu și să ia cu asalt Împărăția cerurilor prin mijlocirea poeziei – după mistici singurul mod de a intra în vorbire cu Dumnezeu – Ziditorul Însuși lucrând ca desăvârșit Poet Facerea lumii în șase zile, dumnezeiescul Poem în care ne-a rânduit și pe noi ca personaje principale.

Pentru Părinți poezia era asemenea pâinii celei spre ființă din *Rugăciunea Domnească*; hrana cea de toate zilele. Imne, omilii în versuri, rugăciuni, doxologii au început să-și facă loc prin marea vânzoleală iscată după Sfânta Înviere a Domnului, într-un du-te vino de îngeri, magi, apostoli, soldați, iscoade, ucigași plătiți roind pe țărmurile Mării celei Mari – Mediterana – între vestitele cetăți ale Imperiului, dar și de curierii

Apocalipsei născute în exilul de la Patmos, purtând epistolele ioaneice către cele șapte Biserici.

Sunt opere născute din înalta temperatură mistică a tinerei Biserici creștine, din căutările, uneori tulburi, dar mereu sincere, din evlavia și pornirea martirică întemeiate pe sângele năvalnic, încă adolescent, al creștinilor primelor veacuri.

Autorii lor au primit „botezul” lui Iisus, autori provenind din mulțimea de neamuri risipite pe întinderea Răsăritului, fiecare cu nădejdiile și răătăcirile lui, cu bolile lui spirituale, dar și cu dorința de a-și înălța sufletul spre Dumnezeu cel nou, al creștinilor, pe care unii L-au văzut în trup, iar alții L-au aflat de la ucenicii Lui, trimiși să vestească tuturor *Evanghelia Iubirii*.

Sunt opere hrănite uneori cu săraca dar miraculoasa hrană a pustiuului, ieșite alteori din atelierele alchimice ale intelectualelor cetăți ale Imperiului, imne și rugăciuni anonime, regăsite mai târziu pe țesături, papirusuri și piatră, texte întregi sau doar fragmente liturgice, ode apocrife, precum așa-numitele *Ode ale lui Solomon* din veacul al II-lea d. Hr., trobare sau strofele singuratic, apoi marile asalturi bizantine asupra cerului și a literaturilor lumii: condacul, acatistul, canonul, texte însuflite de mână fermă sau tremurătoare a mii de copiiști, texte care și-au păstrat autorul sau care și l-au pierdut pe drum. Toate se adună într-o mărturie de arzătoare credință întru cinstirea “Hristosului Domnului”, adeverind încă o dată că relația dintre om și Dumnezeu nu poate fi decât de natură poetică.

Chiar și numele acestor poeți alcătuiesc un poem fascinant: Meliton al Sardelor, Sineziu de Cyrene, Serapion de Thmuis, Clement Alexandrinul, Metodiu de Olimp, Efreem Sirul, Grigorie de Nazianz, Iacob de Sarug, dulce-cântărețul Roman Melodul, unic în felul său, poezia lui, asemenea catedralei Sfânta Sofia, dând strălucire și mângâiere Bizanțului cel veșnic din „memoria” lui Dumnezeu și a lumii, apoi Andrei al Critului, Ioan Damaschinul, Cosma Melodul, episcop de Maiuma, Teodor Studitul, Iosif Immograful, Teofan Graptul, Grigorie de Narek, Nerses Grațiosul, până la Sfântul Simeon Noul Teolog, de la încheietura celor două milenii.

Sunt nume de Autori și Sfinți Poeți vorbind despre taina minunată a Răsăritului, despre Domnul nostru Hristos ca Logos Creator și Răscumpărător – Dumnezeu Care S-a făcut om pentru ca omul să se îndumnezeiască.

Alături de aceștia – și cu nimic mai prejos – strălucesc și numele poezilor Apusului: Ambrozio al Mediolanului, Ilarie de Pictavium, Prudențiu, Paulin de Nola, Paulin de Pella, Fericitul Augustin, Prosper de Aquitania, Fortunat.

Poemul ar putea continua cu poezii celui de-al doilea mileniu: Francisc din Assisi, Raimundus Lullus, Jacopone da Todi, Richard Rolle, Johann Tauler, Heinrich Suso; apoi un grup de poete, logodnice ale Mirelui ceresc, Hildegard din Bingen, Frau Ava, sora Mechtild de Magdeburg, Gertrud cea Mare din Helfta, Hadewijch din Anvers; apoi spaniolii veacului al XVI-lea – Fray Luís de León, San Juan de la Cruz (Sfântul Ioan al Crucii), Juan de Avila și Sfânta Teresa de Avila; nu putem trece nici de surprinzătorul poet mistic german din veacul al XVII-lea, Angelus Silesius.

Și, iarăși, o coborâre în Evul Mediu și o urcare, întregind poemul cu Dante, John Donne, Paul Fleming, Paul Gerhardt, Novalis, Clemens Brentano, Verlaine, Oscar Wilde, Charles Péguy, Miguel de Unamuno, Rilke, Francis Jammes, Paul Claudel, până la Anghelos Sikelianos și Kostas Uranis, până la T. S. Eliot și Paul Evdokimov, cel care mărturisește în veacul al XX-lea, asemenea părintelui său spiritual, Dostoievski, că *frumusețea va mântui lumea*.

Nu pot lipsi din acest poem nici Eminescu, nici Arghezi, Blaga, Voiculescu, Ion Pillat, nici Crainic, Radu Gyr, sau Daniil Sandu Tudor (cu minunatul său *Imn-Acatist* dedicat Maicii Domnului), sau Ioan Alexandru.

Sunt autori care l-au asaltat pe Dumnezeu din spații diferite, cu experiențe diferite: Răsăritenii prin trăirea mistică în rugăciunea neîncetată, transformând cerul creștin în iconostas și folosindu-l ca scut împotriva deznădejzii; Apusenii sfâșiati între căsătoria franciscană cu Doamna Sărăcie și absența lui Dumnezeu din creație.

Deși la noi, în Răsăritul cel de toate zilele, multă vreme relația dintre Dumnezeu și om s-a petrecut mai ales ca o „cină de taină”, autorii celor două milenii de creștinism ne spun că niciodată și nicăieri vorbirea cu Dumnezeu nu a încetat, că omul nu poate viețui mult timp în afara lui Dumnezeu, fără a cădea în sălbăticie.

Epoci diferite, experiențe diferite; însă, dincolo de toate acestea, mereu „față către față” rămân: Dumnezeu și sufletul omului. Dar cum se înțeleg? Aceasta este taina cea minunată a Poeziei: Dumnezeu, ca Autor al creației,

Cel care compune Marele Poem în șase zile, *Hexameronul*, nu poate vorbi în proză.

III.2 POEZIA RELIGIOASĂ, O STARE DE GRAȚIE

Prof. dr. Elena Liliana Popescu

Relativ la poezie, în general, se spune că ea este religioasă, dacă poate trece proba timpului, dacă rămâne, indiferent de ceea ce se poate afirma într-un moment sau altul. Poezia este suverană prin fascinația pe care o provoacă la lectură și prin transfigurarea ce se petrece în ființa celui care intră în contact cu lumea creată, prin harul autorului, vizibil în imagini și simboluri.

O poezie autentică, care nu poate fi decât religioasă, scrisă cu sinceritate și mare talent, va ajunge mai devreme sau mai târziu să fie cunoscută, apreciată și valorificată. Iată că toate aceste afirmații referitoare la poezia autentică, se pot urmări în poezia, *Am auzit cântecul Păsării unice*, pe care am ales-o pentru exemplificare, dintre poeziile religioase ale lui Sandu Tudor (ieromonahul Daniil).

„Dimineața la ceasul rugăciunii, când pe ramuri stă încă proaspătă roua, am auzit lângă mine cântecul păsării unice. Iată! se înalță așa de minunat, așa de limpede, și răsună în atâta ecou, încât pare că lumea, marea și larga Lume, toată îl ascultă, firea toată îl aude și îi răspunde, îl aude și-l însoțește până sus de tot, la Dumnezeu.

Privesc, pe mlădița unei ramuri într-o picătură limpede de rouă și ascult cântecul de lumină al păsării. În liniște lungă a clipei acesteia atât de înalte, fără voie îmi închipui bucuria cerească, fără de voie o descopăr acum, în pacea stării de rugăciune la care mă aflu și care mă stăpânește deplin. O descopăr nu ca o oprire și înecare în simțire, nu ca o pierdere a uitării de sine în extaz, ci ca o ascuțime de înțeles trăit, limpede și curat, ca o necurmată și nemărginită suire, tot mai apropiată, tot mai crescută, la inima cea tainică și sfântă a Domnului.⁷⁹

⁷⁹ Ieroschimonah Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, Ed. Christiana, București, 2004, p. 89

Iată, cum se descoperă și se pune un început bun al preluării și valorificării spirituale a *Rugului Aprins*, fenomen care se va dezvolta pas cu pas, pe măsura silinței și a sincerității trăirii celor care se vor împărtăși din harul lui. Drumul nu este ușor, dar exemplul Părintelui Daniil - Sandu Tudor și lumina trăirii sale interioare îi va călăuzi pe toți cei hotărâți și perseverenți să găsească „adevărul, calea și viața”. *Dacă vor reuși să străbată dificultățile care par insurmontabile vor auzi muzica divină, cântecul pășării unice, așa cum o numește părintele Daniil. Vor trăi apoi pacea Tăcerii, manifestată prin transcenderea minții coborâte în inimă, Imnul Tăcerii, sau liniștea divină.*

Rugăciunea, meditația, respingerea a tot ceea ce îl separă de Dumnezeu, ajută la purificarea sufletului celui ce aspiră la unirea cu Dumnezeu, apropiindu-l de trăirea unor momente aparte, luminate, ce apar într-o etapă a vieții sale în care începe să conștientizeze răsfrângerea Luminii lui Dumnezeu asupra sa, întărindu-l pentru a putea continua drumul spre o totală comuniune cu Dumnezeu.

Poezia religioasă o întâlnim la poeți aparținând diferitelor religii: Lao Tseu (570-490 î.d.H.), marele poet și vizionar al invizibilului; Proclus Diadochus, învățător platonian, care și-a exprimat trăirea spirituală creștină prin imnurile sale; Milarepa (1040-1123), poetul mistic tibetan, care și-a lăsat învățătura sa sub formă de cânturi; marele poet persan, Omar Khayyam (1040-1123), cel care și-a transmis experiența mistică prin celebrele sale rubaiyate; Ibn Arabi (1165-1240), reprezentant strălucit al sufismului; Santa Teresa de Jessus (1515-1582); San Juan de la Cruz (1542-1591), unul dintre cei mai mari poeți mistici ai lumii și exemplele pot continua. La noi, Eminescu, Vasile Voiculescu, Sandu Tudor au scris poeme inspirate din trăirile lor religioase, de inspirație metafizică și mistică.

Poeții religioși redau experiența mistică a unei transcenderi, a unei cunoașteri aparte, o percepție a iubirii complete pentru Dumnezeu, pentru tot ce există ca o statornică prezență a Sa.

Poezia religioasă creștină poate descrie anumite pasaje din *Biblie*, întâmplări semnificative din punct de vedere spiritual. Modul în care poetul receptează învățăturile, pe care *Biblia* le pune la dispoziția celor care o studiază, este diferit, după talentul poetic și sensibilitatea fiecăruia.

Poezia religioasă îmbracă forme diverse în funcție de factorii religioși, istorici, geografici sau politici care au contribuit la încheierea unor reguli, pe baza cărora au supraviețuit și s-au dezvoltat ca popor în cadrul unei civilizații. O mare credință este convertită într-o formă estetică cu ajutorul cuvintelor sau sunetelor, în muzică, după norme mai mult sau mai puțin precise, în funcție de gradul de sensibilitate, de mijloacele specifice ale unui poet și mai ales de cultura lui spirituală. Inegalabil este poetul nostru național, Mihai Eminescu, din care reproducem: ***Glossa și Rugăciunea unui dac***. *Viitorul și trecutul/ Sunt a filei două fețe,/ Vede-n capăt începutul/ Cine știe să le-nvețe;/ Tot ce-a fost ori o să fie,/ În prezent le-avem pe toate,/ Dar de-a lor zădărnice/ Te întreabă și socoate.*

Rugăciunea unui dac cu referire la geneză: *Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,/ Nici sâmburul luminii de viață dătător,/ Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeauna,/ Căci unul erau toate și totul era una/*. Poezia religioasă îmbracă forme dintre cele mai variate, prin care dincolo de o exprimare versificată și de folosirea metaforelor sau a altor mijloace poetice, expresive se întrevade înțelesul textului, urmând ca prin repetare, să se asimileze învățătura conținută în versurile respective:

Mărire, Preacurato,/ Deapururea mărire/ Cunună neîntinată și-a noastră dezrobire (XIII, Al. T. Stamatiad); Nu mai aștept lumina dinafară:/ O alta-n mine, tainic s-a aprins (Noul mag, V. Voiculescu).

Poezia mistică este o sublimare a poeziei religioase, în care se încearcă exprimarea inexprimabilului, poetul utilizând în acest caz simbolurile consacrate pentru a exprima ceea ce a primit prin Sfântul Duh, într-un moment în care s-a simțit răpit, absorbit, descătușat și fără de glas, moment în care gândurile sale și tot ceea ce ținea de fire era blocat. Se naște reveria ce deschide drumul către o altă înțelegere a tot ceea ce, practic, este de neînțeles prin raționament, prin modul de gândire obișnuit. Cuvintele de mare simplitate, la prima vedere, ascund în ele un înțeles de o mare adâncime, aproape de neatins, pe care cititorul îl poate desluși doar dacă este dispus să mediteze asupra lor, iar prin citiri repetate, să le deslușească esența, tăria.

Intrat-am unde n-am știut și am rămas fără să știu/ Toată ființa depășind” – Glose; Nu-i știu obârșia, căci obârșie n-are/, Dar știu că tot ce e din El răsare/, Cu toate că e noapte/.../ Acel Izvor de viață ce-L tânjesc/ Din Pâinea-aceasta Vie îl zăresc,/ Cu toate că e noapte./ (San

Juan de la Cruz, *Cântecul sufletului ce se desfată în cunoașterea lui Dumnezeu prin credință*).

Creatorul de poezie mistică știe că primirea grației divine este un dar, oferit lui pentru a putea transmite celor, care la rândul lor caută, conștient sau nu, drumul spre libertate (despățimirea de păcate). *Plutesc pe plinătatea ce nu poate să mă încapă – Psalm; Răsufli-n Rugăciunea cea fără de cuvânt /Și arzi numai din Smirna dorului celui Sfânt/ Fără umbră de scrum ajungi la Dumnezeu/ Mireasmă este, în duh, inel Numelui Său/ Ți-e trupul crug curat de humă biruită.../* (Sandu Tudor, *Opt săgeți pentru ochiul Heruvimului*). Gruparea *Rugul Aprins* de la Antim a însemnat, în cultura religioasă și mistică a spațiului românesc, o bucurie a celor ce în perioada interbelică au pus mai presus de tot, bucuria inimii, întru pacea ce venea de Sus. De aceea au continuat, și după cel de-al doilea război mondial, când s-a instalat dictatura comunistă, să trăiască în duhul Adevărului lui Iisus Hristos și să sufere pentru El.

III.3. LIMBA ȘI STILUL POEZIEI RELIGIOASE A STAREȚULUI DANIIL

Prof. dr. Aurelia Bălan-Mihailovici
Vatra-Dornei, 22 iulie 2005

Motto

*Cel ce se vede pre sine are o bucurie
mai mare decât, dacă, ar vedea un înger.*
(Grigore Sinaitul)

Nu putem să descifrăm sensul adânc al poeziei mistice, caracteristică unui singur „vlădică al poeziei”, după frumoasa metaforă folosită de Vasile Voiculescu – cel a cărui inimă ardea și ea la atingerea Duhului Sfânt – fără să punem în lumină esența arderii dumnezeiești, ca o notă particulară a stilului părintelui Daniil.

Întreaga poezie românească, inspirată de Duhul înălțimilor cerești, este direct legată de puterea cuvântului ziditor: *Nepriceput pe lângă vetre / dar înțeles de zei și pietre, / cuvântul unde-i – ca un nimb / să te ridice peste timp*—⁸⁰

Responsabilitatea cuvântului, în versul lui Lucian Blaga, *cuvântul unde-i – ca un nimb să te ridice peste timp* – este o simplă interogație a filosofului celui care caută, căci acesta știe că există un astfel de cuvânt, dar inima și mintea lui sunt pline de îndoieli, de opreliștile limitării. Lucian Blaga are, în poezia filosofică, un anumit tip de discurs, pe care l-aș numi „adversativ”, o înșiruire de negații și neîmpliniri, ce ocupă locul de frunte al primelor versuri, negații care se anulează în partea a doua a poeziei prin conjuncția adversativă **dar**, mai ales în volumele: *În marea trecere*, *Lauda somnului*, *La cumpăna apelor* și altele. Am ales ultima strofă din *Lucrătorul*, poezie ce face parte din ciclul, *În marea trecere*: *Din fântâni sfredelite-n osia planetei / îți scoți gălețile de foc. / Nu Te cunosc, nu mă cunoști, / dar o lumină alunecă / de pe fața Ta pe fața mea/, fără să vreau m-alătur Bunei Tale Vestiri / și-o strig în Sfintele vânturi/.*

Același stil îl găsim și la Tudor Arghezi, mai ales în *Psalmi*, loc în care se întâlnește tăgada cu închinăciunea rugăciunii, imnele de laudă cu fuga, neîncrederea amestecată cu mânia, elemente general umane, întâlnite aproape la toți poeții care L-au căutat pe Dumnezeu, L-au simțit lângă ei, adesea, dar nu erau niciodată aninați, legați cu putere în inima lor de El, datorită absenței rugăciunii. În cazul poetului Sandu Tudor, dar mai ales a ieroschimonahului Daniil, lucrurile și tainele sunt diametral opuse. Poezia lui este rodul focului ce l-a cuprins, o ardere pe care o putem asemăna, la

⁸⁰ Lucian Blaga, *Ardere*, în vol. *Poezii*, București, Editura pentru Literatură, 1966, p. 219.

altă scară, cu cea a Sf. Apostol Pavel, după întâlnirea cu Domnul pe drumul Damascului.

Paralela făcută, repet, la altă scară, mă obligă să fac unele precizări legate de activitatea sa ca ziarist, desfășurată în prima perioadă a vieții poetului, înainte de a fi devenit ieromonahul Daniil, la simpatiile sale nu pentru socialiști, ca putere politică, ci pentru cei umili, măcinați de boli și sărăcie, cei care zilnic își ridică ochii spre cer implorând mila Domnului.

Simpatiile sale sunt neînțelese și hrănitoare de o critică severă care i se face, din păcate, și astăzi, pentru această zisă „derivă spre stânga”.⁸¹ Nu voi înțelege niciodată absolutizarea, o tendință caracteristică multor creștini din toate timpurile, a celor care nu pot înțelege nuanțele și de aici încăpățânarea de a nu ierta „așa zisele greșeli”, chiar atunci când modul de viață a celor acuzați se schimbă radical, „prin nașterea din nou”, prin primirea harului Domnului Iisus Hristos, prin metanoia asumată, așa cum a fost cazul poetului Sandu Tudor.

Pentru a intra în substanța temei noastre, specificul limbajului poetic, dar și al celui intelectual, folosit de omul de cultură, Sandu Tudor, în perioada de dinainte de a deveni ieromonahul Daniil de la Rarău, redăm un fragment din articolul dedicat lui Nae Ionescu, publicat în *Credința*, anul III, nr. 359, 10 februarie 1935, ziar condus chiar de el. Titlul articolului: *Un trezitor de conștiințe; profesorul Nae Ionescu*. Iată cuvintele poetului Sandu Tudor: *Acum, ajuns în ceasul în care trebuie să leg, într-un singur mare **snop**, atâtea și atâtea **spice de gând** risipite, pe care le-am avut despre acest om; să duc **la moara cugetului grâul greu al gândurilor** adunate; și să fac, din el, **o roată de azimă bună și caldă**. Din **pâinea***

⁸¹ Mihai Rădulescu semnează un articol cu titlul Sandu Tudor în derivă spre stânga, articol în care ni se dezvăluie o latură mai puțin cunoscută a ziaristului Sandu Tudor, aceea de a picta și de a fi critic de artă, descriind, prin articole publicate în revista „Credința”, din anul 1932, multe lucrări aflate în sălile de expoziții. Ceea ce reține Mihai Rădulescu, în ziarul *Permanențe*, nr. 6, iunie, 2005, p. 13, este limbajul specific criticii de stânga, dar redă cu fidelitate descrierea făcută de Sandu Tudor lui Nae Ionescu, de o mare frumusețe. În 2009 citim, cu răsuflarea tăiată, apăsătoare și grele, de încordarea ajunsă la limita suportabilității umane, paginile care amintesc de întâlnirea lui Mihai Rădulescu cu Starețul Daniil de la Rarău, în infernul de la Aiud. Cartea, un jurnal al întâlnirilor cu condamnații, care se făceau vinovați de participarea la *Rugul Aprins*, a fost publicată de Mihai Rădulescu cu titlul *Rugul Aprins de la Mănăstirea Antim la Aiud*.

aceasta a omeniei lui hrănitore împart azi altora câteva fărâme... fiecare își făurește în sine o libertate și o taină lăuntrică, vrednică de respectat, în schimb, știu că poate să-l cuprindă bine, să-l oglindească în inimă, ca pe un chip, un semn folositor sau vătămător; ca pe o hieroglifă... Și omul meu, acest Nae Ionescu, e o ciudată slovă, sau cum se spune în grai vechi, un cinstit obraz... Întâlnirea cu omul acesta te izbește, te oprește locului. Cu toate că Nae Ionescu nu a fost niciodată contemporan, e în el ceva care îl fură mereu „dincolo” – e totdeauna actual. Nu e contemporan, totuși nu e nici omul trecutului, nici omul viitorului. Rămâne omul clipei esențiale, unica noastră punte spre veșnicie”.

Interesantă este la Sandu Tudor diferența făcută în actul de cultură, între importanță și derizoriu, punând accentul pe adevărata cultură a acestui neam, adăugând: *Știu sigur, însă, că după el ar rămâne destule mărturii scrise care se vor putea aduna între scoarțe de bucoavnă.* Nu putem ignora splendida încheiere, pe care ar trebui să o învățăm pe de rost, fiind un îndemn clar pe care ni-l face nouă, cei de astăzi, aflați aici și pretutindeni: *Profesorul Nae Ionescu a adus printre noi, reînviată, străvechea mentalitate a răsăriteanului, care trebuie să fie orice român; e nefiresc să fie cărturar, fabricant de cărți,... e întodeauna un bun dascăl, un trezitor de conștiințe. Poartă ceva profetic în el. Chipul lui de a vedea este, de fapt, viziunea unui „ev mediu ceresc”, vedenia voievozilor și a călugărilor noștri, care chiar când se numeau Neagoe Basarab sau Cuviosul Gheorghe de la Cernica rămâneau numai slujitorii cuviincioși ai prezentului, cu slova lor. Din pricina aceasta trecutul nostru românesc nu e cultural și nici ziaristul și profesorul Nae Ionescu „un cultural”. Sunt numai lucrători ai unei treceri mai departe, veșnic prezente aici. Omul de care mi-e dat să vorbesc stă azi la chindia vieții, la toată bărbăția...e un trezitor de conștiințe. De cât folos ar fi pentru țara aceasta dacă am încerca să ne aflăm „oamenii”. Purtăm în fruntea și în slova noastră paițe”*.⁸²

Iată de ce, în calitatea sa de ziarist, slujitor al adevărului, Sandu Tudor a avut dușmani înverșunați. Să comparăm eleganța și rafinamentul stilului, împodobit cu neoașisme, cuvinte pline de farmecul istoriei, cu

⁸² Ibidem, p. 13 – 14.

stilul ziariștilor contemporani, grosolan și plin de elemente de argou, luate din mediul cel mai de jos al societății românești, țigănisme sau alte cuvinte luate din stratul, din ce în ce mai gros al semidoctilor, englezisme-le și siglizările excesive. Din fragmentul prezentat reținem, spre explicare, câteva sintagme și cuvinte care ne pregătesc pentru înțelegerea simbolisticii poetice propriu-zise: *a lega în snop spice de gând; a duce la moara cugetului grâul greu al gândurilor; (spre a face) o roată de azimă bună și caldă; a împărți pâinea omeniei în fărâme; ciudată slovă; cinstit obraz; omul clipei esențiale; punte spre veșnicie; scoarțe de bucoavnă; treceri mai departe; aflat la chindia vieții ș.a.* Nu este greu de observat preferința poetului în proză, pentru cuvintele din limbajul arhaic, cu conotație bisericească, o constantă pe care o întâlnim și în poezia de tinerețe.

Pentru evlaviosul Sandu Tudor, cuvintele sunt, prin ele însele, pline de prospețime și curăție, formând coloana vertebrală a spiritualității românești. Limbajul adevărat, comunicarea propriu-zisă, nu poate fi concepută fără aceste cuvinte scoase din *Ceaslov* și din *Cazanii* sau alte cărți de cult. În aceste slove pulsează viața, adunată în gând, dar este prezentă mai ales legătura scriitorului cu Dumnezeu, în Cuvântul Căruia trebuie să rămână în orice împrejurare, să respecte poruncile. Am putea să definim această rămânere în Dumnezeu, **ca identitate a cuvântului cu fapta**. Expresia *cinstit obraz* este un calc, adică o copiere după folosirea termenului grecesc προσωπον (prósopon) „față”, dar și „personalitate”, termen înlocuit mai târziu cu „față”, „cinstită față bisericească”. **Scoarță** pentru *copertă*; **bucoavnă** pentru *carte*, termenul fiind un derivat de la **buche**, „cea de-a doua literă a alfabetului slavon sau chirilic”; **bucoavnă**, „abecedar”, dar și „carte bisericească veche, tipărită cu caractere chirilice”; **chindie** „timpul de după amiaza zilei”, aici este folosit cu sensul figurat, spre a desemna vârsta marelui orator.

Dacă trecem în revistă titlurile poeziilor ce vor forma obiectul analizei structurilor verbale, observăm stricta lor încadrare în sfera ecclesiastică: *Psalm, Tropar pentru inima zilei, Octava adevărului, Gând euharistic, Iov, Chip isihast, Ihtis, Anahoree, Stih smerit, Opt săgeți pentru ochiul heruvimului, Cuta de ispită, Icoană triptică, Stih teoric, Predoslovie, Răgaz vecernic, Pentru marea noapte a Fecioarei, Mic canon pentru*

Maica Domnului, Icoană, Pâinea noastră cea spre ființă, Spre marea călătorie, Stihuri de psalt nou, Suire lăuntrică, etc.

Credem și îndrăznim să afirmăm că întreaga poezie a poetului, ce semna cu pseudonimul Sandu Tudor, este un suiș redat prin cuvinte, prin slovele alese anume, ca să exprime întocmai starea sau treapta pe care se afla, așa cum se va vedea din spicuirile de vers pe care le redăm spre exemplificare: *Cu buze groase de tină/ sufletul meu **soarbe lumină**/ și mănânc de pe cer luceferi somnoroși/ **cu ochii uimiți și umbroși**/* din poezia *Psalm*,⁸³ nedată. Primele versuri, ca și ultimul citat „cu ochii uimiți și umbroși” ne mărturisește starea de uimire, de nedesmeticire, prin care trece sufletul în drumul lui spre Lumină. Acest urcuș este deslușit în strigătul rugăciunii: *Dumnezeu meu, **miluiește-mă**!/ Dă-mi Numele Tău,/ **Fă-Te doară aflare/ și pentru sufletul meu**!* (*Tropar pentru inima zilei*, nedată).

Ceea ce frapează în procesul propriu-zis al stihuirii este creația de termeni noi, inexistenți în limbă, termeni care au calitatea imaginii auditive și vizuale inedite, dar firești, fără să se simtă o notă forțată în rostirea lor: *O! **Inimă** străpunsă a **Lumii**,/ **grijanie**-n pahar,/ Simțire sfântă ruptă-n pâine / în dar **cuminecar**.* (*Gând euharistic*). Aici, grija pentru nuanțare este mai evidentă. Cele două cuvinte cheie, **Inimă** și **Lume** sunt scrise cu majuscule spre a sublinia semnificația specială pe care o au, în contextul dat, aceste două slove cu valoare maximă, în relația Dumnezeu / lume. Termenul învechit, **grijanie**, sinonim perfect pentru „împărtășanie” sau „cuminecătură”, este format de la verbul *a se griji* cu suf. *-anie* și apare alături de o creație neașteptată, **cuminecar**, un determinant cu formă de substantiv, **dar cuminecar**, sintagmă care are două înțelesuri: a) Simțire sfântă ruptă-n pâine/ în „dar de părtășie cu Domnul”; b) *dar cuminecar*, o scoatere din neputința firii noastre, întru sfânta comuniune frățească a tuturor celor ce primesc darul din Sfântul Potir al Domnului, devenind astfel un dar al adevăratei comuniuni, al comunicării reale, prin Iisus Hristos. Alte forme adjectivale ca **heruvic,-ă** sunt îngemănate în asocieri inedite ca: *Sus, în cerurile Împărăției din el,/ îl suie cu răsuflarea înceată, / îl suie lin, / îl suie cu umblare / **de heruvică roată** /* (*Chip isihast*⁸⁴).

⁸³ Ieroschimonahul Daniil, Sandu Tudor, *Taina Rugului Aprins*, București, Editura Anastasia, Colecția Intelectualii Bisericii, p. 39.

⁸⁴ Ibidem, p. 45.

O altă etapă este cea a împustnicirii, a despătimirii: *Umblând pe sfârcurile singurătății,/ către pierduta cale a Domnului,/ la înălțimea morții și a somnului/ Fără amintiri, fără gânduri, fără plângeri. / Prin urâciunea cea mai uscată a pustietății,/ prin care arar și răsleț se strecoară/ numai șopârle sau doar îngeri. / (Anahoree, 22 decembrie 1953, Sihăstria Rarăului).*

Contrastele, prin care se subliniază separarea celor două lumi, sunt redată prin imagini rezultate din asocieri de cuvinte cu sensuri concrete (ex. **sfârcuri/ „înălțimi”**), cu cele ce au sensuri abstracte ca determinantul **singurătății**; prin vocabule cu sensuri diametral opuse (exemplu: **înălțimea morții**); moartea fiind în mod curent asociată cu **adâncul**, nu cu înălțimea; **șopârle** târătoare cu **îngeri**, deci reptila lipită de pământ, în contrast cu zborul îngeresc; procedeul este folosit ca structură integrală, într-un șir de opoziții, în poezia Zar, din care reproducem ultimele trei versuri: *Ce vrei să fii suflele hoinar?/ ...coardă de arc sau moliciune de lână,/ fructul de foc sau hârb de țărână ?/* Repetiția negației, prin care se realizează golirea totală a sufletului, spre a primi în pace lumina, e frecventă la Sandu Tudor: **fără** amintiri, **fără** gânduri, **fără** plângeri.

Cu totul specială este o poezie nedată, prin care s-ar putea stabili etapa, adică drumul „drumuit” [termenul îi aparține], de către ieroschim. Daniil, este aceea ce marchează începutul arderii totale, a rugăciunii nesfârșite, isihaste, ardere descrisă în poezia, *Opt săgeți pentru ochiul hieruvimului*: *„Năstrapa cea de aur fie sufletul tău,/ cărbunele evlaviei, acum, e Dumnezeu. / Răsufli-n Rugăciunea cea fără de cuvânt / Și arzi numai din Smirna dorului celui Sfânt. / Fără urmă de scrum ajungi la Dumnezeu / Mireasmă este în duh, inel Numelui Său, / Ți-e trupul crug curat de humă biruită / Și sorbi prin cinci simțuri Dulceața negrăită”*.⁸⁵ Fiecare teolog recunoaște, fără îndoială, în versurile de mai sus, cea mai frumoasă descriere, prin caracterul ei metaforic, simțit și trăit, a *Rugăciunii Inimii*, rugăciunea isihastă a cărei dulceață o gustă cei ajunși la înalta despătimire, la înalta desprindere din chingile himei, bucurie câștigată în urma unei îndârjite lupte cu mizeriile și slăbiciunile trupului, cu diavoli și cu nălucirile. Focul, arderea adevărată, despre care aminteam

⁸⁵ Ibidem, p. 52

la începutul analizei noastre, este din ce în ce mai prezentă în stihuirea ieromonahului Daniil, o ardere desfășurată gradat, de la vâlvătaie la arderea incendiară, fără scrum și fără fum, un foc continuu în veșnicul *Rug Aprins* al Maicii Domnului.

Este arderea văzută mai întâi în extazul proorocilor, în răpirile lor dincolo de marginile lumii: *Viața este alăută-n bucurie,/ ca **extazul lui Moisi cel de la Rug**,/ ca răpirea din Horeb a lui Ilie,/ viețuit cu pâine de herub. /Poartă spinii Învierii aurite,/ de pe fruntea Mielului strălucitor,/ și e visul celor trei colibe,/ neclădite încă pe Tabor.* (Stih teoric,⁸⁶ noiembrie, 1957, Sihăstria- Rarău).

Desigur, focul e și lumină, să ne amintim de această relație între foc și lumină, făcută de Sf. Ioan Damaschin, care spunea că „Dumnezeu este foc mistuitor a toată răutatea”⁸⁷ și că Tatăl este cauza Fiului, așa cum focul este cel ce dă lumina. Din versurile de mai sus transpare strălucirea luminii Învierii prezentă la Schimbarea la față a Mântuitorului, lumina taborică, comparată cu o „alăută a bucuriei”. Dar Lumina care coboară în sufletele oamenilor este transformată de starețul Daniil în cântecul păsării, în suișul înalt al auzirii: *în extaz,/ ca o ascuțime de-nțeles/, trăit,/ limpede și curat,/ ca o necurmată/ și nemărginită suire/ tot mai apropiată,/ tot mai crescută / la inima cea tainică / și sfântă a Domnului/ (Am auzit cântecul păsării unice⁸⁸).*

Punctul culminant al iluminării este arderea inimii, pe care în mod fericit, a trăit-o stihuitorul și pe care o găsim exprimată în *Imnul Acatist la „Rugul Aprins”* al Născătoarei de Dumnezeu: *„Foc am venit să cobor pe pământ”/ zice Hristos cu **arzător** cuvânt. / Și, Preacurată, furtuna dragostei Lui, să ne cuprindă cu tot **răscolul pârjolului**./ Și să ne umple de **lumină nemăsurat**/ ca pre Tine, Fecioară, care L-ai purtat. /Dragostea Lui să ne fie de nelipsit/ cu Numele de slavă de suflet lipit./ Și cu fiecare fir smerit de răsuflare,/ **să se aprindă** în noi a Numelui chemare./ **Să ardem de pară** în Dumnezeu,/ Din toată dragostea Numelui Său./ **Și-nvăpăiați de sărbătoare** în Domnul așa,/ **Cu flăcările** Dragostei să strigăm: Aliluia!”* Cuvintele și sintagmele: **foc, arzător, pârjol, umplere**

⁸⁶ Ibidem, p. 57.

⁸⁷ Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Editura Scripta, București, 1993, p. 33

⁸⁸ *Starețul Daniil de la Rarău*, Editura Panaghia, Colecția „Rugul Aprins”, 2004, p. 141-142.

de lumină în chip nemăsurat, să se aprindă, să ardem de pară, învăpăiați, cu flăcările toate elementele lexicale fac parte dintr-un singur nucleu semantic, **arderea** în iubire, departe de păcat, singura care are puterea transformării humei în aripă de heruvim.

O altă temă extrem de interesantă, din punct de vedere lingvistic, adică în tot ceea ce privește limba și stilul poetic al ieromonahului Daniil, o formează poezia în ritm și rimă populară, baladele, în care abundă termeni neaoși românești, arhaici și dialectali, acele elemente lexicale ce au o putere evocatoare maximă a spiritualității rurale autentice, a vieții creștine înrădăcinată în plămada acestui popor, aflat astăzi în dezrădăcinare, prin ignorarea istoriei, a rolului jucat, de mii de ani, de instituția de cultură cea mai veche, Biserica. Prin ea s-a asigurat unitatea de credință și limbă a tuturor românilor din cele mai îndepărtate provincii. Despre această unitate în cuget și simțire au scris cronicarii și a demonstrat prin documente, marele istoric Nicolae Iorga.

III.4. ROLUL POEZIEI RELIGIOASE

Ierod. Cleopa Paraschiv

Mișcarea *Rugul Aprins*, astăzi, înseamnă un dar dumnezeiesc pe care l-am moștenit și pe care trebuie să-l împărtășim, la rândul nostru, celor din jur spre a întări unitatea de credință, păstrată din generție în generație. *Rugul Aprins*, astăzi, nu înseamnă a-i critica pe alții, ci a ne autocunoaște și, cu darul primit de la Dumnezeu, să creștem prin curățirea de păcatele noastre, sporind duhovnicește.

Starețul Daniil de la Rarău scria: „*Adevărul se îmbracă în lumină ca într-o haină, adevărul se acoperă cu cuvântul ca într-o taină. Vădirea lui este dreaptă, simplă și fățișă. Nu pot cunoaște adevărul dacă nu devin eu însumi adevăr, dacă nu vreau să fiu întreg al adevărului, înlăuntrul adevărului, să-i slujesc cu totul. Și mai mult încă, să-l întrupez deplin, cât*

mai desăvârșit cu puțință. Adevărul este mărturisire, care cere luptă, și apărare și dezmințire a oricui l-ar umbri și întina, cu prețul vieții tale, iată ce crează adevărul cel viu. Numai mărturisitorii adevărului, martorii vii ai lui, martirii fac adevărul cel viu. De aceea o dată mai mult, bine au spus cei ce au spus că martirii, mucenicii sunt cei care fac credința, mai curând decât credința face martirii. Slăbiciunea în ordinea aceasta nu este îngăduită cu nici un chip”.

Cel care a scris aceste cuvinte nu putea muri în închisorile comuniste decât ca martir al Bisericii Ortodoxe Române. Unit haric cu Dumnezeu, prin rugăciune și Sfintele Taine, starețul Daniil de la Rarău a mărturisit Adevărul prin jertfa supremă a vieții sale.

Pe Părintele Daniil nu trebuie să-l compătimim, pentru că prin toate chinurile îndurate, prin harul dumnezeiesc care l-a copleșit a ajuns în ceata Sfinților Mucenici ai lui Iisus Hristos. Celula în care se afla, a devenit, prin pogorârea Duhului Sfânt, Rai iar Sfinția Sa, înger pământesc. Au fost părinți care la eliberarea lor din închisori plângeau, știind că în lume, în libertate, nu vor mai avea aceleași trăiri duhovnicești ca în celula mică, întunecoasă și umedă a închisorii.

Sfântul Ioan Scărarul a scris, printre alte cuvinte minunate din *Scara* sa și despre menirea cuvântului: *cu-n cuvânt omori un om și cu-n cuvânt poți învia un om*. Se referea atât la învierea și moartea trupească cât și la învierea și moartea sufletească. Prin cuvintele noastre la judecată vom da seama și vom răspunde despre oamenii pe care i-am smintit sau și-au pierdut sufletul datorită cuvintelor noastre rostite sau scrise. Apostolul, scriitorul, poetul, reporterul, profesorul au de la Dumnezeu daruri speciale pentru că lucrează asupra conștiințelor și formează caractere. Cu cât vom fi mai curați, mai înoți duhovnicește, cu atât cuvântul scris sau rostit va fi haric, va avea putere și-i va lumina dumnezeiește pe cei care-l primesc. Un mare ajutor primim, în această privință, de la starețul Daniil prin sfințenia vieții ogindită în scrierile sale.

Cu ceea ce ne întâlnim, astăzi, duhurile de mândrie, de slavă deșartă, de mânie, de desfrânare, de iubire de arginți, toate ogindite în cuvinte, cu care nu vom lumina, ci vom întuneca mințile cititorilor, ele nu vor fi spre salvare ci spre pieire.

Dacă lucrurile păcătoase se fac repede și ușor, lucrurile duhovnicești se fac cu greutate, răbdare și nădejde la ajutorul lui Dumnezeu.

Poeziile religioase ale înaltului stareț Daniil, precum și ale altor poeți și scriitori ca, Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Ion Pillat, Tudor Arghezi, Lucian Blaga și alții au rămas în inimile tuturor cititorilor creștini de astăzi, tocmai prin conținutul înalt spiritual pe care îl au aceste minunate poezii.

Ale Tale dintru ale Tale, Ție îți aducem de toate și pentru toate spune preotul la *Sfânta Liturghie* când închină darurile, pâinea și vinul, pentru a aduce Sfânta Jertfă, spre a fi prefăcute de Duhul Sfânt în Însuși Trupul și Sângele Domnului Iisus Hristos. Această ofrandă anunțată de preoți de la sfârșitul Sfintei Jertfe simbolizează obligația tuturor creștinilor de a dăru, asemenea unei jertfe, rezultatele muncii lor.

A fi în duhul lucrării pe care o faci cu dragoste, înseamnă a fi într-o armonie deplină cu tine, cu Dumnezeu și cu tot ce te înconjoară. Violonista Mihaela Martin afirma că aude cum cântă florile, o afirmație care ne confirmă calitățile de excepție ale artistului, indiferent de domeniul în care își arată măiestria. În toate domeniile artei are loc o evoluție, o trecere, de la creațiile de debut la cele finale, măiestrite.

La starețul Daniil de la Rarău se observă această evoluție, de la poezia laică a anilor 1922–1935, la cea religioasă și, în final, la poezia mistică a anilor 1952–1954, poezie creată pe măsura curățirii inimii sale și a creșterii duhovnicești, după intrarea în monahism și schimnicie. Mitropolitul Antonie Plămădeală nota: *Părintele Daniil Tudor a scris poeme filocalice a căror muzică interioară mișcă inima cititorului, spre rugăciune*. Adevărata poezie mistică este o rugăciune deplină.

L-am întrebat pe un părinte de ce *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu* este atât de frumos și plin de daruri dumnezeiești? Mi-a răspuns prin cuvintele monahului Benedict Ghiuș, unul dintre membrii marcanți ai *Rugului Aprins*, că pe lângă desăvârșire poetică, muzicalitate, teologie și mistică, starețul Daniil a avut anumite revelații – descoperiri dumnezeiești – ale căror haruri însoțesc versurile *Imnului Acatist*.

Poetul mistic este mereu în legătură cu Maica Domnului, cu îngerii și cu sfinții, și prin mijlocirea lor, cu Dumnezeu. Această legătură consfințește prezența harului dumnezeiesc în cuvântul scris și rostit, dă frumusețe și viață poeziei. După mutarea la ceruri se stabilește o legătură harică între poetul mistic și cel care îi citește sau îi ascultă poezia, așa

încât poezia devine o adevărată rugăciune. Această comuniune între poet și publicul cititor este pusă în valoare și de Sfântul Apostol Pavel care scrie: *Din gura voastră să nu iasă nici un cuvânt rău, ci numai ce este bun, spre zidirea cea de trebuință, ca să dea har celor ce ascultă* (Efeseni 4, 23). Sihastrul Iosif Athonitul scria: *Dacă harul lui Dumnezeu nu luminează pe om, cuvintele pe care acesta le vorbește, oricât de multe ar fi, nu sunt de nici un folos nimănui. Sunt auzite pentru un moment și, în clipa următoare, cel ce le aude se întoarce ca un captiv la ale sale. Dacă însă cu cuvântul va lucra și harul, atunci imediat se petrece schimbarea cu voia cea bună a omului, încât se schimbă în chip minunat viața lui din clipa aceea. Aceasta se întâmplă cu cei care nu au auzul și conștiința împietrite. Cât despre cei care, auzind, rămân tot în neascultare și în voia lor cea rea, acestora, chiar dacă le vorbești continuu, zi și noapte, chiar dacă îți deșerți toată înțelepciunea Părinților în urechile lor, chiar dacă faci minuni în fața ochilor lor, chiar dacă întorci Nilul înapoi, aceștia nu vor avea nici o picătură de folos.*

După Sfinții Părinți, îndelunga vorbire înseamnă a-ți petrece timpul tău cu cuvinte fără să faci cuvintele tale fapte⁸⁹. De aceea Când vorbești, să aveți rugăciunea minții, astfel încât cuvintele voastre să fie îmbrăcate cu putere de sus, idee enunțată de Sfântul Apostol Pavel care mărturisește că *...împărăția lui Dumnezeu nu stă în cuvânt, ci în puterea lui* (1 Corinteni 4, 20).

Poezia mistică și religioasă a ieroschimonahului Daniil este rugăciune. Iată de ce lectura versurilor lui, atunci când aveți o stare sufletească mai puțin bună, este bine venită, mai ales dacă recitați tainic versurile sale mistice din poeziile: *Imnul Acatist, Ihtis, Tropar pentru inima zilei, Stih teoric, Psalm, Opt săgeți pentru ochiul heruvimului* etc.

IV. POEZIA MISTICĂ PROPRIU – ZISĂ

⁸⁹ Iosif Gheron, *Mărturii din viața monahală*, traducere de Pr. dr. Constantin Coman, Editura Bizantină, București 1995, p. 131-132.

IV.1. *IMNUL ACATIST LA RUGUL APRINS AL NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU*

„Deschide-voi gura mea
și de duh se va umplea,
și Împărătesei Maici
cuvântul voi răspica”

(Începutul de peasnă la *Canonul
Născătoarei de Dumnezeu*
Cel a lui Iosif
Făcătorul de condace)

(*Preludiul acatist.*
Fecioara – zaconul de transfigurare)

Condac I

*Cine este Aceasta, ca zorile de albă și curată?
E Împărăteasa rugăciunii, e rugăciunea întrupată.
Stăpână Porfirogenetă și Doamnă a dimineții,
Logodnica Mângâietorului, Preaschimbător al vieții,
spre Tine noi alergăm, arși, mistuiți de dor!
Ia-ne și pre noi părtași ai sfântului Munte Tabor.
Și fă-Te și nouă, umbră și rouă,
Tu, adumbrirea de dar,
să-și afle și firea
noastră înnoirea
dintru plămadă de har.
Ca să-ți strigăm cu toată făptura
într-o deplină închinăciune:
Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune!*

(*Ipostasul rugăciunii:*
Sfânta Fecioară)

Icos I

*Cincizeci veacuri să-mplinească
 prin Avraam și prin David,
 spița ta proorocească
 cerurile au obosit
 cu lacrimi și plecăciune;
 hărăzind neprihănit
 carnea Ta din rugăciune,
 vajnic Rug nemistuit.
 Focul Sfânt în Tine cântă
 ca-ntr-o floare de slăvire.
 Firea prin Tine cuvântă
 dorul ei de izbăvire.
 Și ești, Doamnă, Ipostasul
 laudelor suprafirești;
 încât noi prinși de extazul
 dragostei dumnezeiești
 așa să ne sune glasul:
 Bucură-Te, rod învăluit cu sinaitic soroc
 Bucură-Te, Tu ce-ai zămislit Zălogul de foc
 Bucură-Te, vohod de Scripturi al Unicului-Cuvânt
 Bucură-Te, muzical organ al Duhului Sfânt
 Bucură-Te, meșteșugul ceresc de mânecată mântuire
 Bucură-Te, filosofia cea vie, de dreaptă îndumnezeire
 Bucură-Te, rug al răpirii, cum altul nu se mai poate
 Bucură-Te, unitate și salbă a simboalelor toate
 Bucură-Te, strună și sunet, arcuș și alăută
 Bucură-Te, trup și întrupare de veselie neîncăpută
 Bucură-Te, încântare ce ai învins a Lumii deșertăciune
 Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.*

(Vovidenia inimii)

Condac II

*Precistă prea mângăioasă,
Doamnă, Pruncă Cuvioasă!
Cu străina cuviință a cuvântului Tău cald,
și chemarea cu priință dintr-a minții rugăciune,
cea dintâi Tu ai intrat la pristolul de minune,
sfânta-sfintelor din om, locul nostru de smarald.
Cu îndrăznică înțelepciune,
Tu ai spart cercul robirii, cerc de moarte, cerc de somn,
biruind blestemul firii, greul vieții noastre domn
prin puterea curății, pentru care pururea
Celuia ce ni Te-a dat să-I rostim înflăcărat: Aleluia!*

*(Muzica Ierihonului:
ieșirea din blestem)*

Icos II

*Fecioară a neînseratului veac,
Sfântă Maică a Luminii!
Ascultă-ne și pre noi cei din păcat
netrebnicii fii ai tinii!
Preablândă, bună, preasfântă Fecioară,
polata Domnului Iisus!
dezleagă-ne blestemul ce ne-nzăvoară,
deschide-ne „calea de sus”.
Ca prin aprinsă descoperire,
arcana doritului Mire
și noi să putem așijderi cânta
așa cum Moisi dezlegat de sanda,
cu fața în văpaia de rug,
fierbinte de har Ție Îți striga
unele ca acestea-n amurg:
Bucură-Te, tulpină de lumină a Rugului nemistuit
Bucură-Te, pridvorule de smirnă prin care Dumnezeu S-a ivit
Bucură-Te, inel al unui foc ce-i mai presus de cer
Bucură-Te, dezlegare care topești tot lăuntricul ger*

*Bucură-Te, toiag cu floare întru a inimii călătorie
 Bucură-Te, fir de răcoare izvorât din lăuntrica pustie
 Bucură-Te, pecete de jar până în suflet pătrunsă
 Bucură-Te, zăpadă a minții, de nici o patimă ajunsă
 Bucură-Te, măsura a opta a împărăției din noi
 Bucură-Te, învățătură scoasă din bucuria de apoi
 Bucură-Te, mirare sărutată cu duhovnicească minune
 Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.*

*(Numele de mărire:
 proorocească dăruire)*

Condac III

*Peste veacuri, Fecioară eu Te aud,
 prin gura lui Isaia, proorocul de jar.
 Și-n cerul Scripturii vorba ta sună
 cu toate nălțimile de dar:
 „Că iată, prunc ni se va naște
 și un fiu nouă s-a dat.
 Pe umăr, cu semnul stăpânitor
 iar Numele Lui: Minunat,
 Îngerul Marelui Sfăt, Dumnezeuul cel biruitor,
 Domnul păcii depline și Părinte al veacului viitor.”
 Acesta e Numele Lui,
 Numele celor cinci cuvinte,
 Sfânt Numele Domnului
 Pe care Iisus îl va purta.
 Suflate al meu, ia aminte,
 cu toții să putem striga: Aleluia!*

*(Invitație la călătoria inimii.
 Hristosul lăuntric)*

Icos III

Dintr-o Maică de-a pururi Fecioară
 așa S-a zămislit, S-a întrupat,
 Cel ce a păzit nevătămat
 trupul Rugului de pară.
 Cuvânt de rostit S-a făcut
 Numele Domnului de slavă
 Dumnezeu cel nevăzut
 ce-n inima focului S-a ghicit,
 Fața Frumuseții cerești
 Chipul cel nemărginit
 pre Sine S-a încăput
 cu măsură S-a măsurat
 și aevea Cel nenumit
 aici, printre noi S-a arătat
 în biruitor smerit
 călare pe o asină.
 Cercați dară, și voi, calea Numelui de Lumină
 Călătoria cea prea înaltă.
 Și de la moarte la viață veți trece
 cu firea îndumnezeită,
 ca toți să cântăm laolaltă
 limpede și fără de ispită:
 Bucură-Te, temeiul prin care și în noi Dumnezeu Se încapă
 Bucură-Te, putere prin care plutim cu Iisus peste ape
 Bucură-Te, milostivire, prin care Hristosul ni S-a dăruit
 Bucură-Te, umblare prin care Aminul în noi a venit
 Bucură-Te, răgazul în care Logosul în noi Se ascultă
 Bucură-Te, pătrundere și împăcare cu firea noastră tăcută
 Bucură-Te, blândețe prin care ajungem Emanuelului frate
 Bucură-Te, Călătorie prin care Duhul în sânge ne bate
 Bucură-Te, însingurare în care Cerul din inimă izbucnește
 Bucură-Te, limpezime în care îngerul în trup ni se urzește
 Bucură-Te, curăție prin care Numele de slavă e în lume
 Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.

(Fecioara – Sfânta Apatie.

Rugăciunea curăitoare)

Condac IV

*Cum să aflăm odihna de la gânduri?
Maică Fecioară, Preasfântă Fecioară!
Cum să ne rupem de-ale patimilor rânduri,
necovârșitele ispite ce ne-nfășoară?
Fă-Te Tu nouă „zicerea” râvnită,
„măiestria cea bună a-nduhovnicirii”.
Cu ea să ne biruim firea robită,
până în scrumul despătimirii.
Și furați întru Tine, „Apatie luminoasă”,
să putem și noi ridica
dintr-o laudă întreagă și nemincinoasă
un psaltiric și adevărat: Aleluia!*

*(Pasărea de foc –
răsuflarea)*

Icos IV

*Aprinsă floare a necovârșitei Văpăi,
De Dumnezeu Născătoare,
Tu chip al păcii văzut în foc într-un ocol de răcoare,
apleacă-Te, acum, Preabună peste noi.
Și sub blânda Ta îndurare
darnic ne dă să putem afla,
darul cel rar al Sfântului Fior,
răsuflul cel larg al odihniiului sbor
din pieptul Porumbiței de argint,
pe care și Împăratul prooroc o vedea
pe culmile Vasanului plutind.
Și ne trece în făptură, fiecăruia în parte
acest aprins tain de bunătate
rupt chiar de la suflarea Ta.*

*Și ne pune pe buzele noastre întinate
 măsura pâlpâirii celei curate
 Ca să-Ți putem învăpăiați cânta:
 Bucură-Te, salt isihast cu sbor de binecuvântare
 Bucură-Te, răsuflul cel cast de pașnică înfiorare
 Bucură-Te, lancie de cuvânt în cugetatul văzduh
 Bucură-Te, întoarcere cu avânt a porumbiței de duh
 Bucură-Te, zare arcuită cu heruvică aripe
 Bucură-Te, vecie oprită în încăperea unei clipe
 Bucură-Te, vâslă uriașă întru suișul cel ales
 Bucură-Te, sorbire a cerului, cu subțiatec înțeles
 Bucură-Te, fântână acoperită cu unduiri de Apă Vie
 Bucură-Te, căldură iscusită crescută din Filocalie
 Bucură-Te, măiestrită aflare a tâlcului de-nchinăciune
 Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.*

*(Aprinderea Duhului –
 neîncetata zicere)*

Condac V

*„Foc am venit să cobor pre pământ”
 zice Hristos cu arzător cuvânt.
 Și Preacurată, furtuna dragostei Lui
 să ne prindă cu tot răscolul pârjolului
 și să ne umple de lumină nemăsurat
 ca pre Tine, Fecioară care L-ai purtat.
 Dragostea Lui să ne fie de nelipsit
 cu Numele de slavă de suflet lipit.
 Și cu fiece fir smerit de răsuflare,
 să se aprindă în noi a Numelui chemare.
 Să ne ardem de pară în Dumnezeu
 din toată dragostea Numelui Său.
 Și-nvăpăiați de sărbătoare în Domnul așa
 Cu flăcările dragostei să strigăm: Aleluia!*

*(Monologisma ulciorului.
Puterea preaschimbătoare
a litaniei – repetarea)*

Icos V

*De la Tine înțelegem Fecioară,
stăruința cea neînțeleasă,
și puterea pomenirilor line,
din ruga smerită și ștearsă.
Da, firea apei e moale;
a pietrei – nespus de vârtoasă.
Dar ulciorul de deasupra de piatră
cu prelingerea lui din atârnare,
prin picul boabei de apă,
găurește piatra cea tare.
Fecioară, stăruiește așadar,
și peste a noastră împietrire.
Și biruiește-ne cu picurul de har,
ca să-Ți cântăm în imn de slăvire:
Bucură-Te, îndrăzneala gingășiii din zicerea Sfântului Nume
Bucură-Te, ulcior al picăturii cu stăruință anume
Bucură-Te, statornicie luminoasă din piatra albă a Domnului
Bucură-Te, fagure preadulce al lui Iisus, Fiul Omului
Bucură-Te, cuib de gând, cel al Hristosului meu
Bucură-Te, împărtășanie de cuvânt din chemarea lui Dumnezeu
Bucură-Te, revărsare de mireasmă pe care Fiul ne-o dă
Bucură-Te, metania cea în fir a lui „miluiește-mă”
Bucură-Te, iureș ce mă răpește și pre mine păcătosul
Bucură-Te, noian de pomenire, care-și sporește prisosul
Bucură-Te, harică depănare a unei grăiri de minune
Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.*

*(Mintea curată:
cer lăuntric)*

Condac VI

*Fecioară Preasfântă, în fața Ta
Pururi, peste veac de rușine se vor da,
cugetarea și ritorii înțelepciunii.
Că Tu ești sigiliul nestricăciunii,
Poartă – pentru cei isteți – încuiată,
și oglindă vie de trăire a minunii.
Tu cunoști că viața nu ne-a fost dată
să fie numai răstălmăcită.
Că ea se cere mult mai bogată
decât să fie numai trăită.
Ea e a Minții de dincolo de gând și de loc,
de dincolo de șirul clipelor dăinuirii.
E vădirea unui cer lăuntric de foc,
peste fântânile inimii și-nfăptuirii.
E a Cuvântului lumii ce pentru ea se vrea
cale și întrupare spre veșnic: Aleluia!*

(Trezia)

Icos VI

*Fecioară și Maica noastră Curată!
Tu ești într-adevăr trezvia,
voința frunții, în mir adunată,
ochiul cel din lăuntru deschis
în rotundul zărilor toate,
inimă cu centrul învins
de străvezimea stărilor curate.
Tu ești cea mai dreaptă luare-aminte,
care unești în puterea agerimii, dincolo de cuvinte
într-un fulger al minții:
ascuțimea gândului de gheață,
cu arsura iureșului de viață,*

caldul și recele puse-n cruce,
 care pe Înțelesul cel înalt Îl aduce.
 Dar trezvia aceasta e trezvie de prunc,
 clară cheie de adânc
 cu repeziș iute și străin,
 ce cu nimic nu clintește sufletul Tău cel lin;
 ci dimpotrivă, Îți dă sfânta mare simplitate,
 de care noi pururea ne uimim
 și față de care pe cât se poate, ne plecăm
 întreaga Suflare să-ți cântăm:
 Bucură-Te, cruce a înflăcăării și agerime alesului
 Bucură-Te, osia cerului cu luceafărul înțelesului
 Bucură-Te, spargerea gândurilor cu-al lor zadarnic stup
 Bucură-Te, oglindirea cea nevăzută, de dincolo de trup
 Bucură-Te, cleștarul cel mai din lăuntru al sufletului meu
 Bucură-Te, străpungerea strălucită a pomenirii lui Dumnezeu
 Bucură-Te, psaltirion al inimii sub arcuș de gând
 Bucură-Te, strigăt de cinci strune tot una zicând
 Bucură-Te, muzică negrăită a celei de-a doua nașteri
 Bucură-Te, înălțime unică a desăvârșitei cunoașteri
 Bucură-Te, logodnă la Numele cel de Înțelepciune
 Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.

(Învățătura de taină –
 arcana inițierii creștine)

Condac VII

La iscusința Ta cea sfântă, Maică, noi venim,
 sub palmele Tale să ne primenim.
 Fiindcă la slăvită nuntă a Marelui Mire
 e cerută o grijă de întreagă neprihănire.
 Nu e îngăduită necurăția ochilor și hainelor.
 Nimeni dar, dintre cei ce sunt „ne-nvățații tainelor”
 de unele ca acestea să nu se atingă.
 Cine va lăsa porcii din mărgăritare să se hrănească

și în vasele sfinte câinii să lingă?
Îndemnarea, ca și primirea, este numai duhovnicească.
Numai de la Tine, Maica noastră cerească.
Vino, dar suflete smerit, împăcat și curat.
Și așa cu toții laolaltă ne vom avânta
din bucuria cea curată și întreagă a unui: Aleluia!

(Binecuvântarea –
adoptiunea și zestrea duhovnicească)

Icos VII

Prea-sfântă, prea-mărită, prea-frumoasă,
prea-filocalică Mireasă!
A nimburilor toate Împărăteasă!
Tu ești Maica binevoitoare
și dăruitoare
a tuturor celor sfinte:
zestrea cea vie a bunelor haruri,
celor din Taine, celor din Daruri,
din odoare, din palme și din cuvinte.
Ești Marea Predanie îmbietoare
și mult strălucitoare
a toată Iconomia de binecuvântări,
ca un policandru cu șapte lumânări
naintea Marelui Tron Dumnezeiesc,
pentru care toți îngerii și sfinții Te preamăresc:
Bucură-Te, blagoslovenie pascală a împlinirilor noi
Bucură-Te, vârtute patriarhală, în creștet pusă peste noi
Bucură-Te, înfiere iscusită spre îndumnezeirea tuturor
Bucură-Te, scumpătate dăruită cu-atingere de har curățitor
Bucură-Te, lumină miruită peste mințile cele smerite
Bucură-Te, hărăzire cumplită de puteri sufletești negrăite
Bucură-Te, sporire vitează ce se dă inimilor întemeiate
Bucură-Te, unire în cuget a toate Bisericile împăcate
Bucură-Te, adevăr de safir întru simțirea noastră încrustat

*Bucură-Te, sechină însuflețită ce ne dai liniștea de Sabbat
Bucură-Te, voroava înveșnicită peste tăcerea de minune
Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.*

*(Ornicul inimi;
harisma imnului interior)*

Condac VIII

*Împărăteasă, Cucoană Preasfântă,
Maică neispită de nuntă,
Tu ești singura inimă de om, întru care nescăzut
Numele de mărire cântă,
din tot rostul lui cel viu și neprefăcut.
Cununa laudelor o ai pentru aceasta Preacurată
fiindcă în Tine doar, ca niciodată
inima omului,
cu inima Domnului
au bătut și bat laolaltă.
Rugăciunea ca un ornic al gândului și al cerului
curge la lăuntrul Tău
și se-ngeamănă cu limpedea ectenie a misterului
lângă dragostea lui Dumnezeu.
O, Tu, Căruță de Lumină neîntinată,
ne-ntrecută, ne-nserată!
Îmbunează-ne și pre noi cu darurile inimii, Binecuvântată!
Și așa înzestrați și vrednici,
ca unei Biserici,
din toată ființa Ție ne vom da
ca drept și sfânt să putem cânta: Aleluia!*

*(Inima de har
inima de piatră)*

Icos VIII

Maică a Domnului, Inimă de Lumină,
 Maică a Domnului, Inima pământului,
 Maică a Domnului, Inimă fără vină,
 Maică a Domnului, Inima Cuvântului!
 Către tine râvnim rușinați și scăzuți
 cu sufletul apus și genunchii frânți.
 Că de atâta pacoste de păcat,
 inima ni s-a învârtoșat
 cum îi steiul cremenii albastre,
 mohorâtă nespus.
 „Lăsatu-ne-a pe căile minții noastre
 Domnul să umblăm”.
 Ne atârnă prin pâclă gândul răpus.
 Dar, iată, acum către Tine ne plecăm
 Maica lui Iisus,
 îmbrățișează-ne ca pe niște pietre ale vieții
 dornice de izvoarele dimineții
 dimineții neînserate,
 și înviază-ne cu inimi noi și curate,
 ca să-Ți cântăm:
 Bucură-Te, arca de alianță a sufletului meu
 Bucură-Te, cufăr ferecat cu Numele lui Dumnezeu
 Bucură-Te, corabie vie, ce plutești peste talazurile Lumii
 Bucură-Te, sicriș ferit de toate zădărniciile humii
 Bucură-Te, tronule pe care viața se întemeiază
 Bucură-Te, cutie de cântec prin care sună o rază
 Bucură-Te, naos cuprinzător al tuturor slujirilor de har
 Bucură-Te, chivot de gând al prea duhovnicescului altar
 Bucură-Te, hram al cerurilor, în care mintea-i liturghisior
 Bucură-Te, sipet de foc în pieptul nostru al tuturor
 Bucură-Te, Biserică preadoritoare treimic să se cunune
 Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.

(Obrazul rugăciunii)

Condac IX

*Doamne Iisuse Hristoase, Mirele inimii noastre cel blând
 sunt și eu din neamul Preacuratei, vlăstar înfiat de curând.
 Către Tine mă aplec cu fruntea,
 și mâna mi-o pun ca Toma în locul cel sfânt.
 Strâns adunat în mine, așezat fără cuvânt
 aștept ca orbu-n puntea
 „Luminii din adânc cea fără de înserare,
 și care-i pusă-n om, ca un lăuntric soare
 să lumineze întreagă în încăperea ființei”.
 Cum nu Te văd de noapte, grosimea de păcate,
 Te pipăi cu sfială,
 cu degetul nădejdei, cu degetul credinței,
 cu deget bănuială, cu deget de dorire și chiar de îndoială.
 Și neajuns aș pune încă cealaltă mână;
 dar inima străpunsă de fulger, de arsură,
 îndurerat de dulce cu răsufierea-ngână
 chemarea Ta întreagă și fără voia mea
 bătaia rugăciunii aleargă spre lumină într-un: Aleluia!*

*(Maica Domnului –
 însuși meșteșugul isihiei)*

Icos IX

*Preasfântă Fecioară Atotfolositoare,
 Tu ești mai înalt-străvăzătoare
 decât tot vârful Minților cerești
 și cunoști și tot chipul rânduiei suprafirești
 pentru Schimbarea la față cea izbăvitoare.
 Tu ești măestria, ești meșteșugul, ești hărnicia,
 și toată sfânta migală omenească,
 care la un loc ne face stihia
 prielnică să se mântuiască.
 Și pentru care gura noastră stăruie atâta
 să Te proslăvească:*

*Bucură-Te, încuviințată cunoștință a sfințeniei la amănunt
 Bucură-Te, sofianică știință a lucrării prin lăuntric cuvânt
 Bucură-Te, dumnezeiască îndulcire a Numelui ca mirul vărsat
 Bucură-Te, monahicească iscusire în cântecul de lacrimi udat
 Bucură-Te, măsură de picătură pentru o serafică pruncie
 Bucură-Te, asprimea cea de aur de pe rogojina din pustie
 Bucură-Te, cununa de litanii din nodul mătăniilor de păr
 Bucură-Te, anahoree de ungher sub al candeliei sfielnic adevăr
 Bucură-Te, izvod de scăunel pentru isihia rugătoare
 Bucură-Te, Tu zborul palmelor la răpirea cea drept în picioare
 Bucură-Te, surăs de engolpion pentru a inimii uscăciune
 Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.*

(Geneza pnevmatică)

Condac X

*O! Doamna cea harică fără cusur
 Fecioara cu înariparea Marelui Vultur,
 Semnul de-apocalipsă al neprihănitului pântec
 Biserică născătoare a omului lăuntric!
 Ajută-mă să mă zidesc în negrăita fire
 din depănarea litaniei cu chemarea subțire.
 Și dă-mi nașterea cea luminoasă, Duhovnica mea
 ca din măsura Învierii să strig și eu: Aleluia!*

*(Bogoslovia lacrimilor;
 nesfârșita pocăință)*

Icos X

*Tu, darnica Maică, Povățuitoare de taină,
 Doamna nădejdiei, a înserării albastre,
 Stăpână cu trei luceferi pe haină,
 și Sfântă Anghiră a neputințelor noastre!*

Către Tine din nou, iată am silit!
 Răpus sunt de lume, de gânduri zdrobit.
 Că după sfatul cel sfânt și binecuvântare
 părtaș m-am făcut la izbăvirea mea.
 Hotărâre am pus, îndreptată și tare,
 să nevoiesc, toată clipa, în a mă ruga.
 Dar idohul de țărână, cugetul meu
 nu-mi lasă răgazul să mă cuceresc,
 să fac din rugăciune, cristelnița lui Dumnezeu
 întru zdrobirea inimii, spre care râvnesc.
 Ajută-mă dară, Ajutătoarea mea
 și dă-mi darul de lacrimi, sarea pocăinței
 ca să-mi spăl cu ele duhul neputinței
 și învrednicit iară să îți pot cânta:
 Bucură-Te, trandafirul cel plâns al întoarcerii de taină
 Bucură-Te, duișia pocăinței ce ai lumina drept haină
 Bucură-Te, bogoslovie lacrimii, dezvăluirea Înțelepciunii
 Bucură-Te, discernământ potrivit la suspinele Lumii
 Bucură-Te, Raiule dăruit cu toate ploile izbăvirii
 Bucură-Te uimirea umezită din privirea copilării
 Bucură-Te, porfira sudorilor împărătești ale Aminului
 Bucură-Te, cristalul cel de har din lacrimile Spinului
 Bucură-Te, bunăvoința de rouă ce pe credincioși îi întărești
 Bucură-Te ajutorință și-n cădere a celor neduhovnicești
 Bucură-Te, omofoar care Te așterni peste orice slăbiciune
 Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.

(Prin Umbra cea albă
 la Theosis)

Condac XI

Mulțumesc Ție, Preamilostivă Maică-Fecioară,
 că m-ai scăpat de moartea cea de-a doua oară.
 Primejdia și ispita sunt doară spre cercare.

*Și prin chemările cele fără de încetare
 ale prea-luminosului Nume de putere
 simțurile și voia inimii mele
 au intrat în praguri de tăcere.
 Slobod de ele
 aștept să mă năpădească
 auzul, văzul și graiul cel dumnezeiesc.
 În mine de-acum doar acestea să se rostească.
 Și Iubitul meu Însuși, Iisusul ceresc,
 să vadă, să vorbească și să înțeleagă
 prin chiar văzul, auzul și voia mea întreagă.
 Hristos să viețuiască așa
 prin toată vlaga mea
 ca Domnul Însuși să strige prin mine: Aleluia!*

*(Scara teofanică
 a roadelor)*

Icos XI

*O! tu inimă și minte și cugete al meu!
 Rănește-te cu întrebările la Fața lui Dumnezeu.
 Oare ce semn de-adeverire au roadele cerești?
 Și ca răspuns să auzi și tu, în răspicări duhovnicești:
 De rouează peste tine chipul Vederii nezărite,
 întru lărgimea cea de aur a-închipuirilor sfințite,
 adânc cu duhul tu vei fi pe strălucire adunat,
 cum a fost duhul Precistei în Sfânta Sfintelor curat.
 Și-ai să ajungi atât de nalt-răsunător și potrivit
 cum e o trâmbiță de laudă în care îngeri s-au rostit.
 Și-ntru simțiri gingaș vei fi ca floarea dreptului Iessei
 care tresare-n patru zări în așteptarea Celor Trei.
 Spre acest semn flămânzi suntem și Sfânta Doamnă să ni-l dea
 ca-n mijlocirea-I milostivă toți să-I strigăm cu un stih așa:
 Bucură-Te, Tu scară cu pragul în inima ce se închină
 Bucură-Te, ascetică neprihănire de rugăciune senină*

Bucură-Te, căldură de har ce până în carne năpădești
Bucură-Te, străină lucrare ce din urzeli ne sfințești
Bucură-Te, Tu, apă cerească izvorâtă la gene din [stră]fund
Bucură-Te, pace dezlegată de toată puzderia de gând
Bucură-Te, luminiș suitor al unei minți deșțarmurite
Bucură-Te, vedere în duh a tainelor necovârșite
Bucură-Te, ciudată străfulgerare spre capul scării negrăit
Bucură-Te, iluminarea din inimă ce ești de nedestăinuit
Bucură-Te, nemărginirea desăvârșirii cu trup de nestricăciune
Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.

*(Modul paradoxal
 al Isihiei)*

Condac XII

Tu ești Amma împărătească a sufletului meu.
Odihnește-mă sub adăpostul Chipului Tău;
ca sub privirile Tale de auriu cărbune
să ard și eu nemistuit,
din plămada arcanei de negrăit
a trăirii de rugăciune.
Și dintru inelul Tău de răcoare,
Izvorule pecetluit,
din nou, mereu, să-mi pot împrespăta,
cu unda harului Tău de nelipsit,
marea pace a odihnei săltătoare.
Și mă încinge Sfântă Amma așa
cu veselia cea vie a biruinței
ca învăpăiat la alb să pot cânta
din toată isihia cunoștinței: Aleluia!

*(Sfânta Predanie,
 Gnoza întrupată)*

Icos XII

Maică a Domnului, Duhovnica iubitoare a pământului!
 Odrăsluitoarea predaniei de taină a Cuvântului!
 Tu ești dumnezeiește de lină și smerită,
 dar precum vorbește Cântarea Cântărilor,
 Tu ești și nespus de dreaptă și cumplită
 „ca niște oștiri sub steagurile lor”.
 Ești clară, ești senină, ești ascuțită
 ca un paloș neîmblânzitor.
 Și ai la Ierusalimul cerului, grabnici ajutători,
 pe toți cei ce sunt ai „lepădării de sine”, fiii Tăi sânguitori,
 toți cei ai cetelor de aschitei, de pustnici, de anahoreți,
 spița Ta toată de duhovnici înțelepți,
 ce au în grija lor comori de binecuvântare,
 toate cele lămuritoare, curățitoare și îndreptătoare
 ale neprihănirii și milostivirii Tale nețârmurite,
 toate cele ce la un loc sunt numite
 „Gnoza cea curată” sau Moștenirea Sfinților
 și pe care ni le pui la îndemână vădite
 prin slovele, palmele și vorbele Părinților,
 pentru care de-a pururi nu vom ști a Te lăuda
 a Te cinsti, a Te preamări, decât numai cântându-Ți așa:
 Bucură-Te, Spadă oblăduitoare a predaniei isihaste
 Bucură-Te, garanta nemuritoare a înfierilor noastre
 Bucură-Te, năstrapa unde hodinește binecuvântarea Domnului
 Bucură-Te, zadă care străjuiești sfânta prefacere a omului
 Bucură-Te, destoinică lucrătoare a măestriilor tăcute
 Bucură-Te, arhistratega cea mare a războaielor nevăzute
 Bucură-Te, ochi care ocrotești dintru dulcea asprime
 Bucură-Te, canon care rânduiești cu ascuțită agerime
 Bucură-Te, pavază ce păzești pământul celor vii
 Bucură-Te, portal care oprești tot chipul de necurății
 Bucură-Te, roată de spulberare a duhului de urâciune
 Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune.

*(Cele XXIV de alăute
și năstrape)*

Condac XIII

*O, Maică a Domnului, de-a pururi curată
și Maică a Omului binecuvântată!
Ca douăzeci și patru de alăute și potire
această închinăciune a noastră să fie
în revărsarea ei neîncetată.
Și către Preasfânta Treime, suită bucurie,
aducerea ei prea binemiresmată,
de pe palmele Tale către Hristosul Mire,
să-și treacă prinosul de dreaptă-slăvire.
Ca să putem cu Cerurile toate striga,
dintr-o îmbrățișată necovârșire
cel mai presus: Aleluia!*

(Acest text al *Imnului Acatist* a fost corectat după manuscrisul original, facsimilat și publicat de Editura Christiana, București – 2004)

IV.2. ANALIZA POEMULUI „IMNUL ACATIST LA RUGUL APRINS AL NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU”

IV.2.1 O EPISTEMOLOGIE TEOLOGICĂ A IMNULUI ACATIST

Pr. prof. dr. David Pestroiu
Universitatea din București

Dincolo de caracterul său de imn religios sau de poem creștin, *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu* reprezintă, fără îndoială, și o profundă exprimare a teologiei autentice, al cărei dat doctrinar revelat se deslușește limpede în contextul unui lirism autentic, articulând în plan estetic o operă de valoare.

Imnul Acatist este, de fapt, o rugă. Și nu una oarecare, ci una destinată unei transformări ontologice, pentru că izvorăște din cămara inimii (Matei 6, 6), din tainița cea ascunsă a sufletului unui ascet care și-a pus în slujba actului creator, asemeni *Împăratului Prooroc (Icos 2)*, toate resursele lirice ale ființei sale. A rezultat, așadar, o nouă imnografie, cu nimic mai prejos decât cea a marilor melozi și scriitori ai patristicii târzii, „o rugă” la „rugul aprins...” Iată o alăturare de termeni, o tautologie desigur condamabilă din punct de vedere lingvistic, dar perfect justificată teologic și, nu în ultimul rând, fidelă crezului religios și poetic al autorului, pentru că *Imnul Acatist* reprezintă în primul rând, pentru orice creștin, o stare de rugăciune, care nu se discută, ci se trăiește; nu se comentează, ci se simte. Deci, ca demers teologic, orice analiză i s-ar atribui, aceasta ar exprima prea puțin din înălțimea la care s-a ridicat Ieroschimonahul Daniil și la care ne cheamă să ne ridicăm la rândul-ne, experiind rugăciunea în propria noastră ființă. De altfel, el însuși își definește creația folosind un termen propriu – „icoana imnologică”, despre care Pr. Constantin Jinga scrie că: *reprezintă valorificarea originală, într-un context inedit, a lecturii tipologice, ca demers hermeneutic*⁹⁰.

De ce să ne îndreptăm ruga noastră către *rugul aprins al Maicii Domnului*? De ce nu către Maica Domnului mai întâi, și apoi, către *rugul aprins*? Pentru a răspunde, se cuvine să ne aplecăm atenția asupra unui singur vers, cel care se repetă, un leit-motiv plasat la finele fiecărui icos al

⁹⁰ Pr. Constantin Jinga, *Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor – omul și opera*, în colecția: *Corifeii Rugului Aprins*, Ed. Christiana, București, 2005, p. 201.

acatistului: *Bucură-te Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune*. Aici este conținută chintesența teologiei *rugului aprins*. Maica Domnului este închipuită prototipic sub această formă în *Vechiul Testament* și devine suportul concret al îndumnezeirii omului în *Noul Testament*.

În eseu de față, am considerat că ar fi extrem de utilă analiza unor expresii unice, prin care autorul surprinde în manieră lirică adevărurile dogmatice privind persoana și opera Maicii Domnului:

1. *Vecie oprită în încăperea unei clipe (Icos 2).*

Exprimă miracolul supranatural al întrupării. Hristos este născut din veșnicie din Tatăl și născut în timp din Fecioara Maria. „Încăperea unei clipe” este tocmai momentul chenozei Fiului lui Dumnezeu, care acceptă să se circumscrie timpului, renunțând la slava divină conferită de supratemporalitatea Sa.

2. *Vâslă uriașă întru suișul cel ales.*

Exprimă relația specială pe care Maica Domnului o are cu Biserica. În aceeași măsură în care ea este Maică a lui Hristos, ea este și Maică a Bisericii. În teologie, Biserica este privită adesea ca fiind corabia mântuirii – de aici metafora vâslei. Iar epitetul hiperbolic *uriașă* accentuează rolul Fecioarei în devenirea epectatică a fiilor Bisericii.

3. *Rouă creștină prin care Dumnezeu s-a ivit.*

Una dintre cele mai frumoase prefigurări ale Maicii Domnului în *Vechiul Testament* este roua de pe lâna lui Ghedeon (Judecătorii, cap. 6). Exprimă pururea-fecioria sa. Lâna neudată de rouă reprezintă neamestecul primar dintre transcendent și imanent, calitatea Maicii Domnului de a fi neprihănită, destinată purtării unei nașteri supranaturale. Lâna înrourată, mai apoi, în mod exclusiv, confirmă calitatea Maicii Domnului de Aleasă pentru a purta „deplinătatea dumnezeirii” (Coloseni 2, 9).

4. *Susur de tăcere cu lunecări de apă vie.*

Apofatismul este o coordonată esențială a definirii cunoașterii lui Dumnezeu în ortodoxie. „Necunoașterea” înseamnă, de fapt, tăcerea, neputința de a exprima în cuvinte misterul întrupării Fiului lui Dumnezeu, „nașterea fecioriei celei fără de sămânță”.⁹¹ Sensul apofatic al revelației este deslușit de Domnul Hristos în convorbirea cu femeia samarineancă.

⁹¹ *Canonul cel Mare* al Sfântului Andrei Criteanul

Aceasta, căutând închinarea „în Duh și în Adevăr” (Ioan 4, 24), găsește în final Apa cea Vie, adică Izvorul cunoașterii celei mai desăvârșite.

5. *Ulcior al picurării cu stăruință anume.*

„Apa cea Vie” de care am vorbit mai sus – Hristos-Logosul produce o transformare a făpturii în mod gradual, asemeni picurării dintr-un ulcior, întrucât *firea apei e moale, a pietrei – nespus de vârtoasă*.⁹² Repetitivitatea actului divin, intervenție având ca scop transformarea omului, duce cu gândul la acțiunea proniatoare a lui Dumnezeu cu fiecare dintre noi: *Iată, Eu stau la ușă și bat...* (Apocalipsa 3, 20). *Este picurul boabei de apă*⁹³ ce *găurește piatra cea tare*,⁹⁴ cum fericit se exprimă Ieroschimonahul Daniil. Paradoxal: jertfa de pe Golgota e unică și irepetabilă, dar ni se comunică individual, pentru că fiecare în parte suntem chemați să ne împărtășim din roadele ei.

6. *Temeiul prin care și în noi Dumnezeu se încapă.* Iată o reformulare lirică a celebrului dicton atanasian: *Hristos Dumnezeu s-a făcut om, pentru ca omul să se îndumnezeiască*. Într-adevăr, prin faptul că *Fecioara a încăput în pânțelele său pre Cel neîncăput*,⁹⁵ avem și noi, ceilalți muritori, temeiul îndumnezeirii noastre, care devine astfel posibilă prin *Rugul Aprins* al harului și virtuților în viața noastră.

7. *Putere, prin care umblăm cu Iisus peste ape.*

Rolul Maicii Domnului în mântuirea neamului omenesc nu se rezumă, cum am mai arătat, doar la oferirea celui mai prețios dar către omenire: Fiul lui Dumnezeu făcut om, ci exprimă o dinamică și permanentă conlucrare cu faptele cele înnoite prin botez, pentru a birui ispitele. Imaginea biblică a Sfântului Petru, ajutat de Domnul Hristos să meargă pe apă, dar înțeleptit prin scufundare pentru a birui ispita îndoielii, este edificatoare pentru rolul ulterior al Maicii Domnului, privind asistența fiilor Bisericii în situația similară a luptei lor cu patimile și ispitele.

8. *Împărtășanie de cuvânt din întruparea lui Dumnezeu.*

Acest text, de o mare profunzime teologică, arată relația dintre Maică și Fiul ei, precum și beneficiile aduse, ca un corolar, întregului neam

⁹² Ieroschim. Daniil Sandu Tudor, *Imnul-Acatist la Rugul Aprins al Maicii Domnului*, Icos 4, apud Dr. Antonie Plămădeală, *Rugul Aprins*, Sibiu, 2002, p. 217

⁹³ Ibidem

⁹⁴ Ibidem

⁹⁵ Canonul Cel Mare

omenesc. Împărtășania – Taina comuniunii dintre om și Dumnezeu – n-ar fi fost posibilă fără întruparea lui Hristos. Trupul pe care ni-l dă spre pomenirea jertfei și Învierii Lui (Matei 26, 26; I Cor. 11, 24) este primit ca dar de la Fecioara Precurată, care devine astfel Maica lui Dumnezeu. Este vorba, astfel, de un dar reciproc: neamul omenesc, prin cea mai neprihănită reprezentantă a sa, Îi oferă corporalitate Dumnezeului-Om, pentru ca Acesta, la rândul Său, să ridice condiția umană la starea cea dintâi, a chemării la îndumnezeirea prin har. Infinit mai prețios este darul lui Dumnezeu, conferit nouă prin întruparea Logosului. Ca semn de recunoștință, ea, Maica Fecioară, se împărtășește din Cuvânt cu smerenie și ne îndeamnă și pe noi, discret, dar ferm, să ascultăm de El, asemeni servitorilor nuntașilor din Cana (*Să faceți ceea ce vă va spune El...* – Ioan 2, 5).

Această stare de ascultare, de supunere, a caracterizat prezența Sfintei Fecioare Maria alături de Iisus, Fiul ei, în întreaga sa activitate desfășurată pe pământ. De la asumarea condiției de Maică a lui Hristos, în urma Bunei-Vestiri, ea se numește pe sine, smerit, „roaba Domnului” (Luca 1, 38). Și chiar se comportă ca atare, înțelegând de la Fiul ei că, în privința smeririi, coordonatele actului săvârșit de El pentru mântuirea noastră, a oamenilor, sunt abisale. Ea nu face altceva decât să-și improprieze această stare de maximă smerenie, pe care Hristos, prin *deșertarea de slavă dumnezeiască* (Filipeni 2, 7), o realizează în Sine, ca Fiu al lui Dumnezeu întrupat.

9. Revărsare de mir pe care Fiul ne-o dă.

În epoca *Vechiului Testament*, mirul se vărsa din abundență peste capetele regilor, confirmând investirea acestora (ex. Saul, David – I Regi 16, 1-13). Interesant este faptul că, în istoria Bisericii, ambele mariologii păstrătoare ale datului doctrinar revelat al creștinismului primar (ortodoxă și catolică) vorbesc despre calitatea Maicii Domnului de regină a Bisericii (cu unele variațiuni asupra exprimării: Doamnă, Stăpână etc.).⁹⁶

Această idee – parte integrantă a cultului de preacinstire acordat Maicii Domnului – își are sorgintea în viziunea profetică a lui David, exprimată

⁹⁶ Însuși Eminescu folosește acest apelativ, iar Ieroschim. Daniil scrie, în primul Condac al Imnului - Acatist: „Cine este Aceasta, ca zorile de albă și curată?/ E Împărăteasa rugăciunii, e Rugăciunea întrupată, /Stăpâna Porfirogenetă și Doamnă a Dimineții...”

liric în Psalmul 44, 11: *Șezut-a împărăteasa de-a dreapta Mea, în haină aurită îmbrăcată și preaînfrumusețată...* Imnele bisericești confirmă acest lucru, numind-o pe Fecioara Maria *mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât serafimii.. și împărăteasa mea cea prea bună...*

10. *Pecetea nestrăciunii, poarta pentru cei isteți încuiată și pilda vie de trăire a minunii (Condac 5).*

O altă viziune profetică despre Maica Domnului în *Vechiul Testament*, tainic descoperită celor „isteți”, este poarta cea de la răsărit a templului noului Ierusalim, din vedenia profetului Iezechiel (Cap.44, v.1-2). Aceasta a fost, este și va rămâne închisă, pentru că singur Domnul Dumnezeu a trecut prin ea. „Pecetea nestrăciunii”, consecință a acestei prezențe divine concrete, și, în același timp, umbritoare, este neprihănirea Maicii Domnului, cinstea ei de a fi *pururea Fecioară*. Astfel, ea devine *pildă vie de trăirea minunii*, întrucât experimentează în chip tainic, dar de o reală concretețe, calitatea de a fi Maică și Fecioară în același timp.

11. *Ochiul cel dinlăuntru, deschis în rotundul zărilor toate.*

Propriu „văzătorilor în Duh”, *ochiul cel dinlăuntru* este atât mijloc de introspecție spirituală, de contemplare mistică a realităților vieții, cât și un mod de raportare la cunoașterea „zărilor toate”, adică a întregului univers în care trăim. Maica Domnului însoțește și chiar cauzează, am putea spune, acest demers gnoseologic, întrucât noi experimentăm cosmosul atât prin delimitarea lui față de Dumnezeu, care-l transcende în mod necesar, dar și prin coborârea lui Dumnezeu în creație, proces favorizat de existența istorică a Fecioarei Preasfinte, rug aprins și punte totodată, între transcendent și imanent. Ochiul este, de altfel, și simbolul proniei divine în iconografia creștină. Ori, se știe că, dintre pământeni, Maica Domnului este cea care a acceptat nu numai conlucrarea formală cu Providența, dar a și desăvârșit această relație, așezându-o la temelia comuniunii creștine în Biserică.

12. *Cea mai dreaptă luare aminte*

Care-n puterea agerimii unește, dincolo de cuvinte,

Ascuțimea gândului de ghiață

Cu înflăcărarea iureșului de viață,

Caldul și recele făcute cruce

Care pe Înțeleșul cel înalt îl aduce.

*Coincidentia oppositorum*⁹⁷ – iată o fericită exprimare teologică a efectelor în plan antropologic ale actelor soteriologice realizate de Hristos, la care participă, ca mijlocitoare, și Preacurata Sa Maică. „Gândul de ghiață” este redat, în mod plastic, în *Imnul Acatist*, ca o expresie a dogmatizării rigide, lipsită de trăire și iubire. Reprezintă abordările scoorțoase ale fariseilor, saducheilor și cărturarilor fățarnici, care erau orbiți de litera legii vechi, încercând să-și justifice propriile devieri comportamentale, pretinse consecințe ale religiozității lor scrupuloase, dar formaliste.

Odată cu venirea lui Hristos, în Care Revelația culminează, învățătura Bisericii creștine, întemeiată pe jertfa Sa pe cruce, își găsește necesara împlinire și desăvârșire, adică „ascuțimea” de care vorbește autorul. Deși normativă, ea nu este suficientă pentru desăvârșire, ci trebuie urmată de *înflăcărarea iureșului de viață*, adică de trăirea plină de patos a urmăririi lui Hristos, cerută imperios a fi ca o flacără vie, excluzând orice compromis, orice formă de a fi *căldicel* (Apocalipsa 3, 16), condamnabilă din start. Îngemănarea dintre cald și rece nu conduce, astfel, în acest caz, la realizarea unei temperaturi intermediare, ci la păstrarea celor două extreme și potențarea lor prin cruce – privită ca stare de jertfă a vieții fiecăruia, prin asumarea roadelor răscumpărării lui Hristos.

13. *spargerea gândurilor și a zadarnicului stup.*

Nu întâmplător, la praznicele Maicii Domnului, Biserica a rânduit să se citească Sfânta *Evangelhie* cu pericopa vizitei lui Hristos în casa Martei și Mariei, surorile lui Lazăr. *Maria, care partea cea bună și-a ales* (Luca 10, 42), fiind următoare lui Hristos, este expresia vie, prototipală, a modului în care Maria – Maica Domnului a imprimat femeilor creștine statutul de adevărată ucenicie. Aceasta înseamnă abandonarea grijilor pământești, a robotelilor Martei, surprinse prin metafora „zadarnicul stup”, o imagine vie a goanei după agonisita materială, după ordonarea și chivernisirea acesteia, lipsită însă de perenitate, după cum Însuși Hristos ne asigură (Luca, cap. 12 – Parabola bogatului căruia i-au rodit țarinile).

Atașamentul față de cele lumești aduce după sine frământarea conștiinței, stresul generat fie de dorința sporirii averilor, fie de teama de a nu le

⁹⁷După N. Cusanus, apud pr. prof. dr. Isidor Todoran, arhid. prof. dr. Ioan Zăgrean, *Teologia dogmatică*, Ed. I.B.M.B.O.R., 1991, p. 126.

pierde. Atât Marta, cât și bogatul din pildă (Luca 12, 18) problematizează pe tema „griji de multe”⁹⁸, despre care Sfântul Vasile cel Mare spunea că îl aseamănă pe om cu *păsările sătule, care în zadar mai au aripi, căci se târăsc pe pământ laolaltă cu dobitoacele*.⁹⁹ Maica Domnului însă, prezintă discret alături de Fiul ei, nu a avut, cu siguranță, ca deziderat, rostuirea pământească. Va fi fost și ea, mai mult ca sigur, în situația ca, adeseori, să nu aibă *unde să-și plece capul* (Matei 8, 20). Dar, prin această atitudine detașată, a ajuns la „spargerea gândurilor”, adică la abordarea vieții cu calm și seninătate, fără a duce grijă de rezolvarea unor coordonate ale existenței telurice, care presupun atașarea față de materie, în sensul expus de Hristos în „predica de pe munte”.¹⁰⁰ Două cuvinte sintetizează statura plină de smerenie a Maicii Domnului: *sfântă simplitate*.¹⁰¹

14. *Muzică negrăită a celei de-a doua nașteri,*

Sărbătoare tăcută a desăvârșitei cunoașteri.

Iarăși autorul valorifică antitetice paradoxul întrupării Fiului lui Dumnezeu. Hristos – Dumnezeu Cel mai-nainte de veci – se naște cu trup omenesc din Preacurata Fecioară. La rândul nostru, suntem chemați să experimentăm a doua naștere *din apă și din Duh* (Ioan 3,5) pe care Hristos o recomandă cu insistență în vederea accederii în împărăția cerurilor. „Muzica negrăită” este tocmai acest eveniment de revărsare a harului încorporării în Biserică – Mireasa lui Hristos (Efeseni 5,23-27).

Al doilea vers adâncește misterul antitezei. De la „muzica negrăită” se trece la „sărbătoarea tăcută” – un non-sens la prima vedere. Însă finalul său conține cheia dezlegării enigmei: desăvârșita cunoaștere a lui Dumnezeu este cea apofatică. Este cunoașterea prin tăcere. Iar cel ce o experimentează, trăiește el însuși o sărbătoare ce se evidențiază într-un astfel de mod paradoxal. Ne-am aștepta ca sărbătoarea să fie un timp al exuberanței, al exprimării libere a bucuriei, a „muzicii negrăite” la care

⁹⁸ Rugăciunea Sf. Efrem Sirul

⁹⁹ Apud Ignatie Monahul, *Dicționar filocalic*, Ed. Cavallioti, 2000, p. 69

¹⁰⁰ *Priviți la crinii câmpului cum cresc...* – Matei 6, 28.

¹⁰¹ *Imnul-Acatist*, icos 5. Expresia a intrat în istorie ca motiv al supremei iertări; după tradiție, a fost rostită de Hus în timp ce, fiind ars pe rug, a zărit o bătrână care încerca să înțească focul. Modelul supremei iertări ni-l oferă Domnul Hristos, care S-a rugat Tatălui pentru iertarea celor ce-L răstigneau (Luca 23, 34).

face referire primul vers. Însă în fața slavei negrăite a lui Dumnezeu cuvintele sunt de prisos, rezumându-se doar la a arăta, asemeni ucenicilor de pe Tabor, starea de „amuțire” la propriu, cauzată și favorizată de prezența teofanică a Fiului lui Dumnezeu, care-și descoperă, astfel, natura divină.

15. *Numai în tine, ca niciodată, inima omului și inima Domnului au bătut și bat laolaltă.*

Poate cel mai frumos text al imnului. La prima vedere, un neștiutor ar reclama în mod gratuit și superficial pretinsul dezacord. Dar substantivul „inima” are, în același timp, caracter singular și dual. Din inima Maicii Domnului („inima omului”, adică a umanității pe care Fecioara o ipostaziază) ia naștere inima Fiului ei, iar cele două inimi „au bătut și bat laolaltă”, ca una singură. „Bat”, aici, este un prezent continuu, pentru că, la unison, inimile Maicii și Fiului pulsează pentru mântuirea neamului omenesc.

16. *Căruță de lumină neîntinată, nescăzută, ne-nserată.*

Înălțarea profetului Ilie cu trupul la cer se înscrie între evenimentele unice, prototipale, ale *Vechiului Testament*. Arată menirea omului – aceea de a ajunge la starea desăvârșită de curăție, de lumină. Focul – prezent atât în rugul aprins pe Horeb, cât și în alcătuirea căruței care-l ridică pe Ilie – are valoare expiatoare. Spre deosebire de acel foc – destinat necesității faptului de a marca devenirea unei persoane sfinte, Maica Domnului e numită „căruță de lumină ne-nserată” pentru că rolul ei în privința ridicării la slavă a neamului omenesc prin întruparea lui Hristos are caracter permanent.

17. *Plinătate de har din lacrima spinului.*

Jertfelnicia stă la baza oricărei realizări a binelui. Relația dintre suferință și opera de mântuire realizată de Fiul lui Dumnezeu este profețită încă de la căderea primilor oameni, prin ceea ce teologia cunoaște sub numele de protoevanghelie (prima veste bună către neamul omenesc cel căzut – Facere 3, 15: *Dușmănie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei, aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul*). Acest mesaj este adresat direct șarpelui și, indirect, satanei care intrase în el, dar și întregului neam omenesc, ipostaziat în Hristos cel întrupat din sămânța femeii – Fecioara Maria. Dreptul Simeon reia, profetic, avertizarea asupra participării plină de durere a Maicii la supliciul

Fiului ei (*Prin sufletul tău va trece sabie...* – Luca 2, 35). Și, într-adevăr, în urma acestei pătimiri, s-a oferit oamenilor deplinătatea harului, revărsat cu mulțumire pentru desăvârșirea fiilor lui Dumnezeu.

18. *Bucurie după care vine Liniștea cea de sabat (Icos 7).*

Textul face referire la răsplată cea veșnică, în împărăția lui Dumnezeu, pentru faptele cele bune săvârșite de oameni în viață. Comuniunea cu Maica Domnului și cu sfinții este un prilej de nesfârșită bucurie, iar liniștea de sabat e dată de caracterul contemplativ al experimentării dragostei de Dumnezeu și semeni. De aceea, în rugăciunile pentru cei răposați, Biserica a inclus ca răsplată, cerută de la Dumnezeu, așezarea sufletului la loc de odihnă. Similară este ideea de pace – ilustrată sugestiv de sintagma „sânul lui Avraam”, prezentă și în pildele Mântuitorului (Luca 16, 22-23). Aceasta se asociază, de obicei, cu „locul de verdeață” – sugerând atât proștețimea și intensitatea relației de experimentare a comuniunii de iubire, cât și renașterea la o nouă viață, prin înviere, în *cerul nou și pământul nou* (II Petru 3, 13; Apoc. 21, 1), pe care Dumnezeu le realizează pentru aleșii Săi.

19. *Sfânta Sfintelor, tainică din inima tuturor (Icos 8).*

Un alt simbol vetero-testamentar al Maicii Domnului – Sfânta Sfintelor – altarul din Cortul mărturie, mai apoi din Templul lui Solomon (cu refacerile ulterioare – Zorobabel, Irod). Considerat locul cel mai sfânt de pe pământ – loc al sălășluirii lui Dumnezeu, Sfânta Sfintelor se vizita de către arhiereu o dată pe an, la sărbătoarea ispășirii, pentru a obține iertarea lui Dumnezeu pentru păcatele întregii comunități. Potrivit tradiției, arhiereul Zaharia o poartă aici pe Maica Domnului, atunci când este afierosită templului la vârsta de 3 ani, pentru a marca nevinovăția ei, dar și calitatea ei de aleasă a fi Maica lui Dumnezeu, care se învrednicește de cea mai mare sfințenie între muritori.

Sfântul Apostol Pavel marchează diferența dintre ispășirea arhiereului din *Vechiul Testament* și jertfa unică a lui Hristos în *Epistola către Evrei*. În timp ce preotul Legii Vechi aducea ca simbol al căinței sângele animalelor jertfite – țapi și viței – Hristos a realizat o *veșnică răscumpărare* prin Scump Sângele Său, primit în dar de la Maica Sa și oferit ca preț de răscumpărare *pentru mulți* (Matei 20, 28; Marcu 10, 45). Astfel, Sfânta Sfintelor – ipostaziere a Maicii Domnului, devine „tainică

din inima tuturor”, pentru că toți sunt chemați să se împărtășească, în mod tainic, de roadele răscumpărării aduse de Hristos.

20. *Cădelniță neodihnită a rugăciunilor necurmăte (Icos 8).*

Este imaginea cea mai clară a operei de mijlocire pe care o realizează Maica Domnului pentru mântuirea noastră. Este ea însăși rugătoare și transmite rugăciunile noastre către tronul Prea Sfintei Treimi. Psalmistul afirmă: *Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta...* (Psalmul 140, 2), iar Sfântul Evanghelist Ioan vede rugăciunile dreptilor suindu-se la cer ca o tămâie bineprimită (Apocalipsa 5, 8; 8, 3-4). Rugăciunea este privită ca *un ornic al gândului și al cerului*. Potrivirea limbilor unui ceasornic și trecerea calculată a timpului capătă, în termenul comparației rugăciunii din textul de mai sus, valențele necesității unei corelări între gândul omului și Dumnezeu. Starea de rugăciune se realizează numai printr-o astfel de perfectă împreună-lucrare.

21. *Unirea într-un cuget a tuturor Bisericilor împăcate (Icos 8).*

Numită așa, Maica Domnului este, cu adevărat, mijloc și scop în sine pentru realizarea ecumenismului creștin. Fără Maica Domnului, fără specificarea locului și rolului ei în istoria mântuirii, dezideratul unirii Bisericilor e departe de a fi realizat.

Condacul 9 – ultimul – exprimă poetic o simfonie a rugăciunii curate, adresată Prea Sfintei Treimi cu „suită bucurie” de către întreaga suflare creștină, la care participă, din postura privilegiată a Maicii Stăpânului, Sfânta Fecioară. Acesteia îi revine o sarcină fundamentală referitoare la rugăciune:

aducerea ei prea binemirezmată,

De pe palmele tale către Hristosul Mire.

Reține atenția metafora plină de miez duhovnicesc ce arată, simbolic, participarea la această rugă pan-cosmică a celor 9 cete de sfinți și a celor 9 cete îngerești: *nouă alăute și nouă potire (Condac 9).*

Întreaga natură, toate făpturile ce alcătuiesc lumea văzută și cea nevăzută sunt chemate să participe la această rugăciune curată, profundă, desăvârșită: *Toată suflarea să laude pe Domnul...* – spune Psalmistul (Ps. 150,1). Finalitatea acestei rugăciuni este redată, ca nimeni altul, de Ieroschimonașul Daniil în *Imnul Acatist*:

Cu ea să biruim firea robită

Până la semnul despătimirii.

Această biruință este postulatul final al *Imnului Acatist*. Este, mai presus de cuvinte, o stare ce se trăiește, prin contemplație mistică și rugăciune, în viața cotidiană a creștinului care a realizat acel *chatarsis* interior (despățimirea) și urcă „Scara” virtuților spre asemănarea cu Dumnezeu după har. Deci, *ruga la Rugul Aprins* este un îndemn la transformarea lăuntrică a ființei, la întoarcerea ei înspre suprema valoare existențială: mântuirea sufletului. Nu-i de mirare că nume celebre ale teologiei și culturii românești au urmat chemarea ieroschimonahului Daniil, făcând din mișcarea Rugului Aprins de la Mănăstirea Antim o efervescentă exprimare a misticii noastre creștine, într-o perioadă de grea asuprire. Astăzi, mai mult ca oricând, simțind efectele postmodernismului ideologic într-o societate quasi-indiferentă față de valorile spirituale, *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu* trebuie oferit ca dar al teologiei mistice românești către toți creștinii care, năzuind la scăparea de tentațiile lumii secularizate, doresc să apuce *calea cea strâmtă...* (Matei 7, 14). În orice caz, Maica Domnului le este, tuturor, o mare sprijinitoare.

IV.2.2 *IMNUL ACATIST LA RUGUL APRINS AL NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU*

- Simboluri sacre în arta poetică a ieroschim. Daniil (Sandu Tudor)-

Prof. dr. Aurelia Bălan-Mihailovici

MOTO

*Peste seara minții, pecetea Ta
Limpede, unică și covârșitoare,
Îmi stă sus în creștet, călăuzitoare,
În logodnă-albastră de stea logostea.*¹⁰²

Pentru a ne apropia cu sufletul și mintea spre a înțelege „icoana imnologică”, să reținem câteva minunate imagini ale Maicii Domnului în

¹⁰² Sandu Tudor, *Pentru Marea Noapte a Fecioarei*, în „Gândirea”, nr. 10, 1930, p. 336 – 337.

viziunea teologică și imnografică a Sfinților Părinți: *Cum Te vom numi, ceea ce ești plină de har ? Cer, că ai răsărit Soarele Dreptății? Rai, că ai răsărit floarea nestricăciunii? Fecioară, că ai rămas nestricată? Maică Preasfântă, că ai avut în brațele tale pe Fiul, Dumnezeuul tuturor...*¹⁰³.

În catrenul, ales ca moto al decodării, pe cât ne este îngăduit, al Marelui Imn al iubirii „nesticăcioase”, închinat Maicii Domnului, avem patru imagini tulburătoare care ni-l prezintă pe poetul ieroschim. Daniil, aruncat deja peste timpul măsurat al istoriei, și ancorat în atemporalul câștigat prin sfințenia vieții monahale și sfârșitul său martiric. Iată mărturisirea: a) *Peste seara minții, pecetea Ta*, deci mintea, de acum, este pecetluită cu sigiliul Duhului Sfânt; b) pecete *unică și covârșitoare*, am spune într-o plinătate în care nu mai are loc altceva; c) *îmi stă sus, în creștet, călăuzitoare; în creștet*, locul guvernator al călăuzirii; d) *în logodnă de stea logostea. Logodna de stea* vestește, în mitologia populară, soarta pecetluită, dar aici este *steaua începutului* din noaptea Nașterii Pruncului Iisus fiindcă steaua este o *logostea*, „o stea vorbitoare”, cea care vestește Marea Taină a Nașterii Mântuitorului.

Văzută în perspectivă metafizică, relația dintre cuvânt și faptă, ce stă la baza limbajului poetic, autentic, al unui autor de poeme, indiferent de timpul istoric în care este înfăptuită creația, este bine precizată de poetul Ștefan Augustin Doinaș:¹⁰⁴ *Unui poet adevărat, începutul primului verset al Evangheliei de la Ioan – La început era Cuvântul – îi apare ca expresie a Faptei înseși, a Faptei prin excelență, întrucât Verbul divin este esențialmente ontogen, instaurator de Ființă. Fără acest principiu metafizic, activitatea poetizantă în sine n-ar mai fi pentru scriitorul de poezie decât o îndeletnicire nu numai derivată ci, mai ales, derizorie, sustrasă ordinii concretului, - ipoteză care l-ar paraliza cu desăvârșire.*

Din acest punct de vedere, poetul Sandu Tudor are în cel mai înalt grad conștiința că vorbirea, cuvintele alese în poezie, exprimă fapta reală, ele alcătuiesc rostirea esențială, *logosul activ*, dătător de viață. Toată poezia mistică a ieroschim. Daniil are frumusețea verticalității ce unește adâncimea cu înălțimea, cele două puncte între care se mișcă libertatea

¹⁰³ Monah Teoclit Dionisiatul, *Maica Domnului în teologia și imnografia Sfinților Părinți*, Editura Bizantină, București, 2002, p. 356

¹⁰⁴ Ștefan Augustin Doinaș, *Poemul ca inițiativă a limbii*, în revista „Viața Românească”, nr. 12, 1988, p. 35

omului, călăuzită de harul Duhului Sfânt. Puterea Maicii Domnului, **Împărăteasă a Rugăciunii**, Mare Miluitoare a omului, Cea care l-a înzestrat, pe acesta din urmă, cu darul rugăciunii, fie de cerere și de mulțumire, fie de preamărire a harurilor cu care a fost împodobită Fecioara Maria de către Sfânta Treime. Așa s-au născut cele patru *Imne-Acatist*, închinare Maicii Domnului: *Acatistul Bunevestiri* (25 martie), *Acatistul Adormirii Maicii Domnului* (15 august), *Acatistul Maicii Domnului – Bucuria celor necăjiți* – (8 septembrie), *Acatistul intrării în Biserică a Maicii Domnului (Vovedenia sau Vovidenia, la 21 noiembrie)*, la care se adaugă cele două *Paraclise*, rugăciuni de acoperire și cerere în anumite momente de răscruce ale creștinului. *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, alcătuit din prisosul inimii și al harului, primit de ieroschim. Daniil de la Rarău, este cea mai înaltă formă de slăvire a Maicii Domnului, Împărăteasă a Cerurilor și a rugăciunii, numită de poet **urzitoare de nesfârșită rugăciune**, un alt nume, metaforic, al *Rugului Aprins*, ca esență a arderii în iubirea ce unește cerul cu pământul. Întreaga alcătuire a *Imnului Acatist* poate fi socotită un adevărat *Imn-Axion al Maicii Domnului*, care se impune în mod firesc, ca răspuns la întrebarea cu care începe Condacul I: **Cine este Aceasta ca zorile de luminoasă și curată?** După cum se știe, cântecul înălțat Maicii Domnului, după Sânta Jertfă a fiecărei *Liturghii*, se numește *Axion*, nume ce provine din sintagma grecească ἄξιον ἐστὶ (ăxion estî), adică **vrednic este**, ceea ce în latină se redă prin **dignum est**, iar în limba română, prin *Cuvine-se cu adevărat*...Fiindcă am amintit de tălmăcirea *Axionului*, închinat Maicii Domnului, trebuie să facem o precizare în ceea ce privește ultimul cuvânt al rugăciunii de preaslăvire a Maicii Domnului, verbul **mări** de la final: **Te mărim** este redat în versiunea grecească prin Σε μεγαλυνομεν (Se megalýnomen), deci **Te mărim**. Cei care propun schimbarea verbului **mări** cu forma slavă, **Te slăvim**, cred că avem de-a face cu verbul **a mări** cu sensul „a face mai mare”, ceea ce este inexact. Primul sens al acestei forme verbale este acela de **a mărturisi**, **a face cunoscut**, sens care apare în *Biblia lui Ulfilas*¹⁰⁵ și care a fost luat din latina dunăreană, deci era

¹⁰⁵ Wilhem Braune, *Gotische Grammatik*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1966, p. 189, s.v. **mêrjan** = *verkündigen*, cf. Aurelia Bălan – Mihailovici, *Bizanțul și formarea terminologiei creștine*, în revista *Studii Teologice*, seria a II-a, anul XLV, nr. 1-2, 1993, p. 110 – 120.

folosit frecvent cu acest sens, în sec. al IV-lea, când s-a făcut traducerea *Bibliei* în limba goților. Sensul a fost uitat, iar prin întâlnirea cu forma omonimă, tot din latină, **mări** < **mare**, a fost receptat de vorbitori cu acest unic sens, cunoscut tuturor ca provenit din adjectivul **mare**, deoarece sensul religios, **a predica** sau **a mărturisi**, specific primelor secole, a dispărut. Deci în acest context al rugăciunii, numită *Axion*, avem de-a face cu un alt sens, foarte vechi, cunoscut în secolul al IV-lea, când Iisus și Maica Domnului trebuia să fie **mărturisiți**, adică **propovăduiți** de toți creștinii, în minunata unicitate a lor; Iisus ca fiu al lui Dumnezeu, iar Fecioara Maria ca Născătoare de Dumnezeu. Verbul fiind utilizat în acest text liturgic, scris în latina medievală, va fi transpus în greacă cu un corespondent identic din punct de vedere al transpunerii formei, dar cu o valoare semantică nouă, de „preamărire”, „glorificare”, ceea ce corespunde tuturor limbilor de cultură creștină, tradițională în Europa.

Unicitatea Maicii Domnului este pusă în valoare de cele douăsprezece condace și cele douăsprezece icose care rezumă, în chipul cel mai fericit, sintetic și luminat, măreția Maicii Domnului. Tehnica redării, superlative, a calităților ieșite din obișnuit, din firesc, ale Maicii Domnului, nu constă în folosirea superlativelor propriu-zise, ci în structurarea întregului material lexical și gramatical într-o simetrie perfectă a verbelor și a numelor predicative, formate din esențe conotative individualizate, care îi aduc un plus de muzicalitate, construită pe tonalități ce îi conferă *Acatistului*, pe deplin, calitatea de **imn**.

Pentru cei care nu știu în ce condiții a fost găsit manuscrisul ce cuprinde această creație, ieșită din comun prin ardere și frumusețe, amintim mărturisirea făcută de Î.P.S. Bartolomeu Anania, cel care îl avea în casă în momentul arestării sale, în anul 1958. *Printre manuscrisele arestate o dată cu mine în 1958 și recuperate prin luciditatea unui ofițer de anchetă penală se află unul care nu-mi aparține autorial: o dactilogramă de 37 de pagini intitulată Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu. În josul paginii de gardă, însemnarea: Facerea smeritului monah Agaton din Sfânta Mănăstire a Antimului, 1948. Diortosire și împlinire de Ieroschimonahul Daniil Tudor, starețul Sihăstriei „Sfântului Ioan Bogoslovul” din Muntele Rarăului, 1958. Pe foia de titlu, în colțul de sus al paginii, este adăugată, desigur, sintagma dictată de securiști, posesorului dactilogramei ce conținea Imnul: Găsit la mine cu ocazia*

*percheziției, V. Anania. 14 IV 1958.*¹⁰⁶ Maica Domnului a avut grijă să nu se piardă sau să se distrugă această capodoperă, închinată Ei, ca omagiu suprem al omului, adus rugăciunii permanente a Fecioarei Maria, salvatoare a lumii creștine. Trebuie subliniat faptul că titlul corect, de pe foaia–titlu, este cel de *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, sub care este redat, în forma unui moto, un frumos catren, explicat în paranteza ce cuprinde sursa: *Începutul de peasnă la „Canonul Născătoarei de Dumnezeu, cel al lui Iosif Făcătorul de condace”*, moto pe care îl reproducem pentru semnificația adâncă a cuvântului folosit de diortositorul Daniil, în tot conținutul *Imnului Acatist*: *„Deschide-voi gura mea/ și de duh se va umplea,/ și Împărătesei Maici/ cuvântul voi răspica/*.¹⁰⁷ Aceste precizări ale autorului au format conținutul dedicației scrise pe o dactilogramă, dăruită părintelui Arhimandrit, Sofian Boghiu, de ziua Sfintei Cruci, 1958. O altă indicație prețioasă ce aparține autorului și care trebuie știută de credinciosul, care se apropie de *Imnul Acatist la Rugul Aprins*, este ceea ce se numește, adesea, colontitlul explicativ, pe care îl găsim notat în partea stângă a paginii, deasupra fiecărui condac sau icos, scris în paranteză rotundă, cu scopul de a explica, succint, miezul ideatic al fiecăreia dintre cele treisprezece condace și douăsprezece icose. Colontitlul la primul *Condac* este: ***Preludiul acatist. Fecioara – zakonul de transfigurare. Preludiul***, adică ceea deschide prezentarea *Imnului*, în care elementul forte sau sintagma–cheie este ***Fecioara – zakon de transfigurare***, adică Fecioara, văzută ca „ordin”, „chemare”, „dat” divin al transfigurării, o transfigurare prin har, care prin mijlocirea Ei va fi dată și omului pregătit să primească acest mare dar.

Această prezentare confirmă răspunsul la întrebarea pusă în primul vers al *Condacului I*, formulat prin utilizarea simplă a verbului **a fi**, la indicativ prezent, repetat în structura sa afirmativă, ce dă versului plinătatea care definește esența *Imnului*: ***Este Împărăteasa rugăciunii, este rugăciunea întrupată. Stăpână Porfirogenetă și Doamnă a dimineții***. Atributul ***porfirogenetă*** exprimă o calitate inspirată din terminologia bizantină și are semnificația clară de ***împărăteasă*** prin naștere, deci de drept divin,

¹⁰⁶ Bartolomeu Anania, *Părintele Daniil*, în *Taina Rugului Aprins, Ieroschimonahul Daniil- Sandu Tudor*, Editura Anastasia, 1999, p. 137.

¹⁰⁷ Ieroschimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, ediția din 2004 a Editurii „Christiana”, p. 21.

căci Ea este *Logodnica Mângâietorului, Preschim bător al vieții*. În ceea ce privește acuratețea transcrierii textului, în unele ediții, trebuie remarcată absența informării cu privire la tehnica specifică versificației poetului, Sandu Tudor.¹⁰⁸ Din punctul de vedere al versificației, mai ales al rimei, dar și al ideii luminării minții, al iluminării în muntele cel Sfânt, acesta nu poate fi Athonul, ci Taborul ...”*mistuiți de dor, / Ia-ne părtași ai Sf. Munte Tabor*”, faptul ne este confirmat de textul original, alcătuit pe baza facsimilelor publicate din versiunea restituită de Securitate, exemplar manuscris din care au fost faximate paginile cu scrisul autorului¹⁰⁹, dar și pe baza confruntării cu dactilograma, dăruită de autor, bunului părinte, Arhimandrit Sofian Boghiu. În transcrierea *Imnului Acatist*, în volumul de față, am ținut seamă de facsimilele originale cu scrisul autorului. *Icosul I* are în colontitlu exprimată echivalența, *Ipostasul rugăciunii: Sfânta Fecioară*. Ideea pregătirii Nașterii Fecioarei, așteptarea îndelungă, rugăciunile Sfinților Părinți, Ioachim și Ana, toate sunt redată printr-un verb, aparent ciudat, **a obosi**, dar verbul are sensul primar de „a se osteni”, adică acela de „a depune un efort îndelungat”, dar și sensul de „a se sătura de stăruința cuiva” o stăruință cu lacrimi și rugăciuni, cu asceză, toate în așteptarea îndurării cerurilor ce O va dăruia pe Maica Domnului, **ipostasul rugăciunii**. Cu privire la această parte, monahul Agaton, care cerceta scrierile hagiografice, literatura mariologică universală, mărturi sește sursa: „*Înțelegeți cumva, cum spune cucernicul Ilie Miniati, chinul acesta omenesc care a obosit cerurile timp de cincizeci de veacuri cu rugăciuni fierbinți și râul acesta lucrător de neîntrerupte lacrimi ale suspinătoareii noastre firi care a silit pântecul cel sterp al Anei de a odrăslit o fecioară vrednică de întruparea lui Dumnezeu...Câtă cucerire de sine, câtă răbdare, câtă nădejde împotriva nădejzii, și câtă așternere de smerenie și bătaie de frunte a trebuit să se împreune, ca să dea naștere acestei flori a*

¹⁰⁸ Spre Tine noi alergăm, arși, mistuiți de dor./ Ia-ne și pre noi părtași ai Sfântului Munte *Athon*/, Și, fă-Te și nouă, umbră și rouă./ Tu, adumbrirea de dar,/ să-și afle și firea noastră înnoirea/ din zămislirea de har/, în *Învățăture duhovnicești* – Comentariu la „*Imnul Acatist la Rugul Aprins al Maicii Domnului*” – Editura „Panaghia”, Colecția *Rugul Aprins*, p. 59.

¹⁰⁹ Ieroschimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoareii de Dumnezeu*, Editura „Christiana”, București, 2004, ediție importantă pentru exegeza lingvistică, dar și pentru publicarea *Punctului ermeneutic* și a *Epilogului*, alături de fragmentele faximate din textul manuscris al ieroschimonahului Daniil.

înălțimii duhului, care este Fecioara cea pusă la adăpost în tăcerea Sfintei Sfintelor a Templului din Ierusa lim?”¹¹⁰ Orice teolog care dorește să aprofundeze întreaga structură a *Imnului Acatist* din perspectiva explicațiilor date de autor, va trebui să citească cu atenție întreg procesul de căutare și elaborare. În *Epilogul*, publicat imediat după textul *Acatistului*, aflăm cine era Ilie Miniati, „*acel propovăduitor de renume preavestit, din Veneția veacului al XVII-lea, spune că niciuna din numeroasele și feluritele numiri, prin care sfânta adunare a Învățaților bisericești s-au silit să preamăreasă pe Stăpâna pururea Fecioara, nu I se potrivește așa de mult, ca aceea prin care chiar Duhul Sfânt o numește în Cântarea Cântărilor, adică Zori* : Cine este Aceasta care se ivește ca niște zori, ca luna de minunăție, ca soarele de curată (Cânt. 6, 10)¹¹¹ Iată versurile ca un rezumat: *Spița Ta proorocească/ cerurile a obosit/ cu lacrimi și plecăciune;/ hărăzind neprihănit/ carnea Ta din rugăciune,/ vajnic Rug nemistuit./ Focul Sfânt în Tine cântă/ ca'ntr-o floare de slăvire./ Firea prin Tine cuvântă/ dorul ei de izbăvire.*¹¹² Textul manuscris, faximilat, ne pune la dispoziție o formă veche folosită pentru **trup**, sinonimul **carne**, un sinonim calchiat după termenul grecesc σάρκα (sárka), cuvânt întâlnit aproape în toate textele biblice, traduse până în sec. al XVII-lea, fiind un termen mult mai cunoscut decât slavonul *trup*, intrat în textele liturgice după sec. al XV-lea, prin textele slavonești. Ideea plămădirii continuă în chip minunat, fiind utilizat, într-un crescendo al acțiunii, un alt verb învechit, pe care îl au și aromânii, **a hărăzi**, cu sensul de **a da**, **a dedica**, **a închina**, verb provenit din gr. χαρίζο (harizo), un cuvânt ce are la bază substantivul **har**: *cerurile a obosit/ ...hărăzind neprihănit/ carnea Ta din rugăciune*. Partea a doua a răspunsului, la unica întrebare pusă la începutul imnului, este legată prin conjuncția **și**, urmată de afirmația categorică *Și ești Doamnă, Ipostasul/ adică substanța, ipostaza* care aduce după sine *extasul*, adică **extazul dragostei dumnezeiești**.

¹¹⁰ Idem Ibidem, p. 87.

¹¹¹ Idem Ibidem, p. 72.

¹¹² Textul pe care îl folosim spre a scoate în evidență calitățile limbii și stilului poetic al ieroschimonahului Daniil, un adevărat document ce pune în lumină istoria limbii literare românești din perioada interbelică, este cel din ediția 2004, a Editurii „Christiana”.

În ceea ce privește bucuria duhovnicească, urare făcută prin folosirea verbului românesc **a (se) bucura**, în greacă, χαίρομαι (cháiromai), trebuie știut că *a (se) bucura* este o vocabulă foarte veche în limba română, fiind o moștenire din latina populară, deoarece este atestată, atât în aromână, cât și în meglenoromână, în forma *bucur(are)*,¹¹³ cu sensul de „a jubila, a fi fericit”. Ignorarea vechimii și a valorii semantice spirituale au făcut posibilă o estimare etimologică eronată, cuvântul fiind explicat prin apropiere de albanezul **bukuri** „frumusețe”.¹¹⁴ Acest sens, în albaneză, poate fi o reminiscență din latina primară creștină sau din fondul de substrat, care vine și întărește sensul spiritual al vocabulei românești, folosită în toate imnele acatist, certificând faptul că verbul **bucura** nu poate fi un împrumut din albaneză. ***Bucură-Te, Rod învăluit cu sinaitic soroc*** este versul în care găsim redarea clară a rodului unei **odrásliri hărăzite**, văzute mai întâi pe Muntele Sinai de Moise, viziune sintetizată în sintagma **sinaitic soroc**. Simbolul este reluat prin folosirea termenului liturgic, **vohod** în ***Bucură-Te, Vohod de Scripturi, al Unicului – Cuvânt***. **Vohodul** este un termen slavon, cu sensul de **ieșire** și simbolizează ieșirea Mântuitorului, în cadrul Sf. Liturghii, în două etape: a) *Vohodul mic*, ieșirea cu *Sf. Evanghelie* din altar în mijlocul naosului și *Vohodul mare*, ieșirea cu Sfintele Daruri.¹¹⁵

Metaforele prin care este definită Maica Domnului sunt, pe rând, axele principale ale îndumnezeirii: ***Vohod, muzical Organ al Duhului Sfânt***, adică „muzică serafică emanată de Duhul Sfânt”, asemenea unui instrument, apoi ***Meșteșugul ceresc de mânecată mântuire***, aici, **mânecat,-ă** are valoarea de atribut și înseamnă „pornită din zorii zilei”; Maica Domnului este ***Filosofia cea vie,... Rug al răpirii,... Unitate și salbă a simboalelor toate***, cu precizarea că în această așezare a figurilor de stil, se are în vedere partea și întregul, deci fiecare simbol în parte și toate împreună care formează **salba**, după cum Maica Domnului poate fi

¹¹³ Alexandru Ciorănescu, *Dicționar etimologic al limbii române* (DELR), Editura „Saeculum i. o.”, București, 2002, s. v. *bucura* < din lat. populară, **voculare** „a striga”, (< lat. **vocula** „voce”), deci „a exprima prin voce entuziasmul”, „a-l striga” sau „a-l face cunoscut”.

¹¹⁴ *Dictionarul explicativ al limbii române* (DEX)

¹¹⁵ Pr. Ion M. Stoian, *Termeni religioși, credințe populare, nume proprii*, Editura „Garamond”, București, 1994.

în același timp, *Strună și sunet, Arcuș și alăută,/ Trup și Întrupare de veselie neîncăpută/*, cu sensul de „nemărginită”. Folosirea formelor negative cu sens superlativ este un procedeu artistic frecvent întâlnit în poezia lui Sandu Tudor. Ultimul vers, care încheie fiecare icos, este corolarul ideatic și muzical al *Imnului Acatist*, creat prin folosirea termenului vechi, provenit din latină, verbul *urzi*, căci *urzitoarea* este cea care așează *urzeala* necesară țeserii oricărei țesături: *Bucură-Te Mireasă, urzitoare de nesfârșită rugăciune*. Adjectivul *nesfârșit,-ă* are aceeași valoare superlativă, de anihilare a oricărei unități de măsură, fixată de obicei în parametri spațiului sau ai timpului. Prin această repetare se subliniază, sintetic, simbolul major, ce stă în centrul *Acatistului*, **rugăciunea Maicii Domnului**, cunoscută prin tradiție, și cu sintagma **Rugul Aprins**, sintagmă extinsă și în denumirea rugăciunii permanente a monahilor dar și a creștinilor isihasți, toți cei care cheamă neîncetat numele Domnului nostru, Iisus Hristos: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”. *Condacul al II-lea* este definit prin *Vovidenia inimii*, *vovidenie* sau *vovedenie* este termenul slavon folosit pentru praznicul *Intrării în biserică a Maicii Domnului*. Este clar că prin această sintagmă ne este prezentată Maica Domnului ca stăpână domnitoare a inimii pioase. De aceea Ea va fi numită, după topografia templului din Ierusalim, și prin analogie cu acesta, *Sfânta Sfintelor din om, locul nostru de smarald*, cea de-a doua precizare e făcută, pe înțelesul tuturor, prin metafora, **locul de smarald**, piatra care ne indică transparența, lipezimea pe care o dobândim, asemenea acestei pietre prețioase, analogie în care nu culoarea este punctul de atracție al apropierii analogice, ci claritatea ei. Cu ajutorul limpezimii, ieșim din *cercul robirii, cerc de moarte, cerc de somn*, o repetiție a substantivului *cerc*, urmat de determinările: **de robie, de moarte, de somn**. *Icosul al II-lea* are ca titlu substanțial o metaforă extraordinară, *Muzica Ierihonului: ieșirea din blestem*, blestemul din care putem ieși prin *Fecioara neînseratului veac*, o negație a formării atributului, prin care se redă ideea veșniciei Luminii, dobândite prin *Sfânta Maică a Luminii*, cea care ne dezleagă de *blestemul ce ne-nzăvoară*, adică din blestemul care ne ține **zăvorâți**, închiși cu **zăvorul** aflat chiar în centrul inimii noastre, proces redat prin verbul **înzăvorî**. Tot o exprimare metaforică este *arcana doritului Mire*, forma feminină, prin care înțelegem *arcanul* puternic și nevăzut, deci

tainic, cu care suntem prinși și salvați de Iisus Hristos prin ruga Celei care este **arcana** și **Tulpina de lumină a Rugului nemistuit/ ...sau pridvorul de smirnă,.../ inelul unui foc ce-i mai presus de cer;/ este dezlegarea care topește tot lăuntricul ger /... Cea care ne este **toiag cu floare** și **fir de răcoare izvorât în lăuntrica pustie,/...** sau este **parașa de jar...în suflet pătrunsă/ ori zăpada minții, de nici o patimă ajunsă/ ...** dar mai ales, **măsura a opta a împărăției din noi**. De reținut **inelul de foc mai presus de cer**, în corelație cu **dezlegarea ce topește lăuntricul ger**, adică învârtosarea inimii, **toiagul** și **firul de răcoare**, sprijinul de nădejde în pustietatea lăuntrică, **parașa sau pecetea de jar** din suflet, urmată imediat de **zăpada minții, de nici o patimă ajunsă**, aceeași limpezime a minții redată prin termenul **zăpadă**, atribut al „rațiunii de cleștar” căreia îi stă de strajă **măsura a opta** din noi. Utilizarea acestei sintagme demonstrează, cu prisosință, nivelul înalt de cunoaștere teologică, **ziua Învierii**, întâia din săptămână, este **a opta** în șirul creației, a plinătății, măsura tuturor celorlalte zile, a Împărăției lui Hristos. Stihuitorul ieroschimonaș este stăpân nu numai al figurilor de stil ci și al celor retorice, în care **optațiunea** era modalitatea de exprimare și de ajungere la dobândirea lucrului cel mai de preț, **Învierea**. **Condacul al III-lea** este sintetizat prin definirea numelui lui Iisus: **Numele de mărire: proorocească dăruire**, cu parafrizarea unui citat din Cartea lui Isaia: „Că iată, prunc ni se va naște/ și un fiu nouă s-a dat/... iar **Numele Lui: Minunat/ Îngerul Marelui Sfat, Dumnezeu cel biruitor/ Domnul păcii depline și părinte al veacului viitor**”. Profetiile mesianice ne atrag atenția asupra acestei întrupări divine, întrupare ce obligă omul să ia aminte la numele Domnului, căci **Sfânt numele Domnului/ pe care Iisus îl va purta**. Cu această precizare se trece la **Icosul al III-lea**, supranumit, **Invitație la Călătoria inimii. Hristosul lăuntric**. În spațiul dedicat primei părți ne este prezentat Iisus într-un suieș al gândului nostru către geneza **Rugului Aprins: Numele Domnului de slavă/ Dumnezeu cel nevăzut/ ce-n inima focului s-a ghicit**. Numele salvator al lui Iisus Hristos, **Dumnezeu cel nevăzut/ ce-n inima focului s-a ghicit/**, o structură cu valoare dublă, cea originară, profetică „în inima focului s-a ghicit”, deci în **Rugul Aprins**, cel care ardea și nu se mistuia, văzut de Moise, și cea de-a doua parte, **isihia**, în care se face trecerea omului spre lumina Domnului, care, odată dobândită, innobilea ză firea, o îndumnezeiește: **Cercați dară și voi,****

calea Numelui de Lumină/ Călătoria cea preaînaltă./ Și de la moarte la viață veți trece/ cu firea îndumnezeită. Partea a doua este alcătuită dintr-o suită de metafore calificative cu care Maica Domnului a fost împodobită, toate formând garantul creșterii noastre duhovnicești: ... *este temeiul prin care și în noi Dumnezeu Se încapă/ ...putere prin care plutim cu Iisus peste ape/...este milostivire, prin care Hristosul ni s-a dăruit/... este umblare prin care Aminul în noi a venit/*. De reținut că în acest caz, adverbul *Amin* este substantiv articulat și are o valoare nouă, este un sinonim pentru numele lui Iisus. Maica Domnului este și *răgazul în care Logosul în noi Se ascultă/*, cu precizarea reținerii celui de-al treilea sinonim, *Logosul*, folosit de poet, pentru a-l defini deplin pe Iisus Hristos. Fiecare metaforă este o cale prin care se înfăptuiește ceva din viața noastră duhovnicească: ...*blândețe prin care ajungem Emanuelu lui frate/*; de subliniat aici, cel de-al patrulea sinonim, *Emanuel*, cu care este cunoscut numele Domnului. Maica Domnului este și *Călătorie prin care Duhul în sânge ne bate/*, o valoare specială atribuită vocabulei *Duh* – metaforă centrală, scrisă cu majusculă, fiind vorba de călătoria inimii, în care își are sediul Iisus Hristos, o cale deschisă de Ceea ce este și *Însingurare în care Cerul din inimă izbugnește/* dar și *limpezime în care ingerul în trup ni se urzește/*. Aici se subliniază cele două calități absolut necesare în isihie: însingurarea vieții trupului și limpezimea cugetului, la care se adaugă, prin exemplul Maicii Domnului, *curăția prin care Numele de slavă e în lume*, cu referință la neprihănirea Fecioarei Maria, din care s-a putut întrupa Domnul. Dar Fecioara e și *Sfânta Apatie*. Rugăciunea *curățitoare*, titlul atribuit *Condacului al IV-lea*. *Apatia*, cu sensul de „nepătimire”, reiese din primele trei versuri: *Cum să aflăm odihna de la gânduri?/...Cum să ne rupem de-ale patimilor rânduri/ necovârșitele ispite ce ne-nfășoară?* Răspunsul este rostirea neîncetată a numelui Domnului, așa cum reiese din versul imediat următor: *Fă-Te, Tu, nouă „Zicerea” râvnită/ „măiestria cea bună a-nduhovnicirii”/ Cu ea să ne biruim firea robită/ până în scrumul despătimirii/* Scrumul despătimirii este rezultatul arderii rugăciunii, ardere totală prin care are loc instalarea *Apatiei luminoase*, o altă metaforă prin care este numită Maica Domnului, Maica Luminii și a Păcii depline. *Apatia*, în acest context, este termenul deosebit de clar, folosit în locul sinonimului „nepătimire”, adică neparticipare la ceea ce este cunoscut și redat cu sintagma *patimi*

omenești. Icosul al IV-lea va purta întocmai numele **Păsării de foc – răsuflarea**. Chiar din titlu ne este semnalată rostirea adevărată a numelui, rostire văzută ca o văpaie a focului: *Aprinsă floare a necovârșitei Văpăi,/ De Dumnezeu Născătoare./ Necovârșita Văpaie* este sintagma ce se substituie **Rugului Aprins**, de aceea se adresează Maicii Domnului, în mod direct: *Tu, chip al păcii văzut în foc într-un ocol de răcoare/*. Această capacitate de a înțelege binaritatea lucrurilor este readusă în prim plan sub forma alăturării contrariilor: *Tu chip al păcii, văzut în foc, într-un ocol de răcoare /...darnic ne dă să putem afla, / darul cel rar al Sfântului Fior/...Și ne trece în făptură, fiecăruia în parte/ acest aprins tain de bunătate/ rupt chiar de la suflarea Ta./* De remarcat un derivat extrem de interesant, **tain**, cuvânt vechi, prezent în aromână și meglenoromână, cu sensul de „porție”, „rație” care îi revine fiecăruia dintr-o anume cantitate dată, spre a fi împărțită, și care a fost porționată, tăiată. Este un derivat de la verbul **a tăia**, verb moștenit din latină, iar termenul **tain** a fost un termen generalizat și utilizat în mod frecvent la oaste, de aceea îl găsim răspândit la toate poparele așezate în aria răsăriteană a României, adică în Romania orientală, fiind atestat atât în arabă, cât și în neogreacă. **Tainul duhului** nu este tăiat, ci rupt din **suflarea**, din rostirea pură a Născătoarei de Dumnezeu. Pletora metaforică prin care este definită Maica Domnului, cea care **a sorbit subțiatul înțeles al cerului**, continuă cu cele mai alese și neobișnuite îngemănări ce scot în evidență această uriașă înălțime spirituală: *salt isihast... / răsuflu cel cast,... / lăncie de cuvânt... / zare arcuită cu heruvică aripe; /... vecie oprită în încăperea unei clipe; / vâslă uriașă întru suișul cel ales.../ sorbire a cerului cu subțiat înțeles; /...fântână acoperită cu unduiri de Apă Vie; /... căldură iscusită, crescută din Filocalie; /... măiestrită aflare a tâlcului de-nchinăciune*, o frumoasă salbă de epitețe – mărgăritare care duc la înțelegerea sensului adânc al misterului rugăciunii. *Condacul al V-lea* este definit prin sinteză și se numește **Aprinderea Duhului – neîncetata zicere**. Dedicat în întregime rugăciunii inimii, sinonimă cu **neîncetata zicere** este văzută ca o văpaie de lumină pe care numai Maica Domnului a cunoscut-o: *Să ne umple de lumină nemăsurat/ Ca pe tine Fecioară care L-ai purtat. / Dragostea Lui să ne fie de nelipsit / cu Numele de slavă de suflet lipit./ Și cu fiecare fir smerit de răsuflare, /să se aprindă în noi a numelui chemare./ Să ardem de*

pară în Dumnezeu / din toată dragostea Numelui Său,/ și 'nvăpăiați de sărbătoare în Domnul așa,/ cu flăcările Dragostei să strigăm: Aleluia! Nucleul semantic ce definește și susține **rugăciunea inimii** sau **isihia**, în concepția ieroschimonahului Daniil, este alcătuit din elementele lexicale grupate în jurul **focului iubirii dumnezeiești**, definită prin cuvinte ca: **foc, arzător, pârjol, să ne umple de lumină nemăsurat, să se aprindă în noi, să ardem de pară, învăpăiați, ca flăcările dragostei**. Roadele acestei rugăciuni se văd în transformarea inimii învârtosate, a inimii de piatră care este biruită cu **picurul de har**, pe care-l primesc toți cei ce rostesc neîncetat numele Domnului. Titlul *Icosului al V-lea* este exprimat printr-o sintagmă neobișnuită, **Monologhisma ulciorului. Puterea preschimbătoare a litaniei – repetarea**. Primul termen, **monologhismă**, este alcătuit din două cuvinte grecești, **monos** „singur”+ **loghisma** „zicere”, termen asociat și explicat prin alăturarea unui obiect, **ulciorul**, care are o dublă semnificație: cea de recipient în care se află apa vie, și rolul pe care îl are acest obiect, prin poziția și forma sa, în păstrarea și curgerea lichidului necesar, iar Maica Domnului este asemuită **ulciorului**, din care nu curge **picul boabei de apă**, ci curge **picurul de har**: *Fecioară, stăruiește așadar,/ și peste a noastră împietrire...biriuește-ne cu picurul de har./ De monologhismă este legată litania*, un termen cu specific liturgic, al cărui sens este de invocare permanentă a unei rugăciuni stăruitoare, adresată Aceleia care este: **îndrăzneala gingășii din zicerea Sfântului Nume/... ulcior al picăturii, /...statornicie luminoasă din piatra albă a Domnului / ...fagure preadulce al lui Iisus, Fiul Omului; / ...cuib de gând, cel al Hristosului meu;/ ...împărtășanie de cuvânt din chemarea lui Dumnezeu.../ revărsare de mireasmă pe care Fiul ne-o dă/ ...măntania cea în fir a lui „miluiește-mă” /...iureș ce mă răpește.../ ... noian de pomenire,/ ...harică depănare a unei grăiri de minune./** Este ușor de remarcat faptul că prin aceste forme lexicale este definită complexitatea rugăciunii Născătoarei de Dumnezeu, marele ajutor dat tuturor acelor care au reușit să strângă, boabă cu boabă, toată frumusețea și harul ce intră în rostirea acestei rugăciuni, socotită o **harică depănare a unei grăiri de minune**, definire sintetică și metaforică ce trebuie să fie explicată. **Harica depănare** este o sintagmă creată printr-o minunată asociere a unui verb arhaic, pastoral, **depăna**, cuvânt moștenit din latină și păstrat în aromână și meglenoromână, cu sensul figurat de „a înșira

gânduri”, în cazul nostru, **harice**, adică ale **harului**, ce vor fi rezultatul unei exprimări sau ziceri ce ține de miracol, adică o **grăire de minune**. Substantivul **minune** este folosit frecvent cu sensul arhaic, religios de „miracol” sau „semn”, așa cum apare în traduceriile textelor biblice.

Deosebite sunt etapele rugăciunii inimii, etape dezvăluite direct în titlurile date condacelor și icoselor ce formează substanța *Imnului Acatist*. *Condacul al VI-lea* este caracterizat prin echivalența **Mintea curată: cer lăuntric**, titlul dat condacului. Deci o minte curată este un adevărat cer lăuntric, cer pe care nu-l au filosofii. De aceea Maica Domnului este numită **sigiliul nestrăciunii./ Poartă – pentru cei isteți – încuiată,/ și oglindă vie de trăirea minunii**, ceea ce înseamnă că trebuie să luăm aminte la înțelegerea modului de a ne trăi viața ce ne-a fost dată, după modelul suprem al Ei, **ca oglindă vie**, pentru **viața** oricărui creștin, viață definită de poet, în chip magistral: **Ea e a minții de dincolo de gând și de loc,/ de dincolo de șirul clipelor dăinuirii./ E vădirea unui cer lăuntric de foc,/ peste fântânile inimii și-nfăptuirii./ E a Cuvântului lumii, ce pentru ea se vrea/ cale și întrupare spre veșnic, Aleluia!** În aceste trei enunțuri se pune în lumină adevărata viață duhovnicească, cea în duhul Adevărului, care este **a Minții de dincolo de gând și loc, de clipele efemere ale dăinuirii** și este **vădirea** (arătarea) **unui cer lăuntric de foc**, viața este deci **a Cuvântului, ce pentru ea se vrea cale și întrupare spre veșnicul Aleluia!** Sinteza vieții duhovnicești, trăită la cele mai înalte trepte ale ei, exprimate lingvistic prin **cerul lăuntric de foc**, prin **mintea de dincolo de gând și de loc**, formează un adevărat leitmotiv care amintește creștinului obișnuit sau monahului, scopul suprem pentru care s-a întrupat Iisus Hristos, mântuirea sufletelor noastre, spre a dobândi nemurirea sau veșnicia. Un alt atribut, extrem de necesar, ce a fost fixat ca titlu al *Icosului al VI-lea* este **Trezia** sau Trezvia. Luată ca model, Maica Domnului devine persoana căreia poetul i se adresează direct, prin folosirea verbului **a fi** la persoana a II-a: **Tu ești într-adevăr, trezia,/ voința frunții, în mir adunată,/ ochiul cel din lăuntru deschis/...inimă cu centrul învins,/ de străvezimea stărilor curate. / Tu ești cea mai dreaptă luare aminte,/ care unești în puterea agerimii, dincolo de cuvinte,/ într-un fulger al minții:/ ascuțimea gândului de gheață,/ cu arsura iureșului de viață,/ caldul și recele puse-n cruce,/ care pe Înțelesul cel înalt îl aduce./** Iată în ce chip minunat este conturat cadrul în care sunt fixate

elementele care definesc **trezvia**: **voința frunții**, cu sensul de concentrare a **minții**; **ochiul lăuntric deschis** (introspecția, cercetarea), **inima cu centrul învins** (sărăcia duhului sau curăția inimii), cea care aduce după sine, **într-un fulger al minții** (într-o sclipire) înțelegerea celor două laturi ale vieții, **caldul și recele**, metafore puternice sub care se subînțeleg bucuria și suferința vieții, așezate în **cruce**, singura care aduce înțelegerea deplină a misterului sau tainei, exprimată prin versul concludiv: ***Dar trezia aceasta este trezie de prunc/ clară cheie de adânc.*** Ca într-un suiș sau crescendo al cântului ce se înalță spre cer, atributele Maicii Domnului sunt rediate prin cuvinte ce alcătuiesc un câmp noțional ce nu mai aparține pământului, ci sferelor cerești, cu toate atributele lor metafizice: ***Bucură-Te cruce a înflăcărării și agerimii alesului/ ... osia cerului cu luceafărul înțelesului;/ ...oglundirea cea nevăzută.../... cleștarul cel mai din lăuntru.../... psaltirion al inimii,*** (cu sensul de **harpă** a inimii), un termen urmat de alți doi, proveniți din același nucleu semantic – muzica: ***Bucură-Te strigăt de cinci strune,.../ ...muzică negrăită a celei de-a doua nașteri/ ...înălțime unică a desăvârșitei cunoașteri,*** o cunoaștere a lumii de dincolo de gând, a beatitudinii mistice ce ar avea două componente: culoare și sunet.

Condacul al VII-lea are titlul, **Învățătura de taină – arcana inițierii creștine**. În acest context, termenul **arcana**, forma feminină a substantivului **arcan**, își definește cu claritate înțelesul figurat pe care i l-a acordat poetul Sandu Tudor. După sensul concret de „unealtă folosită la prinderea animalelor”, s-a creat un sens figurat, al cărui înțeles este „formă” sau „mijloc” de inițiere în ceva. Învățătura de taină (mistică), deci ascunsă, trebuie descoperită prin predanie, căci aceasta este mijlocul inițierii creștine, a pătrunderii tainelor ei. Nimeni, dintre cei neinițiați, deci nepregătiți nu are voie să se atingă de lucrurile sfinte: ***Nimeni dar, dintre cei ce sunt „ne-nvățații tainelor”/ de unele ca acestea să nu se atingă./*** Etapa următoare o descoperim în titlul dat *Icosului al VII-la*, **Binecuvântarea – adopțiunea și zestrea duhovnicească**. Binecuvântarea este cea care ne introduce direct în modul de adresare, specific rugăciunii, cu apelative superlative care sunt folosite frecvent în rugăciunile adresate Maicii Domnului, cuvinte formate cu prefixul **prea-**: ***Preasfântă, Preamărită, Preafrumoasă,/ Preafilocalică Mireasă!/ A nimburilor toate, Împărăteasă!//*** o prezentare prin care se stabilește locul și puterea

de care se bucură Fecioara Maria și rolul pe care îl are în iconomia sfințeniei pe care o dobândesc toți cei care îi cer ajutorul Maicii Domnului: *Tu ești Maica binevoitoare/ și dăruitoare / a tuturor celor sfinte; / Zestrea cea vie a bunelor haruri, / celor din Taine, celor din Daruri,/ din odoare, din palme și din cuvinte/* (aluzie făcută la momentul primirii harului prin hirotonie), *Ești Marea Predanie Îmbietoare/... a toată iconomia de binecuvântări,/ ca un policandru cu șapte lumânări,/ naintea Marelui Tron dumnezeiesc/*. Sintagma *prea-filocalică mireasă* are în vedere redarea sensului primar al termenului *filocalie*, acela de „iubitoare a binelui”, de aici întreaga Sa misiune ce I-a fost încredințată de Sfânta Treime, misiune ce O ridică deasupra Serafimilor și a Heruvimilor. În această calitate, Maica Domnului este văzută ca o *blagoslovenie pascală, vârtute patriarhală, înfiere iscusită spre îndumnezeirea tuturor/... adevăr de safir întru simțirea noastră încrustat/ ...sechină însuflețită/...voroavă înveșnicită peste tăcerea de minune/*. Ce este *sechina* *însuflețită*? Extrem de interesantă este modalitatea personală a ieroschimonahului Daniil de a crea cuvinte noi, cu o valoare expresivă extraordinară, ce rezidă tocmai în noutatea înțelesului, total neașteptat. Termenul *sechin* era cunoscut cu valoarea sa de monedă, o „veche monedă de aur”, căreia i se atribuie, acum, valențe noi. Maica Domnului este „Sechina însuflețită”, prin care se asigură strălucirea și liniștea de Sabbat, Ea este în același timp „Voroava înveșnicită”, adică Cuvântul veșnic ce plutește peste miracolul tăcerii, al liniștii atotcuprinzătoare, care în contextul celor două versuri, sugerează o muzică a sferelor celeste, muzică a cărei durată este eternitatea, fundalul *rugăciunii*, al *voroavei* sau *cuvântului* „înveșnicit”.¹¹⁶ Pentru a sublinia ideile expuse în comentariile noastre, pornind de la cuvinte, deci din punctul de vedere al tezaurului lingvistic, adăugăm câteva comentarii cu privire la sensul tipologic în creația literară a lui Sandu Tudor, observații pertinente făcute de pr.

¹¹⁶ A se vedea *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu, Glosar de cuvinte rare*, p. 146, unde se explică un derivat de la *sechină*, cel de *sechinah* cu sensul de „simbolul centrului”, termen ce apare în eseu *Apocalipsa lui Ioan*, p. 141. *Sechina* este glosată cu „slava lui Dumnezeu”, dar de unde este cuvântul și care este sensul de bază al lui nu se spune nimic. Noi nu credem că cei doi termeni sunt înrudiți, trebuie să fie două cuvinte provenite din două surse diferite. Cel de-al doilea, *sechinah*, probabil, din ebraică.

Constantin Jinga,¹¹⁷ specialist în tematicile veterotestamentare. Ceea ce am exemplificat deja, prin identitatea limbajului, este caracterizat printr-o descendență directă din tipologia *Vechiului Testament*: „Litania de la primul icos, bunăoară, este construită pe baza unor texte cu valoare de tip din *Vechiul Testament*, pentru care Maica Domnului este antetipul. Acest adevărat inventar de elemente, ce o prefigurează pe Sfânta Fecioară, este preluat atât din comentariile patristice, cât și din imnele intonate în cadrul slujbelor. Astfel Maria din Nazareth este numită pe rând: *Tulpină de lumină a rugului nemistuit*, în relație cu *Ieșirea*, 3,2; *Rouă creștină prin care Dumnezeu S-a ivit*, în relație cu *Judecătorii*, 6, 36 – 40; *Toiag cu floare întru a inimii călătorie*, în relație cu *Numerii*, 17, 1- 10; *Fir de răcoare izvorât în lăuntrica pustie*, în relație cu *Numerii*, 20, 1–11; *Parafă (pecete) de jar până în suflr pătrunsă*, în relație cu *Isaia*, 6, 6 – 7; *Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune*, în relație cu Sulamita, mireasa din *Cântarea Cântărilor*, în care exegeza patristică vede o preînchipuire a Bisericii,”¹¹⁸ fapt care ar explica repetarea la sfârșitul fiecărui icos a litaniei *Bucură-Te Mireasă, urzitoare de nesfârșită rugăciune*. Titlul *Condacului al VIII-lea* este deosebit de semnificativ pentru întreg conținutul mesajului exprimat: *Ornicul inimii; harisma inului interior*. Ideea îngemănării celor două inimi, a omului și a Domnului, este sintetizată în metafora **ornicul inimii** și cântată în imaginile cele mai plastice, atât din punct de vedere literar-artistic, ca imagine verbală, cât și din punct de vedere muzical, fiind prezentă *asonanța*. Intercalarea versurilor scurte, alături de cele lungi, cadența silabică și ritmul fac din această succesiune a versurilor un poem ce ar imita ritmurile inimii: *Împărăteasă, Cucoană Preasfântă, Maică neispită de nuntă/ Tu ești singura inimă de om, întru care nescăzut/ Numele de mărire cântă/ din tot rostul lui cel viu.../ Fiindcă în Tine doar, ca niciodată/ inima omului/ cu inima Domnului/ au bătut și bat laolaltă./ Rugăciunea ca un ornic al gândului și al cerului,/ curge la lăuntrul Tău,/ și se-*

¹¹⁷ Constantin Jinga, *Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor, omul și opera*, Editura „Christiana”, București, 2005, p. 196.

¹¹⁸ Idem ibidem, p. 196, cu observația, de ordin lingvistic, asupra erorii semantice a formantului **anti + tip**, care se cere glosat „împotriva tipului”. Maica Domnului este **antetipul**, adică este cea care în tipologia *Vechiului Testament*, desemnează tipul arhaic, văzut dintru început de Moise, și păstrat în semnificația lui primară.

ngemănează cu limpedea ectenie a misterului/ lângă dragostea lui Dumnezeu. Aceste versuri formează, după gândul poetului, *harisma Imnului interior*. De reținut apelativul **Cucoană**, formă veche, păstrată doar în Maramureș, pentru termenul *copilă*. *Cocon, cocoană* sau *cucon, cucoană* sunt doi termeni vechi, folosiți pentru noțiunea de *copil, prinț, descendent domnesc*. Astăzi, termenul cu sensul de *copil* se păstrează doar în Maramureș, în restul teritoriului s-a răspândit cu sensul de *femeie* sau *bărbat* dintr-o clasă socială aristocrată, termen preluat și în demotica grecească, în forma *κοκώνα* (*kokóna*). Aici, ieroschimonahul Daniil îl folosește cu sensul de *copilă (de os domnesc)*, deci pură, iar această cugetare, a întăririi ideii de puritate, este reluată și explicată în versul următor: ***Maică neispitită de nuntă***. Rugăciunea, ca ceas al gândului omenesc, măsoară timpul în Biserică, o dată cu cel ceresc, așa cum în ***ornicul gândului și al cerului*** este îngemănată limpedea *ectenie* a misterului. Termenul liturgic, *ectenie*, este folosit pentru a desemna rugăciunea comuniunii ce ne reprezintă în taina Sfintei Liturghii. Și aici, se pune problema pregătirii, spre a putea participa la acest neștiut, nebănuit mister: ***O, Tu, Căruță de Lumină neîntinată/ netrecută, nenserată! / Îmbunează-ne și pe noi cu darurile inimii, Bindecuvântată! / Și așa înzestrați și vrednici,/ ca unei Biserici,/ din toată fînta, Ție, ne vom da***. Condiția esențială a participării este starea inimii, de aceea sinteza *Icosului al VIII-lea* este ***Inima de har, inima de piatră***, deci opoziția celor două stări în care poate fi găsită inima omului. ***Maica Domnului cu inima de Lumină*** face posibilă suprapunerea celor două „ornice”, pământesc și ceresc, într-o singură bătaie, fiindcă virtuțile Ei nu sunt ieșite din sfera pământului, ci din aceea a harului, coborât din cer. Definițiile care o pun în valoarea Ei, mistică sau tainică, sunt redată prin alăturare sau justapunere: ***Maica Domnului, Inimă de lumină, / Maica Domnului, Inima pământului, /*** (cu sensul de esență a locului în care a fost plămădită), ***Maica Domnului, Inimă fără vină, / Maica Domnului, Inima Cuvântului***, ultimele două alăturări formează două justapuneri în antiteză, ***Inima pământului // Inima Cuvântului***, asociere care ne aduce în prim plan devenirea noastră prin marea taină a ***Cuvântului întrupat***, cel care ne scoate din învățșarea inimii, asemănată cu ***steiul cremenii***. Nu putem ignora această expresie fiindcă este folosit un termen vechi, ***stei***, cu sensul de „colț ascuțit de stâncă”, „o formație ieșită din comun”, adică

extraordinară. Cuvântul este o dezvoltare de la sensul vechi, „cu pată albă în frunte”, „cu stea în frunte”¹¹⁹ sau „breaz”, deci „foarte cunoscut”. Interesantă este valoarea superlativă creată prin această sintagmă, prin care este redată adâncimea păcatului. Din starea decăzută a omului, o singură forță este salvatoare, rugăciunea Maicii Domnului, cea care este numită atât *Inima Cuvântului*, cât și: *arcă de alianță, .../cufăr ferecat cu numele lui Dumnezeu,/ ...corabie vie,.../ sicriș ferit de toate zădărniciile lumii/, ...tron pre care viața se întemeiază/.../ cutie de cântec, naos cuprinzător, chivot de gând, hram al cerurilor, în care mintea-i liturghisitor/, ...sipet de foc, ...Biserică preadoritoare Treimii să se cunune*¹²⁰/. Cuvintele-cheie, cu care slujitorul Maicii Domnului, ieroschimonahul Daniil, ne zugrăvește adevărata Ei identitate, reflectată în înalta menire pe care o are, în a uni cele două lumi, atât de diferite ca substanță, sunt: *arcă de alianță, cufăr ferecat, corabie vie, sicriș ferit, tron, cutie de cântec, naos cuprinzător, chivot de gând, hram al cerurilor, sipet de foc, biserică*, toate având o forță uriașă prin care devine posibilă rugăciunea pe care I-o adresează: *înviază-ne cu inimi noi și curate*.

Slăbiciunea și incapacitatea omului de a accede cu ușurință la Lumina pe care, la început, abia o deslușește, este arătată în chip deosebit în *Condacul al IX-lea*, ce poartă titlul *Obrazul rugăciunii* adică *fața, chipul* în care rugăciunea e percepută, deoarece, adesea, aceasta este întocmai cu a orbului, ce așteaptă puntea *Luminii din adânc*. Orbirea este motivată prin *noapte, grosimea de păcate*, deci întunericul dens, mulțimea păcatelor, o nouă formulare hiperbolică, prin care se exprimă starea omului despărțit de fața Domnului, dar hotărât să O regăsească, cu smerenie și încredere în mila lui Dumnezeu. Dar căutarea lui Dumnezeu, spre a I se încredința, se face prin *pipăirea cu degetul*, analogie cu încredințarea lui Toma despre Învierea Domnului, o încredințare făcută, în cazul de față, în mod gradat, prin repetiția substantivului *deget*, urmat de determinări ce indică stările sufletești, căutările și variatele incapacități de înțelegere: *Cum nu Te văd de noapte, grosimea de păcate/, Te pipăi cu sfială,/ cu degetul nădejdei, cu degetul credinței,/ cu deget bănuială, cu*

¹¹⁹ Alexandru Ciorănescu, DELR, s. v. *stei*.

¹²⁰ Verbul *cununa*, folosit în text, se explică prin sensul vechi al lui „a pune coroană”, a face legământ prin care Biserica devine slujitoare a Sfintei Treimi.

deget de dorire și chiar de îndoială/. Din această neputință și slăbiciune omenească, cel ce se roagă este scos numai prin ajutorul rugăciunii Maicii Domnului, cea care este numită astfel în titlul *Icosului al IX-lea: Maica Domnului – însuși meșteșugul isihiei*. De aceea stihuitorul se va adresa Maicii Domnului la persoana a II-a, chemând-O și scoțând în evidență toate atributele necesare pe care numai Maica Domnului le are, toate însușiri ce fac posibilă acea capacitate de înțelegere și de mântuire a omului: *Tu ești măestria, ești meșteșugul, ești hărnicia,/ și toată sfânta migală omenească,/ care la un loc ne face stihia/ prielnică să se mântuiască*. *Ne face stihia prielnică* este o locuțiune verbală cu sensul de „a crea elementul component, partea necesară”. **Stihie** este un cuvânt provenit din mediogreacă, στοιχειον (stoiheion) cu sensul de „element”, „componentă”, a unui tot. În sintagma „stihiile naturii”, adesea deslănțuite, cuvântul are un sens peiorativ. Această capacitate a Maicii Domnului de a crea *stihia*, elementul necesar mântuirii noastre, este recunoscută în atributele folosite pentru a O defini, metaforic, în expresii ca: *sofianică știință* (știința înțeleaptă), Maica Domnului fiind *Sofia*, cea întrezărită de Isus, fiul lui Sirah din *Ecclesiasticul*. Fecioara este *Dumnezeiască îndulcire a Numelui.../ monahicească iscusire,.../ asprimea cea de aur,.../ cununa de litanii*, numărate în nodul sau (bobul) mătăniilor, adică cununa „tuturor rugăciunilor”. Cuvântul **litanie** este foarte vechi și provine din termenul grecesc, λιτανεια (litaneia), și este acordat rugăciunii repetitive sau laimotivului cu valoare de simbol; Fecioara Maria mai poate fi numită și *anahoree de ungher*, sensul termenului **anahoree** este pus în relație cu **anahoret** „schimnic”, „pustnic”, prin care se individualizează Cea din „singurătatea”, „pacea” de sub candela adevărului, prin extensie, chiar Icoana Maicii Domnului; *surâs de engolpion* sau **engolpion**, un cuvânt cu specific eclesastic, provenit din gr. ενκολπιον „medalion de formă rotundă sau ovală cu chipul Mântuitorului sau al Maicii Domnului, purtat la gât de ierarhii ortodocși”. O altă treaptă a urcușului este intitulată *Geneza pnevmatică*, titlul *Condacului al X-lea*. *Geneza pnevmatică* este o sintagmă ce traduce, prin intermediul a două neologisme, sintagma veche românească, *facerea duhovnicească*, aici *facere* este un sinonim pentru *naștere*. Primul vers, *O! Doamna cea harică, fără cusur/* urmat de cel de-al doilea, *Fecioara cu înariparea Marelui Vultur/* sunt două precizări

extrem de importante, ancorate în istoria mântuirii noastre. Apelativul, *Doamnă harică*, face referire la statutul de Împărăteasă, de Suverană a cerului și a pământului, pe care îl are Maica Domnului, Fecioara înaripată cu aripile Marelui Vultur. Spre a accentua respectarea unor teme biblice în acest Imn - *Acatist*, aducem în atenția cititorului un verset din capitolul *Femeia și balaurul*, verset care face referire la această înaripare: *Și Femeii i s-au dat cele două aripi ale marelui vultur, ca să zboare în pustie, la locul ei, acolo unde, e hrănită o vreme și vremi și-o jumătate de vreme, departe de fața șarpelui* (*Apocalipsa* 12, 14). O pictură murală, intitulată *Aripile Marelui Vultur*, cu inscripția scrisă în slavonă, străjuiește intrarea din pridvor în pronaosul Mănăstirii Govora, al cărui hram este *Intrarea în Biserica a Maicii Domnului*, o pictură ce datează din 1711, când a fost refăcută sub domnia lui Constantin Brâncoveanu. *Icosul al X-lea* are în vedere pocăința, sintetizată sub titlul, ***Bogoslovia lacrărilor; nesfârșita pocăință***. Iată, în ce chip minunat se folosește ieroschimonahul Daniil de fondul slavon, păstrător al unor cuvinte cu un fonetism ce pune în valoare conținutul duhovnicesc. **Bogoslovia** este un cuvânt compus din substantivul, **Bog** „Dumnezeu” + **slova** „cuvântare”, cu sensul de „Dumnezeu-cuvântare” sau „Teologhisire” a **lacrărilor**, o formă de plural învechită, de natură populară. Neputința omului este depășită prin mila Maicii Domnului, căreia poetul I se adresează neîncetat, la persoana a II-a: ***Tu, Darnica Maică, Povățuitoare de taină,/ Doamna nădejzii,...Stăpână cu trei luceferi pe haină,/ și Sfântă Anghiră a neputințelor noastre./ Anghiră***, un termen vechi, provenit din mediogreacă, sinonim cu termenul de origine latină, **ancoră**, parte a unei ambarcațiuni, folosită aici, cu senul de ambarcațiune propriu-zisă, prin procedeul poetic, numit metonimie. *Sfânta Anghiră a neputințelor* noastre este Purtătoarea a toate, dar și spălarea păcatelor, prin pocăința nesfârșită, este tot un dar al Maicii Domnului: ***Ajută-mă dară, Ajutătoarea mea/ și dă-mi darul de lacrimi, sarea pocăinței,/ ca să-mi spăl cu ele duhul neputinței./ Spălarea și izbăvirea se face prin: trandafirul cel plâns,... duiosia pocăinței,... blagoslovia lacrimei,... raiul dăruit cu ploile izbăvirii,... cristalul cel de har din lacrimile spinului și prin omoforul care se așterne peste orice slăbicine***, toate atribute metaforice ale Maicii Domnului. Treapta înaltă a ajungerii la despătimire este redată prin titlul, ***Prin Umbra cea albă la Theosis***, sinteza *Condacului al XI-lea*. **Theosis**, termen teologic, care își

păstrează forma greacă, și semnifică noțiunea de „îndumnezeire”. Aici, aflăm rezultatul isihiei, redat în patru stihuri: ***Și prin chemările cele fără de încetare/ ale prea-luminosului Nume de putere/ simțurile și voia inimii mele/ au intrat în praguri de tăcere./*** Îndumnezeirea, atinsă de Apostolii Domnului, se făcea cunoscută prin prezența totală a lui Iisus în toată ființa lor, așa după cum ieroshimonahul Daniil se aștepta ca ***Iisusul cel ceresc,/ să vadă, să vorbească și să înțeleagă,/ prin chiar văzul, auzul și voia mea întreagă./ Hristos să viețuiască așa/ prin toată vlaga mea/ ca Domnul Însuși să strige prin mine: Aleluia!***

Scara teofanică a roadelor este titlul ce sintetizează conținutul *Icosului al XI-lea*. Scara ***teofanică*** este scara dechiderii cerești, a teofaniei, deci cea a arătării roadelor cerești de care se bucură cei îndumnezeiți. ***Oare ce semn de-adeverire au roadele cerești?/ Și ce răspuns să auzi și tu, în răspicări duhovnicești:/ De rouează peste tine chipul Vederii nezărite,/ întru lărgimea cea de aur a-nchipuirilor sfințite,/ adânc cu duhul tu vei fi pe strălucire adunat./*** La întrebarea retorică se răspunde printr-o altă întrebare, în care se face apel la recepția clară a tuturor roadelor de care te vei învrednici a le vedea, idee redată printr-un cuvânt nou, creat din adverbul **răspicat**, adverb folosit, acum, cu formă de substantiv, **răspicări duhovnicești**, cu sensul de „clarități”. Un alt cuvânt care trebuie explicat este cel de **Vedere** în construcția **chipul Vederii nezărite**, cu sensul clar de „arătare”, „vedenie”. O altă meditație, legată direct de vedenia în duh, este cea cuprinsă în versul următor, ***adânc cu duhul tu vei fi pe strălucire adunat***; aici sensul termenului **strălucire** este cel de „lumină taborică”, în care va fi învăluit, **adunat**, în cazul de față, are sensul de „concentrat” în actul suprem al unirii totale cu Iisus Hristos, una dintre cele mai prețioase roade, culeasă acum, la capătul urcușului.

Printr-o metaforizare, în spiritul biblic sau al filocaliei, al vederii Sfinților Părinți, ***Scara teofanică*** este și ea subînțeleasă ca acțiune permanentă a Maicii Domnului: ***Tu, scară cu pragul în inima ce se închină/***, deci prin intermediul Fecioarei Maria, adevărata descoperitoare a tainelor cerești, descoperire ce constă, în primul rând, în calitățile cărora Ea se substituie: ***ascetică neprihănire, căldură de har.../ luminiș suitor/ ...vedere în duh a tainelor,/ ...iluminare din inimă/... nemărginire a desăvârșirii.*** *Condacul al XII*, cu titlul, ***Modul paradoxal***

al Isihiei, O prezintă pe Fecioara Maria ca mamă, singura în măsură să-l scoată în luminișul bucuriei, să-l treacă dincolo de paradoxurile, sub care se ascund neputința și înfrângerile firii, toate cele știute și neștiute, pe care le presupune acest minunat mijloc de curăție, care este isihia: ***Tu ești Amma împărătească a sufletului meu/... Și dintru inelul Tău de răcoare,/ Izvorule pecetluit,/ din nou, mereu, să îmi pot împ prospăta,/ cu unda harului Tău de nelipsit,/ marea pace a odihnei sălătătoare./ Și mă încinge Sfântă Amma așa/ cu veselia cea vie a biruinței./*** Cuvântul **Amma**, scris cu majusculă, înseamnă „mamă” și este un termen apelativ, frecvent în limbajul familial, din limba aramaică.

Ce este odihna **sălătătoare**? **A sălta** este un termen vechi, moștenit din latină, cu un sens specific limbajului biblic și patristic, mai ales în sintagma *a sălta cu duhul*, „a se înălța”. **Veselia cea vie** nu este altceva decât **bucuria**, cu sensul ei precizat în *Acatiste*, acela de fericire nestricăcioasă sau bucuria cea mare, cerească. *Icosul al XII-lea*, cel care este oarecum concludiv, poartă titlul ce-i definește conținutul, în forma a două sintagme: ***Sfânta Predanie, Gnoza întrupată***. Maica Domnului este ***Duhovnica iubitoare a pământului/ Odrăsluitoarea predaniei de taină a Cuvântului***, deci Sfânta Predanie. Iată, cum un termen vechi care ține de tradiția învățământului ecclesial, **predania** din verbul **a preda**, cu sensul „punerii înainte”, „a încredința”, este un termen format pe teren românesc din pref. **pre-** + **da** (cuvânt atestat în aromână și meglenoromână), care a putut fi împrumutat și de slavi, la venirea lor în contact cu creștinii romani sau vlahi, aflați în sudul și nordul Dunării. E ușor de remarcat faptul că **Odrăsluitoarea**, substantivul provenit din verbul **a odrăsli**, are, în contextul nostru, două sensuri: primul este cel de Născătoare a Cuvântului și al doilea, cel de Creatoare neîncetată a predaniei Cuvântului. Pentru a O caracteriza pe Maica Domnului ca dascăl al **predaniei de taină**, ieroschimonahul Daniil face referire directă la Cartea *Cântarea Cântărilor* din *Vechiul Testament*: ***Tu ești și nespus de dreaptă și cumplită / „ca niște oștiri sub steagurile lor”***. Primul vers cu interogație din *Imnul-Acatist* ca și acesta din urmă ne amintesc de versetul următor, extras din *Cântarea Cântărilor*: ***Cine-i Aceasta, ziceau ele, care strălucește ca zarea și ca luna-i de frumoasă, ca soarele-i de luminoasă și ca oastea de***

război temută ?¹²¹ Iată, cât de clară este această trimitere la Aceea ce va avea rolul capital în mântuirea neamului omenesc. Să zăbovim asupra părții a doua a titlului și să vedem care este semnificația celei de-a doua sintagme, *Gnoza întrupată*? **Gnoză** este un termen neologic, provenit din franceză, *gnose*, termen care face parte din sfera filosofiei și a logicii, cu sensul de „cunoaștere bazată pe rațiune”, dar și de „doctrină a filosofilor gnostici”. Maica Domnului este **gnoza întrupată**, este *comoara de binecuvântare/ ce cuprinde toate cele lămuritoare, curățitoare și îndreptătoare/ ale neprihănirii și milostivirii Tale.../ toate cele ce la un loc sunt numite/ „Gnoza cea curată” sau Moștenitoarea Sfinților/ pe care ni le pui la îndemână vădite/ prin slovele, palmele și vorbele Părinților./* Explicațiile cu privire la conținutul înalt al cunoașterii duhovnicești, realizată prin grija și binecuvântarea Maicii Domnului, o mijlocire **vădită**, adică „evidențiată” în cuvintele scrise, vorbite sau în ritualul sfințirii sau hirotonirii, într-un cuvânt, în toate practicile Bisericii străbune care a păstrat cu sfințenie predania ortodoxă. În *Predania isihastă* nu se poate nimic împlini fără ocrotirea majoră a Maicii Domnului care este pe rând: *Spadă oblăduitoare.../ garantă nemuritoare.../ năstrapa de odihnă a binecuvântării Domnului... zadă de strajă.../ destoinică lucrătoare .../ Arhistratega cea mare a războaielor nevăzute...ochi care ocrotește.../ ...canon / pavază ce păzește pământul celor vii...portal care oprește necurățiile / ...roată de spulberare a duhului de urâciune/*. Să ne oprim la câțiva termeni, mai puțin obișnuiți, spre a vedea cu ce sens sunt ei întrebuințați spre a fixa, prin tăria lor, calitățile majore ale Preacuratei Fecioare Maria: **spadă oblăduitoare**, o sintagmă care o definește pe Maica Domnului în calitatea ei de „guvernator”, „conducător” puternic. Ordinea este inversată, spre a scoate în evidență puterea de care se tem vrăjmașii Ei, fapt care este redat prin aceea că prima caracterizare este **spada** și cel de-al doilea termen, ce o definește ca mare conducător, adică **oblăduitoare**, pare o formă de adjectiv pe lângă **spadă**, dar ca înțeles și formă este un substantiv; **năstrapă**, termen vechi, prezent în macedoromână, probabil intrat din neogreacă, unde este un termen popular, μαστραπας (mastrapás) „vas”,

¹²¹ *Biblia* (Sinodală), 1991, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, *Cântarea Cântărilor*, 6, 10.

„recipient în formă de cupă”, „potir”. Dicționarele vechi românești îl dau ca element lexical provenit din turcă. Fiind răspândit în demotică, adică specific limbii populare, sigur că a pătruns în turcă, albaneză și bulgară; **zadă** cu varianta **zede** este un cuvânt vechi, moștenit din latină și cunoscut în dialectele românești din sudul Dunării, dar și în dialectele din sudul Italiei. Are două sensuri: a) arbore rășinos cu înfățișare majestoasă; b) „făclie”, „torță”. Înclinăm să credem că a fost folosit cu al doilea sens, cel de făclie ce veghează sau străjuiește dar și conduce **prefacerea omului**; **arhistrategă** este un cuvânt cunoscut din titulatura Sfinților Arhangheli, deci întâiul strateg în războaiele nevăzute ale duhurilor; **canon**, termen cunoscut în literatura de specialitate teologică, înseamnă „regulă”; **pavăză**, cu varianta învechită, *paveză*, cuvânt împrumutat din italiană, *pavese*, cu sensul cunoscut și utilizat și astăzi, „scut”. *Condacul al XIII-lea*, intitulat **Cele XXIV alăute și năstrape**, închipuie o apoteoză, un final de concert simfonic, în care închinarea se face cu 24 de alăute și potire, adică cu cele douăsprezece condace devenite **alăute**, variantă pentru **lăută**, acel vechi instrument muzical cu coarde, cunoscut în toată Europa și de unde derivă cuvântul *lăutar*. Pentru închinare este nevoie, în afară de muzică, și de multe potire, care sunt cele douăsprezece icose, ce cuprind nectarul vorbelor cu care este preamărită Maica Domnului. Cele douăzeci și patru de alăute și potire pot forma și multiplul lui doisprezece, în viziunea cinstirii celor două mari virtuți ale Fecioarei Maria, care este Maica Domnului și Maica Omului, un dar de închinare, cuvenit Celei care a unit cerul cu pământul. Această unitate a creației cerești și pământești, unită în duhul rugăciunii echilibrate, lipsite de sentimentul covârșirii (copleșirii), ceea ce poetul a numit o *îmbrățișată necovârșire*, redată cât se poate de simplu în cele trei stihuri care încheie *Condacul al XIII-lea*. **Ca să putem cu Cerurile toate striga,/ dintr-o îmbrățișată necovârșire/ cel mai presus: Aleluia!**

O lectură foarte atentă a stihurilor rugăciunii ce încheie *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu* ne dezvăluie în întregime simbolistica curată a dogmei creștine ortodoxe. **O! Maică a Domnului, de-a pururi curată/ și Maică a Omului binecuvântată!/ Ca douăzeci și patru de alăute și potire/ această închinăciune a noastră să fie/ în revărsarea ei neîncetată/. Și către Preasfânta Treime, suită bucurie,/ aducerea ei preabinemiresmată,/ de pe palmele Tale către Hristosul**

Mire,/ să-și treacă prinosul de dreaptă-slăvire/. Las teologilor bucuria de a pune în valoare fiecare idee a fiecărui stih, o adevărată mărturie de credință ortodoxă, exprimată în limbajul dulce al rugăciunii cântate din alăuta inimii și din cunoașterea adâncă a minții „pecetluite” de harul Duhului Sfânt.

Întrucât autorul este cel care a evidențiat valoarea reală a oricărui imn - acatist, modul în care acesta este conceput și mai ales scopul pentru care este creat, voi încheia cu două dintre observațiile ce definesc valoarea acestor minunate rugăciuni. Prima se referă la tipologia formală, iar cea de-a doua reliefează rolul funcțional, marele folos duhovnicesc: *După un condac – ceea ce în elinește înseamnă iatac – după această scurtă rugăciune intimă, ce totdeauna e un dramatic dialog cu Dumnezeu, urmează fără abatere un icos – adică monument – bucată imnologică mai mare și narativă, și care la rândul ei se încheie cu o litanie, cântec de laudă... apoi adaugă: Măreția și măiestria lui e îndoită: una, din afară, de sunet și cuolare bine măsurată; cealaltă, lăuntrică, de descoperire și tâlc dogmatic...imnul acatist se arată ca un cer de foc și de flăcări al tuturor avânturilor noastre încordate, prin care evlavia se scrie și crește mereu în jurul unei vieți sfinte, ce a fost aleasă din firidele calendarului, ca să ne stea în față nouă, drept izvod de îndumnezeire*”¹²².

Nevrednică roabă a Maicii Domnului socotindu-mă, cer iertare pentru îndrăzneala de a trece prin filtrul minții mele, ghidate doar de cuvântul și povestea lui, în limba română, această uriașă trăire în cunoașterea adevărului. Este această creație un proces numit de ieroschimonahul Daniil „o întrupare a Logosului, la treapta ideilor, mai ales când avem năzuința ca ea să fie chiar o gnoză, o sfântă cunoaștere”, pe care noi am încercat, cu posibilitățile noastre modeste, să ne-o însușim, prin decodarea limbii folosite de poet, făcându-o inteligibilă, apropiată sufletelor și minților noastre, atât prin cuvântul rostit, cât și prin ritmicitatea melodică a rugăciunii.

¹²² Ieroschimonahul Daniil Tudor (Sandu Tudor), *Epilog la Imnul Acatist al Rugului Aprins*, în vol. *Acatiste*, ediție Alexandru Dimcea, Editura Asociația Filantropică Medicală Creștină „Christiana”, București, 1999, p. 78.

IV.2.3.

DESPRE IMNUL ACATIST

– convorbire cu ieroschimonahul Ignatie Grecu –

Mănăstirea Cernica, 19 noiembrie 2004

Ierod. Cleopa: A apărut *Imnul Acatist* cu 13 condace, la Editura Christiana cu facsimile ale manuscrisului.

Ierod. Ignatie: Părintele Daniil Tudor era un om de studiu foarte aprofundat și era foarte aprins când era vorba de credință. Când a mers în Sfântul Munte a avut anumite conflicte în legătură cu religia ortodoxă cu unii părinți de acolo, care îi ziceau: Termin-o odată! Lasă-te bătut! Smerește-te!

Ierod. Cleopa: Sfinția-voastră ați citit *Imnul Acatist* și ați cunoscut mari părinți duhovnicești. De unde credeți că provin aceste mari daruri ale *Imnului Acatist*? Care sunt aceste daruri ale *Imnului Acatist*? Este un *Acatist* mistic, scris pe treptele desăvârșirii creștine, ale smereniei creștine și ale *Rugăciunii inimii*. Citind acest *Imn Acatist*, ne rugăm Maicii Domnului, o lăudăm și pornim cu ajutorul Ei în adâncul duhovnicesc al inimii, unde ne întâlnim tainic cu Domnul nostru Iisus Hristos.

Ierod. Ignatie: Am mai întrebat și eu pe unii părinți de ce nu se cântă *Imnul Acatist* la slujbe, în Biserică. Mi-au răspuns că este un *Imn Acatist* foarte tainic. ***Este scris de un mare trăitor care a avut anumite descoperiri dumnezeiești.*** De aceea este mai greu accesibil creștinilor de rând.

Ierod. Cleopa: Se știe că părintele Daniil a avut unele descoperiri dumnezeiești și le-a introdus în *Imnul Acatist*. Aceste daruri ale descoperirilor dumnezeiești pe care le găsim în *Imnul Acatist* mângâie și înalță sufletele credincioșilor care îl citesc cu evlavie.

La Mănăstirea Rarău au venit niște credincioase în vârstă, din satul Vrâncioaia, și mi-au cerut *Imnul Acatist* cu 13 Condace. Eu le-am întrebat dacă înțeleg ceea ce citesc și mi-au răspuns că nu tot ceea ce citesc înțeleg, dar prin această rugăciune, Maica Domnului le ajută. Dacă ne gândim bine, nici *Psaltirea* nu o înțeleg, dar o citesc și Dumnezeu le ajută. Nu este neaparată nevoie să pătrunzi în toate tainele. Prin stăruința în rugăciune Dumnezeu se apleacă asupra sufletului care se roagă și îi face cunoscute tainele, altfel, de nepătruns.

IV.2.4. COMENTARIU LITERAR LA IMNUL ACATIST

Liliana Ursu (poetă și traducătoare)

Se spune că Pico della Mirandola dorea să scrie o carte despre teologia poetică. Această carte nu s-a scris încă. Singurul care în secolul nostru s-a apropiat cel mai mult prin scrierile sale de o astfel de carte este ieroschimonahul Daniil de la Rarău.

Cu smerenie voi încerca să mă apropiu de acest scriitor îndumnezeit, preot, călugăr, poet, teolog și de aceea voi începe prin a da cuvântul unui teolog, Paul Evdochimov, unui călugăr Părintele Porfirie, unui poet creștin Ramon del Valle-Inclan.

Paul Evdokimov scria: *Numai profeții și poeziile – preoți ai cuvântului – cunosc limitele ființei din care își ia izvorul viața interioară a cuvântului. Tu nu explici nimic, poete, dar prin tine toate lucrurile devin explicabile*, constata Claudel în culmea frământării enigmatice care-l depășește. Poate că Peguy da cuvântul enigmei: *Eu nu inventez, descopăr*.

Adam pronunțând numele femeii sale (Geneza 2. 23; 3. 20), Adam pătrunzând ființa fiecărui animal pentru a-l numi (Geneza 2. 19) nu inventează ci descoperă sensul și îl umanizează, îl face cuvânt, istoria numerelor biblice o demonstrează clar.

Prospețimea inițială a oricarei „descoperiri” ne frapează întotdeauna și ne oprește și, cel puțin pentru o clipă, prinde dedesubtul sensului nostru slăbit prin obișnuință, ne „uimește” cu mirarea care este la începutul înțelepciunii (Platon) și atitudinea obișnuită a îngerilor care contemplă „filantropia” divină.”

Părintele Porfirie spunea: *Sufletul creștinului trebuie să fie delicat, sensibil, să zboare, să tot zboare, să trăiască printre visări. Să zboare în nemărginire, în stele, în mărețiile lui Dumnezeu, în tăcere*.

Cel ce voiește să devină creștin trebuie mai întâi să devină poet. Asta e! Trebuie să te doară. Să iubești și să te doară. Să te doară pentru cel pe care-l iubești. Iubirea se ostenește pentru cel iubit. Aleargă toată noaptea, priveghează, își însângerează picioarele ca să-l întâlnească pe cel iubit. Se jertfește, nu ia nimic în seamă, nici amenințări, nici greutăți, din pricina iubirii. Iubirea pentru Hristos este alt lucru, nemărginit mai înalt.

Și când zicem iubire, nu este vorba de virtuțile pe care le vom dobândi, ci de inima iubitoare către Hristos și către ceilalți.

Vă amintiți ce v-am spus despre privighetoare? Cântă în mijlocul pădurii. În tăcere. Să spună că o aude cineva, că cineva o laudă? Nimeni. Ce tril minunat în mijlocul pustiei! Ați văzut cum i se umflă gâtul, pieptul? Așa se întâmplă și cu cel ce se îndrăgostește de Hristos. Se duce într-o peșteră, într-o vâlcea, și-L trăiește pe Dumnezeu tainic, întru suspine negărite (Rom. 8. 26).

Poetul Ramon del Valle-Inclan, congenerul lui Miguel de Unamuno și Antonio Machado: *Frumusețea este intuiția unității și toate cărările ei sunt drumurile mistice care duc la Dumnezeu. Doar poeții pătrund aceasta lume a evocarilor pentru că în ochii lor toate lucrurile au o semnificație religioasă, care este mai aproape de singurul înțeles adevărat. Acolo unde alți oameni află doar deosebiri poeții descoperă luminoasele legături ale unei armonii divine. Poetul reduce multitudinea aluziilor nontranscendente la o unică aluzie divină plină de înțelesuri. O albină încărcată cu miere.*

Mierea rugăciunii curate prin care se reîntoarce în noi "focul dumnezeirii", așteptarea cea bună a Împărăției Cerurilor care este în noi iată, ce ne învață poemele părintelui Daniil Tudor dar mai ales *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născatoarei de Dumnezeu* scris și recris în această bună așteptare, așa cum ne dă de veste însuși părintele: Facerea smeritului monah Agaton din Sfânta Mănăstire a Antimului 1948 și diortisire și împlinire de Ieroschimonahul Daniil Tudor, starețul Sihăstriei Sfântul Ioan Bogoslovul din Muntele Rarăului, 1958.

Cânta-voi Domnului în viața mea, cânta-voi Dumnezeului meu cât voi fi (Ps. 103. 34). Preludiu aici, pe pământ, al Liturghiei cerești. Cât de frumos spune Sfântul Grigorie de Nyssa când definește omul ca alcătuire muzicală, un imn minunat, atotputernic, descriind rostul adânc al ființei umane ca și Sfântul Vasile cel Mare: Omul este o faptură care a primit porunca să devină Dumnezeu. Și cum să nu ardă sufletul nostru pentru Cel care ne-a chemat la o asemenea cinste, și cum să nu ne supunem noi cu cereasca bucurie acestei porunci mântuitoare? Și cum să nu-i cântăm noi Lui imne de slavă, și cum să nu ne punem noi zalog întreaga ființă pentru El Cel care ne-a dăruit un suflet și a așezat în el flacăra nestinsă a rugăciunii, hrănindu-ne cu pâine cerească. Iar fapta noastră cea mai

proprie, ne spune părintele Daniil, mărturia noastră cea mai puternic biruitoare e cântecul. A cânta din adânc, a cânta sincer a cânta total, a cânta cu sfințenie, a cânta adevărul vieții, altminteri spus a te ruga în cel mai suit și mai desăvârșit chip nu poate fi un semn al slăbiciunii ci al puterii nețărmuite, al celei chiar și din slăbiciune. Toata evlavia curată se întemeiază pe un asemenea avânt liric al recunoașterii luminoase a Adevărului. Biserica de milenii cunoaște și stăpânește marea artă sacră a proslăvirii, sfânta măiestrie a laudei.

Roman Melodul, Andrei Criteanul sau marii autori de canoane, marii imnografi de la Mănăstirea Sfântul Sava de lângă Ierusalim, Ioan Damaschin și Cosma Melodul sau Sfântul Simeon Noul Teolog sunt creatorii poeziei liturgice bizantine, a unei poezii religioase și mistice care s-a dezvoltat paralel cu poezia laică și și-a creat formele poetice proprii precum condacul, icosul, canonul, acatistul, imnul acatist. În această binecuvântată tradiție se înscrie și *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu* al părintelui Daniil de la Rarău.

Este lucrarea unui poet-călugăr, se simte în el energia lirică cu totul ieșită din comun a rugătorului dar și simplitatea atât de omenească și de firească a celui ce dă glas celui mai gingaș și mai greu de prins în cuvinte sentiment: cel al dorului nestins de Dumnezeu.

Cuvintele se fac ecoul inimii sale aprinse de rugăciune, de bucuria duhovnicească izvorâtă din înțelegerea tainei și a tâlcurilor vieții Maicii Domnului. Primul vers al *Condacului Imnului Acatist* începe cu o întrebare și o comparație:

Cine este Aceasta, ca zorile de albă și curată?

Răspunsul e împărțesc pe măsura Împărătesei rugăciunii, Maica Domnului fiind descrisă ca:

Stăpână porfirogenetă, Doamnă a dimineții, Logodnica Mângâietorului, Ipostasul laudelor suprafirești, culminând cu o metaforă extraordinară: carnea ta din rugăciune vajnic Rug nemistuit. De fapt prima pomenire încă din *Icosul I* al Rugului Aprins, axa întregului *Imn Acatist*, în jurul căreia gravitează toate ideile și imaginile într-o apoteotică sfântă laudă adusă Născătoarei de Dumnezeu. Ca în orice acatist închinat Maicii Domnului urmează o serie de versuri ce încep cu:

Bucură-Te, salutul îngerului Gavril pe care-l identificăm ca pe un poem în sine, cel mai scurt și mai intens poem, poemul bucuriei supreme

întrucât cu el începe Marea Vestire. Așa începe creștinismul cu Buna Vestire: *Bucură-te ceea ce ești plină de har, Domnul este cu Tine. Binecuvântată ești Tu între femei și binecuvântat este rodul pânteceului tău.*

Acest „Bucură-te” încheie în el toată speranța omenească, răspunsul cel mult așteptat de fiecare dintre noi și el este urmat de cununa de comparații ce slujesc descrierii Maicii Domnului precum: „Vohod de Scripturi”, „filozofia cea vie”, „rug al răpirii”, „strună și sunet”, „arcuș și alaută”.

Urmează *Condacul II* sau inițierea pnevmatică în Rug, chemarea Numelui de Mărire cum îl descrie chiar autorul Imnului Acatist.

În *Icosul II* este invocată cu mai multă forță Preasfânta Fecioară, „polata Domnului Iisus” căreia i se cere acum deschiderea „căii de sus”. Aici ca și în primele versuri timpul este cel al nopții și al amurgului, de fapt timpul omenesc, al lutului care are atâtea nevoie de Lumină, de „tulpina de lumină a Rugului nemistuit”. „Foc”, „inel al unui foc”, „parafă de jar”, „lumina salvatoare” sunt tot atâtea metafore poetice ce sugerează o unică și sfântă soluție pentru topirea „lăuntricului ger” din inimile noastre. Și deodată imaginea neașteptată a „firului de răcoare” izvorât în lăuntrica pustie, deci răsturnarea imaginii focului în gingășia salvatoare a firului de răcoare.

Tot aici e anunțată și ideea călătoriei, a așezării pe Cale, a drumului spre Dumnezeu: *Bucură-te toiag cu floare întru a inimii călătorie*. Iar călăuză nu poate fi decât una singură Maicuța Domnului.

În *Icosul III* poetul insistă asupra ideii de călătorie a inimii, de inițiere și de întâlnire cu Hristosul lăuntric: *Cercați dară și voi, calea Numelui de Lumină Călătoria cea preaînaltă și de la moarte la viață veți trece cu firea îndumnezeită.*

Urmează din nou versurile deschise ca o cale împărătească de Bucură-Te, dar de data aceasta cuvintele cresc în forță lirică: „temei”, „putere”, „milostivire”, „umblare”, „răgaz”, „pătrundere”, „blândețe”. Trepte ale unei scări nevăzute, cu nebănuite taine și îndurări pentru neamul omenesc culminând cu aceste versuri de dincolo de versuri, care emoționează până la lacrimi:

Bucură-Te Călătorie prin care Duhul în sânge ne bate

Bucură-Te însingurare în care Cerul din inima izbucnește

Bucură-Te limpezime în care îngerul în trup ni se urzește

Condacul ce le urmează începe cu o întrebare:

Cum să aflăm odihnă de la gânduri? Și cum să aflăm dezlegarea de patimi? Răspunsul nu se lasă așteptat și este mereu același Maica Fecioară, Preasfânta Fecioară.

Icosul IV este cel care spre deosebire de versurile de până acum se sprijină mai mult pe puterea dinamizatoare a verbelor iar versurile începute cu *Bucură-Te* mai urcă și ele o treaptă spre saltul isihast, substantive devenind instrumentele călătoriei: „lancie de cuvânt”, „vâslă uriașă”.

Totul se esențializează anunțând aprinderea Duhului din *Condacul V* care începe ascuțit, ca o trâmbiță: *Foc am venit să cobor pe pământ*. Mai toate cuvintele se aprind aici, verbe, substantive ca într-un vârtej de pară, sărbătoare a luminii izvorâte din flăcările dragostei de Dumnezeu.

În *Icosul V* totul se liniștește brusc, acum intervine „puterea cea preschimbătoare a litaniei”, Taina regeneratoare a „repetării”. Elementul dominator nu mai e focul ci apa, gingășia și picurul de har care cheamă imagini liniștitoare sugerând adăpostul sigur precum „cuib de gând”, „Împărtășanie de cuvânt”, „revărsare de mireasamă”, „mătania cea în fir”, „harică depănare”.

În *Condacul VI* cuvintele cheie sunt: „sigiliu”, „poartă”, „oglină” sau tot atâtea cărări ce duc la despățimire, la „mintea curată”, „cer lăuntric”.

Iar *Icosul VI* vine spre noi ca o cruce sau o osie ce declanșează în noi trezia, o subtilă pregătire pentru învățătura de taină a inițierii creștine din *Condacul VII*, în care verbele își reiau rolul și ponderea dinamizatoare. Urcăm scara odată cu versurile de laudă din ce în ce mai dulci și mai limpezi adresate Maicii Domnului precum: „blagoslovenie pascală”, „virtute patriarhală”, „înfierare iscusită”, „Lumină miruită” și iar ca un refren biruitor și aducător de seamă: *Bucură-Te, Mireasă urzitoare de nesfârșită rugaciune*.

În *Icosul VIII* este pentru prima oară când poetul se adresează cu numele, direct repetând de patru ori Maică a Domnului, asemeni unui constructor de catedrale când ridică stâlpii cei sprijinitori ai operei sale, asemeni copilului care-și strigă până și-n somn mama iar versurile începute cu „Bucură-Te” cuprind în ele aluzii clare, directe la Biserica lui Hristos: „arcă”, „corabie vie”, „tron”, „sicriș”, „naos”, „chivot”, „hram”.

Condacul IX este cel al Maicii Domnului care ne învață „meștesugul isihiei” iar imaginile sunt acum cele legate de lumea monahală. Totul capătă strălucirea nisipului pustiei oglindite în „nodul mătăniilor”, o esențializare și o luare aminte ce anunță ascetica rugăciune a inimii.

În *Icosul X* e cerut, implorat „Darul lacrimilor”, „sarea pocăinței”, ca apoi să se ajungă la scara teofanică a roadelor în *Icosul XI* urcată cu ajutorul Maicii Domnului.

În strofele de final ale *Imnului Acatist (Condacul XIII)* părintele, teologul, călugărul, omul, poetul își dau întâlnire gata de mărturie și de mărturisire, ducându-și aieveya sufletul în palme, ofranda vie Maicii Domnului singura *scară a cerului pe care s-a pogorât Dumnezeu* și care-i *trece la cer pe cei de pe pământ*. Vă mulțumim pentru acest dar, Preacuvioase Părinte Daniil de la Rarău.

[Poezia *Om ceresc* este un răspuns oferit de poeta Liliana Ursu, ca omagiu și recunoștință, aduse ieroschimonahului Daniil de la Rarău, pentru frumusețea fără margini a *Imnului Acatist*, închinat Născătoarei de Dumnezeu, Fecioara Maria.]

OM CERESC
(Părintelui Daniil de la Rarău)

Trăia ca un înger fără de trup.
De abia când în pustia temniței
i-au pus lanțuri la picioare
și-a amintit că mai are picioare.
De abia când i-au pus lanțuri la mâini
și-a amintit că mai avea mâini.
Trăia ca un înger fără de trup
în loc de inima îi bătea o mănăstire
toaca ei năștea cărări în iarbă
în ceruri, în suișul gândului smerit.
Trăia ca un înger fără de trup
iar scara cu care se suia la cer
dincolo de zidurile omenești

era din lacrimi,
din rugăciuni
și din poeme.

Pururea nevăzuta Taină
Îi era hrană și apă
Veșmânt și adăpost.
Iar când torturile și bătăile
i-au amintit iar că mai are un trup
el era deja departe de lutul lui
pe o cărare cu troiță din Sfântul Munte
acoperit de Har
sau îngenuncheat
în fața Icoanei Făcătoare de Minuni
a Maicii Domnului
din Rarăul inimii sale
scăldat tot în Lumină,
Dar luminând peste veacuri
și nouă,
celor de acum.

IV.2.5. *PORUMBIȚA DE PE CULMILE VASANULUI*

– *Încercare de analiză simbolică a condacelor I și II din Imnul Acatist
la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu –*

Raluca Șerban
București, noiembrie, 2005

Omul poartă în sine taina Cuvântului cu mare nebăgare de seamă.
Făcându-l după Chipul Său, Dumnezeu i-a dăruit omului puterea cuvân-
tului prin care să-și ordoneze lumea și să dea sens dimensiunilor

existenței. Prin cădere, darul dumnezeiesc al Cuvântului a fost înlocuit cu searbăda vorbă. Automatismul limbajului cotidian înghite cuvântul și scuipă vorba ieftină, lăbărțată, de care ne folosim ca de un preș așezat în fața ușii. După sfinți, care au revalorizat cuvântul prin tăcere, artiștii au simțit că e necesar să salveze cuvintele, oprind hemoragia vorbăriei. Așa s-a născut poezia.

Cel numit de Vasile Voiculescu „vlădică al poeziei“, descoperitor în liniștea chiliei a faptului că poezia cea mai înaltă este rugăciunea, ieroschim. Daniil Tudor este creator al uneia dintre cele mai adânci rugăciuni ale Ortodoxiei: *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*.

Această încercare de demers hermeneutic s-a întemeiat în primele sale enunțuri pe o descoperire care m-a uimit profund. Este vorba despre următoarea frază din cartea teologului francez Olivier Clement, *Viața din inima morții* (Editura Pandora, 2001, p.224): *Maica face din pământ, din durerea ei, din frumusețea ei, adevăratul Rug Aprins. Iar unul dintre cele mai frumoase texte care s-au scris despre Maica Domnului este Acatistul Băuturii fierbinți (sic!), alcătuit de un mare poet român, Sandu Tudor – devenit călugăr imediat după cel de-al doilea război mondial, mort ca un martir câțiva ani mai târziu în închisoare –, acatist care o celebrează pe Maria și în același timp inima aprinsă a omului rugăciunii*. Trebuie menționat faptul că această afirmație a fost făcută de autor în cadrul unei conferințe susținute la Centrul Ortodox din Chambésy, lângă Geneva, pe 23 noiembrie 1985, deci înainte de căderea regimului comunist în România, ceea ce indică forța spirituală a părintelui Daniil, care a reușit, prin numeroșii săi ucenici, să penetreze cortina de fier.

În volumul *Taina Rugului Aprins* (Editura Anastasia, 1999, p. 129), care reunește câteva dintre textele ieroschim. Daniil Sandu Tudor precum și mărturii despre sine ale prietenilor săi foarte apropiați, Alexandru Mironescu precizează că *Acatistul Rugului Aprins a ajuns prin Andrei Scrima la Paris, unde a fost citit și cu virtuozitate tradus în mijlocul unor oameni de înaltă spiritualitate. Lectura a produs o atât de puternică impresie, încât s-a făcut propunerea să fie publicat imediat, text românesc și text franțuzesc. Iar într-o revistă, sub semnătura unei personalități binecunoscute (?), a apărut pe tema acatistului articolul L'Orthodoxie ou le Buisson Ardent*.

Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu reprezintă un text poetic ce ține de arta sofianică, a „întropării suflării Duhului Sfânt” (cum o definește Paul Evdokimov în lucrarea sa *Ortodoxia*). Citind acest imn, simți că emoția cea mai frumoasă nu e cea estetică, e cea mistică, după cum afirma Einstein.

Până să încep acest demers de interpretare, eram încredințată că o analiză literară a unei rugăciuni este un act blasfemiator. Aplicând metoda simbolică în analiza acestui imn acatist, am descoperit că o astfel de hrană duhovnicească devine și mai dulce, dumatică în bucățelele pe care le mesteci îndelung în speranța că o să-ți reveleze esența lor.

Primul condac al *Imnului Acatist* se deschide printr-o întrebare, ca semn al căutării arzătoare: *Cine este Aceasta, ca zorile de albă și curată?* Ne întâmpină o primă comparație: Maica Domnului „ca zorile”, comparație ce se unește semantic cu versul al treilea, *Stăpână Porfirogenetă și Doamnă a Dimineții*. Semantismul celor trei expresii, prin care se atribuie diverse calități Maicii Domnului, conține o trăsătură de sens comună: culoarea roșie – simbol al vieții, al Duhului Sfânt, căci El însuflețește creația. De asemenea, culorile aurorale ale dimineții sunt din gama roșului, porfira – stofa regilor este de culoare roșu închis. Cele două versuri cuprind întreaga dogmă mariologică: pe de o parte sugerează neprihănirea Fecioarei și grația dumnezeiască (căci **dimineața** semnifică puritatea, dar și timpul ivirii zorilor, al privilegiilor divine), iar pe de altă parte, versurile trimit la calitatea sa de *theotokos* „putătoare de Dumnezeu” (căci din această împărăteasă înveșmântată în porfiră a răsărit Hristos, „Soarele dreptății”). Dimineața este acel moment al zilei care semnifică și timpul paradisiac, când toate erau nepervertite, îmbrăcate în lumină. De altfel, un țaran român, înregistrat într-una din campaniile sociologice, conduse de Dimitrie Gusti, spunea: *Când s-arată zorile parcă-i facerea lumii*. Întroparea lui Hristos din pânțele Maicii Sale aduce posibilitatea restaurării paradisului în sufletul fiecărui credincios.

Versul al doilea: *E Împărăteasa rugăciunii, e rugăciunea întrupată* preamărește calitatea de mijlocitoare a Maicii Domnului. Sintagma „Împărăteasa rugăciunii” poate avea cel puțin două interpretări, ambele valabile, concomitent, ca niște brațe ale crucii: pe de o parte, rugăciunea Sa este cel mai bine primită dintre rugăciunile oamenilor, fiind cea mai curată, pe de altă parte, Maica Domnului este Împărăteasa rugăciunii pen-

tru că strânge rugăciunile tuturor și le depune la picioarele Mântuitorului și, totodată, prin rugăciunile Sale amână Înfricoșătoarea Judecată. Deci brațul vertical al crucii ar fi, curăția Fecioarei pământești ce cheamă harul ceresc. În acest sens Paul Evdokimov, în lucrarea citată, afirmă: *Consacrarea Fecioarei la viața Templului, după tradiție, și dragostea sa de Dumnezeu ating în ea o astfel de adâncime și o astfel de intensitate, încât zămislirea Fiului vine în ea ca un răspuns dumnezeiesc, plin de bunăvoință, la adâncimea vieții Sale de rugăciune, la transparența Ei față de energiile Duhului* (p.163). Brațul orizontal al crucii este reprezentat de relația umană autentică, a rugăciunii omului pentru aproapele său, căci Maica Domnului a avut cu totul fire umană în mare curăție, peste care s-au revărsat darurile dumnezeiești, ea rugându-se pentru ceilalți semeni ai săi.

Condacul al II-lea, subintitulat *Despățimirea; rugăciunea curățitoare* este conceput ca o continuare firească în urecușul duhovnicesc. Dacă primul condac este subintitulat *Rugăciunea transfiguratoare. Maica Domnului, ipostasul rugăciunii*, chemând în ajutor, ca pavază a rugăciunii, numele Fecioarei, al doilea condac are menirea de a elibera sufletul de toată zgura zilnică, pentru a se ridica ușor spre rugăciune. Primele patru stihuri constituie o interogație complexă, care exprimă totodată dorința intensă a celui ce se așază la rugăciune: *Cum să aflăm odihna de la gânduri?./ Maică Fecioară! Prea Sfântă Fecioară!./ Cum să ne rupem de ale patimilor rânduri./ ispitele prea-nmulțite ce ne înfășoară?* Se observă configurarea unui conflict, a unui război al sufletului. Sintagma „ale patimilor rânduri” trimite la imaginea unei oștiri a răului. Nici un conflict nu se poate soluționa fără o strategie, nici un război nu se poate câștiga fără un comandant iscusit. De aceea, în războiul contra firii pătimase, Maica Domnului este chemată să conducă ea sufletul spre despățimire. De altfel, Fecioara Maria, în iconografia ortodoxă, este reprezentată adeseori în fruntea cetelor de sfinți și îngeri. Referitor la aceasta, Paul Evdokimov afirma în cartea sa *Femeia și mântuirea lumii* (Editura Christiana, 2004, p. 261): *Fecioara este numită într-o rugăciune mai marea oștilor cerești: nu luptătoare, ci aceea care, prin însăși natura Sa, este de neîndurat și ucigătoare pentru demoni, nebiruită prin marea Ei curăție. Ea are puterea de a strivi capul șarpelui nu prin faptele sale (ceea ce s-ar cuveni mai degrabă bărbatului), ci prin însăși ființa ei care biruie răul și are*

stăpânire nebiruită. De aceea, credinciosul cere de la Maica Domnului „știința de taină” râvnită,/ „măiestria cea bună a-nduhovnicirii”. Cu smerenie, părintele Daniil preia sintagme teologice pe care le pune între ghilimele, deși ele se topesc așa de firesc în cuprinsul rugăciunii. „Știința de taină” este tocmai știința de a te învinge pe tine ca făptură păcătoasă și a renaște în focul rugăciunii: *Cu ea să biruim firea robită/ până în scrumul despătimirii*. În finalul condacului, rugătorul interiorizează lucrarea sfântă a răpirii la ceruri, ca semn al bunăvoinței dumnezeiești, dorindu-și ca rugăciunea sa să fie atât de puternică încât să îi ridice mintea cu totul dintre cele deșarte, urcând-o până la tronul dumnezeiesc: *Și furați de „Ruga cu strigare luminoasă”/ să putem și noi ridica/ dintr-o laudă întreagă și nemincinoasă/ un psaltic și adevărat: Aliluia!*

Icosul al doilea se deschide cu un vers extrem de greu în înțelesurile sale simbolice și teologice: *Aprinsă Floare a necovârșitei Văpăi!* Maica Domnului e ipostaziată ca mistica *floare de foc, rugul aprins*, nume care au marcat istoria personală a poetului și publicistului Sandu Tudor, istorie încununată cu sfârșitul martiric al ieroschim. Daniil. Conform *Dicționarului de simboluri*, întocmit de Jean Chevalier și Alain Gheerbrand (Editura Artemis, 1995), pe plan general, floarea reprezintă receptaculul Activității cerești ca și cupa. Este interesant de observat o analogie între floare și cupă ca reprezentări ale Maicii Domnului, dacă ținem seama că în tradiția ortodoxă există gestul ritualic al sărutării potirului înainte de sfânta împărtășanie, ca semn al cinstirii celei ce L-a purtat în pânțe pe Hristos. Sfântul Ioan al Crucii face din floare imaginea virtuților sufletului. În cultura lumii, floarea este înfățișată adesea ca o figură arhetip a sufletului, ca un centru spiritual. Imaginea Florii de foc este una dintre cele mai sugestive pentru Fecioara Maria. Simbolul focului purificator și regenerativ există din Occident până în Extremul Orient. Astfel puritatea Maicii lui Dumnezeu este reprezentată prin foc, ca semn al castității ei. Paul Evdochimov, în aceeași lucrare, o numește „arhetipul castității ontologice *sophrosyne*”. *Maica Domnului, într-una din aparițiile Sale, l-a calificat pe sfântul Serafim de Sarov cu un cuvânt foarte revelator: Acesta este de aceeași seminție cu noi*. Adică din categoria sfinților care reprezintă seminția castității îngerești (p. 253). Părintele Daniil o numește *chip al păcii văzut în foc/ într-un ocol nemăsurat de*

răcoare!, ca semn al bucuriei duhovnicești când sufletul iese din deșertul încins al patimilor și se răcorește în lumina dumnezeiască.

Fiecare referire biblică, teologică se încadrează în armonia generală a textului. Versurile despre prefigurarea Fecioarei printr-o porumbiță de argint, ce a fost văzută de Împăratul proroc plutind deasupra culmilor Vasanului, îmbogățesc sufletul celui ce se roagă cu noi lumini revelatoare. Rugătorul tinde să ajungă la înălțimea duhovnicească a lui David, reușind astfel să cunoască starea luminoasă a revelației faptului că sufletul stăpânit de forțele întunericului se înseninează prin atingerea harului. Duhul păcii (porumbița de argint) se lasă peste sufletul înnoit prin har, care poate fi asemănat cu Muntele Vasanului, care fusese stăpânit de regi idolatri și care a fost luat în stăpânire, cu forța, de către fiii lui Israel. Iată cum se repetă, într-o accentuare a semnificațiilor, tema conflictului, a războiului cu patimile.

Frumusețea va salva lumea, însă nu orice frumusețe, ci doar aceea care reconstruiește ontologic, eliminând sordidul războaielor de orice fel: sfințenia adusă de acel „*Fie mie după voia Ta!*“, rostit de Fecioara Maria și pe care îl pot rosti toți cei care doresc să devină *purtători de Hristos*.

IV.2.6.

BUCURĂ-TE, TU, SCARĂ CU PRAGUL ÎN INIMA CE SE ÎNCHINĂ

– încercare de analiză simbolică a unor sintagme din *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu* –

Raluca Șerban
Vatra Dornei, iulie, 2007

După sfinți, cei care au revalorizat cuvântul prin tăcere, prin rugă și adâncă meditație, sunt artiștii adevărați cei care au simțit că este necesară salvarea cuvintelor, prin aducerea lor la semnificațiile primare de

comunicare cu Dumnezeu. Așa s-a născut poezia de mare valoare spirituală, poezia sacră.

Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu reprezintă un text poetic ce ține de arta sofianică, a „întrupării suflării Duhului Sfânt” (cum o definește Paul Evdokimov în lucrarea sa *Ortodoxia*). Citind acest imn simți că emoția cea mai frumoasă nu e cea estetică, e cea mistică, după cum afirma Einstein.

Ce este un „text”? O „țesătură”, după cum ne indică etimologia latină a cuvântului. În acest sens, actul interpretării nu poate fi decât o deșirare a țesăturii. Receptarea unui text este rodul unui *eu* marcat de atributul unicității, căci Dumnezeu ne-a creat altfel, pe fiecare în parte. Acestea fiind zise, interpretarea oricărui text înseamnă descompunerea și recompunerea lui, proces care sărăcește sau îmbogățește textul respectiv.

O interpretare onestă a *Imnului Acatist* nu poate porni decât de la cele câteva note exegetice pe care însuși părintele Daniil le-a scris despre textul său: *Acatistul Rugului e un ciclu de rugăciuni care prin conținutul lor ne învață ce este în sine rugăciunea pneumatică. Este un ciclu de icoane immnologice care să ne pună în starea cunoașterii învățăturii celei de taină.*¹²³ Cum o interpretare teologică ni s-a părut riscantă, tentată de diletantism, vom încerca, cu mijloacele filologului, să realizăm o interpretare simbolică, utilizând, în anumite puncte, și elemente de teologie. Până să încep acest demers de interpretare, eram încredințată că o analiză literară a unei rugăciuni este un act blasfemiator. Aplicând metoda simbolică în analiza acestui imn acatist, am descoperit că o astfel de hrană duhovnicească devine și mai dulce duminică în bucățile pe care le mesteci îndelung în speranța că o să-ți reveleze esența lor. Pe măsura putinței noastre de înțelegere, am selectat, spre interpretare, câteva versuri, sintagme din aproape fiecare condac și icos, acele cuvinte care ne-au transmis un mesaj penetrant.¹²⁴

Părintele Daniil a fost profund marcat de modelul duhovnicesc al Maicii Domnului, făptura umană care L-a coborât pe Dumnezeu pe pământ prin puritatea și smerenia sa. Ea reprezintă măsura ascultării

¹²³ Ieroschimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, Editura Christiana, București, 2004, p. 62.

¹²⁴ Existând numeroase variante publicate ale Imnului Acatist, am ales ca text de bază cel din ediția menționată la nota 3.

depline care a anulat neascultarea Evei. Și cum comunicarea omului cu Dumnezeu nu se poate face decât prin rugăciune, Maica Domnului reprezintă „Ipostasul rugăciunii“, „rugăciunea întrupată“, cum o numește în *Imnul său Acatist*. Acesta este și motivul pentru care am ales ca titlu al comunicării noastre un vers din Icosul al XI-lea: *Bucură-te, Tu, scară cu pragul în inima ce se închină!* De astfel, în propria interpretare, părintele Daniil afirmă: *Acatistul Rugului – Ipostasul Maicii Domnului ca rugăciune – e ca o scară a lui Iacob, așa cum a văzut-o Biserica, în capul căreia așteaptă Emanuelul*.¹²⁵ *Scară, prag, inimă* – trei termeni care prin simbolismul lor multiplu în cultura lumii formează un centru de greutate al interpretării, atât în semnificația icosului respectiv cât și la nivelul întregului imn acatist. La o decodare foarte generală, identificăm trei semnificații: un simbol al ascensiunii (scara), un simbol al spațiului de trecere/ de tranziție (pragul) și un simbol al centrului (inima). Inima omului devine Împărăția lui Dumnezeu, adică Centrul Absolut pe măsură ce omul caută această Împărăție. Și această căutare începe în momentul în care omul sesizează că în pragul ființei sale interioare se află Dumnezeu (*Iată, stau la ușa și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine*. Apocalipsa III, 20). Conform *Dicționarului de simboluri*, pragul simbolizează, în același timp, *despărțirea dar și posibilitatea unei uniuni, a unei reconcilieri. Posibilitatea aceasta se împlinește dacă cel care sosește este întâmpinat în prag și introdus în interior; șansa realizării ei se îndepărtează dacă acela care vine rămâne în prag și nicio persoană nu-l primește*.¹²⁶ Deci dacă omul va sesiza bătaia în ușa inimii sale și-L va întâmpina în prag pe Domnul, atunci ascensiunea sa întru desăvârșire poate începe. Sfântul Isaac Sirul afirmă: *Scara acestei împărății este ascunsă înlăuntrul tău, în suflet. Spală-te deci de păcate și vei descoperi treptele pe care să urci*. Scara este și un simbol valorizant, prin treptele sale. De aceea mulți dintre Sfinții Părinți au ales scara pentru a figura urcușul duhovnicesc. În imnul acatist al Părintelui Daniil, Maica Domnului este numită scară pentru că ea urcă rugăciunile oamenilor până la Tronul Dumnezeiesc dar și pentru că prin ea S-a coborât Domul la oameni, căci scara care leagă pe oameni de

¹²⁵ Ibidem, p. 63.

¹²⁶ Jean Chevalier; Alain Gheerbrand, *Dicționarul de simboluri (vol III)*, Editura Artemis, 1995, p. 125.

Dumnezeu înseamnă înălțarea spirituală a omului, din treaptă în treaptă, concomitent cu coborârea Harului Divin (vezi scara din visul lui Iacob, patriarhul din *Vechiul Testament* sau *Psalmul 83*, versetul 6: *Fericit este bărbatul al cărui ajutor este de la Tine, Doamne; suișuri în inima sa a pus*). În însemnările de analiză ale Imnului său acatist, Parintele Daniil explica: „Scara e paradoxală pentru că pe ea, în același timp, îngerii suie dar și coboară, așa cum sunt rugăciunea și Maica Domnului: vazută ca strădanie omenească spre Dumnezeu, dar și mijloc de revărsare a harurilor necreate peste noi.”¹²⁷ Prin sintagme precum „luminiș suitor“, „ciudată străfulgerare spre capul scării negrăit“, Părintele Daniil a exprimat faptul că Maica Domnului se află la capătul de sus al acestei scări spre Dumnezeu, de unde ne încurajează să urcăm neobosit spre împlinirea noastră.

După explicarea titlului vom trece la analiza celorlalte versuri sau sintagme despre care credem că am putea spune câte ceva. Pentru mai multă rigoare, nu am ales criteriul succesivității, al ordinii în care le-am întâlnit în text (deși am început selecția chiar cu analiza primului vers), ci am preferat un criteriu tematic.

AURORA ÎNCEPUTULUI

Primul condac al *Imnului Acatist* se deschide printr-o întrebare, ca semn al căutării arzătoare: *Cine este Aceasta, ca zorile de albă și curată?* Ne întâmpină o primă comparație: Maica Domnului ca zorile, comparație ce se unește semantic cu versul al treilea, *Stăpână Porfirogenetă și Doamnă a Dimineții*. Semantismul celor trei expresii, prin care se atribuie diverse calități Maicii Domnului, conține o trăsătură de sens comună: culoarea roșie – simbol al vieții, al Duhului Sfânt, căci El însușeflește creația. De asemenea, culorile aurorale (ale dimineții) sunt din gama roșului, porfira – stofa regilor este de culoare roșu închis. Cele două versuri cuprind întreaga dogmă mariologică: pe de o parte sugerează neprihănirea Fecioarei și grația dumnezeiască (căci **dimineța** semnifică puritatea dar și timpul privilegiilor divine), iar pe de altă parte, versurile trimit la calitatea sa de *teutokos* – născătoare de Dumnezeu (căci din această împărăteasă înveșmântată în porfiră a răsărit Hristos, „Soarele dreptății“). Dimineța

¹²⁷ Ieroschimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), *Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, Editura Christiana, București, 2004, p. 63.

este acel moment al zilei care semnifică și timpul paradisiac, când toate erau neperversitate. De altfel, un țaran român, înregistrat într-una din campaniile sociologice conduse de Dimitrie Gusti, spunea: *Când s-arată zorile parcă-i facerea lumii*. Întruparea lui Hristos din pânțele Maicii Sale aduce posibilitatea restaurării paradisului în sufletul fiecărui credincios.

În *Icosul I* Maica Domnului este numită *meșteșug ceresc de mânecată mântuire*, sintagmă pe care o așezăm în același complex de semnificații legat de *dimineață/ început* datorită arhaismului „mânecată” – „care s-a sculat în zori; care a plecat în zori”. Sintagma poate semnifica faptul că Fecioara Maria a cunoscut încă din copilărie (din zorii vieții), datorită purității sufletului și umbririi harului, ascensiunea spre desăvârșire și și-a păstrat toată viața nevinovăția primei copilării.

IPOSTASUL RUGĂCIUNII

Răspunsul la întrebarea formulată în primul vers al *Imnului Acatist: E Împărăteasa rugăciunii, e rugăciunea întrupată* (Condacul I) – preamărește calitatea de mijlocitoare a Maicii Domnului. Sintagma *Împărăteasa rugăciunii* poate avea cel puțin două interpretări, ambele valabile concomitent ca niște brațe ale crucii: pe de o parte rugăciunea sa este cel mai bine primită dintre rugăciunile oamenilor, fiind cea mai curată, pe de altă parte Maica Domnului este împărăteasa rugăciunii pentru că strânge rugăciunile tuturor și le depune la picioarele Mântuitorului și, totodată, prin rugăciunile sale amână înfricoșătoarea Judecată. Deci brațul vertical al crucii ar fi: curăția fecioarei pământești cheamă harul ceresc. În acest sens Paul Evdokimov, în lucrarea citată, afirmă: *Consacrarea Fecioarei la viața Templului, după tradiție, și dragostea sa de Dumnezeu ating în ea o astfel de adâncime și o astfel de intensitate încât zămislirea Fiului vine în ea ca un răspuns dumnezeiesc, plin de bunăvoință, la adâncimea vieții sale de rugăciune, la transparența ei față de energiile Duhului* (p.163). Iar brațul orizontal al crucii este reprezentat de relația interumană autentică, a rugăciunii omului pentru aproapele său, căci Maica Domnului a avut cu totul fire umană peste care s-au revărsat darurile Dumnezeiești, ea rugându-se pentru ceilalți semeni ai săi.

TRAVERSAREA DEȘERTULUI

Prin excelență, deșertul este locul încercărilor, al ispitirilor, opusul grădinii raiului, în care se verifică statornicia în bine. În *Deuteronomul*,

poporul lui Israel este sfătuit: *Să-ți aduci aminte de toată calea, pe care te-a povățuit Domnul Dumnezeuul tău prin pustie de acum patruzeci de ani, ca să te smerească, ca să te cerce și ca să afle ce-i în inima ta și de ai să păzești sau nu poruncile lui.* (VIII, 2). Eremitii (gr. *eremos* – „pustiu“) se retrăgeau în deșert pentru a înfrunta natura lor păcătoasă numai cu ajutorul lui Dumnezeu. Orice nevoitor în urcușul său duhovnicesc trebuie să treacă prin lupta cu patimile pentru a ajunge la despătimire, luptă echivalată de unii sfinți părinți cu traversarea unui deșert. Părintele Daniil o numește pe Maica Domnului *chip al păcii văzut în foc,/ într-un ocol nemăsurat de răcoare!, fir de răcoare izvorât în lăuntrica pustie* (Icos II) ca semn al bucuriei duhovnicești când sufletul iese din deșertul încins al patimilor și se răcorește în lumina dumnezeiască. De asemenea, o compară cu bucuria celui care a cunoscut frumusețea dumnezeiască și nu se mai lasă cuprins de urâciunea lumii decăzute, numind-o *încântare ce ai învins a lumii deșertăciune* (Icos I) și „surâs de engolpion pentru a inimii uscăciune“ (Icos IX). Engolpionul este o icoană cu chipul Maicii Domnului sau al Mântuitorului, pe care ierarhii ortodocși o poartă pe piept pentru a-si aminti ca trebuie sa-l poarte pe Hristos mereu în inima si sa se increada în ocrotirea si mijlocirea Maicii Sale. Originea sa o găsim în obiceiul primilor creștini de a purta la gât moaște ale sfinților. Părintele Daniil îl utilizează pentru a crea o imagine compensatoare la nivel sufletesc: chipul senin al Fecioarei din iconița de pe piept se suprapune peste inima deznadajduita ca un balsam. Seninătatea fetei sale din icoane este un îndemn asemenea celui liturgic: „Sus să avem inimile!“

OMUL CEL NOU

Cum să aflăm odihna de la gânduri? / Maică Fecioară! Prea Sfântă Fecioară! / Cum să ne rupem de ale patimilor rânduri,/ ispitele prea-nmulțite ce ne înfășoară? sunt patru stihuri ce constituie o interogație complexă, care exprimă dorința intensă a celui ce se așază la rugăciune. Se observă configurarea unui conflict, al unui război. Sintagma „ale patimilor rânduri“ trimite la imaginea unei oștiri a răului. Nici un conflict nu se poate soluționa fără o strategie, nici un război nu se poate câștiga fără un comandant iscusit. De aceea, în războiul contra firii pătimase, Maica Domnului este chemată să conducă ea sufletul spre despătimire. De altfel, Fecioara Maria, în iconografia ortodoxă, este reprezentată adeseori în fruntea cetelor de sfinți și îngeri. Referitor la aceasta, Paul Evdokimov

afirma în cartea sa *Femeia și mântuirea lumii: Fecioara este numită într-o rugăciune **mai marea oștilor cerești**: nu luptătoare, ci aceea care, prin însăși natura sa, este de neîndurat și ucigătoare pentru demoni, nebiruită prin marea ei curăție. Ea are puterea de a strivi capul șarpelui nu prin faptele sale (ceea ce s-ar cuveni mai degrabă bărbatului), ci prin însăși ființa ei care biruie răul și are stăpânire nebiruită*.¹²⁸ De aceea, credinciosul cere de la Maica Domnului „«știința de taină» râvnită,/ «măiestria cea bună a-nduhovnicirii»“. Cu smerenie, părintele Daniil preia sintagme teologice pe care le pune între ghilimele, deși ele se topesc așa de firesc în cuprinsul rugăciunii. „Știința de taină“ este tocmai știința de a te învinge pe tine ca făptură păcătoasă și a renaște în focul rugăciunii: *Cu ea să biruim firea robită/ până în scrumul despătimirii*.

Despățimirea înseamnă isihia, adică liniștea gândurilor, de aceea trebuie să cerem de la Maica Domnului *spargerea gândurilor cu al lor zadarnic stup*. Identificăm aici imaginea minții împătimită văzută ca un stup sterp, în care nu se făurește mierea cea curată a rugăciunii adevărate, ci gândurile se agita steril.

Rugătorul interiorizează lucrarea sfântă a răpirii la ceruri, ca semn al bunăvoinței dumnezeiești, dorindu-și ca rugăciunea sa să fie atât de puternică încât să îi ridice mintea cu totul dintre cele deșarte, urcând-o până la tronul dumnezeiesc: *Și furați de «Ruga cu strigare luminoasă»/ să putem și noi ridica/ dintr-o laudă întreagă și nemincinoasă/ un psaltic și adevărat: Aliluia!*

Un astfel de om născut din nou este asemenea unui cavaler pornit în cucerirea cerurilor, iar arma sa este Maica Domnului, numită de Părintele Daniil *lancie de cuvânt în cugetatul văzduh* (Icos IV). Omul cel nou este pătruns de un *răsuflu cast de pașnică înfiorare* (Icos IV), afirmă Părintele Daniil, un răsuflu înțeles ca suflu al înțelepciunii, înrudit prin har cu Duhul Dumnezeiesc de care pomenește psalmistul: *Duhul Tău cel bun să mă povățuiască la pământul înțelepciunii*. Castitatea e o condiție a nașterii din nou, din apă și din duh, prin această calitate omul asemănându-se cu îngerii. De aceea, Maica Domnului este văzută ca însuși matricea nașterii omului duhovnicesc, asemănător cu îngerul.

¹²⁸ Paul Evdokimov, *Femeia și mântuirea lumii*, Editura Christiana, 2004, p. 261.

Ea e numită *limpezime în care îngerul în trup ni se urzește* (Condac III).

ZBORUL DUHOVNICESC

Versurile despre prefigurarea Fecioarei printr-o *porumbiță de argint* (Icos IV), ce a fost văzută de Împăratul proroc plutind deasupra culmilor Vasanului, îmbogățesc sufletul celui ce se roagă cu noi lumini revelatoare. Rugătorul tinde să ajungă la înălțimea duhovnicească a lui David, reușind astfel să cunoască starea luminoasă a revelației faptului că sufletul stăpânit de forțele întunericului se înseninează prin atingerea harului. Duhul păcii (porumbița de argint) se lasă peste sufletul înnoit prin har, care poate fi asemănat cu Muntele Vasanului, care fusese stăpânit de regi idolatri și care a fost luat în stăpânire, cu forța, de către fiii lui Israel. Iată cum se repetă, într-o accentuare a semnificațiilor, tema conflictului, a războiului cu patimile. De altfel, porumbelul este simbolul păcii, recunoscut în plan universal. În *Vechiul Testament*, porumbelul căriua Noe îi dăduse drumul din corabie se întoarce cu o ramura verde de măslin, semn că Dumnezeu a încetat pedepsirea oamenilor, iar pământul are puterea de a rodi, ca o nouă binecuvântare dată de Dumnezeu pământului.

Salt isihast cu zbor de binecuvântare (Icos IV) este numită Maica Domnului, pentru a sugera ascensiunea duhovnicească a celui care a dobândit pacea inimii. Acesta vede un cu totul alt cer, *zare arcuită cu heruvici aripe*, spațiu – stare în care este vorbitor cu îngerii, în care harul îl acoperă.

Frumusețea va salva lumea, afirma Dostoievski, însă nu orice frumusețe, ci doar aceea a *Porumbiței de argint* care reconstruiește ontologic, eliminând sordidul războaielor de orice fel: sfințenia adusă de acel „Fie mie după voia Ta!“, rostit de Fecioara Maria și pe care îl pot rosti toți cei care doresc să devină *purtători de Hristos*.

CĂLĂTORIA INIMII

Orice devenire spirituală presupune o călătorie în cautarea Centrului Absolut. Atunci când l-am descoperit pe *omul cel tainic* al inimii noastre de care vorbea Sfântul Apostol Petru (*Podoaba voastră să nu fie cea din afară [...], ci omul cel tainic al inimii întru nestrăcioasa podoabă a duhului blând și liniștit, care este de mare preț înaintea lui Dumnezeu.*, IPetru, III, 3-4), înseamnă că l-am descoperit pe Dumnezeu. Îndemnul

duhovnicesc este direct exprimat: *Cercați dar, și voi, calea Numelui de Lumină, Călătoria cea prea înaltă*. (Icos III), vers care trimite la cuvintele Mântuitorului: *Eu sunt lumina lumii; cel ce îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții*. (Ioan, VIII, 12). Însemnul pelerinului este toiagul, simbol al arborelui vieții veșnice în căutarea căruia pleacă acesta. Orice creștin aflat pe drumul mântuirii nădăjduiește să ajungă după moartea fizică în lumina veșnică. În legătură cu această viziune, Maica Domnului este numită *toiag cu floare întru a inimii călătorie* (Icos II), ea fiind călăuza noastră a cărei puritate și frumusețe ne luminează calea. Versul *Bucură-Te, umblare prin care Aminul în noi a venit* (Icos. III) reunește cele două mișcări necesare evoluției duhovnicești: căutarea noastră atrage ieșirea întru întâmpinarea noastră a lui Dumnezeu. Oricât de greu ar fi acest urcuș duhovnicesc, trebuie să avem mângâierea că nu suntem singuri pe cale, ci însoțiți de harul lui Dumnezeu: *Bucură-Te, Călătorie prin care Duhul în sânge ne bate* (Icos III).

FRUMUSEȚEA VEGETALĂ

Pentru că floarea este chintesența frumuseții din lumea vegetală, ea este folosită cu mare frecvență ca element de comparație pentru frumusețea feminină. Icosul al IV-lea se deschide cu un vers extrem de greu în înțelesuri simbolice și teologice: *Aprinsă Floare a necovârșitei Văpăi!*, iar în Icosul I identificăm o imagine asemănătoare: *Focul sfânt în tine cântă/ca-ntr-o floare de slăvire*. Maica Domnului e ipostaziată ca mistica *floare de foc, rugul aprins*, sintagme care au marcat istoria personală a poetului și publicistului Sandu Tudor, istorie încununată cu sfârșitul martiric al monahului Daniil. Conform *Dicționarului de simboluri* întocmit de Jean Chevalier și Alain Gheerbrand, pe plan general, floarea reprezintă receptaculul Activității cerești ca și cupa. Este interesant de observat o analogie între floare și cupă ca reprezentări ale Maicii Domnului, dacă ținem seama că în tradiția ortodoxă există gestul ritualic al sărutării potirului înainte de sfânta împărtășanie, ca semn al cinstirii celei ce L-a purtat în pânțece pe Hristos. Sfântul Ioan al Crucii face din floare imaginea virtuților sufletului. În cultura lumii, floarea este receptată adesea ca o figură arhetip a sufletului, ca un centru spiritual. Imaginea Florii de foc este una dintre cele mai sugestive pentru Fecioara Maria. Simbolul focului purificator și regenerativ există din Occident până în Extremul Orient. Astfel puritatea Maicii lui Dumnezeu este reprezentată

prin foc, ca semn al castității ei. Paul Evdochimov, în aceeași lucrare, o numește „arhetipul castității ontologice *sophrosyne*“. *Maica Domnului, într-una din aparițiile sale, l-a calificat pe Sfântul Serafim de Sarov cu un cuvânt foarte revelator: Acesta este de aceeași seminție cu noi. Adică din categoria sfinților care reprezintă seminția castității îngerești.*¹²⁹

Maica Domnului e floare dar și tulpină, pentru că tulpina se suprapune ca simbol mamei. Imnograful o numește *tulpină de lumină a rugului nemistuit* (Icos II), paradoxul rugului care arde și nu se mistuie trimițând la păstrarea fecioriei și după naștere.

FRUMUSEȚEA MINERALĂ

Pentru a exprima lipsa căderii în păcat pe tot parcursul vieții ei, Fecioara este numită *statornicie luminoasă din piatra albă a Domnului* (Icos IV). Fie că se refera la *piatra din capul unghiului pe care au nesocotit-o ziditorii*, reper al tuturor măsurilor, adică pe Hristos Cuvântul prin care s-a zidit lumea, dar când a venit pe pământ lumea nu l-a recunoscut, fie că reprezintă Noul Templu, piatra este un simbol important atât în scrierile proorocilor cât și în *Noul Testament*. În *Apocalipsa* 21, 11 se spune despre noua Cetate a Ierusalimului că *Lumina ei era asemenea cu piatra cea de mare preț, cu piatra de iaspis, limpede cum e cleștarul*. În *Imnul Acatist*, Părintele Daniil o compară pe Maica Domnului cu lumina pietrei lui Dumnezeu, indicând analogia dintre Biserica născătoare de fii duhovnicești și Maica Fecioară.

O altă piatră folosită în metaforizarea prin care se preamărește Împărăteasa cerească este safirul: *adevăr de safir întru simțirea noastră încrustat* (Icos VII). Potrivit cosmologiei biblice, safirul este materialul din care sunt croite bolta cerească, așternutul picioarelor și tronul Lui Dumnezeu. În evul mediu, diverși teologi interpretau simbolismul safirului ca fiind inima celor simpli și virtuoși, îl considerau un simbol al speranței.¹³⁰ Aceste două ultime interpretări corelate cu versul Părintelui Daniil sugerează că Maica Domnului este nădejdea noastră în fața lui Dumnezeu, speranța în ajutorul ceresc.

PERFECTIUNEA ARMONIEI MUZICALE

¹²⁹ Ibidem, p. 253.

¹³⁰ Jean Chevalier; Alain Gheerbrand, *Dicționarul de simboluri (vol III)*, Editura Artemis, 1995, p. 185.

Conceptul de muzică s-a constituit în cultura lumii prin raportare la ordinea cosmică, muzica fiind considerată arta măsurii, capabilă să redea ritmurile cosmice, armonia. De asemenea, în toate civilizațiile, oamenii marchează evenimentele sociale prin manifestări muzicale. Maica Domnului a stopat prin nașterea sa alunecarea omenirii spre haosul degradării totale, de aceea are calitatea de factor stabilizator al ordinii umane dar cu influența și în lumea suprafirească, căci este *mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără asemănare decât serafimii*, precum Arhanghelul Mihail, care a oprit alunecarea celorlalți îngeri în păcat, factor stabilizator al ordinii din lumea nevăzută. Părintele Daniil are numeroase versuri în care utilizează simboluri muzicale în descrierea Maicii Domnului: *muzical organ al Duhului Sfânt* (Icos I), *cutie de cântec prin care sună o rază* (Icos VIII), *strună și sunet, arcuș și alăută* (Icos I), *psaltirion al inimii sub arcuș de gând* (Icos VII), *strigăt de cinci strune tot una zicând* (Icos VI). Toate acestea exprimă armonia ființei sale și totodată plenitudinea sa. De altfel, octava muzicală, gama, exprimă armonia cosmică, opt fiind cifra echilibrului cosmic (infiniul este exprimat matematic printr-un opt culcat). În icosul al II-lea Maica Domnului este numită chiar *măsura a opta a împărăției din noi*, exprimând armonia care va marca viața de după Judecata universală, căci ziua a opta, ziua Învierii Domnului, semnifică omul cel nou. În scurta sa analiză, Părintele Daniil chiar precizează că și-a structurat condacele și icoasele în funcție de trei octave coborâtoare (*n.n.* coborârea rugăciunii în inimă), care exprimă cele trei stadii ale vieții spirituale; cea a purificării, cea a iluminării și cea a unirii prin har cu Dumnezeu. Pe lângă cele trei stadii duhovnicești, Părintele Daniil a exprimat în acatistul său și întreita mărire a Fecioarei Maria: Fiica Tatălui ceresc, Logodnica Duhului Sfânt și Maica Lui Iisus Hristos – Cuvântul întrupat.

Pentru nevoirea sa poetică și duhovnicească, în egală măsură, dar mai ales pentru moartea sa martirică, ieroschimonahul Daniil de la Rarău a fost binecuvântat de Dumnezeu, ca sfânt al neamului românesc.

IV.2.7. TRĂIREA ÎN RUGĂCIUNE, REFLECTATĂ ÎN POEZIA IEROSCHIM. DANIIL – SANDU TUDOR

Doina Pologea

În cel de-al doilea caiet al ieromonahului Daniil – Sandu Tudor, *Sfințita rugăciune* găsim câteva rânduri impresionante, prin actualitatea lor, ce se pot constitui într-un puternic imbold la rugăciune. Scrie Părintele Daniil: *Nu avem printre noi fapte luminoase, cu puterea convingerii și îndemnul la adevăr(...) Aceasta e cea mai mare sărăcire a noastră, (...) sărăcia de omenie, de caracter, de fapte întregi și hotărâte. Și puținătatea asta a omului adevărat vine din pricina lipsei acelui înconjur sufletesc pe care îl făurește o trăire în rugăciune.*

Dar ce înseamnă trăirea în rugăciune? Putem pătrunde în rugăciune ca într-o încăpere a tainei, iar parcursul acesta să fie apoi tălmăcit în cuvinte? Părintele Daniil răspunde la această întrebare prin poeziile sale, dintre care am ales poezia *Suire lăuntrică*, publicată în *Gândirea*, 1943. Împrejmuirea sufletului începe cu ascultarea rugăciunii *Celor-șapte-cuvinte* (Credem că este vorba de *Rugăciunea Domnească*, cu referire la cele șapte cereri), la ceas de vecernie, prefirată pe firul unei lumânări.

Cîntarea de la strană descuie în ascultător pornirea rugăciunii proprii: *Încet mă fură-aielvea mireasma fumuită/ De se descuie-n mine pornirea rugăciunii/ Cu-oglinzi m-au podidit cămărilor minunii.* Urmează pașii înăuntrul minunii, aplecarea peste marginile sufletului ca peste ghizdul unei fântâni cu ape clare. Sufletul se simte atunci *un pitic pierdut printre lumini*. Imaginea, de o rară frumusețe, sugerează starea de smerenie a celui care, întâlnindu-se cu „lumina cea adevărată” stă copleșit în fața ei, simțindu-și micimea sufletească și marea milă a Domnului care îl ține pe palme. Omul cufundat în rugăciune presimte „aripi cît zarea” încuviințându-se pe aproape și prezența îngerilor ca pe o certitudine. În liniștea deplină aude „undiri de peste fire”. Timpul s-a oprit în loc și suit pe „vîrfurile vremii”, rugătorul ascultă: *Ascult la nesfîrșit. Tot cerul îl ascult.* Este o ascultare strunită, o ascultare încordată. Epifania se petrece în auzire, când rugătorul îl aude pe Dumnezeu trecând prin afunzimea lumii „în lung oftat”.

Versul acesta trimite spre alt vers al ieroschimonahului Daniil, din *Acatistul Sfântului Calinic Cernicanul: Plînge Maica Luminilor și-a Lumii în tăcere/ Că Fiul Omului se naște-n noi cu durere.* Cu durere la durerea

lumii, astfel trec, prin străfundurile Cerului, Fiul și Maica Sa, în viziunea părintelui Daniil de la Rarău.

Astfel trăirea în rugăciune poate fi gândită ca un parcurs al lacrimii proprii ce poate întâlni Marea lacrimă cerească.

Alte taine ale trăirii în rugăciune ne sunt dezvăluite în volumul *Sfințita rugăciune*, capitolul *Grăire și tăcere în rugăciune*, subsumând fragmente poetice de o covârșitoare frumusețe. Cităm, ordonând textul în forma unei poezii:

*Sunt sunete și chiar zgomote
care nu stânenesc viața lăuntrică
ci ne deschid mai mult spre aflarea și desăvârșirea
tăcerii și vieții de taină.
un țipăt de chemare peste un deal(...)
trecerea unei căruțe depărtate
sau numai zborul speriat al unei păsări
pot sublinia sau deștepta în noi
fântâni de pace nesfârșită(...)*

*ca fără să ne dăm seama
să ne trezim strigând din plinătate
lauda cea mai sfântă și suită.*

Dar și tăcerea are o lucrare a ei asupra sufletului. Există, spune rugătorul, o *vorbire deosebită a tăcerii*, care aduce sufletului pacea lui Hristos, *stăpînitoarea inimii, la care am fost chemați, pentru care trebuie să fim recunoscători*. Așezăm din nou textul sub forma unei poezii.

*Așa e, în plinul verii
tăcerea luminoasă pe care o afli
plutind la piscul munților(...)
când greierul își adaugă țârâitul lui
crește tâlcuirea în sunet
a vibrațiilor luminoase ale tăcerii.*

Înțelegem că atât zgomotele cele mai slabe, auzite în natură, cât și tăcerea cea mai neclintită pot fi stimuli ai rugăciunii, când sufletul are această aplecare. El reușește să-și culeagă polenul pentru mierea rugăciunii din tot

cea ce natura îi oferă cu generozitate. Iubirea pentru tot ce înseamnă creația lui Dumnezeu intensifică rugăciunea, pare a ne spune Cucernicul Părinte Daniil. Dacă nu cumva chiar iubirea e marea rugăciune.

V. POEZIA RELIGIOASĂ

V.1. POEZII RELIGIOASE PUBLICATE ÎN „GÂNDIREA”

Vestea vieții

*Din tot hrisovul nopții aurit,
doar luceafărul stă hărăzit
și din ceara zării, din Nefiresc
se-nfălfâie avântul ceresc.
Străinul purcezător cu crinul
în veșmânt vioriu ca vinul
suie pe depărtările lumii
nădejdea vârstelor lumii.
Apa pe Ghenizaret s-a clădit,
Ferestrele-n Nazaret au licărit,
ca din oglinzi de argint luminat,
chipul străinului însingurat.
Nesimțit s-a oprit solul vieții
pe pragul curat al dimineții.
În casa de tăcere priveghea
peste împietrirea somnului greu,
Fecioara logodită pământului,
răsucind în fus ritmul cântului.
Sufletul a tresărit ca de semn.
Un deget a sunat, parcă, în lemn.
Iară pe perdeă, un stat de bărbat,
icoană străvezie, s-a iscat.
Și blând buna-vestirea Sfântului
a nins polenul Cuvântului,
magia din glasul lui Gabriel.
Trupul s-a-nfrigurat cătinel.*

*Sâmburul dumnezeiescului El
a picat în potirul închis
și s-a-ntrupat între rugă și vis.*

(*Gândirea* nr. 11, an 30, p. 458.)

Anahoretă

*Mă închid ca floarea peste noapte
sub petala gândului greu.
Mă îmbăt în lăuntrice șoapte
din mirul Dumnezeuului meu.
Bob de rouă, rugăciunea în mine,
joacă uimitoare luminare:
mic sicriu cu oglinzile depline,
mă repetă în larg de-alinare.
N-am nimic din păgânul Narcis
în tăgada ce o țin pentru Rest.
Cu nădejdea Învierii din vis
din smerenii viețuiesc fără gest.*

(*Gândirea* nr.10, an 1930, p. 336.)

Soare – răsare

*Undeva pe țărmul celălalt al vieții,
În vioriu s-au închis vămile somnului.
Prin borangicul liniștii cu șapte peceții
Sfios suie scările heruvimul Domnului.
Pământul trezit între lumile-amândouă
Auzul înmiit către zori și l-a deschis
Prin potirul florilor împrespătate de vis.
Cum se-nfioară cimbalele de argint al zării,
Sonor sub străvezii ciocănele de rouă!
Feciorelnic sună zumzetul Luminării:*

Binecuvântată fie dimineața cea nouă.

(*Gândirea* nr.11, an 1930, p.337)

Suire lăuntrică

*Citania-n ceaslovul cu roșii slove roase
 în șopotirea Celor-șapte-cuvinte joase
 în suflet se scoboară sub lungul lumânării
 și scade-n surdul ison pe scara înserării.
 Încet mă-nvăluiește cântarea obosită.
 Încet mă fură aevea mireasma fumuită
 de se descuie-n mine pornirea rugăciunii.
 Cu oglinzi m-au prididit cămărilor minunii.
 Pătrund în mine însumi ca un pitic pierdut
 între lumini de sticlă deschise-n nevăzut.
 La margini din lăuntru mă plec în ațintire.
 Îmi țiuește ruga unduiri de peste fire
 ca un ghioc de scoică cu mările în ea.
 Presimt aripi cât zarea cum pașnic, undeva,
 în roată de sfială pe îngeri s-au culcat.
 E liniște de arc sub frunte încordat.
 Mă zvârl, străpung în sus, în suliță de viață.
 O clipă-n ceas bătaia în miezul ei îngheață.
 Sub fără fund de clopot vecii de hău se cască.
 Oprit pe vârful vremii în pacea nefirească
 ascult cum se ascultă cu-nfiptă ascuțire
 pe alăuta veche o coardă în strunire.
 Ascult la nesfârșit. Tot cerul îl ascult.
 Și-n ascultarea trează, stârnită așa de mult,
 prin larga răsunare Te-aud îndepărtat
 pe afunzimea lumii trecând în lung oftat.*

(*Gândirea*, nr. 1, an 1931, p.20)

Răgaz vecernic

*Din bronz se dezghioacă vecernia de pace
 Cu tânguital clopot peste văzduhul van
 alunecă în undă un gând aerian.
 În pălimar pe cumpeni prin frunza din ceardace
 mi-au spânzurat roși inimi, greoii trandafiri
 cu dangănul în vâslă mireasma împletind.
 Pe un chilim în prispă, stau jos și-ascult, clipind
 priviri încenușate de zările subțiri.
 Al somnului păianjen domol urcă din dungă.
 Cu fum de umbre scrie un deget gros pe zid.
 Sub streășini scapă luna rotundă ca un blid
 de pune pete grele pe asfințirea lungă.
 La poartă crește-n cruce cernit Hristos de tuci.
 Cucernică-ngrijare mă prinde ca un gol.
 În ritm pornesc metanii lovind cu fruntea-n țol
 și-n lung și-n lat țes trupul cu fir de multe cruci....*

II

*Hristoase, prin ceardace de înfrunzate șoapte
 pornește din roși inimi cu suflet de mireasmă
 un vânt care să umble în nevăzută-aiasmă,
 s-aducă pe străinul ce drumuie în noapte.
 Am să aprinz ferestrei în sfeșnic o lumină
 să-ntâmpin ostenitul sosit fără îndemn
 cu semnul de evlavii când te sărut pe lemn.
 Și-am să-l așez să-mi frângă al pâinii trup de cină.*

(Gândirea nr. 11, an 1931, p.451)

Spre marea călătorie

*Peste creștetul meu, din afunzimi de zenit,
 se învârtește în zodii, magic licurit
 de stelară stihie.*

De patruzeci de zile și nopți spre pustiu,
 spre locuri roșii de pusnicie,
 tălpile-mi sună
 ca peste un vrăjit pod de sicrie.
 Caut să aflu comorile Celui viu.
 Port fluierul bucuirei în mână.
 Unde este Acela? Cel pe care îl știu
 din ruginită slovă bătrână?
 Dar din toată bogăția dăruită pământului
 nu mi-a picat, în seară, de pe căile vântului,
 decât o pană mare de corb,
 dintr-un fâlfâit de aripi, scund și orb.
 Merg. Și-n nesfârșirea de drum
 trec prevestiri de furtună în destrămări de fum.
 Semne și urme viclene mi-arată ispita
 înspre diavoliță sau spre balaur.
 Și blestemul în nețărnuitele câmpii
 crește gras, peste ascunse cazane cu aur,
 în paloșe verzi de bălării.
 Din ele răsar muiate în apele lunii
 cu răsuciri spre văzduh, florile mătrăgunii.
 Din ele în cetăți își trag îmbătarea nebunii.
 Merg. Și-n singurătate, o-ntraripată
 țipă peste mine speriată,
 ceva din deznădejdea de Dumnezeu.
 Unde să-L aflu pe Cel ce-L iubește sufletul meu ?
 Aici, unde șerpilor luncilor la lună se-mbrățișază ?
 Aici, unde fiarele câmpului la umbră se împerechează ?
 Semnele timpului sunt pentru suflet învins.
 Să fac dară din răbdare funie groasă de încins.

Să-mi trag gluga aspră de rugă peste față
 pentru călătoria cea mare de peste viață.

(Gândirea nr. 10, an 1928)

Stihuri de psalt nou

I

Tu Doamne, Tată!
Ca altă dată,
cu glas înalt
de psalt
vreau să Te cânt,
fără cuvânt
rotund învățat,
cu suflet curat
vreau să Te cânt.
Și Doamne, Tu Cuvânt !
Pornește roată de vânt
să răsunе prin lume
clopot în hău
Numele Tău
Din cântul meu nou.
Și Doamne, Tu Duh !
Ridică solar pe văzduh
hulubul sfințitului foc
cu verdeața minunii în cioc,
să se lumineze în sine
tot muntele de humă din mine.

II

O! Doamne, Tată, Doamne!
În mine năpădește stufos burianul rău
pe inima-mpietrită dărab de stană greu,
Mă zvârcolesc cu gândul în temniță de fier
Nu mi-s de-ajuns eu singur, dar nu știu ce să cer.
Presimt numai ca orbul că trupul mi-ai ursit
să pice ca o coaje uscată la cojit.
Presimt numai ca orbul că-n lut duh mi-ai suflat,
durerea să mă rupă din zgură mai curat.
Mi-e frică însă, Tată, că-n gândul meu semeț
sub pravila-mpietririi în cremene să-ngheț.
Și dacă nu sunt vrednic de nici un drum ceresc

*nu mă lăsa-n uitare pământ să-nțelenesc.
Din arcul bolții trăznet mă arde scrum de var
Și din țărâna albă mă tipărește iar.*

III

*Suflet gol, înger cu aripi de lemn,
suflet orb, pas de ucigaș îndemn,
pentru ce pată pe soare însemn
ca un vârful de cui,
(negrul cui ce-a spart palma răstignitului?)
Trupul sortit: suliță cu lemnul frânt,
trup dogit, tusea toacelor în vânt,
pentru ce, când auzi grăit: Pământ
ți-este frig ?
Ai ucis. Cu gură de-aramă-ți strig :
Ai ucis pe Cel de-al treilea din vis.*

(Gândirea nr. 8, an 1928)

Timp

*Vălul destrămat al dimineții,
Vânturând lumina, mă îndeamnă
Și sub roua inimii și-a feții,
Se destunecă durerea mea.
Că din pieptul meu, ca-n miezul humii,
Am simțit zvâcnind în afară tâlc,
Țipătul neauzit al Lumii,
Grămadit într-un cuvânt adânc.
Dar grăirile sunt sterpe și mă dor,
Înghetând pe buze ca în rană
Și sub arcul minții întrebător,
Locul lacrimii mi s-a uscat în geană.
Cum să spun ? Cu cine să mă-ntreb ?
Golul din ecou mă vrăjmășește.
Drumul cel pierdut către Horeb
Numai pe nisip se deslușește.*

Psalm

*Cu buze groase de tină
sufletul meu soarbe lumină
și mănânc de pe cer luceferi somnoroși
cu ochii uimiți și umbroși.*

***Sunt răsunător ca o vioară
la glasul izvoarelor ce mă-mpresoară,
și ca un trandafir de nămiază
mă bucur de rouă și de rază.***

***Nemărginirea și zarea de sine
se doresc și cântă în mine.***

*Plutesc pe plinătatea ce nu poate să încapă,
ca o frunză picată pe apă.*

*Cu teamă tainică tăcerea mă spânzură
peste arcul inimii cu prea blândă măsură.*

*Și de ascult peste mine stăruitor
la rădăcina gândului viitor,*

*văd lumea de dincolo cum mă biruiește,
formă străvezie ce în mine se-nnoiește.*

*Și din dulceața adevărului împresurat
alerg peste hățișuri ca cerbul neînduplecat.*

*Beau la lăuntru și însetez în afară
aflu în duh și caut peste țară,*

*peste toate vârstele mă risipesc și mă adun
și nu mai știu de-s înțelept sau nebun.*

*Aș vrea să zbor ca neprihănitul porumb
și să ascund sub cămașă aripile de plumb.*

Am auzit cântecul păsării unice

*Dimineăța, la ceasul rugăciunii,
Când pe ramuri stă încă proaspătă*

Roua,

Am auzit lângă mine

Cântecul păsării unice.
 Iată! Se înalță așa de minunat,
 Așa de limpede,
 Și răsună în atâta ecou,
 Încât pare că lumea,
 Marea și larga lume,
 Toată îl ascultă, firea toată îl aude
 Și îi răspunde,
 Îl aude
 Și-l însoțește
 Până sus de tot,
 La Dumnezeu.
 Privesc, pe mlădița unei ramuri,
 Într-o picătură
 Limpede de rouă
 Și ascult cântecul de lumină
 Al păsării.
 În liniștea lungă a clipei
 Acesteia
 Atât de înalte,
 Fără voie îmi închipui
 Bucuria cerească;
 Fără de voie
 O descopăr acum,
 În pacea
 Stării de rugăciune,
 La care
 Mă aflu și care
 Mă stăpânește
 Deplin.
 O descopăr nu ca o oprire
 Și înecare
 în simțire,
 nu ca o pierdere,
 o uitare de sine,
 în extaz,

*ci ca o ascuțime de înțeles
trăit,
limpede și curat,
ca o necurmată
și nemărginită suire
tot mai apropiată,
tot mai crescută
la inima
cea tainică
și sfântă a Domnului.*¹³¹

VI. CUM GRUPĂM POEZIA LUI SANDU TUDOR ?

VI.1. POEZII APARENT NEUTRE CA RELIGIOZITATE

Zar

Ce vrei să fii, suflete hoinar?
Alege din piatra zarului clar.
Dă-o de-a dura, să sune pe podea
Ursita, vrerea și inima ta.
Ce vrei să fii: viteaz sau mișel,
calea de-a dreptul sau drumul inel,
apa revărsată fără hotar
sau cremene tare de amnar,
steaua cea mare – oglindă pe țară
sau mică firidă sub lumină de ceară,
coardă de arc sau moliciune de lână,
fructul de foc sau hârb de țărână?
Alege și drumuiește-ți zarul din mână.

(nedatată)

Stih smerit

¹³¹ Y, p. 210-211

Pe râpa rugăciunii, urzită în uitare
 Să-ți afli marea schimă a gândului călit.
 Și la un schit de vis, pe drumul ocolit
 Dintre dezgustul vieții și binecuvântare.

Cu îngerul tău frate, la Locul cel sfințit
 S-ajungi să hodinești în blânda răsuflare.
 Și să-nțelegi în har ce-ți dă spre dezlegare
 Cu pustnicesc îndemn, acest stih smerit.

mai 1955

Opt săgeți pentru ochiul heruvimului

Năstrapa cea de aur fie sufletul tău,
 cărbunele evlaviei, acum e Dumnezeu.
 Răsuflă-n Rugăciunea cea fără de cuvânt
 Și arzi numai din Smirna dorului celui Sfânt
 Fără urmă de scrum ajungi la Dumnezeu
 Mireasmă este, în duh, înel Numelui Său
 Ți-e trupul crug curat de humă biruită
 Și sorbi prin "cinci simțuri" Dulceața negrăită.
 (nedată)

Cuta de ispită

Între umbră și soare,
 a sărit o floare.
 Sângele de vis
 din paharul închis
 cu petale de fum
 se îngână lângă drum.
 Cu parfumul vinovat
 al lutului curat,
 legănat sfielnic,
 aplecat feciorelnic.
 Și-n seninul deschis,

ca un nimb înscris,
 ispita din pământ
 caută un sfânt.

(nedată)

Timp

Vălul destrămat al dimineții,
 vânturând lumina, mă îndeamnă
 și sub roua inimii și-a feții,
 se destuecă durerea mea.
 Că din pieptul meu, ca-n miezul humii,
 am simțit zvâcnind în afară tâlc,
 țipătul neauzit al Lumii,
 grămădit într-un cuvânt adânc.
 Dar grăirile sunt sterpe și mă dor,
 înghețând pe buze ca în rană
 și sub arcul minții întrebător,
 locul lacrimii mi s-a uscat în geană.
 Cum să spun? Cu cine să mă-ntreb?
 Golul din ecou mă vrăjmășește.
 Drumul cel pierdut către Horeb
 numai pe nisip se deslușește.

(nedată)

Stih teoric

Viața este o răpire în Duh,
 salt de trei extazuri rourat.
 E vederea cea octavă îndrăznită,
 către fața nevăzută de safir,
 este vin de Sânge preacurat,
 dintr-al Graalului ceresc Potir
 și Îmbătarea trează dăruită,
 cu înălțimi de albe Întunecimi.

*

Viața este alăută-n bucurii,

ca extazul lui Moisi cel de la Rug,
 ca răpirea din Horeb a lui Ilie,
 viețuit cu pâine de herub.
 Poartă spinii Învierii aurite,
 de pe fruntea Mielului strălucitor,
 și e visul celor trei colibe,
 neclădite încă pe Tabor.

(5 noiembrie 1957, Sihăstria “Sf. Ioan Bogoslovul”- Rarău)

Grăunțe de nisip

(evlavie pustnicească)

1

Dă-mi Doamne, ca să fiu numai de jar cu Tine
 și patima zvârlită să-nghețe lângă mine.
 Cum am iubit păcatul să te-ndulcesc, să plâng
 și-n așternuturi noaptea, să Te doresc nătâng.

2

Tânjesc atât de Tine, cum mi-ar lipsi lumina
 Și mă ascund de mine și nici nu vreau să-mi spun.
 Mă simt cât sunt de hâd, că mi-e-nvechită vina
 Și, totuși, îmi doresc pe suflet să Te-adun.

3

Am vrere juruită, simțirea să mi-o prinz,
 Să-i strâng în pumn cenușa și să o cercetez
 Și dintr-un licuric de spuză să-i aprinz,
 cu îndrăzneală aspră al Pustnicilor crez.

4

Mi-e atât de tristă carnea, gândul atât mă doare!
 Aș vrea să fug, dar unde? Cerul e mort în mine;
 și nici un drum nu duce la Crucea de scăpare.
 Toate sunt risipite în vraște după Tine.

5

Tristețea mea adâncă, cine să Te cunoască,
 cu fața ta de ceară și lacrima învinsă!
 Tu-mi tremuri din icoana ce-ncearcă să zâmbească,
 sub candela plecată, spre tâmpla cea ninsă,

6

Ce poate fi această năvolnică simțire,
 care aduce-a smirnă cu boarea ei fierbinte?
 Aș vrea să spun atâtea, ceva de peste fire,
 dar mi-e aripa ruptă și nu mai am cuvinte.

7

Privirea Ta cu aur îmi scrie în privire
 și sub Obrazul Tău, înfrânt înlăcrimez.
 Și ca un orb spre Tine mă-torc din risipire,
 pe-oglanda dinlăuntru blândețea să-Ți visez.

8

Lacrima adevărată nu e slăbiciune,
 ci izvorări de fund, de pură Dăruită.
 Ea pică-nseninată de-a inimii minune,
 s-adauge la smerenii podoabă mai sporită.

9

Cât șarpe remușcarea cu dinte neadormit
 îmi mușcă-n măruntaie, mă-neacă-gînd smintit,
 de nu mă mai încap, de nu mă mai tihnesc.
 Cu ce să îl ucid, cu ce să-l potopesc?

10

Mi-a fost de-ajuns să-Ți vând pe aur Fața bună,
 cu inima-ndârjită, cuprinsă de vâltori,
 să-și potolească toată pornirea ei nebună,
 oprită, ca furtuna, pe liniștea din flori.

11

De ce Slova Ta îmi pare-atât de nouă?
 De ce-mi aud în ea fântâna duioşiii?
 De ce din stih bătrân, ca dintr-un lan în rouă,
 îmi suie atât de zvelt argintul ciocârlîii?

12

Şi din cenuşa oarbă a vieţii părăsite,
 îmi pâlpâie Iubirea, ca pasărea măiastră.
 Şi poate-ntâia oară, cu spaime presimţite,
 Ți-aduc îngrijorat un sfârce de floare-albastră.

13

Laleaua-nchipuirii mi-am pus în pod de palmă.
 Paharul ei albastru din care poţi sorbi,
 înviorază-n suflet cu vioara-i valmă,
 ceva din amintirea prunceştii bucurii.

14

Te mângâi, mângâind cu genele un nor
 şi cuta de pe lac şi raiul din amurg.
 Din hora de culori cu Tine mă-nfăşor
 şi răsfirat prin boare cu Tine-n seară curg.

15

Verigă de sfinţenii pluteşte peste nori,
 când harnic ne înfrângem şi darnic biruim.
 Ne scufundăm şi creştem de nevăzut război.
 Şi din noian de patimi, virgini ne-nnoim.

16

Să-ţi strângi tu trandafirul din inimă-n petale,
 să treci ca o plutire cu mâinile la piept.
 Nu te lăsa rănit de ochii de pe cale,
 păstrează-ţi gândul cast şi gestul înţelept.

14 noiembrie 1957, Schitul Rarăului

(copiată și diortosită după o ciornă veche)

Analoga întâlnirilor

*(Cel ce se vede pre sine are o bucurie mai mare
decât dacă ar vedea un înger,
Grigore Sinaitul)*

Umblam pe drum, departe, departe,
pe țara durerii înserate.
Rotundă, azurie, zarea
avea culoarea profundă
a blândeții năvălită din vis.
Umblam cu sandala pe drumul deschis,
fără praf, fără fum, fără fund.
Slobod de mine, mă însăilam
parcă de umbră cusut
pe buza de glod a șleahului bătut.
Ca un înșirat, șăgalnic șuhav,
pasul fostului pribeag tăcut
mă purta atât de supus și de blând,
înfășurat în zarpola străvezie
a unui gând.
Mergeam tihnit, domol, în nehabar,
așteptând parcă să vie,
ca la o întâlnire străină,
cineva sau ceva din ștearsa stihie,
cineva ca o molcomeală de lumină,
dar voinic ca o namilă senină
a unui străbun;
cineva biruit bine de viață,
dar atât de bun;
cineva cu înserare smeadă pe față,
suflet mai mult decât curat,
suflet de om, de domn, de bărbat.
Eu singur, însă eram în singurătate,

pe drumul acela de-nserare, departe,
 drum pe care nu ajungi undeva,
 drum ce duce în nicăieri
 și pe care nimeni nu se întoarce și vine,
 drumul scrumit al ceasurilor de ieri.
 Și cum veneam singur, însingurat de adâncime,
 iată-mă alături de mine
 cu străinul pe care doream
 să-l întâlnesc
 și pe a cărui umbră umblam,
 dar parcă fără să-l mai rănesc.
 Bună seara, prieten bun și domnesc,
 intră la lăuntru, cum se cuvine,
 ca să mă bucur cum rupi sfânta pâine.

26 noiembrie 1957

(Alipie Stâlpnicul), Sihăstria Rarăului

Anahoree

Hai să ne împăciuim,
 Frați ai Crucii să ne prindem.
 Toată agoniseala și dulceța
 să ne-o vindem,
 numai ca să pornim:
 La neîndemânata și neașteptata călătorie,
 fără țință firească, dincolo de orice bucurie.
 Glodurile toate ale pământului să strivim
 sub tălpile astea ale noastre.
 Mai departe decât zarea nădejzii albastre,
 peste câte margini de lume,
 fără întoarcere și fără urme,
 Și așa să tot străbatem,
 să ne chinuim, să ne zbatem.
 Dar, mai ales, cu râvnă să ne rătăcim.
 Numai așa, pentru nimic anume.
 Numai pentru nimb, dar fără faimă, fără nume.

Pentru lumina cea neapropiată,
 pentru inima noastră tare uitată.
 Dincolo de așteptare,
 dincolo de bunătate, dincolo de aflare,
 dincolo de mierea cea albă din lună,
 dincolo de-a visului fermecată furtună.
 Numai cu traista păroasă,
 bâta noduroasă de păr
 și ciobota spartă și întoarsă
 de căutarea neajunsului Adevăr.
 Umblând pe sfârcurile singurătății,
 către pierduta cale a Domnului,
 la înălțimea morții și a somnului.
 Fără amintiri, fără gânduri, fără plângeri.
 Prin urâciunea cea mai uscată a pustietății,
 prin care arar și răzleț se strecoară
 numai șopârle sau doar îngeri
 ce nu se mai văd a doua oară.
 Și acolo, la răspântia spulberărilor ajunși,
 ne vom face pre noi ai Nevăzutului supuși
 Azvârlind și toată gingășia,
 și chiar și ce pare bun și frumos.
 Adevărați anahoreți ai lui Hristos
 larg îmbrățișând nemernicia,
 nu doară pentru vreo iubire,
 ci pentru ce e hâd, de scandal, de oropsire,
 cu aceeași neostenită îndârjire
 ca a tuturor leproșilor sfinți
 cărora și noi, hai să le urmăm spre mântuire
 ca unor Părinți.
 (22 decembrie 1953, Sihăstria Rarăului)

Icoană triptică

- 1 Acum sfântul are un trup limpezit,
 pe îndelete a awchiteul lămurit

prin prefacerile harice încete
ale buneii sfintei Agapiei.
Acum sfântul e în chip neînșelat
diamant de cuget desțărmurit
și totuși bine înscris, măsurat,
în armonia Sfintei Sofii.

- 2 Acum ființa lui toată-i de sărbătoare
Și geometria harurilor date
îl călăuzește, cu muzicala-i bunătate,
din centru, din miez, din inimă.
Ca un străveziu și prealăuntric soare
pașnic, la o strădanie minimă,
bogata-mplinirilor ploaie
în ritmurile-i blând rânduitoare,
îl lucrează din polen de văpaie
și-i înțelepțește la amărunt, cât se poate
toată urzirea făpturii lui în floare.

- 3 Liniștea Luminii neînserate
obrazul îi luminează împărătește,
alungându-i linia lin.
Și Mintea se încununează dumnezeiește
cu inel de nimb matutin.
Iar prin Numărul de aur se rostuiește
și cuviincioasa sufletului haină,
după înalt canon bizantin.
Pe când cămara lui cea de taină cu mir
și cu nimb de-nțelepciune,
curat se binecuvântează
în crucea de boltă a frunții.
Numai așa, ca sfântul să se adune,
să râvnească și deplin să răsune
din cea mai desăvârșită pază
a Întâlnirii, a Logodirii și a Nunții.
(25 decembrie 1956,

Sihăstria Rarăului)

Hrisovul clipelor

(parabolă în ton de baladă)

Argument

De citit la început, cât și la sfârșit. Aceasta, pentru că, în sine argumentul este cu totul de prisos și cu totul necesar.

Un argument adevărat trebuie să fie rădăcină. Totdeauna rădăcina este nevăzută, dar se presupune cunoscută. Numai prin rădăcină se face înțeleasă, în toată rodirea și în toată rotirea cuprinsului, ceea ce este coroana. Geometrizând; rădăcina fiind centrul din care izbucnește viața din adânc, puterea ei este, de asemenea, și cea care determină cercul, hotărâște destinul coroanei, plinătatea și lărgimea ei, însăși viața și rodul ei.

Tema

Ea a fost aflată din nevoia rostirii muzicale și se poate numi, cu un titlu: *Hrisov sau timpul interior al unei zile.*

Orice interioritate vie cere o concentrare. Prin concentrare, realismul ajunge, în chip paradoxal, adevărat romantic. Întrucât, cu adevărat avem sensul realist al vieții, nu trebuie să ne spăimântăm.

Viața obișnuită e romanul real; banal trăită, e numai realism romantic sau pur romantism, risipit, de prisos. Concentrată și trăită simplu, în clipe, viața se descoperă cu adevărat legendă și aventură unice, vitale, în înțelesul lor profund și major.

Cântecul este conștiința plenară a acestui adevăr, întrucât îți dai seama bogat de el. Cântecul se naște din încântarea luminoasă față de adevărul vieții, aurul care curge în nisipul clipelor.

*

Iată douăzeci și patru de icoane și pricini de cântec la ceasurile inimii și ale minții; ele fac acest hrisov. Măsura ritmică a unei zile, dar fără simetria ucigătoare a unei cronologii din afară de cronometru, ci numai aceea a mlădierii melodioase a unui timp lăuntric. Viața ca durată, dăinuire, este un contrapunct interior.

*

Întregul acestui hrisov se desfășoară împărțit în cele două fapte mari ale zilei: lunecarea prin noapte și trecerea sub soare. Desfășurarea de vis treaz, la o veghe deschisă, urmată răsturnat de tot dinamismul oniric al trăirii la amănunt, zilnice, adică totalul scurtelor, concretelor și crud-luminoaselor clipe ale vieții.

Finalul

El aduce întoarcerea în noapte. Puternic, realist vorbind: sfârșitul e cununa vieții; sfârșitul este extazul depășirii totale, moartea.

Nu se poate tăgădui că cel mai real și de neînălțurat fapt al existenței este moartea. Moartea este realismul în culmile lui, după care vine strania trecere în umbră. O adevărată moarte se cere, prin aceasta, să fie și ea rodnică, să fie o moarte cu enigmă, o moarte care spune ceva. Înțelegând aceasta în chipul cel mai realist cu putință. Ea e prilejul ca viața noastră, oricum ar fi fost, să se arate în tot ce are mai uimitor, mai profund, mai puternic. Moartea rămâne cea mai din urmă și cea mai însemnată întâmplare a vieții. Moartea este a vieții.

*

Iată toată “cuvința”, destul de sumară și prozaică, a acestui argument, care rămâne, astfel, mai mult o convenită invitație la proaspătă și deschisă călătorie prin auz – ce o avem de față –, prilej pentru o destăinuire, pentru o muzică lăuntrică de “înalt cobuz”.

Am răsturnat în simbol acest pierdut instrument muzical, – cobuzul vremurilor de baladă – la trebuințele unui nou meșteșug, ale unei noi armonii sonore. Vorbind parabolic: e necesar un salt calitativ de la scăzuta și săraca monotonie de ison al cobzei, la nobilul și prea dulcele ei străbun – cobuzul, ce trebuie redescoperit și repus în valoare, în condițiile lui melodice desăvârșite.

Predoslovie

Hrisov și nu hronic
am luat să scriu.

Zodie și ornic

viu,

pentru dreapta viață,

mărunță la față,
 uimitoare în miez
 și în care crez.
 Atâta curată nemernicie
 și atâta uitată hărnicie,
 întâmplată acasă și pe drum,
 irosită, spulberată de fum!
 Cu vârf înmuiat în tristețea
 și frumusețea
 acestui scrum auriu și de nimic,
 am încondeiat de istov,
 măreț de mic,
 sulul voievodal al acestui hrisov.

1 Sub lună Suceava cu turla în noapte,
 cu stemă de piatră, stindard ațipit,
 visează moldav poveste străbună.
 Oprită tăcerea, golită de șoapte,
 din poarta de fier, cu podul suit,
 pândește de sus, pe drumul sub lună
 deschis peste râpă, spre munte, la apus.

Potcoava de mult
 pe bolovan răsună,
 și în praf, și în lut.
 Și roți de rădvan
 se aud
 în plinul de lună
 și bici în huit.
 Tăcerea veghează ascuțit.

2 Din turnul tăcut, din loc de străjer,
 prelungă plutește privirea pe cale.
 Și ager ferentarul, la trezie visează,
 sub coiful înalt, cu vârful în cer.
 Turnat în oțelul cămășii de zale,
 albastru nespus acum scânteiază

Urișa-i lance, la miezul nopții, sus!
 Că visarea cea trează,
 nebuna,
 aude și-n bolovan.
 Și vede-nainte
 cu văzul din minte
 solia ce vine, tot una
 cu zgomot greoi de rădvan.
 Ce roată rotundă e luna
 și largă cât un maidan!

3 Sosește din țara ungară cu dor,
 fecioară domnească, cu ochi de copil,
 și alai voievodal de viteji călăreți.
 Din pusta ungară sosește de zor
 obraz trandafir, mireasă de-april,
 sub patruzeci spade de paici îndrăzneți.
 Săltând din oblânc buiestre parade,
 domnești drumeți,
 pe cale răznită,
 sălbatec coclaur,
 pădure cumplită,
 sub luna de aur uimită,
 în careta cea grea cu suită,
 aduc o crăiasă la Moldova iubită.

4 Careta-aurie cu herb de regină
 și coperiș învelit în piele, verzui,
 cu o cocoășe de bagaj pe cufărul trăsurii,
 ca o corabie bătrână leagănă și se închină
 sub culori schimbătoare de lună, gălbui.
 La pas sau la trap, prin creanga pădurii,
 cu patru roibani în roș valtrap,
 călătoare
 careta stranie
 răbdătoare să năruie

greu sub copite
desfundătura tărâmului de ispită.
Că de patru nopți umblă pe sub frunza coclită.

5 Înfîge dimineța luceafăr de răcoare.
Luna-i de față încă și visul sub frunte.
Sărută din priviri pe geana de pădure.
Îndrăznește-ți gândul venit din depărtare.
Ridică în văzduh lung tulnicul de munte,
puterea să-ți înfoi, dorirea să se-ndure,
și sparge a strigare, cu gestul de război,
o slavă de lumină.
Că, iată, a intrat
și steagul se înclină,
rădvanul fermecat,
prin poarta de polată.
Și verde-nveșmântată
crăiasa de mătase
în fluture micuț a fâlfăit în casă.
Un ornic argintează octava lui sfioasă.

6 În sala de arme, dezbrăcat de zale
bărbatul războinic, azi-noapte de strajă
își drege o coardă a cobuzului de os,
să cânte-n răgazul inimii sale,
fără tăgăduire, dincolo de vrajă,
dintr-un suflet de om aspru și sănătos,
Și la zisa ursită de rob sau de domn,
cu pana ovală,
cu ison duios,
cu mână domoală,
laudă adevărul dureros
va țipa în val.
Și despre sufletul virginal,
cel dat de iubire,
din blândețe va zice în șoptire

pe coarda aurită cea mai subțire.

7 Să suie-n surdină pe susur de strună
din izvoare păstrate la gând de rugăciune.
Să ne oprim cu odihnă în pacea săltătoare
de dincolo de farmec, în limpezime bună.
Și fără înconjur să iscusim minune
din frăgezimi de gând și purpură de soare.
Și izvodind cuminte, să măiestrim cântând
înțelepciuni de piatră
și faptă viitoare.
Și inima păstrată
La semnul de trezie
și clară de departe
când ne va fi să fie,
să ne-ntâlnim plângând
din bucurii curate,
pentru logodna noastră fără inel de rând.

8 Fereastra-i deschisă, cântecul curat
De la balcon, de sus, garoafa a picat,
La umbra turnului s-a prelins,
Zvoana cobuzului s-a stins.

9 Lumina-n pulbere de aur plutește.
Peste coperișuri căldura se mlădie.
Flacăra florilor e tânără prin grădini.
Gureșă viața pe uliți sosește.
O tobă în piață bate-a gălăgie,
și împrejurul ei s-au grămădit mulțimi.
Un olăcar domnesc lămurește ce-i:
Ca-n povești,
nuntă cu oaspeți împărătești.
Vodă cheamă poporul
și-i dăruie sporul.
Un oștean

a zvârlit și gologani.
 Se va da și cunună
 biruitorilor în băutură
 și bogate bucate după burtă și gură.

10 Pe la ceasuri zece, taman în fluștuc,
 cineva la poarta meșterului olar.
 Un fluieră-vânt golănit de strai,
 cu picioarele goale, cu părul năuc.
 Bate cu îndrăzneală, cu gândul flecar,
 să-nfulece-n fugă un boț de mălai,
 și de-o veste bună zâmbitor îndrugă:
 Iată, măi bădie,
 ban de de-mpărăție,
 că am fost chemat
 mâine la domnie,
 la nuntă-n palat.
 Vin meșterii țării după bun zacon.
 Dă-mi oala de smalt, bărdană de vin,
 să o duc plocon,
 ca din partea noastră celor ce trudim.

11 În turla cu ornic de bronz, de departe
 ciocanul nămezii își zice-o solie.
 Și cum se răstoarnă zăduhul de vară,
 trei robi polonezi și goi jumătate,
 se ling se sudoare în foamea de chindie,
 învârtind înhămați la o piatră de moară,
 cu fruntea înfrântă, sub jug cocârjați.
 Ce albă, ce dulce,
 ce blândă curge,
 prin trei site la vale,
 făina prea-cinstită
 și subțire
 pentru marea pită
 a Măriei Sale

Domn slăvit și Mire
la binecuvântata nuntă de mâine seară.

12 Harabura, cel mai dibaci măscărici,
pe toată clipa pe lângă Vodă sare.
Harabura e zănatăc înțelept,
cu fruntea boltită, tichie de amnici,
duios la inimă, strâmb la arătare,
îndrăznește nărod, dar grăiește drept,
și tare îi sunt dragi oropsiții din glod.
Harabura la curte
dezleagă multe.
Când Domnul s-a logodit,
a râs și a glumit
despre adevărul din slujba minciunii.
Și fără de supărare,
cu degetul la văzul lumii,
drept în Vodă cătare.
La nuntă se așteaptă pozna cea mare.

13 După prânz a plouat, pământul e reavăn.
Din hârtoape hăitașii au târât prin zăvoi
o căprioară frumoasă, cât o domnișoară.
Nepăsător rândașul, cu un topor zdravăn,
trupul nevinovat curăță de noroi.
Și-un copilaș pe prag în lacrimi se-nfioară
din spaima și uimirea privirilor de drag.
Că-n nătănga lui cumințenie,
cu mintea aiurită,
de-a vieții sfîntenie,
vede pe o tîpsie
aurită,
capul și inima trandafirie,
cu frunză crudă împodobită,
la nuntă ca să fie
sălbateca ospățului bucurie.

14 De vecernie, când a mai dat o ploaie,
 în Poarta Calicilor, Marele Căminar
 a numărat convoiul cu vinul adus.
 Și au tras la gârliciu o sută de butoaie,
 pline cu sângele cel regesc de Cotnar.
 O butie plină a gustare s-au pus
 Și la cercarea ei, înainte de cină,
 Vodă și-a spart pocalul.
 Și atât de greu s-a întristat
 că de supărare,
 cu oala și borcanul,
 grozav de tare
 s-a îmbătat.
 Și-a lovit ca niciodată,
 din topuz și din cioboată.
 Cu ce are să mai fie nunta udată?

15 “Precum amăreala pelinului smintește,
 și strică dulcețile-n mierea luminată,
 așa și păcatul greșos coclește viața”.
 Cu ăst gând dulgherul, în mână cu un clește,
 păsuie la coștug scândura strâmbată.
 E pentru cel spânzurat dus-diminează,
 găsit în grădină pe un pom la palat.
 Trebuie dus de zor
 coconul de-acasă,
 prea visător.
 Nu-i treabă frumoasă.
 Vodă doar puțin l-a certat
 cu cioboata,
 și el s-a aninat ca fata.
 Jocul îl putea amâna.
 La un ajun de nuntă nu se cuvenea.

16 Așa grădinarul pe nisip a aflat,

pașii morții tipăriți în pașii de om.
 Din potecă i-a șters ca pe o ispită.
 Dar stăpânitoare spaimă' a intrat,
 prin ferestre-n odăi, de pe craca de pom.
 Și priveliștea vânată, cumplită,
 își preumblă-n palat și acum liniștea
 ei nețărnută,
 din ungher în ungher.
 Și cu pace adânc-umbroasă,
 adevărata Mireasă,
 fiecărui suflet stingher,
 în taină-i cuvântă
 și îi amintește de o altă nuntă
 ce trebuie să se împlinească,
 la adevărata măsură împărătească.

17 Numai cel căzut, zdrobit cu topuzul,
 mare-măscăriciul, la butuci legat,
 zornăie-n zăvoare, zadarnic se zbate.
 Moartea, în schimb, lui nu i-a atins auzul
 și de fel nu știe de cel spânzurat.
 Mușcă-n neputință din zăbrea cât poate,
 încrezut în sine peste prisosință.
 Am o stea și știu
 slobod ca-m să fiu.
 Și-am să mă prefac,
 șarpe am să mă fac
 și privind dulceag,
 să zâmbesc, să tac,
 și să cresc cu drag,
 zaț de răzbunare,
 pozna mea de nuntă înnebunitoare.

18 Vârful cumpănește, bine îl ascute,
 ușoară săgeata să bată cât poate,
 peste cer să zboare, iscusită, dreaptă.

Viața se plinește-n hărnicii mărunte.
 Nu știi măreția celor ne'nsemnate,
 n-ai să săvârșești nici măreață faptă.
 Scoate-ți cu migală săgețile domnești.
 Până mai pe seară
 să se dichisească
 tolba tătarească,
 verde marochie.
 În ea să-i închin,
 Domnului și Mire,
 munca mea subțire.
 Grija toată cer
 că-i mândrie-n joc de mare-armurier.

19 “Ca pe un potrivnic să te-nvingi pe tine,
 să poți fi și liber deplin în afară.
 Cum să poruncească, pe alții să-ndrume,
 cel ce nu-i stăpân nici măcar pre sine?”
 Așa voievodul se căina în seară,
 trezit din beția lui fără de nume.
 Zăcea lângă pat, privea bagdadie
 de unde sta culcat.
 Dar când de la brâu el s-a înălțat,
 din moalea perdea,
 ca din pâcla grea,
 o față, o față șuie de Mireasă
 l-a întâmpinat.
 Și pre Vodă, cu privirea rămasă
 proptită pe zare,
 l-a năustit umbra verde mișcătoare.

20 Acum e clipa ta lungă, cea mai bună.
 Iată, te-am dichisit, te-am dres, te-am îmbrăcat
 în brocartul cel alb pentru nuntă ales.
 Înțeleg că vrei și inelul în mână.
 Ești mai frumos ca oricând, cum stai nemișcat.

Prea ai uitat de trup, îl socoți de prisos.

Uite, te simt cât ești

de tine însuți golit,

cum nimic nu gândești

decât la nesfârșit

să te urnești la drum.

Cum de te-a chemat chiar acum,

acuma chiar!

Așa, tot robotind, suspina

pe lângă stăpân, bătrânul cămărar.

21 Moartea nefirească, cea mai neînțeleasă,

cea mai neprimită, cea mai uimitoare,

care umilește și înfricoșează,

e moartea cea lină, blândă de acasă,

fără de pricină, care nu ne doare,

moartea-ndestulată, care ne așază

și ne strânge gingaș, ca un vis de fată,

când viața-i mai scumpă,

moartea unui Domn

în ziua de nuntă,

moartea cea din somn

fără de trezire

când al vieții mire

crezi c-ai și învins,

și cu braț întins

ți-a trecut cununa fără s-o fi prins.

22 E limpede iară pașnica-nserare.

Întrebările merg dincolo de viață.

Pălesc lumânările-n sfeșnice grele.

Umbra și lumina la blândă-ngânare

pun mortului zâmbet vioriu pe față.

Cu părul revărsat pe piept în inele

și pleoape plecate, pare ca deșteptat,

ascultă prielnic,

ceva limpede și feciorelnic,
 din dimineața cea curată
 de altădată,
 când bourul stăpânitor,
 slobod dezlănțuit,
 nu era aspru și crud.
 Iată-l cum așteaptă umilit
 sub glasurile de pogribanie ce se aud.

23 Precum tot sfârșitul voievodal, cuviincios,
 în dangăt de clopot îl vor duce pe cale.
 Muzică vitejească vor pune-n fanfare
 să stingă din tristețea trezită viforos
 pe colinele țării, pe ape la vale.
 E-n om nevoie de o slăvită îndurare,
 pe drumul din urmă bătut de bunăvoie,
 prin care jelania ne-a învățat
 cum și-n înfrângeri se învinge.
 În ctitoria lui îl vor îngropa,
 cu candelă ce nu se stinge.
 Și după datină vor arunca
 un bulgăr în groapă,
 să se înțeleagă adevărat
 ce nu mai este,
 cum viața noastră trece în Marea poveste.

24 S-a stins a stelelor suită sclipire.
 Suceava stă scrisă pe slavă de smarald.
 Și la ceasul sâne cării strașnic săltat,
 străpunge un strigăt se surle, subțire.
 Și zvelt însulițat zburdalnicul stindard
 își scaldă scutul cu semn sucevean schimbat.
 Și la tot supusul semeț sau sărman
 sorocul de suire
 în scaun
 cu sporită și străbătătoare știre

solește fără șovăire
 de știutul domnesc os
 zdravăn și sănătos
 pus stăpânire.
 Și la nestăvilita înșeninare,
 Suceava strălucește slobod sub soare.

Hrisovul e scurt;
 îi numai atât
 cât se poate scri
 de-o noapte și-o zi.
 Că măscăriciul, mireasa și ferentarul
 au trecut hotarul,
 călări,
 pe cărări
 știute hoțește.
 Și așa se năruiește
 și toată pozna urii.
 Departe, departe, geana pădurii,
 verde umbrită,
 îi primește.
 Inimi neisprăvite
 umblă acum umbre coclite.

25 februarie 1958 (Sf. Tarasie, Săptămâna Mare a Postului),
 Sihăstria Rarăului

VI.2. ANALIZE LITERARE

VI.2.1. HRISOVUL CLIPELOR SAU PECETEA VIEȚII ȘI A MORȚII

– *Scurtă analiză a limbii și a stilului baladei* –

Aurelia Bălan-Mihailovici
 București, noiembrie, 2006

MOTTO

*De folos poate fi omului orice vreme,
dacă poate măcar să deslușească, fie și ca
printr-o ceață, perspectiva unui viitor.
(Alexandru Mironescu, Kairos¹³²)*

Prin poemul său, **Hrisovul clipelor**, o capodoperă a poeziei românești, ieromonahul Daniil de la Rarău a demonstrat capacitatea deslușirii sensului vieții și al morții. „Parabola în ton de baladă” are o întindere de douăzeci și patru de cânturi, semnificând cele douăzeci și patru de ore ale unei zile, așa după cum precizează poetul: *Hrisovul e scurt; / îi numai atât / cât se poate scrie / de-o noapte și-o zi./ Că măsăriciul, mireasa și ferentarul/ au trecut hotarul, călări,/ pe cărări știute hoștește /*.¹³³

Din cele câteva versuri, citate, se desprinde muzicalitatea specială a poemului, melopeea poeziei populare, de o anume tristețe pe care o poate reliefa un singur instrument muzical al vremilor de legendă, al unui trecut ce se face simțit și prin materialitatea acestui instrument, **cobuzul**, luat ca simbol: *Iată toată cuviința, destul de sumară și prozaică, a acestui argument, care rămâne, ... o cuvenită invitație la proaspătă și deschisă călătorie prin auz – ce o avem de față – , prilej pentru o destăinuire, pentru o muzică lăuntrică de „înalt cobuz”.* Am răsturnat în simbol acest instrument muzical – **cobuzul** vremurilor de baladă – la trebuințele unui **nou meșteșug**, ale unei noi armonii sonore.¹³⁴

În această parabolă autorul a ales ca miez ideatic trecerea prin momentele semnificative ale vieții, circumscrise într-o sintagmă concisă „hrisovul clipelor”, clipele marcând suumul vieții, înțeleasă în plenitudinea ei, așa cum ne explică răspicat poetul în expunerea temei: *Viața obișnuită e romanul real; banal trăită, e numai realism romantic sau pur romantism, risipit de prisos. Concentrată și trăită simplu, în clipe, viața se descoperă cu adevărat legendă și aventură unice, vitale, în înțelesul lor profund și major.*¹³⁵

¹³² Alexandru Mironescu, *Kairos* – Eseu despre teologia istoriei – Editura „Anastasia”, 1996, p. 48-49.

¹³³ Taina „Rugului Aprins”, Ieroschimonahul Daniil, Sandu Tudor, Editura „Anastasia”, Colecția „Intelectualii Bisericii”, București, 1999, p. 79.

¹³⁴ Ibidem, p. 66.

¹³⁵ Ibidem, p. 65.

Două lucruri esențiale trebuie reținute de cititorul acestui „cântec” al vieții și al morții: a) definițiile vieții, după modul în care aceasta este trăită, având drept cadru fundalul cromatic, **lumină / umbră**, „*lunecarea prin soarele zilei sau prin întunericul nopții*”, după mărturisirea poetului în tema anunțată, imediat după *Argument: Întregul acestui hrisov se desfășoară împărțit în cele două fapte mari ale zilei: lunecarea prin noapte și trecerea sub soare. Desfășurarea de vis treaz, la o veghe deschisă, urmată răsturnat de tot dinamismul oniric al trăirii la amănunt, zilnice, adică totalul scurtelor, concretelor și crud-luminoaselor clipe ale vieții*.¹³⁶ b) cel de-al doilea element semnificativ este simbolul facerii, rolul **rădăcinii** oricărei zidiri, pe care o definește admirabil în *Argument: Totdeauna rădăcina este nevăzută, dar se presupune cunoscută. Numai prin rădăcină se face înțeleasă, în toată rodirea și în toată rotirea cuprinsului, ceea ce este coroana. Geometrizând, rădăcina fiind centrul din care izbugnește viața din adânc, puterea ei este, de asemenea, și cea care determină cercul, hotărăște destinul coroanei, plinătatea și lărgimea ei, însăși viața și rodul ei*¹³⁷.

Am stăruit asupra acestei frumoase dezvăluiri pentru a pune în evidență concordanța afirmațiilor, făcute în spiritul adevărului, în ceea ce numim *artă poetică*, cu ceea ce poate să pună în lumină limba română, în spiritul ei ancestral. Termenul **rădăcină** este moștenit din latină, atestat în forma *radicina*, și are la bază un element arhaic, pelasg, vechi grec sau geto-dac, ρίζα, -ης (ríza, -is), în latină, *radix*. Primul termen, arhaic, deci anterior influenței latine, s-a păstrat în alcătuirea verbului **a (se) răzima**, generalizat în forma mai nouă, **rezema**, cuvânt provenit dintr-un verb arhaic, ρίζωω (rízoo), cu forma lui pasivă, ἐρρίζωμαι (errízomai), având sensul „a fi susținut”, „a fi fixat”, apoi „a (se) sprijini”¹³⁸, fiind cunoscut și

¹³⁶ Ibidem, p. 65.

¹³⁷ Ibidem, p. 64.

¹³⁸ Interesante sunt etapele fixării etimologiei, în două spații îndepărtate, de doi autori ce reprezintă două generații și formații științifice diferite, eu fiind total izolată de marele om de cultură, Alexandru Ciorănescu, autorul unei lucrări, multă vreme interzisă în lumea științifică românească, *Diccionario Etimológico Rumano*, Biblioteca Filológica, Universidad de La Laguna, Tenerife, Spania, 1954-1966, publicat în limba spaniolă. A fost tradus în limba română, *Dicționarul Etimologic al Limbii Române (DER)*, destul de târziu de Tudora Șandru Mehedinți, lucrare care a apărut la Editura „Saeculum”,

un derivat verbal de la *rădăcină*, *înrădăcinat*, cu „rădăcină solidă”, iar sensul figurat este „ceea ce a prins rădăcină”. În dicționarele românești, acest verb, *a (se) rezema*, foarte vechi în structura limbii române, este prezentat cu *etimologia necunoscută*, deoarece nu a putut fi explicat din latină sau din slavă.

Cu această adnotare specială, de ordin lingvistic, intrăm în cheia desfacerii și prezentării artei lexicului în poezia ieroschimonahului Daniil de la Rarău, un lexic ce are valențe sonore speciale, tocmai prin vechimea și frumusețea lui, oglindită în semantismul ce evocă epoca de glorie a literaturii orale, în special, a speciei numite baladă bătrânească.

Pornind de la tema evidențiată de poet, cea în care se justifică titlul secundar, *Hrisov sau timpul interior al unei zile*, ce se bazează, mai ales, pe „nevoia rostirii muzicale”, a luării aminte sau a meditației, numită „concentrare” în „interioritate”. Autorul își va alege cu mare grijă cuvintele, nu numai din punctul de vedere al sonorității lor, ci și din perspectiva vechimii și mai ales, a înțelesului. Această alegere impune și ea, măcar la nivelul formal, tonalitatea de „cântec bătrânesc” sau de „baladă”, deoarece, după mărturisirea autorului, *cântecul este conștiința plenară „a unui adevăr al vieții ce se descoperă în sensul lui profund și major”*. *Cântecul se naște din încântarea luminoasă față de adevărul vieții, aurul care curge în nisipul clipelor*. *Aurul*, adică sensul real al vieții, curge, adesea, fără veste și băgare de seamă, în *nisipul clipelor*, așa încât nu suntem conștienți de valoarea lui. Ideea este ilustrată prin folosirea unui termen muzical, cunoscut cu numele de *contrapunct*, prin care înțelegem paralelismul melodic, așa cum reiese din chiar definiția termenului: „o altă structură melodică, suprapusă și de sine stătătoare, având fiecare (dintre structurile melodice) un înțeles propriu, dar formând laolaltă un tot organic”.¹³⁹

Explicația întregii desfășurări a poemului este foarte clară în prezențarea temei și a definiției poetice a *contrapunctului* de către autor: *Iată*

București, 2002. Este singurul dicționar care redă soluțiile înaintașilor, completate cu unele rezolvări personale, rezolvări ce merg în concordanță cu punctul nostru de vedere, cu privire la originea arhaică, tracă și greacă veche, a multor termeni din limba română și din arealul Peninsulei Balcanice, termenii fiind preluați, mai târziu și de cultura slavonă.

¹³⁹ *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX.)*, s. v. *contrapunct*.

douăzeci și patru de icoane și pricini de cântec la ceasurile inimii și ale minții; ele fac acest hrisov. Măsura ritmică a unei zile, dar fără simetria ucigătoare a unei cronologii...(ci doar) aceea a mlădierii melodioase a unui timp trăit, timp lăuntric. Viața ca durată, dăinuire, este un contrapunct interior,¹⁴⁰ adică o formă neexprimată ce ține de viața spirituală. Viața, în sensul biologic, nu este viață dacă este despărțită de moarte, deoarece „moartea este a vieții”, ea, ca sfârșit, este cumuna vieții; (iar) sfârșitul este, după părerea Sfântului Daniil, extazul depășirii totale, exprimat în moarte. Prin cuvântul explicativ, intitulat Finalul, intrăm în realul premoniției uluitoare pe care o primise Sfântul în timp ce gândea asupra esenței specifice, diferențiatore a morții, un sfârșit ce va „spune ceva”: O adevărată moarte se cere, prin aceasta, să fie și ea rodnică, să fie o moarte cu enigmă, o moarte care spune ceva. ...Ea e prilejul ca viața noastră, oricum ar fi fost, să se arate în tot ce are mai uimitor, mai profund, mai puternic. Moartea rămâne cea mai din urmă și cea mai însemnată împlinire a vieții. Profundzimea acestor idei face, în mod vizibil, parte din viziunea trecerii ieroshim. Daniil în Împărăția lui Dumnezeu, fiind o parte integrantă din dorința jertfei supreme, prin care a și dobândit cununa muceniciei.

Poemul propriu-zis are înaintea celor „douăzeci și patru de icoane și pricini”, care alcătuiesc *hrisovul* și nu *hronicul*, o *predoslovie* și nu o *precuvântare*, fiind și în acest detaliu, un evident argument al colbului așezat pe *hrisovul voievodal*. Spre a înțelege delimitarea termenilor medievali, așezați și folosiți într-un raport de opoziție, trebuie să explicăm diferențele care sunt exprimate în *Predoslovie*: *Hrisov* și nu *hronic* / *am luat să scriu*. / *Zodie* și *ornic* / *viu*, / *pentru dreapta viață*, / *măruntă la față*, / *uimitoare în miez* / și în care crez.¹⁴¹ Cei doi termeni de origine mediogreacă, *hrisov* și *hronic*, au din punct de vedere semantic o valoare specială, particulară, dar ei sunt situați, cronologic, în aceeași sferă temporală, fiind utilizați în documentele medievale. *Hrisovul* este folosit cu sensul lui de bază, acela de „document provenit din cancelaria domnească, purtând sigiliul domnitorului”, așa cum o arată și numele primar, grecesc: χρυσοβουλον (*hrisovoulon*) „bulă de aur”, ceea ce în

¹⁴⁰ *Lucr. cit.* p. 65.

¹⁴¹ *Ibidem*, p. 67.

limba română, folosită în cancelariile domnești, se mai numea **pecete**. Sensul apare explicit în ultimul vers care încheie *Predoslovie*: *Cu vârf muiat în tristețea/ și frumusețea/ acestui scrum auriu și de nimic,/ am încondeiat de istov/, măreț de mic, / sulul voievodal al acestui hrisov*¹⁴². **Hronicul, hronica** sunt două variante învechite, de proveniență greacă, χρονικον (hroníkon), iar formele curente, *cronic*, *cronică* sunt cele provenite prin filieră latină, din *chronicus* și *chronica*, cu sensurile diferențiate în funcție de formele utilizate. În textul poemului sensul cuvântului este cel de *cronică*, „culegere de documente”. Locuțiunea adverbială, **de istov** nu a fost folosită din necesități de rimă, ci ea exprimă o nuanță ultimativă, de încheiere. *Istov* în limba veche însemna „sfârșit, capăt”, iar **de istov**, cu valoare adverbială, înseamnă „complet”, „definitiv”; deci versurile „*am încondeiat de istov,/ măreț de mic,/ sulul voievodal*” au valoarea unei imagini a documentului voievodal, pecetluit, imagine autenticată și prin folosirea unui superlativ, obținut prin alăturarea celor două antonime, **măreț și mic**.

În primul cânt, asistăm la prezentarea a două tablouri în tonalități cromatice și ritmice diferite; pe de-o parte liniștea încremenită a Sucevei în care „*visează moldav poveste străbună, / Oprită tăcerea, golită-i de șoapte*”, cu referire la sfințenia vieții ei de odinioară, încremenită în cer și turlă, dar peste care se suprapune mișcarea, dinamica vieții cu tot ce implică ea, mai ales, călătoria cu **rădvanul**: *Potcoava de mûlt* / (cu sensul de *veche*) *pe bolován / răsună,/ și în prâf, și în lút/. Și rōți de rădván / se aúd / în plínul de lúnă /și bíci în huít./ Tăcérea vegheáză ascuțít/. Am marcat cu accente vocalele rostite sau cântate, spre a reliefa cadența specifică prin care se pune în valoare intrarea în planul teluric, în planul mișcării, al acțiunii de prisos, peste care suverană și detașată veghează **tăcerea ascuțit**, adică la o cotă înaltă. **Rădvanul** este un termen folosit în Moldova pentru „caretă” sau „caleașcă” și provine din germana medievală, *Reitwagen* sau polonezul *rydwan*, termeni specifici pentru sec. al XVIII-lea.*

Tabloul din cântul al II-lea ne introduce direct în ambivalența trăirii, specifică unuia și aceluiași personaj, gândul senin ce se anină între *trezie* și *trezvie*, ceea ce anunță deja cum, și, în ce mod crește gradat, până ce va

¹⁴² Ibidem, p. 67.

depăși limita: *Și ager ferentarul, la trezie visează,/ sub coiful înalt cu vârful în cer./ Turnat în oțelul cămășii de zale,/ albastru nespus acum scânteiază ./ Uriașa-i lance, la miezul nopții, sus!/ Că visarea cea trează, / nebuna, / aude și-n bolovan./ Și vede-naainte/ cu văzul din minte /solia ce vine, tot una/ cu zgomot greoi de rădvan./ Ce roată rotundă e luna/ și largă cât un maidan./* Primul termen cu o nuanță semantică arhaică este cel de *ferentar*, termen provenit din latină, *ferentarius*, fiind un neologism pentru „corpul de armată, auxiliar, ușor înarmat”.¹⁴³ Clipa ferentarului de „*visare trează, nebună*”, vede „*înainte cu văzul din minte*” *solia* ce vine *tot una*, adică „în același timp” cu *zgomotul greoi de rădvan*. Aici, ni se atrage atenția asupra acuității minții, a percepției, în zgomotul lumii, specific desfășurării evenimentelor, a „*soliei*” ce vine din lumea tăcerii, a armoniei cerului, subliniată în ultimul vers, cu mirare: „*ce roată rotundă e luna*”. Avem de-a face în versurile, cu specific baladesc, ale ieroschimonahului Daniil, cu un procedeu poetic, caracteristic poeziei populare, folosit și în poezia cultă de marii poeți. Este vorba de *asonanța poetică*, procedeu care constă în „repetarea aceluiași sunet sau grup de sunete, sau a vocalei de la sfârșitul fiecărui vers”,¹⁴⁴ dând poemului o valoare artistică de natură sonoră, muzicală. O altă însușire de natură artistică, specifică poeziei populare, o formează „asocierea figurativă și paralelismul formelor”,¹⁴⁵ procedeu pus în valoare de o cercetătoare de la Institutul de Lingvistică „Sextil Pușcariu” al Academiei Române, filiala Cluj-Napoca. Nu vom menționa toate situațiile ilustrative ale acestor procedee artistice, oferite de poemul pe care îl analizăm, ci vom enumera câteva: *rădvan / maidan; prelungă plutește privirea pe cale; cu pană ovală,/ cu ison duios, / cu mână domoală, laudă adevărului dureros ; fluieră-vânt golănit de strai, /...cu gândul flecar,/ să-nfulece-n fugă un boț de mălai; ce albă, ce dulce,/ ce blândă curge,/ prin trei site la vale, / făina prea cinstită/ și subțire/ pentru marea pită / a Măriei Sale/*. Preferința pentru asonanța, stabilită la începutul

¹⁴³ *Dicționarul Limbii Române* (DA), Tomul II, partea I (F-I), Imprimeria Națională București, 1934, s. v. ferentar

¹⁴⁴ Petit Robert I, *Dictionnaire de la langue française*, Paris, 1990, s. v. *assonance*, provenit din lat. *assonare*.

¹⁴⁵ Felicia Șerban, *Lirica populară românească între Est și Vest –studiu comparat de poetică* – Editura „Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca, 2005, pp. 95–112 .

cuvintelor, este o constantă ce dă poemului muzicalitatea și ritmicitatea anunțate atât în *Argument*, cât și, sau mai ales, în *Temă*, unde, prin stăruirea asupra importanței clipelor, se subliniază importanța cântecului: *Cântecul este conștiința plenară a acestui adevăr* („aurul care curge în nisipul clipelor”), *întrucât îți dai seama bogat de el*.¹⁴⁶ Alegerea acestui tip de asonanță are și rolul de a indica natura locului și a situațiilor evocate, într-un mod plastic, plasticitate realizată prin auz: Iată un alt exemplu: *Numai cel căzut, zdrobit cu topuzul,/ mare-măscăriciul, la butuci legat,/ zornăie-n zăvoare, zadarnic se zbate*.¹⁴⁷

Cum numărul termenilor arhaici, medievali, este destul de mare și greu de înțeles pentru cei ce nu sunt familiarizați cu limba veche, ne vom opri asupra versurilor ce conțin asemenea termeni: *se aud /în plinul de lună/ și bici în huiet*. Ultimul cuvânt este o variantă de la *huiet*, substantiv postverbal de la *a hui*, un termen regional folosit pentru *vuiet*. *Sub patruzeci spade de paici îndrăzneți/ Săltând din obânc buiestre parade,/ domnești drumeți,/ pe cale răznită, / sălbatec coclaur*. Desigur că este ușor de recunoscut cifra 40, specifică și în același timp simbolică pentru întregul epos popular. *Paic*, cu forma de plural, *paici*, înseamnă „tânăr boier care făcea parte din garda de corp a domnitorului”. Termenul este de origine turcă sau persană, în forma *peik*. *Obânc* este și el un termen ieșit din uz, o variantă a lui *oblânc* cu sensul „partea de dinainte a șei, puțin mai ridicată și încovoiată”. Termenul este foarte vechi deoarece îl găsim în macedo-română și megleno-română, preluat apoi de toate limbile slave. Etimologia este greu de stabilit, fiind apropiat de *oblok* sau *oblon*.¹⁴⁸ *Cale răznită*, este *calea „rătăcită”, „înstrăinată”*. Cuvântul este un participiu trecut de la verbul *a răzni*, termen popular, folosit cu sensul „a se rătăci”, „a se pierde”, „a se despărți”, „a se înstrăina”. Verbul este format de la adverbul *razna* și are, în textul poemului, o importanță deosebită, marcând semnificația întregului eveniment spre care se îndrepta careta domnească; *cale răznită,/ sălbatec coclaur. Coclaur, coclauri* este un cuvânt autohton, de asemenea foarte vechi, a cărui semnificație primară, „loc ridicat prin depunerea de aluviuni și de oase ale generațiilor de înaintași,” s-a pierdut, odată cu etimologia, adică cu transparența termenului din

¹⁴⁶ *Lucr. cit.*, p. 65.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 75.

¹⁴⁸ Al. Ciorănescu, DER, s. v. *oblânc*.

punct de vedere etimologic. În DEX găsim următoarea explicație: „*Coclauri*, locuri neumbrate sau puțin umbrate, pustii, îndepărtate; locuri prăpăstioase. Etimologia necunoscută”.¹⁴⁹ Pentru a înțelege etimologia pe care noi am propus-o pentru acest cuvânt arhaic, moștenit, redau două versiuri din poezia *Grai valah* a poetului Vasile Voiculescu: ***Calc des cu sufletul arsu-ți coclaur, Din fund oftează strămoșii de aur***.¹⁵⁰ Termenul ***coclaur*** are la bază un cuvânt pe care îl găsim și în greaca veche, κοκκαλον (kókkalon), cu pluralul κοκκαλα (kókkala) „os,-oase”, forma de plural fiind cea din care a evoluat și forma românească de plural, *coclauri*. Terminația de plural, **-uri** este încă o dovadă a vechimii termenului, așa după cum s-a păstrat în cuvintele: **pământ, pământuri, mormânt, mormânturi, duh, duhuri**.

Descrierea călătoriei dar și a mijlocului de transport prin care ea se face pune în lumină întreaga atmosferă a vieții medievale princiere. *Careta-aurie cu herb de regină...cu patru roibani în roș valtrap. Cu herb de regină* este o determinare în care ***herb*** are sensul clar de „stemă”, „blazon” și provine din germ. *Erbe* sau din polonezul *herb*.¹⁵¹ ***Roș valtráp***, cu antepunerea adjectivului, adică inversarea topicii normale, este procedeul prin care se subliniază culoarea caracteristică materialității opulenței, desfrâului și violenței diabolice. Cuvântul ***Valtrap***, cu forma de plural ***valtrapuri*** are sensul de „pătură specială care se pune sub șaua calului”, un termen împrumutat din germ. *Waltrape*.

Paralel cu desfășurarea nunții la curtea voievodală, suntem ridicați pe aripi de gând spre a fi părtași la alte bucurii, bucuriile inimii în întâlnirile ei cu ceea ce e nevăzut și nesupus stricăciunii: *Și fără înconjur să iscusim minune/ din frăgezimi de gând și purpură de soare./ Și izvodind cuminte, să măiestrim cântând/ înțelepciuni de piatră/ și faptă viitoare. Și inima păstrată/ la semnul de trezie/ și clară de departe/ când ne va fi să fie./ să ne-ntâlnim plângând/ din bucurii curate / pentru logodna noastră fără inel de rând* /.¹⁵² Cele două lumi, ce sunt alese și trăite în clipele de viață se întâlnesc, sunt puse față în față, și prezentate prin antiteză, așa

¹⁴⁹ DEX., s. v. *coclauri*.

¹⁵⁰ V. Voiculescu, *Poezii / Poésies*, Editura Minerva, București, p. 296.

¹⁵¹ Al. Ciorănescu, DER, s. v. *herb*.

¹⁵² *Taina Rugului Aprins...* p. 71.

cum vom vedea în scena sacrificiului căprioarei, o sacrificare sălbatică spre *sălbateca ospățului bucurie*, clipă în care impresionat, un *copilaș pe prag, în lacrimi se-nfioară/ din spaima și uimirea privirilor de drag*. Locuțiunea adverbială, *de drag* este o construcție tipic populară pentru a reda noțiunea „cu sau din dragoste pentru ceva”. Din descrierea nunții, cu dominanta mâncării și a băuturii, transportată în convoi, aflăm că *în Poarta Calicilor, Marele Căminar/ a numărat convoiul cu vinul adus./ Și au tras la gârliciu o sută butoaie,/ pline cu sângele cel regesc din Cotnar/*.¹⁵³ *Gârliciu* este un termen care avea în epocă mai multe sensuri. Aici, având în vedere verbul *a tras la...* ar putea fi acela de „a depozita în beci”, „a trece prin *gârliciu*”, adică prin intrarea strâmtă a beciului. Astăzi, prin extensie, în unele zone, termenul e folosit cu sensul de „beci” sau „gâtlej”. În text mai apare de două ori, ca unealtă de lovire, un alt termen medieval, *topuz*, cu sensul „măciucă bătută cu nestemate folosită ca însemn al domnilor din Țara Românească și Moldova”; „buzdugan”. Termenul era cunoscut și în aromână și greacă, τοπουζί (topouzi) fiind socotit de origine turcească, *topuz*¹⁵⁴. Tot din turcă, în forma *bagdali*, este și *bagdadie*, cu sensul de „tavan”, un termen ce are la bază numele unui material, folosit la finisarea tavanului, ce provenea din orașul Bagdad. În ceea ce privește verbul *năusti* din ultimul vers al cântului al IX-lea, „*Și pe Vodă, cu privirea rămasă / proptită pe zare,/ l-a năustit umbra verde mișcătoare*”, este o formă singulară care nu figurează ca variantă a verbului *năuci*, în nici un dicționar, ceea ce poate fi interpretat și ca eroare de tipar.

Ultimele cânturi, respectiv cele numerotate, 21, 22, 23 și 24 sunt un fel de melopee, un cântec ce descrie moartea cu toate aspectele ei, extrem de variate, moartea „bună” și cea „nefirească”, cea din urmă fiind dorită de toți cei care în mod paradoxal au valorile clipelor de viață inversate, neputând să depășească materia. *Moartea nefirească, cea mai neînțeleasă,/ cea mai neprimită, cea mai uimitoare,/ care umilește și înfricoșează,/ e moartea cea lină, blândă, de acasă, fără de pricină, care nu ne doare,/ ...moartea cea din somn/ fără trezire/ când al vieții mire/ crezi c-ai și învins,/ și cu braț întins/ ți-a trecut cununa fără s-o fi*

¹⁵³ Ibidem, p. 73.

¹⁵⁴ Al. Ciorănescu, DER, s.v. *topuz*.

prins/. Ultimul vers este sentința care dezleagă enigma și întărește afirmațiile făcute de ieromonahul Daniil în cuvântul intitulat, *Finalul*.

Metaforele, comparațiile și analogiile, folosite în distribuția luminii și a umrelor, pe cele două planuri, uman și cosmic, aduc în prim plan istoria, legănată între poveste și adevăr, între cumințenia luminată și căderea în chingile determinărilor umane, necontrolate și distrugătoare: ***Pălesc lumânările-n sfeșnice grele,/ Umbra și lumina la blândă-ngânare/ pun mortului zâmbet vioriu pe față/...În ciitoria lui îl vor îngropa,/ cu candelă ce nu se stinge./ Și după datină vor arunca/ un bulgăre în groapă,/ să se înțeleagă adevărat/ ce nu mai este,/ cum viața noastră trece în Marea poveste***/.¹⁵⁵ Tabloul final din cântul al XXIV-lea începe cu un verb similar celui folosit la moartea voievodului, „a păli”, spre a descrie scăderea luminii „*pălesc lumânările*”, stabilind un paralelism semantic, ***s-a stins a stelelor suită sclipire/ Suceava stă scrisă pe slavă de smarald/ și la ceasul sâneacării strașnic săltat,/ străpunge un strigăt de surle subțire***.

Sunt respectate anumite cuvinte ce s-au întărit mai mult în această parte a țării, în care scribii cancelariei domnești trebuia să folosească limba slavonă pentru a fi înțeleși de vecinii lor. Iată câteva exemple: ***pogribanie*** „înmormântare”, o variantă la termenul ***pogrebanie*** din slavonă, ***pogrebenije***. ***Jelania*** ne-a învățat/ cum și-n înfrângeri se învinge. ***Jelanie*** are din punct de vedere semantic o dublă semnificație; de „durere”, „necaz”, „plângere”, „jeluire” și o situație specială care apare prin influența a două cuvinte slavone: ***zelanije*** „dorință”, termen confundat cu paronimul slav, ***zelenije*** „doliu”, „durere”.

Ciudat este faptul că, astăzi, Moldova medievală cu documentele cancelariilor sucevene din secolul al XIV-lea și al XV-lea, scrise în slavonă, cu caractere slavone, dar cu multe cuvinte românești, cele care nu au putut fi traduse, sunt prezente ca documente de limbă ucrainiană veche în dicționarele ucrainiene, oferite ca exemplificare documentară a limbii ucrainiene vechi. Astfel, cititorul neavizat al *Dicționarului etimologic al limbii ucrainiene* va socoti Suceava și cancelaria domnească a voievozilor români, în mod special, cea a lui Ștefan cel Mare o parte componentă a culturii ucrainiene. Din documentele vremii nu pot lipsi însă cuvintele de origine latină, fiind cele mai numeroase și mai frecvente care au dat

¹⁵⁵ *Lucr. cit.*, p. 78.

caracterul latin sau romanic al limbii noastre. Revenind la textul *Hrisovului*, verbul **sâneca**, cu sensul „a se vindeca”, „a se restabili” e păstrat doar în formule vechi de descântec și provine din lat. **sanicare*, „a deveni sănătos”, un verb de la adjectivul latin *sanus*.

În încheierea analizei noastre ne alăturăm aprecierilor făcute de medicul și poetul, Vasile Voiculescu, cel care cunoștea limba populară și semnificațiile ei, dar și cel care, în arta poetică a sufletului său, a găsit cele mai frumoase imagini ale întâlnirii cu Dumnezeu. După lectura acestui mare poem, făcută în ziua de 15 martie 1958, l-a definit pe autorul lui, starețul Daniil, astfel: *Te-ai tras din veac și lume în taina sihăstriei,/ Râvnind să fii un simplu ieroschimonah,/ Dar harul te urmează, și peste plai valah/ te unge însuși Duhul vlădică-al poeziei./*

VI.2.2 ANALIZA POEZIEI „ANALOGA ÎNTÂLNIRILOR”

Liliana Ursu

București, noiembrie, 2006

Setea de Dumnezeu domină întreaga lirică a Părintelui Daniil. Iar drumul poate trece și prin poezie. *Lira lui Orfeu e arta, acordul ei cel mai sfâșietor, acela care pricinuieste o spărtură în iadurile sufletelor, care deschide o mică ușă pe unde intră Iisus*, ne spune monahul poet de la Antim.

Dar iată și replica duhovnicească a Sfântului Nicolae Velimirovici, Ierarh poet, contemporanul Părintelui Daniil, despre însetarea de Dumnezeu: *Sufletul e viu, e viu și însetat de viață; cu nimic nu i se stinge setea decât cu viață: cu adevărata viață. Dar viața aceasta nu se află decât la Dumnezeu, la Dumnezeu Cel Viu. Însetat-a sufletul meu după Dumnezeul cel viu! Acesta nu-i vers dintr-un psalm, e gâtlejul ars de sete al unui leu care răcnește în pustiu; poate să li se pară păsărelelor de pe lângă oază un cântecel, dar leului nu-i este cântec, el urlă după ajutor. Însetat-a sufletul meu de Dumnezeu, de Dumnezeul cel viu! Nu recită un poet, plânge un călător în pământ pustiu și neumblat și fără de apă; nu un rapsod a meșteșugit aceste cuvinte, ci le-a izvorât omul cu poate cel mai pătrunzător suflet din câți au fost pe lume. Și mai departe Numai de pe treapta însetării de nestins cu lume, de pe treapta însetării duhovnicești,*

de acolo, de lângă setea lui David, ai să înțelegi întru totul Evanghelia de azi.

Nu cred că există o introducere mai potrivită pentru poemul ***Analoga întâlnirilor***. La rândul ei, această poezie este precedată de un moto al Sfântului Grigore Sinaitul: *Cel ce se vede pre sine are o bucurie mai mare decât dacă ar vedea un înger*. O confirmare deci a valorii divine a învățăturii transmise nouă de către Sfinții Părinți, în cazul de față, importanța autocunoașterii ca început de așezare a omului pe calea spre Dumnezeu, a începutului însetării celei bune. *Cuvintele Părinților celor bătrâni*, scria Părintele Daniil, *sunt cuvinte auzite din ecourile Raiului. Scurte și limpezi, adevărate picături de rouă ale Dimineții veșnice*.

Aflat mereu în căutarea sensului euharistic al lumii, poetul monah află "Sâmburi de Har" pentru creșterea noastră. Pentru el lirica adevărată pornește din evlavie, din adâncurile cele binecuvântate ale rugăciunii. Și astfel scrisul devine un exercițiu contemplativ, spiritual, un început de drum pe care vor înainta doar cei în stare "să-și schimbe robia", din robi ai lumii în robi ai lui Dumnezeu, schimbând răceala pe râvnă și pe dragostea de cele înalte. Iar ***Analoga întâlnirilor*** este tocmai o astfel de căutare a sacrului, a Revelației mântuitoare.

Inspirat de literatura patristică, poetul monah de la Antim utilizează trei instrumente ca ideale căi de investigație cât și ca figuri stilistice: analogia, alegoria, și tipologia. Analogia fiind opusă analizei, reci, matematice, e singura prin care omul își redobândește ființa originară, redescoperind sensul euharistic al vieții. ***Analoga întâlnirilor*** chiar din titlu propune o astfel de cale pentru cunoașterea duhovnicească.

Poemul se deschide cu un drum și un călător. Timpul fiind cel al "durerii înserate", aluzie la timpul izgonirii lui Adam din Rai. Un fost pribeag, acum pe cale, în așteptarea cea bună, pe care-l auzim aievea întrebându-se asemeni multor dintre noi: cu ce gânduri, cu ce așteptări îmi umplu eu viața?

Aflăm apoi că pașii acestui călător s-au curățit deja de colbul lumii:

*Umblam cu sandala pe drumul deschis,
fără praf, fără fum, fără fund.*

Slobod de mine....

Explicația acestui poem o tâlcuiește poetul monah în ale sale *Gânduri din singurătate*, o adevărată parafrizare în proză: Călătorul cel bun nu lasă

urme și nu face colb. El știe că sfânta este calea. „Călcăm pe adevăr”. Calea este o parte din adevăr, e poarta cea îngustă și drumul cel subțire și nevăzut”.

Dar spre ce sau spre cine se îndreaptă călătorul nostru? Spre "cineva ca o molcomeală de lumină"/ spre "cineva biruit bine de viață, dar atât de bun", cu "suflet mai mult decât curat/ suflet de om, de domn, de bărbat". Și drumul e greu, încă cel vechi, al lumii deșarte, e "drumul scrumit al ceasurilor de ieri", al înserării existențiale. Și deodată nădejdea călătorului capătă trup și el călătorul se preface în pelerin spre "străinul pe care doream/ să-l întâlnesc și pe a cărui umbră umblam/, dar parcă fără să-l mai rănesc". Deci el, pelerinul, s-a dezbărat de păcate, nemairăbindu-L pe Hristos.

Iată cum treptat textul câștigă în energie devenind textul icoanei, putem vorbi deci și în cazul poetului de la Antim de o anume iconicitate a textelor sale, specifică esteticii bizantine.

Finalul poemului conține întâlnirea mult dorită dintre om și Dumnezeu prin taina Sfintei Euharistii:

*Bună seara, prieten bun și domnesc,
intră la lăuntru, cum se cuvine,
ca să mă bucur cum rupi sfânta pâine.*

Acest poem poate fi citit și în altă cheie: cea a întâlnirii dintre omul căzut între tâlhari, pradă patimilor sale, și salvatorul său, Bunul Samarinean, cine altul decât Domnul nostru Iisus Hristos.

Ideea singurătății teribile a celui căzut e prezentă și ea în poem: *Eu singur eram, însă, în singurătate sau Și cum veneam singur, însingurat de adâncime....* Și cine să-l ridice și cine să ne ridice din căderile noastre decât Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Mâna Lui sfântă, cea care i-a ridicat pe Adam și pe Eva din încheștarea Iadului. Mâna Lui dreaptă, întinsă lui Petru pe ape, mâna care te ridică!

VI.2.3 CĂLĂTORIA CA RUGĂCIUNE ÎN POEZIA "ANAHOREE"

Prof. dr. Monica Pillat

București, noiembrie, 2006.

Scrisă pe 22 decembrie 1953, la Sihăstria Rarăului, poezia *Anahoree* nu a pierdut nimic din strălucirea spirituală din care a luat ființă.

Taina acestei dăinuiri crescătoare vine din îndemnul pe care Părintele Daniil îl adresează cititorilor din toate timpurile. Dacă îl ascultăm, dacă acest text nu rămâne *un cimitir de gânduri pus sub semne*, dacă *umbra acestei împărății de înțeles...ne cuprinde*, atunci vom descoperi că *lângă mormântul slovelor stă Învierea...*; să suflăm *peste semnele acestea și degrabă se vor însufleți*.¹⁵⁶ Dacă minunea se întâmplă, vom porni cu Părintele Daniil într-o călătorie, menită să ne schimbe la față, prin aflarea lui Dumnezeu.

Pentru găsirea drumului, ascuns sub păienjenișul lucrurilor mărunte ale vieții noastre de fiecare zi, sufletul trebuie să fie gata de limpezire.

Hai să ne împăciuiim...

Pentru mai buna înțelegere a acestui început, să ne amintim cuvintele Părintelui Daniil despre starea pregătitoare: *pentru omul de rugăciune*, spune dânsul, *obstacolul e lumea întreagă*.¹⁵⁷ Chemarea la împăciuire poate fi primul pas către *așezarea și echilibrarea zbuciumărilor, ...către eliberarea de violență*.¹⁵⁸

În momentul în care, prin curățirea ființei de resentimente, alesul își dobândește pacea interioară și se îmblânzește lăuntric, el capătă puterea deschiderii:

Frați ai Crucii să ne prindem.

Ce vrea să însemne această frăție, ne lămurește Părintele Daniil, în altă lucrare, unde, pe același ton imperativ, ne îndeamnă *să întemeiem o*

¹⁵⁶ *Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău (Sandu Tudor): Sfințita rugăciune*, ed. Christiana, București 2000, p. 36-37, 38.

¹⁵⁷ Ibid. p. 28.

¹⁵⁸ Ibid. p. 23.

*Cruciadă a rugăciunii împânzind lumea cu urzeala închinăciunii noastre fierbinți,*¹⁵⁹ pentru a îmbuna și primeni prin iubire pe semenii noștri.

Pasul următor implică renunțarea:

*Toată agoniseala și dulceața
să ne-o vindem,
numai ca să pornim:*

*La neîndemânata și neașteptata călătorie,
fără țintă firească, dincolo de orice bucurie.*

Înțelegem că dacă nu ne despoavărăm de lucrurile care ne țin captivi, și anume de averile care ajung să ne posedă, nu ne putem urni din loc. Pe de altă parte, prin împăcarea și înfrățirea cu ceilalți, sufletul a întrezărit ceva cu mult mai drag, dar încă nedeslușit: un drum pe care nu știe încă să meargă, un drum “neașteptat”. Poate că n-ar porni totuși dacă, așa cum ne învață în altă parte Părintele Daniil, creștinul n-ar simți *o lipsă, o foame și sete de Dumnezeu care vine din lipsa scopului duhovnicesc*. Fără această țintă, *omul simte golul, neantul*.¹⁶⁰ În chip paradoxal, călătoria spre aflarea plinătății, *ni se descoperă la început cu groază, pe marginea prăpăstiei, a căderii, a morții*.¹⁶¹

*Glodurile toate ale pământului să strivim
sub tălpile astea ale noastre.*

*Mai departe decât zarea nădejzii albastre,
peste câte margini de lume,
fără întoarcere și fără urme,*

*Și așa să tot străbatem
să ne chinuim, să ne zbatem.*

Dar mai ales, cu râvnă să ne rătăcim.

Numai așa, pentru nimic anume.

Numai pentru nimb, dar fără faimă, fără nume.

Care este menirea acestei dezbrăcări de sensurile și rațiunile obișnuite ale existenței? De ce trebuie să luăm calea pustiei? Răspunsurile Părintelui Daniil sunt revelatoare: *drumul e lung și aspru și nu inimile unor pelerini întâmplători și fără răbdare vor arde vreodată când Hristos le va vorbi*

¹⁵⁹ Ibid. p. 56.

¹⁶⁰ Ibid. p. 105.

¹⁶¹ Ibid. p. 40.

*pe cale.*¹⁶² Prin asceză urmează să ne străduim *ca nu cumva să umbrim cu grosimea noastră Duhul.*¹⁶³ Cu alte cuvinte, frica de Dumnezeu, care izvorăște din teama pierderii legăturii cu divinul, ne mână mai departe:

*Pentru lumina cea neapropiată
pentru inima noastră tare uitată.
Dincolo de așteptare,
dincolo de bunătate, dincolo de aflare,
dincolo de mierea cea albă din lună,
dincolo de-a visului fermecată furtună.
Numai cu traista păroasă,
bâta noduroasă de păr
și ciubota spartă și întoarsă
de căutarea neajunsului Adevăr.*

Deși continuăm să mergem, avem senzația că înaintarea se face în gol, că suferințele nu întrezăresc semnul niciunei răsplăți. Din cuvintele Părintelui Daniil învățăm însă: *cu cât sui în lumină, cu atât te vezi mai mic, mai negru, mai nevrednic. Suirea cea adevărată e de fapt ca o scoborâre.*¹⁶⁴ În același timp, din nou în chip paradoxal, pustiu în care rățacim este chiar *inima noastră tare uitată*. Nu cumva deșertul acesta din fața ochilor e chiar măsura depărtării noastre de Dumnezeu? Nu cumva trebuie să străbatem până la capăt uscăciunea lăuntrică, paragina în care ne-am lăsat inima să bată? Părintele ne spune că *noaptea se face mai covârșitoare mai ales înaintea zorilor.*¹⁶⁵

*Umblând pe sfârcurile singurătății,
către pierduta cale a Domnului,
la înălțimea morții și a somnului.
Fără amintiri, fără gânduri, fără plângeri.
Prin urâciunea cea mai uscată a pustietății,
prin care arar și răzleț se strecoară
numai șopârle sau doar îngeri
ce nu se mai văd a doua oară.*

¹⁶² Ibid. p. 82.

¹⁶³ Ibid. p. 66.

¹⁶⁴ Ibid. p. 46.

¹⁶⁵ Ibid. p. 167.

Treptat, călătoria prin deșert ni se arată, potrivit Părintelui Daniil, drept o *deșteptare din somnul de moarte, o deșteptare din mormânt...*¹⁶⁶ *Omul cade în genunchi pentru a se ruga... dar această cădere, această micșorare, această dare înapoi se preschimbă în condițiile avântului. Ca să sari o înălțime, ca să sui o pantă, te dai puțin înapoi, ca să prinzi putere de zbor.*¹⁶⁷ Coborârea în mormânt este preludiul Înălțării la ceruri.

*Și acolo, la răspântia spulberărilor ajunși,
ne vom face pre noi ai Nevăzutului supuși
Azvârlind și toată gingășia,
și chiar și ce pare bun și frumos.
Adevărați anahoreți ai lui Hristos
larg îmbrățișând nemernicia,
nu doară pentru vreo iubire,
ci pentru ce e hâd, de scandal, de oropsire,
cu aceeași neostenită îndârjire
ca a tuturor leproșilor sfinți
cărora și noi, hai să le urmăm spre mântuire
ca unor Părinți.*

Călătoria pare a se încheia într-o înfricoșătoare apoteoză a dragostei. Aproximarea de Hristos se poate face cu smerenia prin care ajungi *să-ți primești cu liniște, înaintea lui Dumnezeu, propria ta slăbiciune.*¹⁶⁸ Izbuțind acest lucru, ești îndemnat să cutezi și mai adânc, anume să îmbrățișezi, după modelul cristic, pe cei cufundați în suferință, cu îndârjirea *leproșilor sfinți*, aflați mai înaintea ta pe drumul mântuirii.

Unde ne e dat să poposim după sfortărea spirituală cu care am urcat treptele anevoioasei rugăciuni? Părintele Daniil ne arată că limanul e chiar în inima noastră, care a devenit prin umiliința de sine *Împărăția Cerurilor, ...locul inimii* e descoperit a fi *Betleemul interior.*¹⁶⁹

Îeșim din lectură uimiți, vindecați și întăriți, descoperind împreună cu Părintele Daniil că *rugăciunea e viața care ajunge să-și dea seama prin închinare de puterea care viețuiește în sine,*¹⁷⁰ *că rugăciunea e pururea*

¹⁶⁶ Ibid. p. 40.

¹⁶⁷ Ibid. p. 139-140.

¹⁶⁸ Ibid. p. 165.

¹⁶⁹ Ibid. p. 120, 202.

¹⁷⁰ Ibid. p. 7.

*strigătul unui suflet care încearcă simțământul slăbiciunii sale, dar și secreta întrezărire sau împedea convingere a atârării noastre de o Putere cu care venim de-a deptul în atingere.*¹⁷¹

VI.2.4 DOUĂ POEZII SE PRIVESC OCHI ÎN OCHI

- Scurtă paralelă între *Vestea Vieții* de Sandu Tudor și *Duhovnicească* de Tudor Arghezi -

Doina Pologea Berceanu
București, noiembrie, 2006

Un vers al poeziei *Vestea vieții* a ieromonahului Daniil își află reflectarea, ca într-o oglindă, într-unul din versurile poeziei argheziene, *Duhovnicească*. Cele două poezii se privesc ochi în ochi. Versul părintelui Daniil este: „un deget a sunat parcă în lemn”, în vreme ce la Tudor Arghezi citim versul: „a bătut în fundul lumii cineva”.

La Arghezi, vestirea epifaniei capătă amploarea unui big-bang. Dar la ambii poeți bătaia degetului într-o ușă (fundul lumii) instituie starea de așteptare, de cutremur al ființei în care se va ivi Oaspetele.

Ieroschimonahul Daniil enunță dintru început „un avânt ceresc”, care se naște „din nefiresc”. La Tudor Arghezi, oaspetele este reflectat în sufletul celui care a auzit bătaia degetului, prin stările pe care această bătaie le stârnește: neliniște, spaimă și un tumult de întrebări „*Ce vrei? Cine ești?*” Dacă la Tudor Arghezi, sufletul așteaptă în întuneric, îndoială și tremur, dovada că nu este încă pregătit pentru marea întâlnire, la părintele Daniil versurile redau o așteptare calmă, care izvorăște culori și străluciri, iar sufletul e împăcat, deschis ivirii cerești ca o fereastră a Luminii: *Ferestrele-n Nazaret au licărit / ca din oglinzi de argint lăminat*.

Modul cum primesc în cămara sufletului minunea îi desparte pe cei doi mari poeți. Tensiunea sufletească îi apropie: *Nesimțit s-a oprit solul vieții / pe pragul curat al dimineții / În case de tăcere....*, spune ieromonahul Daniil; „*vii mut și nevăzut ca-n povești*”, spune Tudor Arghezi. Dar minunea sosește în același fel : pâș – pâș.

¹⁷¹ Ibid. p. 45.

„*Sufletul a tresărit, ca de semn*”, scrie ieromonahul Daniil. La Arghezi, Iisus, răstignit și-n suferință, este Cel ce se arată și, deși aduce „*sânge, slavă, mână și otravă*”, El este, mai presus de toate, o prezență de iubire, de biruință.

Ieromonahului Daniil îi apare Îngerul Gavriil, o icoană vie care binevestește, blând, din bunăvestirea lui ninge „*polenul Cuvântului*”.

Fecioara Maria care veghează va primi acest polen, pentru ca dumnezeiescul Fiu să se poată întrupa. Nu există în această întâlnire nici o picătură de suferință, spre deosebire de poezia lui Arghezi, în care toate sunt contorsionate. Doar minunea iradiază „*rugă și vis*”, în fața sufletului deschis ca să o primească. „*Sâmburul dumnezeiescului El / A picat în potirul închis/ Și s-a întrupat*”.

Esența gestului divin, care a dus la mântuirea lumii, e închisă în grandoarea și totalitatea ei, în doar trei rânduri ale unei poezii semnate de ieromonahul Daniil – Sandu Tudor.

VI.2.5 ETHNOSUL ROMANESC ÎN POEZIA STAREȚULUI DANIIL

Prof. dr. Aurelia Bălan-Mihailovici
București, noiembrie, 2006

Poeții se definesc ca *poeti*, (termenul provine din gr. ποιητης - poiétes- „cel care face”, „făuritor”, „creator”), prin modul de alegere al cuvintelor, spre a da o formă nouă limbajului în care să îmbrace gândurile lor, izvorâte din iubire. Cuvintele sunt veșmintele potrivite sau măsurate după prinosul iubirii lor. Iubirea adevărată majoră, opusă erotismului facil, se încheagă între cele două mari dimensiuni ale vieții omului, nominalizate și de Petre Țuțea, în sintagma „*între Dumnezeu și neamul meu*”. Pentru adevărații poeți, cuvintele neaoșe, pline de seva pământului natal, sunt singurele care ***semnifică, unifică și păstrează o singură esență a evilor ce trec***, aceea a înaltei spiritualități etnice unificatoare, după mărturia poetului Lucian Blaga: *Poeții, toți poeții sunt un singur neîmpărțit, neîntrerupt popor. Vorbind sunt muți. Prin evii ce se nasc și mor, cântând,*

ei mai slujesc un grai pierdut de mult (Poezii¹⁷²). Graiul pierdut pentru Lucian Blaga este, pentru ieroschimo-nahul Daniil, graiul regăsit și perfecționat, limba poeziei lui, fiind o limbă a slujirii în dragostea de dincolo de lucruri.

Limbajul, ca expresie a ethnosului, a hrănit marii și adevărații poeți ai lumii, uniți în chip paradoxal prin ceea ce-i desparte, expresia lingvistică. Din această perspectivă, Ieroschimonahul Daniil de la Rarău, poetul Sandu Tudor, este cel care lasă în curgerea vremii slova încărcată de „*greul pământului*”, lucru remarcat și subliniat de cel aflat „întru-un cuget și întru-un gând”cu el, poetul, Vasile Voiculescu, care în martie, 1958, după ce i-a citit *Hrisovul clipelor*, parabola scrisă în metrica vechii balade românești, scria: *Te-ai tras din veac și lume în taina sihăstriei/ Râvnind să fii un simplu ieroschimonah./ Dar harul te urmează; și peste plai valah/ Te unge însuși Duhul vlădică-al poeziei!*¹⁷³

Pentru a înțelege taina cuvintelor folosite de ieroschimonahul Daniil în poeziile ce au o metrică prozodică, specifică baladei vechi românești, redăm un citat grăitor din poezia *Coboară cuvintele*, a poetului Vasile Voiculescu: *De-acolo, din pajiștea de aur a durerii,/ Unde gândurile pasc în turme neștiute,/ Smulse din florile tainei și iarba tăcerii,/ Coboară cuvintele, negre mielușele mute./ Suflul, pe poteci întortochiate,/ Le mână și le bate suduind la vale,/ Plăpânde, blânde, neînțârcate,/ Și le duce să le taie-n zalhanale./ Fără de zbieret merg la junghiere;/ File-nnegrite umplu pământul,/ Căci lumea, zilnic, tot mai mult cere/ Frageda carne de gânduri, cuvântul!*¹⁷⁴

Poeziile asupra cărora vor stărui gândurile noastre sunt: *Roata întrari-pată*, (apărută în *Gândirea*, nr. 9, 1931, pp. 331-332), *Plecarea în voinicie*, (din ciclul de *Poesii*, apărut în *Gândirea*, nr. 6-8, 1931, p. 352- 353), *La zorii zilei* (variantă de bocet, în *Gândirea*, nr. 4, 1931, p. 163-164), *Balada cneazului tâlhar* (*Gândirea*, nr. 8-10, 1929, p. 310-311), *Stihuri de Psalt nou* (*Gândirea*, nr. 8, 1928) și *Hrisovul clipelor* sau *Timpul interior al unei zile*, o construcție muzicală, după însăși mărturisirea poetului, din al cărui *Argument*, redăm un fragment privitor la această mare calitate a

¹⁷² Lucian Blaga, *Poezii*, Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 418;

¹⁷³ Taina Rugului Aprins, *Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor*, Editura Anastasia, 1999, p. 80;

¹⁷⁴ Vasile Voiculescu, *Poezii / Poésies*, Editura Minerva, București, 1968, p. 347.

perceperii și redării, în poezie, a armoniei muzicale prin ritm, rimă, timbru vocal și prin asonanța vocalică sau consonantică: *Iată toată „cuvința”, destul de sumară și prozaică, a acestui argument, care rămâne, astfel, mai mult o convenită invitație la proaspăta și deschisa călătorie prin auz – ce o avem în față – prilej pentru o destăinuire, pentru o muzică lăuntrică de „înalt cobuz”. Am răsturnat în simbol acest pierdut instrument muzical – cobuzul vremurilor de baladă – la trebuințele unui nou meșteșug, ale unei noi armonii sonore. Vorbind parabolic, e necesar un salt calitativ de la scăzuta și săraca monotonie de ison a cobzei, la nobilul și prea dulcele ei străbun – **cobuzul**, ce trebuie redescoperit și repus în valoare, în condițiile lui melodice desăvârșite.*¹⁷⁵ Prima întrebare ce trebuie pusă, din perspectiva terminologiei, este cea a numelui instrumentului muzical, dar și a noțiunii precise pe care o ilustrează. În limba veche numele **cobuz** acoperea mai multe instrumente: În lucrările lui Dosoftei este o „ceteră”, în *Lexiconul slavo-românesc* al lui Mardarie (1649), „alăută”, iar în poezia populară numele instrumentului apare până astăzi și semnifică un fel de „fluier sau caval”: *(În gură că-mi punea, / Al cobuz de soc, / Mult zice cu foc, / Al cobuz de os, / Mult zice duios, / Al cobuz cu fire, / Mult zice subțire*. Teodorescu, *Poezii populare*, p. 492. În ceea ce privește etimologia, se indică două forme: turc. *kopuz* și tătar. *kobuz*, cu sensul de „alăută sau fluier”.¹⁷⁶

Din punctul de vedere al conținutului de idei, poezia în vers popular a poetului Sandu Tudor, caracterizată printr-o versificație scurtă, melodică și rimată, ne trimite spre un „câmp al gândurilor pe care le paște” cu stăruință Ieroschimonahul Daniil, cel care ne aduce aminte de suș, înțeles ca despătimire: *La’nceput din dor nespus, / zvârli un fir de gând în sus, / Sui în scări firul subțire / arcuit spre stihuire. / De ai râvnă nu rămâi / lângă gândul căpătâi, / Zbori cu aripi de argint la gleznă / peste apa’ntâi de beznă, / prin hotare’ntunecoase, / moartea simțurilor joase. / Treci departe, albastra valmă, / cu luceferi albi în palmă. / (Roata întraripată, versurile 1-12). Spre a înțelege „cheia sol”, tema simbolică în plină desfășurare, trebuie să reți cuvintele, în îngemănarea lor specială: *dor nespus, gând în sus, gândul căpătâi, aripi de argint la gleznă, apa de**

¹⁷⁵ Taina Rugului Aprins, p. 66.

¹⁷⁶ *Dicționarul Academiei Române*, (DA), seria veche, litera C, s. v. COBUZ.

beznă, hotare' ntunecoase, albastra valmă cu luceferi albi.

Concentrarea ideii în două sau trei cuvinte, prin care creează două câmpuri opoziționale, întunericul patimilor depășit și bucuria odihnei în lumină, este marea artă a poetului. *Roata întraripată*, titlul poeziei, se definește și mai lămurit, în simbolica ei, spre finalul poeziei: ***Și-ai rămas sărac și mut/ fiindcă ești făcut din lut./ Iar de vrei să mergi' nainte,/ urci iar Roata –peste – minte,/ prin albastrul de smerire/ și prin aur de uimire/***. Urcarea *Roții*, (cuvânt scris cu majusculă) *peste minte*, nu se poate face în afara întraripării ei cu aripi de argint, pe care le pui și la glezne, spre a-ți fi zborul ușor peste noianul de întuneric al păcatelor. Termenul *valmă* este foarte vechi, de origine autohtonă, dar care în dicționarele noastre nu apare ca termen de sine stătător, ci în compuse ca: *devălmășie* „(proprietate) în comun” sau *de-a valma* „unele peste altele”. Termenul folosit de poet este, din punct de vedere semantic, exact, adică întocmai cu explicația pe care am dat-o și noi, aceea de „obște”, „adunare”, ceea ce imprimă sensul termenului instituției medievale, *devălmășie*, adică „forma de proprietate în comun”.¹⁷⁷ În poezia pe care o analizăm, *albastra valmă* poate fi „puzderia de ființe binevoitoare a cercului de zare”, pe care dacă-l treci „*purpura cea peste fire,/În clipa când te'nclini/ Chipului Sfintei Lumini/ inima vrăjii acele/ îți va tremura'n inele*”, ultimele două versuri cu sensul reverberației bucuriei din inimă în toată ființa.

Autenticitatea stilului baladei populare, în ceea ce privește lexicul, simbolurile arhetipale, ritmul, accentul, monorima, o regăsim în poemul *Plecarea în voinicie*. Acest poem este un cântec de vitejie, termenul *voinic* având în limba veche sensul de „oștean”, „soldat”, iar cel de *voinicie* „armată” sau „haiducie”. Cele două teme, ostășia și haiducia, se înrepătrund, cuvintele folosite în baladă duc spre două câmpuri semantice bine conturate: cel bisericesc, regăsit în slovele: *Precistei, smerit, ceară, ruga, topi, lacrimi, făclii, iconostas*, și cel alcătuit din elemente ce definesc Curtea domnească: *herb, diac, uric, neam, paic, copil domnesc, cin boieresc, voievod, dătinat, spadă, za, boi, tolba cu arc, scut, șa, volnic*. Azi am împlinit/ leatul de voinic./ *Precistei smerit/ m'am rugat cu glas/, pân'ceara-și topi/ lacrimile'n pic,/ trei coți de făclii/ la*

¹⁷⁷ Aurelia Bălan-Mihailovici, *Poartă spre „sanctuarul” limbii române-- Lingvistică și istorie în studiul lexicului medieval românesc – Terminologie socială.*, Colecția Universitas, Editura Minerva, București, 2001, p. 193.

iconostas./ ...Pe când un diac/ mi-a scris în uric/ din ce neam mă trag,/ cum am fost de mic/ paic, copil domnesc,/ și cum am intrat/ în cin boieresc/. Iar voivodul meu,/ cum îi dătinat,/ cu spada pe za,/ de trei ori m'a bătut,/ prăseaua mi-a'ntins/ crucea să-i sărut,/ boiul mi-a încins/ și m'a înzestrat/ cu tolă cu arc (versurile1-29).

Ne vom opri doar la cuvintele ale căror sensuri nu mai sunt cunoscute astăzi: *leat* „vârstă”, de origine slavonă; *herb* „stemă”, „blazon” din termenul polonez, *herb*, prin filieră germană *Erbe*; *diac* „secretar de cancelarie domnească”, termen provenit din greaca bizantină; *uric* „document”, „hrisov”, provenit tot din greaca bizantină; *paic* „tânăr ce făcea parte din garda domnitorului”, din termenul persan, *peik*; *boi* „talie”, „mijloc”, dar și „rasă” sau „castă”, provenit din greaca medievală. *bo(g)i*; Poemul se încheie pe nota basmelor în care abundă simbolurile: *Pasărea măiastră/ cu peană albastră,/ cerbul nălucind/ cu coarne de-argint/ și Cocoșu roș/ din basmul strămoș./ Alelei, fărtați,/ vă las sănătoși/.*

Extrem de interesant din punctul de vedere mitologic și etnologic este poemul în stil de bocet, intitulat, *Variantă de bocet la zorii zilei*, în care dialogul dintre bocitoare și zorile, purtătoare ale luminii zilei, este de o mare frumusețe și veridicitate, fiind inspirat din tematica autentică a bocetului de la moartea unei tinere fete care, după tradiție, este îmbrăcată în veșmânt de mireasă. Cromatica imaginilor, desfășurarea acțiunilor, redată prin folosirea verbelor la indicativ prezent sau la imperativ, la care se adaugă bogăția lexicală, cu abundența termenilor noi, creați de poet în chip uimitor și neobișnuit, dau întregului poem o strălucire aparte, tradusă prin seninătate și bucurie: *Zorilor surorilor,/ vraja albă-a florilor/ zânelor cu ochi de rouă/ cu trup de lumină nouă/ Ca zmeoaicele nebune/, ridicăți-vă pe lume/ din cereștile fântâni/, cu ulciorul zilii'n mâini./ Treceți geana nopții'n pripă/, suiți zarea în aripă./ Vă zoriți pe roți de vânt/, de ziliți peste pământ/, să se-oprească'n drum de cer/ fata răposată ieri./ Prindeți sufletul cu voi/ și-l întoarceți înapoi/, aici'n lumea luminată/ de Dumnezeu bun lăsată/...Maica Domnului să dea/ mersul inima să-și ia/. Cele patru verbe, **treceți**, **suiți**, **zoriți** și **ziliți** formează un crescendo al acțiunii și sunt încărcate din punct de vedere semantic cu semnificații noi, ca „aduceți zorii în grabă pe roți de vânt” ca să *ziliți* adică să „instalați ziua” pe pământ. Din răspunsul pe care îl dau Zorile, primele patru versuri se repetă la început de fiecare intrare în dialog, formând un adevărat*

leitmotiv, prin care este amintită starea de jale permanentă a Bocitoarelor: *Surioare bocitoare/ lacrămi mari de jelitoare/ cântec de ultimă seară/ plânset de gură amară./ Iacă vezi noi ne grăbim/ fundul lumii limpezim/ cu mir binecuvântat/ vioriu în Revărsat/*. Definirea tinereții celei care a plecat în lunga călătorie se face de către bocitoare, prin repetiția formelor negative ale verbelor, asociate ca determinante atributive pe lângă substantive ce definesc activitățile obișnuite ale unei fete de la țară: *Și rămâne despărțită/ de tihna umbrii din casă/ de candela cea sfioasă/ de tronul ei ticluit/ de războiu-abia urzit/ de horele nejucate/ de șezători nelucrate/ de fântâni neîntâlnite/ de aleanuri nedoinite/ de iubiri neîndrăgite/ de văiuși nelăinicite/*. Trei sintagme ne atrag atenția în toată simetria construcției: *tron ticluit* „scaun anume lucrat”; *război urzit* „războiul de țesut, pregătit cu urzeala”, adică firele așezate prin care se trece suveica, *văiuși nelăinicite*, „piuă sau adâncitură de apă în care se pun țesăturile spre a fi lăinicite adică bătute, vânturate de ape”. Balada se încheie cu răspunsul ferm al Zorilor: *Maica Domnului ne-a dat/ să'nviem cu vânt jilav/ un crin cu lujer bolnav/ și-apoi nimănui vreodată/ așa putere nu-i dată/ crugul lumii să oprească/ pentru jalea omenească/*. Și aici, remarcăm preferința pentru termenul slavon *crug*, „cerc”, cu sensul de „orbită cosmică”.

Structura tipică a baladei haiducești este preluată de poetul Sandu Tudor în *Balada cneazului tâlhar*, în care narațiunea epică este urzită în preajma a trei personaje cu nume simbolice, caracterizate îndată ce le este prezentat numele, spre a le contura de la început, statutul social și moral: *Buga cel sărac/ cneazul scăpătat,/ lotru blestemat,/ bate de-a-călare/ toiu de beznă mare./...Neaga, jupâneasa,/ vădana frumoasă,/ gură'nșelătoare/ coapsa vrăjitoare,/ iar l-a înșelat/ cu un alt bărbat/... Boldea, pumn-de-fier,/ mare jitnicer. Dar în spart de zi/ lotrul le ieși/ lângă malul șui,/ tiptil după grui/*. Vocabularul este structurat pe cuvinte-cheie în descrierea personajului principal, Buga, plasat în mediul codrului, și în atmosfera nopții, în care sunt prezente toate elementele pregătitoare ale scenei finale, răzbunarea. *Lotrul*, „furul” sau „hoțul”, este opus *jitnicerului*, adică „celui pus mai mare peste hambare”, care îi luase locul lângă jupâneasă. E suficient să cităm două sintagme inedite ca: *toiu de beznă*, pe lângă atributul *mare* și *spart de zi*, pentru începutul nopții. Versul sintetic, succesiunea lui prin simplă alăturare de elemente descriptive, folosirea

dativului epic, dau baladei autenticitatea genului popular: *Fața e de var/ zuluți de zlătar/ în șerpi îl urzesc/ și mi-l împletesc./ Iar trupul osos/ de oșele ros,/ în greabăn de șa/ zuruie din za./ Are zaua ruptă,/ buzdugan o bătă,/ suliță prăjină,/ pavăza rugină/*. Absența verbului în redarea gradului de maximă concentrare a versului sau prezența verbului, sub accentul specific imperfectului, la persoana a III-a, sporesc melodicitatea recitării sau chiar a melosului popular, în cazul în care balada este cântată: *Neaga jupâneasa,/ vădana, frumoasa,/ purta un cuțit/ în inimă 'nfipt/ până la prăseă / și nimeni știă,/ nici nu bănuia,/ mi se tot duceă/*.

Sub această influență a tehnicilor utilizate în versificația baladei populare, și mai ales din dorința de redare a muzicalității specifice psalmului, a cântării, Ieroschimonașul Daniil a conceput prima parte, din poemul în trei părți, *Stihuri de psalt nou*, în această metrică a psalmodierii primare, însoțită de un instrument muzical. Amintim că numele *Psaltirei* vine de la numele instrumentului muzical *πσολτήριον* (*psaltérion*), „un fel de harpă a zilelor noastre”.¹⁷⁸ Poemul are ca temă rugăciunea de despătimire și de ridicare, prin focul Duhului Sfânt, pe treptele sfințeniei. Bazată pe opoziția, trup / suflet, cel dintâi, trupul este numit direct **humă, lut, pământ, țărână** din care numai Domnul îl va ridica: *Din arcu bolții trăznet mă arde scrum de var/ și din țărâna albă mă tipărește iar/*.

Reproducem *stihurile*, adică versurile numite astfel de poet, pentru a ilustra structura primei părți, în care versificația foarte scurtă curge ritmic și în monorimă: *Tu Doamne, Tată!/ Ca altă dată/ cu glas înalt/ pe psalt/ vreau să Te cânt./ fără cuvânt/ rotund învățat,/ cu suflet curat/ vreau să Te cânt/*. Și Doamne, Tu Cuvânt!/ Pornește **roată de vânt**/ să răsună prin lume/ **clopot în hău**/ Numele Tău/ din cântul meu nou./ Și Doamne, Tu Duh!/ Ridică **solar** pe văzduh/ **hulubul** sfințitului foc/ cu verdeța minunii în cioc,/ să se lumineze în sine/ tot **muntele de humă** din mine./ Sintagma, **clopot în hău** este o construcție superlativă prin îngemănare, iar adjectivul **solar** pe lângă verbul **ridică** redă intensitatea luminii. Sinonimul regional **hulub** adică „porumbel”, are calitatea de a fi un cuvânt foarte vechi, autohton, cu o sonoritate aparte, pusă în valoare în structura întreagă a sintagmei **hulubul sfințitului foc**, sintagmă a „Duhului Sfânt”.

¹⁷⁸ *Psaltirea*, Versiunea Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Arhiecezane, Cluj, 1998, p. 7.

În chip de concluzie la stihuirea de excepție a *vlădicăi poeziei românești*, readuc în mintea cititorului motivația sau un fragment din *argumentul* poetului din **Hrisovul clipelor**: *Viața obișnuită e romanul real; banal trăită, e numai realism romantic sau pur romantism risipit, de prisos. Concentrată și trăită simplu, în clipe, viața se descoperă cu adevărat legendă și aventură unice, vitale, în înțelesul lor profund și major. Cântecul este conștiința plenară a acestui adevăr, întrucât îți dai seama bogat de el. Cântecul se naște din încântarea luminoasă față de adevărul vieții, aurul care curge în nisipul clipelor.* Orice alt comentariu la această superbă definiție dată poeziei autentice, recitată sau cântată, este de prisos.

VII. CUVÂNTUL – SIMBOL ȘI CREDINȚĂ ÎN OPERA LUI SANDU TUDOR

VII.1. ANALIZE TEXTUALE

VII.1.1 VALENȚE POSIBILE ALE SIMBOLURILOR DIN PROZA RELIGIOASĂ A STAREȚULUI DANIIL – OUL DE LUT ȘI DE CÂNTEC –

Raluca Șerban

București, noiembrie, 2006

Promovator al valorilor Ortodoxiei în literatură, Sandu Tudor a propus în textele sale de poezie sau de proză modele existențiale duhovnicești. O categorie distinctă a acestora o reprezintă monahul răsăritean, căutător al drumului spre locul inimii – Centrul întâlnirii omului cu Dumnezeu. Un astfel de personaj este configurat într-o dublă ipostază: ucenic și avvă, după modelul paterical. Ceea ce surprinde în textele sale din perioada în care autorul era încă o persoană mondenă, un jurnalist temut pentru scrisul său pamfletar, este conformarea cu rigorile literaturii hagiografice. Prozatorul pare un pictor de icoane care respectă strict canoanele Bisericii, așezându-și smerit talentul în tiparele consfințite, ca o chenoză artistică.

Un text exemplar în acest sens este *Pentru Alonie Cuviosul cel cu straie mândre sau cum că și înfățișarea cea făloasă sfințenie poate să dosească*, povestire publicată în *Gândirea*, al treilea număr din anul 1929.

Subiectul și limbajul nu sunt cu nimic diferite de cele din istorioarele cuprinse în *Viețile sfinților*. Un anume Avva Sava și-a luat drept canon în tinerețea sa, ca în taină să îngrijească de bătrânii mănăstirii, întreținându-i cu banii câștigați din vânzarea rogojinilor pe care le împletea. Frații din obște se mirau de faptul că vindea multe rogojini dar era întotdeauna cel mai sărac dintre ei, socotindu-l nechibzuit. În timpul unei foamete, bătrânul nu mai reușea să strângă banii necesari pentru cei aflați în grija sa. De aceea a mers la starețul mănăstirii după sfat. Acesta i-a dat ca ucenic un călugăr tânăr, pe nume Alonie, foarte virtuos, doritor de creștere duhovnicească. Astfel, au început să lucreze și să se roage împreună, păstrând taina faptelor de binefacere. Într-o zi de iarnă, urmând a pleca fratele cel tânăr la târg să vândă rogojinile, bătrânul a observat că hainele acestuia ajunseseră niște zdrențe, iar afară era un ger cumplit. Atunci bătrânul i-a dat straietele sale monahale cu care se îmbrăca numai duminica și în care urma să fie înmormântat. Alonie s-a simțit tare stingherit să se îmbrace cu hainele cele bune ale părintelui său duhovnicesc, dar a făcut ascultare și a plecat la târg înveșmântat astfel. Fiind frumos la chip și cu haine prea alese pentru un călugăr ce vindea rogojini, unii îl socoteau trufaș, alții îl laudau pentru ținuta distinsă. La un moment dat, întorcându-se de la târg, un boier l-a luat în careta sa. Soția acestuia, o femeie frumoasă, îl lauda fără încetare, tulburându-l profund. Ajungând în chilia părintelui său, l-a rugat pe acesta să nu-i mai poruncească să se îmbrace cu hainele sale, cele bune. Dar bătrânul, înțelegând că ucenicul trebuie să fie încercat, i-a aruncat în foc hainele lui cele zdrențuite, cerându-i să poarte numai hainele cele bune. Cu mult chin împlinea Alonie ascultarea, simțind de la un timp cum păcatul mândriei pune stăpânire pe el. Dar se ruga cu multă stăruință să-l izbăvească Domnul de păcatul care l-a aruncat pe Lucifer din cer. Într-o zi, l-au prădat niște tâlhari și i-au luat hainele cele mândre, lăsându-i doar o rogojină să se acopere. Atunci Alonie a mulțumit Domnului că a ridicat de la el ispita mândriei. Povestirea se încheie cu o viziune paradisiacă: Avva și toată obștea îl privesc pe Alonie cum doarme cu mâinile împreunate a rugăciune, iar deasupra sa plutește cununa aurie a sfințeniei. Disparația misterioasă a acestuia la scurt timp după arătarea semnului dumnezeiesc, lasă loc interpretărilor celor mai diverse.

Aparent, povestirea pare a fi desprinsă dintr-o pioasă culegere hagiografică, nucleeele sale narative putând fi identificate ca locuri comune ale unor astfel de texte. Există însă niște subtilități care dau seama de talentul de prozator al lui Sandu Tudor precum și de formația sa intelectuală fundamentată teologic. Mă voi opri asupra unui singur aspect: simbolismul unor elemente de recuzită ale povestirii.

Există în proza sa niște detalii descriptive care nu apar în textele hagiografice, al căror discurs literar are o funcție strict morală, educativă.

Astfel, este interesant de decriptat semnificațiile spațiului privat în care cele două personaje își duc existența. Avva Sava „își alesese loc de odihnă și de liniște în clopotnița de lemn, peste poarta cea mare a mănăstirii“. Deci chilia sa era plasată chiar la poartă (în altă parte se spune clar că „scârțâia poarta de sub clopotniță“). Avva își alesese un loc izolat, dar care, prin semnificația sa, indică structura spirituală a personajului. Având un simbolism comun cu podul, deoarece separă și leagă totodată două stări, două lumi, poarta este o arcadă inițiativă, prag al autodepășirii. Avva se plasează la hotarul dintre lumea monahală și cea laică pentru a le cuprinde pe ambele în dragoste și rugăciune și, totodată, se află într-un spațiu care îi amintește că trebuie să fie cu trupul în lumea muritoare, dar cu gândul la cea nemuritoare. De altfel, semnificațiile acestea sunt întărite de prezența clopotelor, a căror sunet se asociază glasului transcendenței, armoniei, chemării la meditație și la supunerea față de imperativele divine, fiind un mijloc de comunicare între cer și pământ. (De menționat aici un amănunt biografic al autorului, însuși Sandu Tudor, devenind frate de mănăstire la Antim, își alesese drept chilie chiar turla clopotniței, deasupra bolții de intrare.) Clopotnița este făcută din lemn, alegere lexicală ce are și aceasta semnificația sa: esența arboricolă, oricare ar fi aceasta, păstrează ceva din simbolismul arborelui sacru, acel *axis mundi*, care leagă două lumi. Avva își construiește chilia deasupra clopotelor, chilie în care are acces printr-o scăriță pe care o ridică atunci când dorește să se izoleze fizic de ceilalți. Scara este o altă imagine a legăturii dintre cer și pământ, semnificând urcușul duhovnicesc, drumul către o realitate absolută. Ucenicului său, Alonie, avva îi distribuie ca spațiu locativ „un chiup uriaș de lut în care odinioară, pe vremuri de secetă, se păstra apă“, sub scara cea mare din clopotniță. Deci un loc strâmt, în care ucenicul să asculte de aproape chemarea la rugăciune și care să-i canonească trupul spre

obținerea trezviei. Alonie pare a sta într-un ou, căci el e pe cale să se nască la viața sfințeniei: o jumătate a oului o reprezintă vasul de lut în care locuiește, iar cealaltă jumătate este reprezentată de clopotul care bate deasupra sa. „Inelul de aur“, care se vede deasupra chipului în care doarme Alonie, ca semn al sfințeniei, poate simboliza, în aceleași coordonate, și căsătoria mistică a sufletului neprihănit cu Mirele Hristos, cunoașterea și înțelepciunea.

Acestea sunt doar câteva dintre interpretările posibile ale simbolurilor din proza religioasă a lui Sandu Tudor, al cărui talent literar este camuflat sub haina smerită a simplității patericale.

VII.1.2 *IEROSCHIMONAHUL DANIIL, RELAȚIA ÎNTRE SCRIS ȘI VIAȚĂ*

Doina Berceanu
Vatra-Dornei, iulie, 2006

Orice cuvânt pus pe hârtie te obligă să-l arzi în tine, să-l împlinești. Scriind despre Adevăr, Părintele Daniil Tudor stătea ca într-un pridvor de rugăciune, pregătindu-se cu toată ființa să-l împlinească prin viața lui.

Într-un comentariu la *Acatistul Bunei Vestiri*, Părintele Daniil arăta că există mai multe trepte ale Adevărului: descoperirea e prima treaptă. Apoi, el trebuie născut în noi „ca un prunc viu care tresaltă” – a doua treaptă. Asemenea Sfintei Fecioare, noi trebuie să fim născători ai Adevărului. Se cere o imitare a Maicii Domnului, în smerenie și prin aflarea „stărilor de neprihănire”. Și, totuși, de ce, în loc să naștem în noi Adevărul, rămânem sterpi?

Aici, subliniază Părintele Daniil, este punctul cel gingaș. *Mai întâi să ne dăm seama că aflarea Adevărului nu este o problemă unilaterală, atârănând de mine numai sau numai de altcineva. Aflarea adevărului este o sinergie*. Deci, o lucrare divino-umană în care numai buna cuviință duhovnicească, adâncă plecăciune și rugăciunea pot îndupleca harul să ne lumineze. Sau, cu cuvintele Sfântului Apostol Pavel, suntem „*scrisoarea lui Hristos scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeuului celui viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimii*” (II Corinteni, 3, 3).

Dar fiindcă această scrisoare are literele șterse, cerneala divină trebuie înduplecată să-și lase picurul deasupra.

Pentru ca toate acestea să se întâmple, arată părintele Daniil, e nevoie să împlinim poruncile Domnului. *Prin ele noi descoperim Adevărul și-l putem îmbrățișa.* Împlinindu-le, ne ridicăm în lumină precum cristalul, iar Pruncul Iisus din noi ne îmbrățișează pe dinăuntru cu degete mici, dar care ard.

Nu pot cunoaște adevărul dacă nu devin eu însumi adevăr, dacă nu vreau să fiu întreg al adevărului, înăuntrul adevărului, să-l slujesc cu totul. Și, mai mult încă, să-l întrupez deplin. (...) Adevărul este mărturisire care cere luptă și dezmințire a orice l-ar umbri sau întina, cu prețul vieții tale.

Și dacă, noi, oamenii, suntem „scrisori ale lui Hristos”, atunci scrisoarea lui Hristos, care a fost Părintele Daniil, a avut toate literele înflorite de dragoste. A fost nu doar o scrisoare scrisă, ci și desfăcută, arătată, dublu pecetluită cu sânge: sângele lui Hristos întâi, apoi sângele propriu. Prin Părintele Daniil, Adevărul s-a rostit cu glas puternic, de trâmbiță. În închisoare, în frig, în foame, în camerele de tortură, împachetat în cearceafurile ude care țineau loc de fașă trupurilor bătute și chinuite, Părintele i-a înfruntat pe asupritori, a avut tăria să-i acuze, să le spună că răul va avea, totuși, sfârșit. Torturat, batjocorit, ucis până la sfârșit, ca martor al adevărului cu care s-a identificat. Adevăr descoperit, adevăr născut în sine, adevăr mărturisit, adevăr creat prin însăși viața sa și cu prețul ei, adevăr cu care te-ai identificat: iată treptele pe care Părintele Daniil le-a urcat, împlinind desăvârșit Adevărul.

VII.1.3 ADEVĂRURI DESPRE ADEVĂR LA SANDU TUDOR

Prof. Rotărăscu Constantin,
Vatra Dornei, iulie, 2004

MOTTO

*Adevărul poate fi tâlhărit sau numai furat,
poate fi născocit, întâlnit sau câștigat,
poate fi încă ghicit sau poate fi dat,*

*dar nu e mântuitor decât întrupat.
(Octava adevărului)*

Sunt multe lucruri pe lumea aceasta care au rămas învăluite în mister, în ciuda eforturilor lăudabile de dezvăluire, de scoatere din ascunzișul la care păreau condamnate. În ultima vreme publicarea primelor patru caiete, aparținând lui Sandu Tudor, pseudonimul lui Alexandru Teodorescu, scriitor, poet, editor, proprietar și director al revistelor literare *Floarea de Foc*, 1932, și *Credința*, 1933, unde au colaborat scriitori de prestigiu ca Zaharia Stancu, Cicerone Teodorescu, Eugen Jebeleanu, constituie un început remarcabil, vrednic de laudă, pentru cunoașterea unor aspecte culturale ale personalității autorului, desprinse din fărâma de gânduri și cugetări, îmbrăcând forma confesiunii și a jurnalului metafizic ce-și așteaptă încă spiritul integrator.

De la primele pagini ale scrierilor sale devii martor adevărat al unei experiențe vii care tinde dincolo de cunoaștere și cultură, asimilând valorile acestora spre împlinirea destinului nostru duhovnicesc. Prin Sandu Tudor avem încă o mărturie că legătura dintre creștinism și cultură este una reală, concretă.

De la începuturile sale, creștinismul a penetrat cultura antică și a fost la rândul său creator de cultură. Perspectiva asupra valorii omului este una spirituală, creștină, întrucât omul este proiectat în facticitatea sa istorică, devine esențialmente neautentic.¹⁷⁹

Prin cultură dăinuiesc popoarele în istoria lor vremelnică și se împlinește destinul creator al omului.

Dacă poporul evreu a fost poporul ales al lui Dumnezeu, pregătit prin lege și profeți pentru întâmpinarea întrupării Mântuitorului Iisus Hristos, grecii au fost la rândul lor pregătiți prin Logos să primească și să răspândească noua religie creștină. Prin greci și latini creștinismul devine universal și se deschide spre spirit, asimilând cultura ca mijloc de slăvire a lui Dumnezeu.

În scrierile sale, Sandu Tudor nu respinge cultura, el se pronunță doar împotriva citirii și scrierii intelectuale sterpe. Omul este zămislit pentru cunoaștere, prin cunoașterea lui de către Dumnezeu, care se logodește cu

¹⁷⁹ Paul Evdochimov - *Femeia și mântuirea lumii* - București, 1995, p.14

el și numai cunoscându-L pe Dumnezeu se cunoaște și omul pe sine. Deviza socratică „Cunoaște-te pe tine însuși” nu este concepută ca introspecție psihologică pentru sesizarea particularităților sufletești ale individului uman, ci ca intrare în sine și aflarea lui Dumnezeu „*în adâncul cel mai profund decât noi înșine*”, cum îl numea Fericitul Augustin.

Deși, Sandu Tudor a preluat cu ușurință, într-un mod liber, multe din ideile înaintașilor săi, Blaise Pascal, Michel Montaigne, Rene Decartes, Sorin Kirkegaard, Gabriel Marcel etc, nu a simțit nevoia să citeze decât rar și atunci o face destul de imprecis pentru că nu era interesat de afișarea unei erudiții, ci de constatarea unor asemănări și identități spirituale; el prelua ceea ce de fapt regăsea în propria sa formație, apartenența unei idei nu ține de prioritatea exprimării sale cronologice, cât de întruparea în viața celui care și-o asumă.

Afirmându-se din tinerețe ca ziarist redutabil, comparat pentru virulența mesajului cu Pamfil Șeicaru, Sandu Tudor nu s-a putut desprinde de judecățile speculative lipsite de necesitatea legăturii indestructibile dintre fenomen și esență, specifice discursului atributiv, atât de vehiculat în presa vremii, ca de altfel și în presa de astăzi.

O bursă primită din partea statului i-a înlesnit o călătorie în Sfântul Munte Athos, considerată de Sandu Tudor o adevărată minune cerească pentru că a schimbat întreaga sa orientare culturală și existențială viitoare. În această călătorie minunile și coincidențele s-au ținut lanț prin însoțitorii pe care i-a avut la fiecare pas. Pronia Dumnezeiască i-a scos în cale omul trebuincios prin care a simțit că acel neînsemnat grăunte de credință, pe care îl avea în suflet, era purtător de rod și avea să-i aducă, după multe nevointe și suferințe, roada muceniei într-un Hristos. Descoperirea vieții într-un desăvârșire duhovnicească de la Sfântul Munte Athos a însemnat și un pas spre apropierea de **Adevărul** înțeles, nu ca mod de a spune, ci ca mod de a fi. Admitem ca adevărat tot ce corespunde ideilor pe care le avem mai dinainte în ființa noastră.

Adevărul se dezvăluie prin cunoaștere, dincolo de întrupare. Întruparea mărturisește despre Adevăr precum psalmistul spune: *Cerurile spun slava*

*lui Dumnezeu și facerea mâinilor lui o vestește tăria. Adevărul ne cunoaște pe noi și se cunoaște prin noi*¹⁸⁰.

Pentru Sandu Tudor, adevărul nu este rezultatul dobândit prin cunoaștere, ci Calea de urmat pentru apropierea de Ființa desăvârșită. Adevărul este Cale spre viață, este negarea negației, neființa neființei, moartea morții. Adevărul este Cale. Toți ne descoperim călători pe această cale, căutăm adevărul în mărturiile semenilor, în scrierile oamenilor de cultură, în *Sfânta Scriptură*, dar nu descoperim decât exprimări lingvistice, care ne pun la încercare credința care ființează în noi, fie ca rezultat al unei convingeri obținute prin intelect, fie ca premisă dată și acceptată mai presus decât orice demers intelectual.

Calea adevărului este întoarcerea la Ființă, de la natura decăzută la Ființa desăvârșită. Nimeni nu poate străbate această cale dacă nu-L are pe Hristos călăuză și îndreptar.

Nu cunosc adevărul decât în măsura în care el devine viață în mine,¹⁸¹ afirma filozoful existențialist creștin, Sorin Kirkegaard, afirmație pe care nu numai că o regăsim în cugetările lui Sandu Tudor, ci o aflăm transpusă în viața sa.

Modelul raționalist al lui Rene Decartes, devenit modelul științei moderne, privilegiază îndoiala ca premisă a certitudinii obținută prin gândire. Știința în concepția lui Sandu Tudor este marea mândrie a omului, semnul lui Lucifer. Ea nu este în sine întemeiată pe adevăr. În chipul cel mai limpede, știința se întemeiază pe îndoiala metodică și pe organizarea ei. Se află la temelia științei un fior și un simțământ de profanare, care o caracterizează, ea este, la originea ei, o fundamentală tăgadă care e treapta cea mai adâncă a îndoielii, din care s-a născut ateismul modern.

Auzim vorbindu-se despre libertatea omului și stăpânirea lui asupra firii prin cunoașterea științifică. Este aici aceeași înșelare ca și atunci când ni se vorbește de libertatea și puterea gândului omului. Astăzi, când suntem confrunțați cu tot felul de practici magice, Yoga și M.I.S.A., suntem convinși de marea înșelare de care vorbea Sandu Tudor. Când omul trebuie să

¹⁸⁰ Georg Wilhem Friedrich Hegel - *Enciclopedia științelor filozofic* – Editura Academiei, 1962, p. 73.

¹⁸¹ Sorin Kirkegaard – *Școala creștinismului* - Editura Adonai, p. 236

răspundă la întrebările esențiale, vitale, abia atunci se poate descoperi tot golul său lăuntric, înspăimântătoarea sa anulare de sine și neputință.

Știința se rătăcește prea mult în abstracții goale, ea trebuie să se întoarcă la bunul simț, de la idolul de țărână, care este mintea omului la Adevărul cel viu și veșnic al Întrupării lui Dumnezeu în lume.

Noi suntem, existăm, dar nu prin noi înșine. El este Cel prin care eu sunt, Dumnezeu cel viu, Cel din care eu am viață. Eu nu sunt începutul și sfârșitul, ci doar parte. Viața nu poate fi îndurată decât atunci când trupul și sufletul sunt în armonie, așa încât un echilibru firesc să se cumpănească între ele. Această armonie este echilibrul dualismului fundamental și se câștigă prin trăirea în Duhul Sfânt, ca să poți să faci ceea ce trebuie, să te stăpânești, să fii posesorul tău, nu „sluga trupului tău. Orice cunoaștere adevărată e dincolo de Ideie, dincolo de experiență, e o străfulgerare a Duhului în noi. Oamenii încă au credința că se pot mântui prin înțelegerea lor, prin inteligența lor, prin rațiunea lor și facilitatea de a găsi soluții.

Ar trebui să ne imunizăm împotriva dogmei raționalismului, scria Sandu Tudor. Cu cât sufletul e mai sensibil, cu atât instinctele lucrează cu îndrăzneală. Patima te face să nu te poți dăruie pe tine, ești robul ei și nu poți să faci nimic dincolo de ceea ce îți poruncește. Destinul omului este tragic pentru că omul se bucură de o anume libertate, care este în stare de a-l pierde. *Și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi* (Ioan 8. 32). Din nefericire omul dorește mai mult libertatea, așa cum o înțelege el, decât cunoașterea adevărului. Voința liberă și manifestarea sa practică – liberul arbitru – este atributul care-l apropie de Dumnezeu, în viziunea lui Rene Descartes.

Sandu Tudor își asumă libertatea de gândire dincolo de orice sistem. Sistemul îl amenință personal ca o constrângere inerentă, îl reduce, îl cataloghează, îl deformează, el vrea să fie totul și nu parte al unui mecanism programat, structurat, încadrat în alt sistem, la fel de constrângător și neadmis pentru o gândire liberă.

Sandu Tudor a continuat să rămână pentru ceilalți „o bibliotecă deranjată”, dar în ființa sa și-a descoperit libertatea după care râvnea firea sa de poet, de artist al cuvântului atât de riguros căutat și regăsit mereu în forma sa pură – de aici preferința sa pentru expresiile vechi mai relevante și mai apropiate de esența ființării lucrului denumit.

Pentru Sandu Tudor, aflarea cuvântului este revelație și căutare în același timp și nu are nimic din convenționalismul filozofiei limbajului sau a jocurilor de limbaj, descrise de Wittgenstein în „*Tractatus logico-filozoficus*”, pe care Sandu Tudor îl cunoaștea și s-a folosit de unele propoziții ale acestuia, fără să-i accepte însă finalitatea impusă de autorul menționat.

Exprimările lui Sandu Tudor sunt mai apropiate de paradox decât de aforismele lui NIETZSCHE, pentru că nu caută atât expresia adevărului cât mai degrabă Ființa acestuia și întruparea sa în om.

Sandu Tudor caută adevărul pentru care-și asumă libertatea căutărilor: „*M-am căutat pe mine însumi*”, spune Heraclit din Efes, sau „*nu m-ai fi căutat dacă nu m-ai fi găsit*”, afirma odinioară Blaise Pascal. Sandu Tudor era încredințat de adevărul pe care-l găsisese în ființa sa, prin eforturi, renunțări și sacrificii, de care s-au încredințat și le-au trăit toți cei porniți pe drumul desăvârșirii.

El nu și-a asumat rezultatul căutărilor de către predecesorii săi, deși face referiri multiple la știință și filozofie, dovadă că nu-i lipseau cunoștințele, dar îl nemulțumeau rezultatele. Filozofia și știința nu duceau spre desăvârșire decât o parte din Ființa omului – rațiunea sau intelectul – accentuând astfel opoziția cu partea ce nu putea fi raționalizată – simțurile trupești, gata să irumpă și să amenințe edificiul spiritual.

Filozofia numită și protestantism, erezie a elinismului, nemulțumită de a recunoaște adevărurile contrarietății care există între lucruri, a preschimbat această contrarietate în contradicție, alimentând individualismul care a făcut cel mai mare rău chiar spiritului (minții individualităților) întrucât i-a sterilizat.

Împietrirea inimii, nepăsarea, nesimțirea este moartea cea de-a doua, mai grozavă și mai înainte decât moartea cea trupească, pentru că este moartea sufletului, putrezirea a ceea ce nu putrezește, a ceea ce este veșnic și tu îl faci să moară.

Între atâtea feluri de oameni pe care îi putem întâlni, scria Sandu Tudor, există și unul care se numește omul limpede la minte, omul logic sau omul rezonabil. De fapt el nu e decât o mască a acestei limpezimi logice cu care se trufeste. Această mască nu este decât o sumă de înfrângeri și nemulțumiri, un total de limite la care viața îl constrânge, și pe care le numește pozitiv fie rațiune, fie logică, fie claritate. De fapt nu e decât un

văl cu care acoperă, trufaș, niște nevoi pe care nu poate să le mulțumească. Sub această mască pune la adăpost persoana sa de anumite primejdii care îl pândesc. Aceste cuvinte trimit la o subliniere făcută de Platon în *Dialogul, Republica*, potrivit căruia „*nedreptatea supremă este să pari a fi drept fără să fii*”¹⁸².

Sandu Tudor enumeră cele patru tipuri de ispite ale evlavioșilor, ale celor ce se cred duhovnicești și nu sunt.

Prima rătăcire este pentru cei care nu trăiesc decât pentru cele plăcute vieții, cei trupești, luminoși pe dinafară, dar goi pe dinăuntru.

A doua rătăcire vine din fățarnicie, ipocrizie sau fariseism, cei care caută profitul lor, mântuirea lor mai mult decât slava lui Dumnezeu, cei care nu pot ajunge la claritatea propriei lor neputințe recunoscute, și numai așa depășite, cei care așteaptă un semn care să le descopere voința lui Dumnezeu, pentru aflarea unui drum propriu, nemaîntâlnit la alții, un drum care să-i mântuiască.

Cea de-a treia ispitire este pentru cei cu o minte clară, bine înzestrată intelectual, cei care se încred în puterile minții lor și ignoră ajutorul suprafiresc al lui Dumnezeu, aceștia sunt lipsiți de cunoaștere, de trăire și de rugăciune.

A patra ispitire, considerată cea mai primejdioasă dintre toate, este aflarea falsă a isihiei. Furați de dulcele duhovnicești, acești oameni neglijează, în afară, virtuțile, faptele adevărate, activitatea sufletului, ignorând avertismentul cuprins în *Epistola Sobornicească a Sfântului Apostol Iacob: Așadar, cel ce știe să facă binele și nu-l face, păcat își este sieși* (4. 17), sau *Fiți dar împlinitori ai Cuvântului, și nu numai ascultători ai lui, amăgindu-vă pe voi înșivă* (1. 22).

Păcatul este renegarea conceptului. Categoria păcatului este cea a individualității. Omul individual este dedesubtul conceptului. Deși este comun tuturor, păcatul nu-i unește pe oameni, ci îi dezbină.

Arta este gând întrupat în materia simțurilor. Gândul este cel al minții, simțirea este a inimii.

Coborârea minții în inimă, întruparea gândului în simțire, ca negație a inimii împietrite, este încă piatră de poticnire în calea adevărului.

¹⁸² Platon – *Republica* - Editura Universitas, 1995, p.361

Practicarea *Rugăciunii lui Iisus* apropie mintea de inimă până la identificarea lor deplină.

Adevăratul Cuvânt al lui Dumnezeu nu e în slavă, ci în Duh. Tot *Sfânta Scriptură* ne spune despre aceasta: *...pune-voi legile Mele în cugetul lor și-n inima lor le voi scrie...* (Ieremia 31. 33). Ceea ce reia Sfântul Apostol Pavel, în *Epistola către Evrei: pune-voi legile Mele în cugetul lor și în inima lor le voi scrie* (8. 10).

Inima reprezintă un loc de întâlnire între Dumnezeu și suflet,¹⁸³ prin dragoste, și apare în simbolistica creștină încă de la începuturile creștinismului. Părinții Bisericii și mai ales Fericitul Augustin consideră inima un punct de contact între dimensiunea umană și cea divină, interioritatea capabilă de a intui prezența lui Dumnezeu.

Totul pleacă de la inimă, energia, dragostea, gândirea și voința. Inima este organul de unde este răspândită energia vitală și care poruncește întregului corp precum un rege poruncește supușilor săi. Din această perspectivă, inima simbolizează atotputernicia Dumnezeului Creator. Inima devine locul unde se produce această subordonare misterioasă în cadrul căreia omul se contopește cu Dumnezeu, pentru ca Dumnezeu să devină principiu și origine a actelor sale, a voințelor și gândurilor lui.

Inima poate fi considerată în acest sens locul de origine a lui Dumnezeu, al unirii Sale în lume, și prin ea se face îndumnezeirea omului.

Numai faptul că viața noastră se află articulată într-o anumită mișcare și devenire, spre anume desăvârșire, este semnul că ea își află înțelesul și rostul într-o depășire a prezentului, într-un dincolo.

Nimic nu e mai de preț, afară de ceea ce se agonisește din bine, minții. Majoritatea oamenilor și, dintre aceștia cei mai activi socialmente, sunt niște ratați față de ei înșiși, întrucât nu s-au cucerit pe ei înșiși, nu și-au descoperit eul adevărat și profund, în ei se perindă o infinitate de porniri și euri ancestrale. Reîntoarcerea la viață cere o împăcare cu sine însuși și o luminare lăuntrică, aceasta însemnând și descoperirea singurătății, care, prin firea ei, este greu de purtat, când viața din tine nu este biruită.

Toată această întoarcere spre sine se face prin Domnul nostru Iisus Hristos. Îndumnezeirea omului prin el însuși duce la nebunie și nimicire.

¹⁸³ Blaise Pascal - *Misterul lui Iisus* - Editura Dacia, 2002, p.34

Omenește vorbind, nu este nici o puțință de a cunoaște dumnezeirea. E chiar o primejdie de moarte¹⁸⁴, fiindcă aceasta nu e decât încercarea omului de a-L cuceri pe Dumnezeu.

Cu tot avântul științei în epoca modernă, cei mai de seamă oameni de știință și filozofi, ca: Newton, Leibniz, Descartes, Kant, Pascal, Einstein nu s-au îndoit în niciun fel de limitele rațiunii umane. Ultimul demers al rațiunii este de a recunoaște că există o infinitate de lucruri care o depășesc, dacă ea nu atinge acest prag al cunoașterii, va rămâne neputincioasă, afirma Blaise Pascal, în cugetările sale.

Cea mai autentică emoție, pe care o putem încerca, este emoția mistică. Aici este germenul oricărei științe adevărate, spunea Albert Einstein.

Duhul Sfânt poate trezi unui savant onest uimirea, în sensul lui Platon, el poate arăta spiritelor înțiate plăcerea lucrărilor, în materia tainelor. Așa cum sublinia ieromonahul Daniil (Sandu Tudor), în scrierile sale, sensul grandios al ascezei se află în năzuința la adevărata fire; lupta nu este împotriva trupului, ci împotriva pervertirii acestuia. Prezența chipului lui Dumnezeu în om îl face pe acesta să caute fără încetare absolutul, dar asemănarea, în afara lui Hristos, rămâne neputincioasă; păcatul pervertește năzuința sufletului și acesta va merge să afle absolutul în idoli, va vrea să-și stingă setea în miraje, fără puterea de a urca din nou la principiul creator.

Fără Iisus Hristos, raportul omului cu Dumnezeu este unul de exterioritate, care implică opoziția voințelor și contradicția. Omul nu poate înfăptui Binele cerut de Dumnezeu exterior eului său. Potrivnicul, diavolul, uneltește împotriva fapturii omului, fapta sa nu este mântuitoare, salvatoare, pentru ființă, de aceea moartea a împărășit în lume și asupra celor care nu au greșit, în sensul căderii lui Adam. În raportul de exterioritate, Dumnezeu este prezență și absență totodată.

Prin Iisus Hristos s-a stabilit unitatea voinței lui Dumnezeu și a omului. Nu mai există două voințe, *a lui Dumnezeu și a eului propriu, ci voința lui Dumnezeu se înrădăcinează în eul propriu, omul se înduhovnicește*, conchide ieromonahul Daniil de la Rarău.

Pentru a înțelege voința unică a lui Dumnezeu, în necesitatea și totodată libertatea ei, precum și învățătura creștină, care compară Biserica cu

¹⁸⁴ Blaise Pascal - *Misterul lui Iisus* - Editura Dacia, 2002, p.90-91

Trupul mistic al lui Hristos, amintim parabola lui Meneus Agripa, atât de dragă stoicilor.¹⁸⁵ Pentru a rândui dragostea ce o purtăm ființei noastre trebuie să ne imaginăm un trup plin de membre care gândesc, deoarece noi înșine suntem membre ale întregului ce trebuie să ne vedem cum trebuie să se iubească fiecare mădular.

Dacă picioarele și mâinile ar avea voință proprie, ele n-ar fi în largul lor decât dacă ar supune această voință personală față de voința primară care guvernează tot trupul. Secesiunea mădulelor care ar fi inconștiente că aparițin corpului ar însemna pentru ele „dezordinea” și „nefericirea”, în timp ce ar fi în interesul lor să se unească pentru binele întregului trup.

Mai degrabă ar trebui să consimtă să fie tăiate decât să-și piardă calitatea de membre. Dacă trăim ca un mădular al unui corp, reușim astfel să ne concentrăm asupra a ceea ce este esențial, să ne focalizăm interioritatea asupra dimensiunii sale celei mai profunde și să transformăm iubirea de sine în dragoste pentru Ființa întregului, Care este Dumnezeu.

Când omul Îl părăsește pe Dumnezeu, se lasă în gândul și calea voinței sale individuale pentru că tocmai aceasta îl va pierde. Omul este într-adevăr liber în privința acțiunilor sale, dar în privința rezultatului final el este dependent de o necesitate, care este mai presus de el și care intervine chiar în jocul libertății sale. Chiar moartea este rezultatul liberei alegeri a omului, fiind consecință și tribut al păcatului.

Păcatul nu este un sentiment, un gând sau o idee, el este un act liber, altminteri n-ar fi păcat. Și fapta bună și păcatul se nasc din libertate, precum de același pământ se folosește și sămânța aducătoare de rod și hrană, cât și buruiana ce se va tăia și se va arunca în foc.

Grandioasa revelație a lumii creștine, care o diferențiază de lumea antică este aceea că destinul se sprijină pe libertate, este fructul libertății, în vreme ce lumea antică nu a înțeles omul în libertatea sa. Omul este o valoare infinită, el este destinat să aibă raportul său absolut cu Dumnezeu.

Un spirit liber, așa cum a fost poetul Sandu Tudor, nu putea admite constrângerea, închiderea gândurilor sale într-un sistem, ordonarea lor și argumentarea potrivit canoanelor logicii și științei. Această sarcină va

¹⁸⁵Jean Pierre Zaradir - *Sinteze filozofice - OMUL*, Editura Antet, 1999

reveni celor care se vor apleca cu stăruință asupra scrierilor sale, într-un cânt o filozofie fără sistem nu poate avea nimic științific.

Un conținut își găsește justificarea numai ca moment al întregului din care face parte, o mână tăiată, spunea Aristotel, este imaginea unei mâini, pentru că desprinsă de întreg nu mai are funcționalitatea mâinii.

La ieromonahul Daniil (Sandu Tudor) rațiunea, împinsă la marginile ei însăși, se deschide spre credință nu raționalizând datul revelației, ci alimentându-se și reînnoindu-se prin contactul cu aceasta. Cugetările sale despre om prefigurează o filozofie a concretului mult mai aproape de om și adevărul ontologic, decât existențialismul lui S. Kirkegaard sau Gabriel Marcel. Itinerarul adevărului la starețul de la Rarău (Sandu Tudor) este cel al vieții sale ce se continuă astăzi ca o chemare la contemplarea lui Dumnezeu și la regăsirea ființei proprii într-o lume în care ființa umană pare a fi în preajma unei catastrofe, sub bombardamentul simțurilor și suprasolicitarea informațională, ca și a stresului decizional.

Astăzi progresul în opera de mecanizare a spiritului duce la negarea rațiunii și a lui Dumnezeu¹⁸⁶, alunecarea într-o Cale Lactee de imagini unde totul este permis și nu se mai poate încheia nici un sens¹⁸⁷.

Contrar acestor tendințe, pentru Sandu Tudor, pe măsură ce credința a sporit în suflet, locul său pe pământ s-a îngustat tot mai mult, ajungând la spațiul dintre pereții unei chilii și apoi, ai unei celule de izolare a deținuților în închisoarea de la Aiud.

Viața sa a fost o mărturie pentru a dovedi că toți cei care urmează calea desăvârșirii creștine acceptă lupta și dăruirea de sine pentru Hristos. Pentru prigonitorii credinței ortodoxe, moartea martirilor adevărea slăbiciunea lui Dumnezeu, în timp ce pentru credincioși, era adevărarea puterii lui Dumnezeu și a credinței creștine ortodoxe, biruința care a biruit lumea și a cucerit nemurirea.

Prin dăruirea totală de sine și moarte, ca martir al credinței ortodoxe, ieroschimonahul Daniil a dat sens și roadă vieții sale, precum ne spune Mântuitorul nostru Iisus Hristos: *Dacă bobul de grâu care cade în pământ nu moare, rămâne singur, dar dacă moare, aduce roadă multă.* (Ioan 12. 24).

¹⁸⁶ Jean Pierre Zaradir - *Sinteze filozofice* - OMUL, Editura Antet, 1999

¹⁸⁷ Alvin Toffler – *Șocul viitorului*, Editura Politică, București, 1973, pag. 390 - 354

VII.1.4. *RĂȚIUNE ȘI CREDINȚĂ LA STAREȚUL DANIIL*

Prof. Constantin Rotărăscu
Vatra Dornei, 22 iulie, 2007

Acest gând, regăsit în manuscrisele părintelui ieroschimonah Daniil, îmi reamintește de cuvintele Ecclesiastului care spune: *Ceea ce a fost, aceea va mai fi, și ceea ce s-a întâmplat se va mai petrece, căci nu este nimic nou sub soare* (1, 9).

Dacă cei mai învățați cărturari și cunoscători ai Legii, din rândul poporului ales, al lui Dumnezeu, n-au putut vedea și nu au putut înțelege că Iisus este Fiul lui Dumnezeu – Mesia – anunțat de profeți cu toate minunile săvârșite, neîntâlnite niciodată pe pământ, nu ne mai miră faptul că mulți dintre ucenicii și slujitorii Domnului Iisus Hristos de-a lungul veacurilor, nu au fost ascultați și nu au fost primiți de mai marii vremurilor, cu toate că au îmbrăcat veșmântul nemuririi prin moartea cea duhovnicească a muceniciei.

Garanția de viață a unei scrieri stă în chiar creatorul ei. Din păcate, de cele mai multe ori cărțile se înstrăinează de creatorii lor și astfel conținutul lor se sterilizează, ajungând o cantitate de abstracții și forme care se memorează și se utilizează ulterior exterior, la nevoi. La cele existente se adaugă altele noi, în virtutea aceluiași procedeu, precum în maladiile cancerigene se înmulțesc necontrolat celulele, încât devine tot mai evidentă afirmația conform căreia, cultura a devenit tot mai mult o tiranie a ideilor.

Despre personalitatea lui Sandu Tudor vorbesc mărturiile celor care l-au cunoscut, laici și clerici, mărturii elogioase, dar și contestatare, însă cel mai credibil vorbesc scrierile sale, cu atât mai mult, cu cât acestea au înfățișarea unui jurnal de idei, neexistând mărturia că autorul lor ar fi avut intenția să le publice vreodată.

În scrierile sale găsim o parte din trăirile și gândurile proprii, frământările sale sufletești, care au pregătit momentul supremei sale dăruiri din „marea trecere”, acceptarea muceniciei pentru Hristos.

Din aceste scrieri am extras câteva gânduri pe care le voi prezenta în cele ce urmează, încercând o anumită situație a autorului între rațiune și

credință – cele două coordonate vitale, repere ale periplului său pământean.

Mintea omenească este obligată să se oprească undeva¹⁸⁸, acolo este principiul, arcos, în limba greacă semnificând cel care conduce primul, cel puternic. Iar printre cele șase sensuri pe care le găsim în „Metafizica” lui Aristotel este și acela potrivit căruia principiul este cel care dă putința cunoașterii lucrurilor.

Pe această linie a intuirii principiului, părintele Daniil Tudor meditează cu predilecție asupra a două momente descrise în *Sfânta Scriptură* – crearea omului, descrisă în prima carte a lui Moise – Facerea, și Întruparea Cuvântului lui Dumnezeu în lume, cuprinsă în *Noul Testament*.

Dumnezeu a creat omul după chipul și asemănarea Sa, *Și Domnul Dumnezeu, Care făcuse din pământ toate fiarele câmpului și toate păsările cerului le-a adus la Adam, ca să vadă cum le va numi; așa ca toate ființele vii să se numească așa cum le va numi Adam* (Facerea 2,19).

Prin aceasta, însuși Adam devine co-părtaș la creația divină, întrucât *numele este acel fir nevăzut spiritual prin care chemi la tine și intri în legătură cu cineva sau ceva ca să-ți slujească sau să-i slujești*.¹⁸⁹

Numele ține de ființă, de rațiunea lucrului numit, este rezultatul unei eterne nuntiri a Logosului cu Făptura, este veșnica însoțire a Duhului cu Lumea, schimbarea numelui presupune convertirea firii celui numit.

Se cunoaște că printre reformele propuse de învățatul antic Confuciu era și rectificarea numelui, întrucât *a cunoaște asemănările și diferențele dintre lucruri înseamnă să cunoști numele lor în mod exact*¹⁹⁰ – în caz contrar confuzia duce la sofisme.

Platon, în dialogul *Kratylos*, prin personajul său Socrate, face afirmația că *cel care este îndreptățit să dea nume este legiuitor, o specie de creator care se ivește cel mai rar printre oameni*.¹⁹¹

Și Aristotel susține că *cine este în stare să deosebească puterile numelor, este foarte aproape de adevăr*.¹⁹²

¹⁸⁸ Aristotel, *Metafizica*, I A, 2, 982b

¹⁸⁹ Sandu Tudor, *Ce e omul?* În *Caiete* 4, p. 25.

¹⁹⁰ Lun Li, XII,3.

¹⁹¹ Platon, *Kratylos*, 383, a,b.

¹⁹² Aristotel, *Metafizica*, I.A.3, 984.

A da nume făpturilor create de Dumnezeu a fost prima manifestare a rațiunii umane, primul act de intrare în stăpânirea lumii. Exercițiul rațional al omului a marcat evoluția lumii, de la aplecarea asupra lucrurilor materiale s-a trecut la căutarea rațiunilor acestor lucruri, înțelepții au pus în discuție ordinea umană, au încercat s-o definească în ea însăși, să o traducă în formele accesibile inteligenței, aplicându-i norma numărului și a măsurii.

Dacă la început esența rațiunii pentru om era de a se întrupa în rațiunea creată, ulterior, atrasă de mirajul puterii sale, rațiunea s-a întors către sine, devenind gândire abstractă, ce s-a îndepărtat de realitatea sensibilă, creînd o lume generală, teoretică, suprapusă realității concrete.

Omul adamic era legat de lumea reală, făcând experiența ei, pe când omul modern se distanțează de ea pentru a o gândi în mod abstract. Prin formalizarea gândirii s-a ajuns la formalismul modern al științei și logicii actuale, consecință ultimă a acestui proces de a goli cuvântul de încărcătura sa existențială.

Toate aceste evoluții se găsesc în creațiile părintelui Ieroschimonah Daniil Tudor, care, ca ziarist, poet, eseist, om de cultură în genere, s-a antrenat încă din tinerețe în exercițiu creator al rațiunii, căutând prin mijlocirea cuvântului apropierea de adevărul cel viu în care vibrează pulsivitatea vieții.

Încercător în puterea rațiunii, constată treptat slăbiciunea acesteia, limitele ei în privința ridicării omului din starea sa de decădere.

*Omul a pierdut puterea de-a ajunge prin cunoaștere să înțeleagă și să atingă ființa fină, ceea ce este. Calea care duce până la ea a fost pierdută, sau îi este oprită.*¹⁹³

Însăși cunoașterea din mijloc a ajuns scop, se hrănește din sine precum imaginea orientală a șarpelui care își mușcă propria coadă:

*Ajungem să cunoaștem propria noastră cunoaștere, dar nu Ființa, adevărul cel viu și firea noastră care ne stau în față*¹⁹⁴

Ne întindem mai departe stăpânirea, mărim tărâmul cunoașterii. Lărgim zarea noastră de cuprindere, ne umflăm ca BROASCA FABULEI, dar nu reușim prin nici o tehnică sau mijloc să trecem dincolo.

¹⁹³ Sandu Tudor, Caiete 4, *Ce e omul ?*, p. 76.

¹⁹⁴ Idem.

*Viziunea experimentală și însuși spiritul obiectiv al științei nu sunt decât construcția noastră.*¹⁹⁵

Nu cunoaștem decât în traduceri, în tâlc, orice realitate.

*Chiar soluția kantiană a criticismului, cu toate subtilitățile și îndrăznelile lui, nu face decât să ne închidă și mai mult în subiect, pe care încearcă la limită să-l obiectiveze, transformând eul în ființă generică, cunoașterea noastră fiind întotdeauna o trunchiere a realului.*¹⁹⁶

Cunoaștem în parte ceea ce se arată, ceea ce devine fenomen., esența ființei ascunse, precum lucrul în sine kantian rămâne în afara cunoașterii.

Cum a pierdut omul puterea lui de cunoaștere? În ce a constatat această pierdere? Spus în chip simplu, prin faptul că a năzuit să cunoască absolutul, născocind îndoiala maladivă, făcând din cunoaștere o unealtă de cucerire, din slăbiciunea lui puterea lui de a cuceri lumea.

*Dar paradox: inteligența, ajungând cel mai desăvârșit mijloc de a stăpâni lumea, s-a materializat, limitându-se Duhul Înălțării.*¹⁹⁷

Cunoașterea a ajuns un viciu mitic al omului. Cum remarcă Anatole France, abstracția, abstragerea părții din întregul ei, este un opiu al occidentului și nu numai al lui, aș adăuga.

Intuiția ca viziune sintetică a întregului, ca vedere înainte, a fost alun-gată din cetatea cunoașterii științifice, pentru că nu se încadrează în normele logicii demonstrative, necontradictorii, ale științei actuale.

*Omul, prin păcatul original, a stins în sine viața harică, a rupt împărțășirea sa directă de har, <vorbirea cu Dumnezeu>, și astfel a săvârșit o omucidere, a încetat de a mai fi om, a devenit o ființă firească, s-a adâncit în cosmism.*¹⁹⁸

Și cum era centrul lumii, sufletul ei, a pierdut și însușirea de a stăpâni lumea. Fiecare din noi exagerează partea de adevăr pe care o înțelege, această exagerare cu bună credință, care fără voie lunecă în îngâmfare, intră ca un dat fundamental în firea noastră omenească.

Rătăcit în jocul nesfârșit al abstracțiilor rațiunii, omul modern ajunge să-l identifice și pe Dumnezeu cu o Idee.

¹⁹⁵ Ibidem, p. 76.

¹⁹⁶ Ibidem, p. 76.

¹⁹⁷ Ibidem, p. 77.

¹⁹⁸ Ibidem, p. 47.

*Unul este Dumnezeuul cărturarului și al stăpânitorului zilei și altul este Dumnezeuul proorocului și al săracului, unul este Dumnezeuul lui Iov și altul este Dumnezeuul strălucitului domn profesor și academician, doctor în teologie.*¹⁹⁹

Dumnezeul ideii este umbra Dumnezeului celui viu, o umbră a peșterii mele, a întunecatei mele peșteri, a vieții mele.

Și dacă peretele peșterii mele este strâmb, atunci și umbra ajunge să nu mai semene întru nimic, să fie neîndoios înșelătoare, părelnică de tot, și chiar mincinoasă.

*Eroarea raționalismului medieval apusean care se perpetuă primitiv, decadent și la urmașii lor moderni, ateii sau apărători ai religiei, este încercarea de a dovedi sau de a respinge de la început existența lui Dumnezeu, ca și cum Dumnezeu ar fi un lucru sau o Idee pe care o poți avea la îndemână, în orice stare te-ai afla.*²⁰⁰

Convingerea lui Sandu Tudor este că nu putem afla adevărul decât numai prin credință. Această convingere îmi amintește de cuvintele filozofului german Immanuel Kant: *acolo unde nu se poate nici demonstra, nici respinge, este îngăduit să credem.... a trebuit să limitez cunoașterea pentru a face loc credinței... credința se afirmă în lumea nuomenală.*

Știința trebuie să se întoarcă la bunul simț, să se convertească de la adevărul obiectiv, abstract și orgolios, de la idolul de țărână care este mintea omului, la Adevărul cel viu și veșnic.

*Adevărul pentru noi este mai întâi de toate problema chiar a condițiilor lui, o problemă a temeiurilor lui în noi, adică o problemă de credință în adevărul adevărului.*²⁰¹

Și nici nu poate fi altfel fiindcă în sine credința nici nu este decât doar această atitudine de a primi adevărul, această putere întregă de recunoaștere și cinstire a lui.

Chiar și atunci când noua știință modernă, bazată pe inducție a respins orice prejudecată deductivă, orice precunoaștere sau principiu, „așa zis dogmatic”, nu s-a putut lipsi de credință în fundamentarea rezultatelor cunoașterii, considerând că există o anumită regularitate a naturii, o

¹⁹⁹ Sandu Tudor, Caiete 1, *Dumnezeu-Dragoste*; p. 43.

²⁰⁰ Idem, p. 102.

²⁰¹ Sandu Tudor, Caiete 4, *Ce e omul?*, p. 70.

anumită legitate a continuității în natură, pe care orice om de știință trebuie s-o accepte aprioric – deci prin credință.

*Lumea dăinuiește numai datorită unei eterne credințe, care este continuitatea și identitatea ei tare.*²⁰²

*Nu pot cunoaște adevărul dacă nu devin eu însumi adevăr, dacă nu vreau să fiu întreg al adevărului, înlăuntrul adevărului și, mai mult, să-l întrupez deplin, cât mai desăvârșit cu putință.*²⁰³

Adevărul este lăcașul ființei noastre pe care nu-l putem tăgădui fără riscul pierderii ființei, riscul rătăcirii și ereziei. Nu pot cunoaște decât ceea ce eu însumi sunt, *căci cine dintre oameni știe ale omului decât duhul omului care este în el* (Corinteni 2,11).

Ca să cunosc desăvârșit adevărul, eu trebuie să devin adevăr desăvârșit.

Din pricina asta adevărul cel negrăit de adevărat, adevărul vieții, pururea e în primejdie de a fi ispitit, tăgăduit, răstignit, ucis.

Nimic nu este astăzi mai întors, mai răsturnat, mai vrăjmășit, nesocotit și răstălmăcit decât taina cea dintru început și de îngeri neștiută, a întrupării Adevărului celui viu.

*Credința este modul omenesc de a primi adevărul Rațiunii divine.*²⁰⁴

*Nu numai că nu crezi după rațiune, nici chiar mai presus de ea sau mai prejos de ea, ci crezi împotriva rațiunii. Credința religioasă nu e numai irațională, ci contrarațională.*²⁰⁵

Credința este lumea noastră și ființa noastră, nu sunt niște idei pe care le avem și le susținem, nu ajungem la ele printr-un act regulat al gândirii noastre, pe care le numim judecăți, raționamente.

Dimpotrivă, aceste idei, care sunt „credințe”, constituie temeiul solid al vieții noastre, sunt idei care ne fac pe noi, pe care le întrupăm, idei care ne determină faptele. Din punct de vedere vital, credința nu seamănă întru nimic cu „o împrejurare”, un prilej, cu credințele propriu-zise nu facem nimic, noi doar suntem în ele. Credința este semnul nașterii celei de a doua, este realizarea crucii în tine, a unei independențe interioare, realizarea unei conștiințe.

²⁰² Idem, p. 31.

²⁰³ Idem, p. 70.

²⁰⁴ Toma D'Aquino – *Summa Theologiae*, p.93.

²⁰⁵ Sandu Tudor, Caiete 1, *Dumnezeu - Dragoste*, p. 269.

Știința fără conștiință duce la ruina sufletului, afirma scriitorul francez Rabelais, sau „măreția omului constă în conștiința mizeriei sale” – Blaise Pascal. În cartea *Înțelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah*, se mărturisește: *cel ce se învrednicește a se vedea pe sine însuși e mai fericit decât cel ce a văzut înger.*

*Vrând să cunoaștem pe altul, de fapt, noi ne cunoaștem pe noi înșine întrucât noi proiectăm în ei ceea ce purtăm în noi, ceea ce socotim că trebuie să fie în celălalt ca și în noi.*²⁰⁶

Conștiința presupune știința sinelui pentru că ceea ce contează ca adevărat pentru om este ceea ce a reușit să dobândească din sine. Cunoașterea de sine poate fi începutul, dar și sfârșitul desăvârșirii noastre. Ca tot ceea ce este creat de Dumnezeu, și rațiunea, prin care cunoaștem lumea, este bună în sine, dar omul s-a folosit adesea, rău, de ceea ce i-a dat Dumnezeu spre binele său.

Cunoașterea de sine ca introspecție psihologică freudiană, care urmărește sondarea inconștientului, de unde-și au originea majoritatea actelor conștiente ale individului, este așa zisa „cunoaștere rea”, întrucât închide individul în eul său, conștient de diferențele ce-l separă de oameni, rob de particularitățile psihice individuale, pe care le primește ca un dat, imposibil de schimbat.

Cunoașterea de sine, în sensul regăsit în filozofia vechilor greci, avea rostul descoperirii în propria ființă a celui alt, aflarea Altui universal „în acel adânc mai profund decât noi înșine”, cum îl numea Fericitul Augustin, ceea ce presupune deschiderea omului spre semenii lui și spre Dumnezeu și nu închiderea într-un eu considerat centrul și locul esenței universale.

Cunoașterea de sine menține actuală o problemă veche a filozofiei cu privire la om, dacă esența sa constă în individualitate sau în universalitate. *Nu poți avea conștiința de grup, înainte de a avea conștiința de sine. Primul tău act trebuie să fie, întocmai ca al creștinului, de însingurare. De aici încolo abia, găsești așa cum trebuie ceea ce părăsești.*²⁰⁷

Creștinismul a readus în prim-plan universalitatea omului. Așa cum mărturisește Sfântul Apostol Pavel: *Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai*

²⁰⁶ Sandu Tudor, Caiete 4, *Ce e omul?*, p. 94.

²⁰⁷ Constantin Noica, *De caelo*, p.95, *Încercare în jurul cunoașterii individului*, Humanitas, 1993.

este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și femeiască, pentru că noi toți una suntem în Hristos Iisus (Galateni 3,28).

Toate sistemele noastre umaniste învață pe om să se înțeleagă pe sine, să se cunoască, să progreseze – ceea ce e plin de frumusețe, dar nici unul nu-l învață să se învinovățească și să se răscumpere ispășind. Iar acest sentiment al păcatului, care singur ne-ar putea împuternici, nu este printre virtuțile noastre.²⁰⁸

Adevărul cere mărturisire, plinătate a credinței ajunsă rostire, așa cum ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel *cu inima cred întru dreptate, iar cu gura mărturisesc spre mântuire.*

Puterea de a întemeia adevărul în noi, în inima noastră, dar mai ales fructul ei, curajul răspicat de a-l spune cu glas tare, la arătare, în văzul tuturor, de a-l mărturisi, este mântuitoarea rodnicie, cea care întemeiază și creează însuși adevărul. *Adevărul este mărturisire, care cere luptă și apărare, dezmințire a orice l-ar umbri și întina cu prețul vieții tale.²⁰⁹ Și cât de real s-a întrupat aceasta în persoana părintelui Daniil Tudor.*

Numai mărturisitorii adevărului, martorii vii ai lui, martirii, fac adevărul cel viu; „De aceea, o dată mai mult, bine au spus cei ce au spus că martirii, mucenicii, sunt cei care fac credința, mai curând decât credința face martirii.”²¹⁰

Pentru ca un om să se ridice, trebuie să-i înălțăm gândurile. Când am învățat să ne înălțăm și să ne stăpânim gândurile, vom putea să ne păstrăm spiritul deschis marelui flux al vieții dumnezeiești, vom învăța astfel secretul fericirii omenești.²¹¹

Se poate ca omul să fie înfrânt, când își propune așa ceva. Se poate imuniza împotriva acestei posibile înfrângeri prin gând, prin biruința gândului. Omul trebuie să știe și să se obișnuiască cu faptul că „triumful ideii e prea adesea plătit cu martirajul celui ce o întrupează cu adevărat. Dar martirii devin sfinți și nimic nu e prea mult pentru sfințenie. Nici măcar biruința gândului”.

Ieroschimonahul Daniil (Sandu Tudor), prin concepția sa, se află mai aproape de Blaise Pascal decât de Fericitul Augustin, împăcat cu

²⁰⁸ Constantin Noica, *De caelo*, Humanitas, 1993, p. 113.

²⁰⁹ Sandu Tudor, Caiete 4, *Ce e omul?*, p.71.

²¹⁰ Idem, p.71.

²¹¹ Ibidem, p. 195.

compromisul dintre rațiune și credință; este mai aproape de revolta pascaliană în fața tăcerii infinitului univers care-l face pe omul de știință să exclame: *Umilește-te rațiune neputincioasă! Taci tu, natură imbecilă, înțelege că omul îl depășește infinit pe om și află de la Stăpânul tău adevărata condiție pe care o ignori. Ascultă-L pe Dumnezeu.*²¹²

Dacă Fericitul Augustin afirma, într-o altă formă, natura cunoașterii dumnezeiești, cei doi se întâlnesc în concluzii: „*chiar dacă adevărul ultim nu poate fi cunoscut decât prin credință, trebuie să înțelegi pentru a crede și să crezi pentru a înțelege – misticismul nu înseamnă anihilarea completă a funcțiilor rațiunii.*”²¹³

VIII. MANUSCRISELE LUI SANDU TUDOR (MONAHUL DANIIL DE LA RARĂU)

VIII.1. PREZENTAREA SUCCINTĂ A MANUSCRISELOR SALVATE ȘI PUBLICATE

Prof. Alexandru Dimcea
Muzeul Literaturii Române
București (2006)

Vom prezenta titlul operelor complete ale Monahului Daniil cele care au fost catalogate ca manuscrise complete, salvate, și care nu au ajuns niciodată în mâinile securității. Înainte cu câteva luni de a fi arestat (noaptea de 13-14 iunie 1958), starețul Daniil a lăsat aceste manuscrise pr. Nicolae M. Popescu, cel care a fost academician, președinte al *Coralei Carmen*, muzicolog, bizantinolog, un intelectual binecunoscut, tatăl actorului Mihai Popescu.

Volumul *Poezii* cuprinde poeziile, publicate între anii 1925-1938, care fac parte din primul volum, *Comornic* (1929); *Maraatha-Domnul vine*, scrieri inedite (1914-1944); *Cartea Muntelui Sfânt* și alte scrieri religioase (1924-1944), dintre care s-au publicat câteva fragmente în volumul *Scrieri I*, la Editura Christiana;

²¹² Blaise Pascal, *Misterul lui Iisus* – Dacia 2002, p. 10.

²¹³ Nicolae Râmbu, *Filozofie și nemurire*, Editura Agora, 1995; p. 214.

Scrieri (autobiografice): *Carnet de front*, ce cuprinde notele de pe front unde a fost reporter ; *Șapte zile de priveghere la Cernăuți*, text intitulat *Prolog la Conferințe la Rugul Aprins*, volum ce cuprinde o serie întreagă de conferințe, în care se puneau bazele mișcării culturale *Rugul Aprins*. Cu un an în urmă, la Facultatea de Teologie, părintele Teodor M. Popescu a scris două lucrări extraordinare, care au constituit lecțiile de deschidere la cursul său de Teologie: *Anticreștinismul comunist* și *De la Nero la Stalin*, două lucrări pentru care și-a pierdut viața, fiind asasinat. A urmat *Floarea de Foc* și *Credința* (publicistică); *Poezii inedite*, poezii mistice (1938-1958); *Conferințele de la Rugul Aprins*, în trei volume ce cuprind toate comunicările care s-au făcut la adunările *Rugului Aprins*, de către cei 14 membri care au fost arestați; *Călătorie la locul inimii și rugăciunea neîntreruptă*; *Dumnezeu – dragoste*, publicate la Editura Christiana; *Sfințita rugăciune*, publicată la Editura Christiana; *Taina Sfintei Cruci*, publicată la Editura Christiana; *Ce este omul?*, un tratat de antropologie creștină, publicat la Editura Christiana; *Pagini filocalice*, trei volume; *Despre monahism*, trei volume; *Fragmentarium*, ce cuprinde alte scrieri religioase; *Acatiste*, publicate la Editura Christiana; *Correspondența și alte documente*; *Rugul Aprins. Arestarea, ancheta, condamnarea și reabilitarea. Dosarul de penitenciar* etc.

Am reușit să public, în anul 2000, la Paris, o carte cu toți viețuitorii care mai trăiau la Sf. Mănăstire *Antim* sau care s-au mutat la viața cea veșnică și să fac fiecăruia o prezentare. S-a tradus în limba franceză, *Am auzit cântecul Păsării Unice*, titlul fiind al poeziei, care este o creație extraordinară. Este ultima lui poezie înainte de a fi arestat. Este un poem scris înainte de a pleca de la Mănăstirea Rarău la București, unde a fost arestat. Am scris pe coperta a patra a cărții *Scrieri I*, aceste cuvinte: „Este cea din urmă poemă a ieromonahului Daniil Tudor. Mai târziu a fost luat, iar după cinci ani, Dumnezeu l-a scos din bezna temniței și, pe aripile Păsării Unice l-a dus în Împărăția Sa”.

Mai există, într-un manuscris, ultimul cântec de lebedă al starețului Daniil, *Unde este Dumnezeu*, este un text extraordinar, zguduitor. Numărul manuscriselor rămase este impresionant, putând fi măsurate cu metrul. O altă parte a manuscriselor ieromonahului Daniil – Sandu Tudor au fost predate de acesta părintelui Petroniu Tănase și se află la Biblioteca Sfântului Sinod al B.O.R. de la Mănăstirea Antim. Aici, se află traduceri

ale părintelui Daniil, Sandu Tudor, comentarii și alte note. Aceste manuscrise au fost împărțite între anchetatori pentru a fi citite, în vederea găsirii unor probe pentru a-l acuza. Din nefericire, foile au fost amestecate și nu s-a reușit până acum o rearanjare a lor, de aceea nu se știe numărul lor ci pot fi apreciate prin măsurare. Grosimea totală a acestor manuscrise ar fi de aproximativ 2 metri.

Lucrări cu referiri la Rugul Aprins, publicate:

Braga, Roman, **“Rugul Aprins”**, în *Lumină lină* Chelsea-Michigan, U.S.A., nr. 1-2/1991, pp. 117-129;

Cuviosul Ioan cel Străin. Din arhiva Rugului Aprins, Editura Anastasia, București, 1999 (cu o postfață de Arhim. Sofian Boghiu);

Învățăture duhovnicești. Comentarii la Imnul-Acatist la Rugul Aprins al Maicii Domnului. Viața Ieroschimonahului Sandu Tudor, ediție îngrijită de Ierod. Cleopa, Editura Panaghia - Sf. Mănăstire Rarău;

Mironescu, Alexandru, ***Calea inimii. Eseuri și dialoguri în duhul Rugului Aprins***, Editura Anastasia, București, 1998 (cu un cuvânt înainte de Virgil Câdea);

Plămădeală, Antonie, ***Rugul Aprins***, Sibiu, 2002;

Popescu, Florentin, ***Detenția și sfârșitul lui V. Voiculescu***, Editura Vestala, București, 2000;

Rădulescu, Mihai, ***Rugul Aprins***, Editura Ramida, București, 2003;

Scriba, André, ***Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană***, Editura Humanitas, București, 1996 (cu o prefață de Andrei Pleșu);

Daniil - Sandu Tudor, ***Taina Rugului Aprins***. Scrieri și documente inedite, Editura Anastasia, București, 1999;

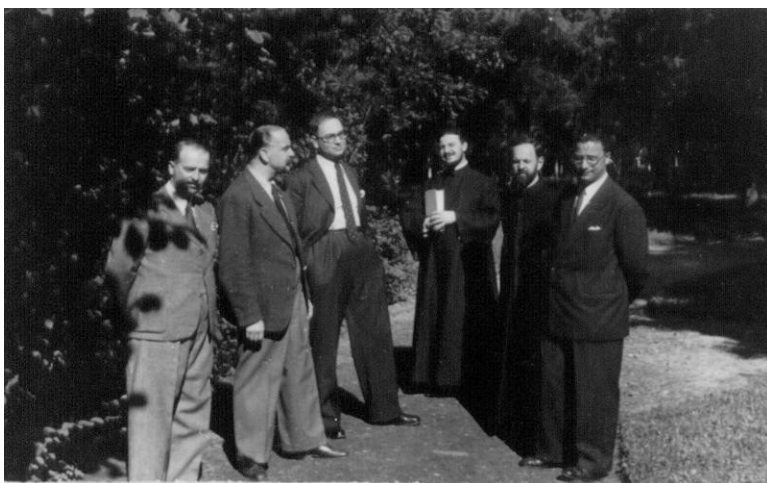
Vasilache, Vasile, **“Rugul Aprins: Cercul literar cultural de la Mănăstirea Antim din București”**, în Calendarul “*Credința*”, Detroit, U.S.A., 1992, pp. 66-71.

VIII.2. IMAGINI CU GRUPUL „RUGUL APRINS” LA CERNĂUȚI

**ÎNTÂLNIREA MEMBRILOR "RUGULUI APRINS" DE LA CERNĂUȚI, AUGUST 1943,
LA INVITAȚIA MITROPOLITULUI BUCOVINEI, TIT SIMEDREA**

4) SANDU TUDOR; 5) ALEXANDRU MIRONESCU; 9) NEACȘU (STENOGRAFUL ÎNTÂLNIRII)
10) MITROPOLITUL BUCOVINEI, TIT SIMEDREA; 11) NAE CONSTANTINESCU
12) CONSTANTIN NOICA; 13) PAUL H. STAHL

2) SANDU TUDOR; 3) ALEXANDRU MIRONESCU; 4) BENEDICT GHIUȘ; 6) PAUL STERIAN;

1) ALEXANDRU MIRONESCU; 2) PAUL STERIAN; 4) NEACȘU (STENOGRAFUL ÎNTÂLNIRII);
5) SANDU TUDOR; 6) PAUL H. STAHL

1) BENEDICT GHIUȘ; 2) SANDU TUDOR

TOATE FOTOGRAFIILE AU FOST FĂCUTE DE HENRI H. STAHL,
TATĂL DOMNULUI PAUL H. STAHL (DIRECTOR AL INSITUTULUI DE STUDII SUD-EST EUROPENE)

IX. POEZII RELIGIOASE ALE STAREȚULUI DANIIL, TRADUSE ÎN LIMBI DE CIRCULAȚIE UNIVERSALĂ

IX.1 POEZII ÎN VERSIUNE FRANCEZĂ:

Mirela Pentelescu
Vatra Dornei, iulie, 2005

Psaume

La lumière par mon âme est bue
à pleines lèvres de boue
et je mange du haut des Vénus ensommeillés
à yeux ombreux et étonnés.
Vibrant comme un violon
entouré de sources à coulants tons.
Et comme une rose de la grande journée
je réjouis les rayons, la rosée.
L'horizon et l'infini
se cherchent et chantent en partie.
Je flotte sur la plénitude n'abreuvant pas mes vœux,
comme une feuille tombée sur l'eau.
Par une mystérieuse crainte, le silence me suspends
au-dessus de mon cœur, à bon et doux escient.
Et si j'écoute au-dessus de moi, acharné
aux sources de la future pensée,
j'aperçois le monde de l'au-delà me vainquant,
forme translucide en moi renouvelant.
Entouré du délice de la vérité
je m'enfuis comme un cerf vers les halliers.
Je bois en moi-même, mais j'assoiffe en dehors
je cherche sur le pays, je trouve la douceur,
sur tous les âges, je me rassemble et partage

ne plus sachant si je suis fou ou sage.
 J'aimerais voler comme la colombe immaculée
 et cacher sous ma chemise le plomb ailé.

Octave de la vérité

La vérité peut être dérobée ou seulement volée,
 aussi inventée, rencontrée ou gagnée,
 encore devinée ou même donnée,
 mais elle ne sauve que personnifiée.

Job

L'homme est bon ou est malin?
 Je n'peux pas vous dire maintenant.
 Dans ma hutte, j'ai enseveli
 De noires blessures toutes moisies.
 Pas de paroles et vérités
 D'une langue rude et desséchée.
 Tire-moi sur le paillason
 Près de la lumière bouton.
 Pour demander Dieu
 Quels sont les biens et les maux.

Ihtis

Comme une douceur mirifique de psaume,
 l'amour de Dieu nous entoure.
 Comme un cantique embaumé de partout
 la joie de vie nous contourne.
 Et nos cœurs assoiffés
 s'abreuvent du profond frisson,
 comme les poissons dans les eaux enfoncées,
 de la musique de Sa bénédiction.

Pli de la tentation

Entre ombre et soleil,
voilà une fleur – une merveille.
Le sang de rêve
de la coupe terne
à pétales de fumée
se mélange près du pavé.
A l'odeur fautive
de la glaise native
il berce timidement
penché chastement.
Et à l'azur infini
comme un nimbe inscrit,
la tentation souterraine
cherche un saint – Amen.

Dé

Que veux-tu être, homme errant ?
Choisis de la pierre du dé précisément.
Fais-la rouler, sonner sur le plancher
ton cœur, vouloir et ta destinée.
Que veux-tu devenir : vaillant ou vilain,
avoir le chemin tout droit ou hésitant,
eau déversée sans confins
ou silex dur de briquet consistant,
étoile de matin – miroir sur la contrée
ou petite niche sous lumière cirée,
bout d'arc ou mollesse de toison,
fruit de feu ou terreux tesson ?
Chosis et fais ton chemin avec le dé de ta main.

Grains de sable

Prof. Ecaterina Zamfirescu

Vatra Dornei, iulie, 2006 și
București, noiembrie, 2006

1.

Rends-moi, Dieu, ardent seulement pour Toi
et la passion jetée, soit-elle glacée près de moi.
Comme j'ai aimé le péché, je veux T'aimer, pleurer
et dans mon lit, la nuit, hébété, Te désirer.

2.

Ma chair est si triste, la pensée est en douleurs !
Je voudrais m'enfuir, mais où ? Le ciel, en moi, est mort ;
et aucun chemin ne mène à la Sainte Croix.
Tout est éparpillé, aspirant vers Toi.

Humble vers

Sur le bord de la prière ourdie en oubli
Trouver le grand froc de la pensée trempée.
À un ermitage de rêve, sur le chemin contourné
Entre le dégoût de la vie et le geste béni.

Avec ton ange frère, au Lieu sacré
Arriver à te reposer dans la douce exhalaison.
Et comprendre dans la grâce donnée pour absolution
Une solitaire exhortation, ce vers humble.

Huit flèches pour l'oeil du chérubin

Sois ton âme la cruche dorée,
Dieu est, maintenant, le charbon de la piété
Respire dans la Prière sans paroles

Et brûle dans la Myrrhe de la Sainte passion
 Sans traces de cendres à Dieu on est levé
 Car son Nom par cercles de baume est contourné
 Ton corps est pur d'argile fléchie
 Et tu sirotes par les « cinq sens » le Délice non dit.

J'ai entendu le chant de l'oiseau sans pareil

Le matin, à l'heure de la prière,
 quand sur les branches est encore fraîche
 la rosée,
 j'ai entendu près de mon oreille
 le chant de l'oiseau sans pareil.
 Voilà ! Il se lève si merveilleux,
 si clair
 et retentit dans l'écho
 qu'il semble que le monde,
 le grand et vaste Monde,
 l'écoute,
 toute la nature l'entend
 et lui répond,
 l'entend
 et l'accompagne
 jusqu'en haut
 à Dieu.
 Je regarde, sur la pousse d'une branche,
 dans une goutte
 claire de rosée
 et j'écoute le chant de lumière
 de l'oiseau.
 Dans le long silence
 de cet instant
 si élevé,
 Je m' imagine sans y penser
 la joie céleste ;
 je la découvre maintenant

involontairement,
 dans la paix
 de la prière vers la Divinité
 où
 je me trouve et qui
 me possède
 en totalité.
 Je la découvre pas comme un répit
 et submerssion
 en soi,
 pas comme une perte
 de l'oubli de soi
 en extase,
 mais comme une acuité de sens
 vécu,
 clair et limpide,
 comme une continue
 et illimitée ascension
 plus rapprochée,
 plus élevée
 au cœur
 le plus caché
 et saint de la Divinité.

Temps

Le voile effiloché de la matinée,
 évetant la lumière, tente à m'exhorter
 et sous la rosée de mon cœur et figure
 ma douleur commence à s'éclairer.
 Car de ma poitrine, comme au milieu de l'argile,
 j'ai senti pousser en dehors une signification
 le cri inouï du Monde
 entassé dans un mot profond.
 Mais les dires sont stériles, je ressens ma douleur,
 se figeant sur mes lèvres, comme dans la plaie

et sous l'arche de l'esprit interrogateur,
 le lieu des larmes sous les cils s'est séché.
 Comment dire ? A qui demander ?
 Le vide de l'écho vient de me tourmenter.
 Le chemin perdu vers Horeb – la montée
 seulement sur le sable est déchiffré.

Pour la grande nuit de la Vierge

Réjouis-toi, Soirée du souhait complet.
 Le cœur, humblement t'a entrevue et chante
 ton argenté visage d'églantine sainte
 à des contours de vierges anneaux brodé.
 La beauté des fleurs de glaise est fanée,
 ainsi que de rouille les ornements terrestres.
 Seulement Toi, Tu es l'Ostensoir de la pureté
 recevant en Toi Celui illimité
 La lumière de mes yeux à Toi est sacrifiée,
 pour passer intériorisé sous des cieux étoilés,
 regarder en moi Ton visage immaculé
 en attendant l'espéré conte bleu qui va arriver.
 Au-dessus de la soirée de l'esprit, Ton empreinte,
 claire, unique et accablante,
 se trouve à mon chevet, dirigeante,
 En bleues fiançailles d'étoile parlante.
 Mène-moi toujours par ton sourire serein
 à travers les âges perfides et endurcis
 au destin de ma vie, un aveugle ébahi,
 pour atteindre les seuils du biblique Amen.

Pensée eucharistique

O! âme blessée de l'humanité
 Eucharistie dans le verre
 Sentiment saint rompu dans le pain

comme don de communion,
 Apporte à notre vanité
 le goût d'au-delà,
 Pour qu'on jaillisse de la glaise
 séchée d'endurcissement.

Job

L'Homme, est-il bon?
 Est-il mauvais?
 Je ne sais pas vous le dire,
 Car dans une hutte est amassée
 ma misère aveugle et moisie.
 Elle ne dit jamais la vérité
 l'épaisse langue sèche.
 Tire-moi sur le paillason
 vers la bouche de lumière
 pour que je demande à Dieu
 ce qui est bon et ce qui est mauvais.

Le dé

Qu'est-ce que tu veux être, âme errante?
 De la pierre du de clair, prends-en.
 Fais rouler, sonner sur le plancher
 le destin, la volonté et ton cœur .
 Qu'est-ce que tu veux être?
 Un preux ou un infâme?
 La route toute droite ou la route sinueuse?
 L'eau débordée sans frontières ou le silex dur du briquet?
 La grande étoile – miroir sur le pays
 Ou la petite niche sous la lumière de cire?
 La corde de l'arc ou la mollesse de laine?
 Le fruit de feu ou le pot casse ?
 Choisis et fais rouler le dé de ta main!

Psaume

Avec d'épaisses lèvres de boue
 mon âme sirote la lumière
 et je mange des étoiles ensommeillées
 aux yeux émerveillés et sombres.
 Je résonne comme un violon
 à la voix des sources qui m'entourent
 et comme une rose de midi
 je me réjouis de la rosée et du rayon.
 L'infini convoite une faible lueur de soi et chante en moi.
 Je flotte sur la plénitude qu'on ne peut comprendre
 comme une feuille tombée sur l'eau.
 Avec une peur secrète le silence me prend
 doucement au-delà de l'arc du cœur.
 Et si je suis avec insistance
 à l'écoute de la future pensée
 je vois me vaincre le monde d'au-delà
 forme diaphane qui se renouvelle en moi.
 Et de la douceur de la vérité cernée
 je cours à travers les broussailles.
 Pareil au cerf implacable
 Mon âme se désaltère mais je suis toujours assoiffé.
 Je me retrouve dans l'esprit et je cherche à travers le pays,
 Je me dissipe dans tous les âges et je me recueille,
 Je ne sais plus si je suis sage ou fou.
 Je voudrais voler pareil à la vierge colombe
 et cacher sous la chemise mes ailes de plomb.

Soleil levant

Là, quelque part, sur l'autre rive de la vie
 les douanes du sommeil se sont cachées dans le violet
 À travers la soie grège du silence à sept sceaux

le chérubin de Dieu monte timidement.
 La Terre réveillée entre les deux mondes
 a infiniment plus ouvert son ouïe vers la pointe du jour
 par le calice des fleurs rafraîchies par le rêve.
 Comme elle frémit la timbale d'argent de l'horizon,
 en retentissant sous les coups doux de rosée!
 Le bruissement de l'Eclaircissement sonne chastement
 Béni soit le nouveau matin!

J'ai entendu le chant de l'oiseau bleu

Le matin à l'heure de la prière,
 lorsque sur les rameaux se tient encore fraîche
 la rosée,
 j'ai entendu auprès de moi
 le chant de l'oiseau bleu.
 Voilà! Il s'élève si merveilleusement,
 si clairement
 et raisonne dans autant d'écho
 qu'il semble que la Nature,
 la grande et vaste Nature,
 tout l'Univers l'écoute,
 toute l'Humanité l'entend
 et lui répond,
 l'entend
 l'accompagne
 jusque tout haut
 jusqu'à Dieu.
 Je regarde, sur le pousse d'un rameau,
 dans une goutte claire de rosée
 et j'entends le chant de lumière
 de l'oiseau.
 Dans le silence long de cet instant
 si haut
 je m' imagine sans le vouloir
 la joie céleste;

je la découvre
 dans la paix
 de l'état de prière
 où je me trouve et qui
 me domine
 pleinement.

Je la découvre pas comme un arrêt
 et un plongement dans les sentiments,
 pas comme une perte de bonheur
 en extase,
 mais comme un éclat de compréhension
 vécue,
 clair et propre, ascension
 de plus en plus proche,
 de plus en plus grande
 vers l'âme
 mystérieuse
 et sacrée de Dieu.

Visage apaisé

Un travailleur, le dos large,
 au carrefour de la terre solitaire,
 tient avec maladresse, tient avec peur,
 entre ses doigts âpres, un peu trop épais,
 une toute petite fleur, comme une lumière,
 dorure mince de lampadaire,
 qui lui fait naître à l'esprit un désir de don.
 Et l'homme à la fleur sans nom,
 tourne les yeux lourds, du monde,
 de tous les gaspillages, de tous les horizons,
 de tous les méandres
 et de toutes les histoires.
 Renfermé en lui, appuyé sur son cœur
 le visage sombre et amer
 il a mis aux lèvres son doigt figé,

signe d'interdiction,
 notamment pour prouver
 la transparence d'une exhortation scellée :
 que rien ne gêne
 les silences intérieures et extérieures.
 Et sous la fraîcheur de la couronne spirituelle,
 là au seuil du sommeil et de la vie,
 près des cendres de l'écroulement du temps,
 l'homme est à l'écoute de soi-même
 dans la paix des paupières fermées
 et dans l'assombrissement de son visage.
 Et le doigt aux lèvres, la fleur à la main,
 tout penché au bord du sentiment,
 il entend l'écho profond de sa perfection
 qui l'appelle on dirait d'un fond de puits
 et s'élève intérieurement et également,
 là-haut, dans les cieux du Royaume qui existe en lui
 l'élève le souffle lent
 l'élève doucement
 l'élève à mouvement de roue séraphique.
 À l'extérieur il est étourdi,
 il est seul, étranger,
 il semble ahuri,
 comme l'élucubration inutile d'un livre,
 les longs cheveux flottant sur le côté,
 mais lui, en lui, il désire ardemment
 il convoite sagement
 se déchiffrer soi-même
 le plus possible.
 Avec attention
 et clairement,
 dans son ciel le plus lointain,
 il essaie d'entrevoir
 son signe plus que naturel,
 là où l'étoile du cœur et du soupir
 l'attend intensément,

fleurie sur la solitude timide,
 dans le vacillement hérissé,
 comme le croisement de l'épine,
 fauchée et cueillie,
 dans l'herbe du soir
 par l'ange invisible du destin,
 sous lequel l'homme voudrait se faire moine.
 Et la roue séraphique
 le frappe toujours à roulement
 large et doux
 à accablante
 et douce absolution
 de larme pure,
 qui lave toute
 la rugosité humaine
 de son visage ravi
 du paysage spirituel.
 Et sa pensée de prière,
 de plénitude et de douceur
 porte la petite fleur à son cœur
 signant Amen.

Le pli de la tentation

Entre l'ombre et le soleil,
 surgit une fleur.
 Le sang de rêve
 de la timbale fermée
 se mélange au bord de la route
 avec les pétales de fumée.
 Avec le parfum coupable
 de la glaise propre,
 bercé timidement
 penché chastement
 Et dans le bleu serein,
 comme une auréole fermée

la tentation jaillie de la terre
cherche un saint.

Verset pour la terre

Toi pays, toi poussière, toi vigoureuse mère
qui fait apparaître la louve de cuivre dans les bois.
Ta graine de vie s'élance
pour atteindre la hauteur des feuilles qui chantent.
C'est de toi le fruit des jardins de l'amour,
de toi l'éclat de l'épée immortelle,
de toi le vin rouge, de toi l'idée clé,
de toi le bois de la croix et le corps de la femme,
de toi l'âge ancien au visage de neige!
Toi, créatrice des charmes avec des milliers de fruits
toi, tu es mon berceau, mon pain et mon bras de tombeau.
Toi, poussière ancienne d'os venu d'un tourbillon,
de toi dans ses paumes m'enleva Dieu
pour que je commence à chercher le mystère de mon étoile.

Élan brisé

Un cavalier a passé au galop en fer
le cœur étoilé de fleurs de crucifères,
sept idées sanglantes à l'âme,
perçant avec les cors de son heaume le ciel.

Il a passé avec acharnement, avec tintement de chant,
de la vrille de sa lance fendant le vent,
vers la frontière de ce monde de terre
où naît le tombeau jaunâtre de cet univers.

Il court après le signe du cœur qui l'appelle.
Mais à un carrefour de porte-malheur
la cotte de mailles a glacé sur son dos,

figé en selle dans le froid de la nuit.

La vaillance qui gît en lui s'est secouée.

Il a arrêté d'un coup d'éperon son coursier au carrefour.

Dans la poitrine le mot d'ordre à la hâte

a tordu son vol bleu

sans avoir pu s'envoler.

Ses yeux ont scruté encore une fois l'horizon

pour y deviner le mauvais destin.

Sa droite à la lance se leva avec force, luisante.

Mais, soudain toute l'énergie de la terre

culbuta sens dessus dessous,

Son corps brisa son tronc séché en selle

le heaume de sa tête creva, frappé par une pierre.

Repos de vêpres

Du bronze se détache les vêpres de paix.

Avec la lamentation de la cloche glissait

au-dessus du ciel vain une pensée aérienne.

Sur les balustrades de la véranda parmi les feuilles

les roses lourdes ont pendu des cœurs rouges,

les roses lourdes ont mêlé le tintement de la cloche à leur parfum.

Je suis assis et j'écoute sur un tapis turc, au seuil de la terrasse

clignotant des regards, rendus grisâtres par le mince horizon.

L'araignée du sommeil monte doucement sur la verticale

et écrit de son doigt épais sur le mur avec de la fumée d'ombres.

Sous les auvents glisse la lune ronde comme une écuelle

de sorte qu'elle pose des taches lourdes sur le coucher du soleil.

À la porte augmente en croix un Christ en fonte grisâtre

Une inquiétude pieuse m'envahit comme un vide.

On se déclanche en rythme des génuflexions le front

jusqu'au tapis qui tissent le corps en long et en large

avec un fil de plusieurs croix...

II

Jésus Christ, fais surgir des cœurs rouges l'âme de parfum,
 dans les vérandas un vent qui traverse l'invisible midi,
 pour emmener l'étranger qui erre dans la nuit.
 Je mettrai un chandelier allumé à la fenêtre, pour accueillir,
 sans exhortation, le voyageur fatigué, avec le signe de la dévotion,
 lorsque j'embrasse ton bois.
 Et je le mettrai à rompre le corps du pain pour La Cène.

Notre pain de ce jour

Du tas des pierres des cités peuplées
 des casernes, des hôpitaux et des cheminées fumantes,
 et de la poussière en cortège des hameaux et des villages,
 aux chaumières bossues alignées comme des nains,
 le matin, à midi ou tard dans le soir, par toute saison,
 par tout obstacle, fait son apparition un grand-père oublié,
 ou une vieille femme abandonnée faire son grand voyage.

Avançant à grand fracas dans le cercueil, sur le corbillard en fer
 ils font une halte au milieu des plaines de cimetières
 sous le sortilège des quatre points cardinaux.

Et le bronze tintant sans repos de profundis dans les clochers,
 les accompagne tout figés avec des prêtres et des nécrophores
 pour la descente dans la glaise de repos.

Clochards et mendiants les suivent à la queue, lieu par lieu
 regardant avec curiosité et voracement au mort.

Ils ont l'air de penser que dès demain, dans le tombeau,
 celui qui a les mains en tenailles d'os, commencera à pourrir
 doucement à engraisser la terre pour la moisson future
 à se faire pain pour notre pain de ce jour.

Ils ont l'air de penser que les meules moulent le corps de blé des
 ancêtres, que les bouches mâchent goulûment depuis l'aube
 et que même la nuit les nourrissons les sucent au sain laiteux
 de leur mère que chaque gâteau de blé sur son plateau
 sera repas funéraire, mangé par les autres
 avec une faim malade.

Hymne pour le cœur du jour

«Mon Dieu,
 Aie pitié de moi!
 Donne-moi Ton Nom,
 Sois rien que savoir
 pour mon âme aussi!
 Pour que, touché profondément du cri
 du bandit de Ta droite,
 mon être se trempe de Toi
 dans les larmes brûlantes de grâce divine,
 et que mon âme Te possède
 au grand jour du sacrifice,
 envahissante gloire
 Douceur infinie.»

Verset théorique

La vie est un enlèvement en Esprit,
 Un saut de trois extases couvertes de rosée.
 C'est la vue, une octave hardie,
 vers le visage de saphir,
 C'est du vin de Sang immaculé
 de la sainte Coupe du Graal
 et enchantement en état de veille offert,
 aux cimes de blanches Ténèbres.

La Vie est un violon au nom de la joie,
 comme l'extase de Moïse, celui du Bûcher,
 comme l'enlèvement de Elie de Horeb
 nourri du pain de cherubin.
 Elle porte les épines de la Résurrection dorée,
 du front de l'Agneau étincelant

et elle est le rêve des trois chaumières,
pas encore bâties sur Tabor.

L'octave de la vérité

La vérité peut être pillée ou tout simplement volée,
elle peut être inventée, rencontrée ou gagnée,
elle peut encore être devinée ou même donnée,
mais elle n'est libératrice qu'incarnée.

IX.2. POEZII ÎN VERSIUNE ENGLEZĂ

The thread of temptation

Liliana Ursu
Vatra Dornei, iulie, 2005,
Vatra Dornei, iulie, 2006

Between shade and sun
A flower has spung.
A dream of blood
From the closed glass
Wiht smokey petals
Reechoes near the path.

With guilty perfume
Of pure clay
Shyly roking
Blushing like a bride.

While in the clear sky,
Like a written aura
Earthly temptation
Seeks aut a saint.

Eight arrows for the heruvim's eye

Let the golden veil be your very soul,
 The candle of heavenly love is now God.
 You breathe in the prayer without words
 And you burn from the Myrrh of longing for the Holy One.
 Leaving no ash behind you reach God
 In spirit, in fragrance is your soul, a ring, His name
 Your body has vanished the clay is pure
 And through your „five senses” you drink the unspoken Sweetness.

Psalm

With thick lips of clay
 my soul absorbs light
 while I eat the sleepy luminaries of the sky
 my eyes in wonder and shadow.
 I echo like a violin
 the voice of all springs
 enjoying the dew and the sunbeam
 like an afternoon rose.
 The infinite and the horizon
 dearly wishing for each other,
 singing within me.
 I am floating on fullness unable to contain me
 like a leaf fallen on water peacefully.
 Filled with a mysterious fear
 silence hangs me too tenderly
 from the arch of my own heart.
 And if I insistently listen beyond me
 to the roots of the future thought,
 I can see further the other world
 conquering my soul into a transparent shape

renewing itself within me.
 By the sweetness of truth besieged
 I run through thickets , an unyielding stag.
 Drinking inwardly, outwardly thirsty
 I unravel in spirit and search over land
 Not knowing any more
 whether I am wise or fool.
 I would like to borrow the wings of the innocent dove
 and hide my lead wings under my shirt.

Ihtis

The Lord has covered us with love,
 His love like a sweet, wonderful psalm.
 And we are wrapped in the joy of life
 like in an all- encompassing sented song.
 And our thirsty soul
 drinks all this deep emotion
 as fish do in the deep waters
 when absorbing the music of His blessing.

Job

Is man good or bad ?
 I cannot tell.
 Since my cottage is crammed
 on top of my old, blind, musty wound.
 Since my dry, thick tongue
 wears no true word.
 Pull me onto the old rug
 Close to the mouth of light
 To ask God
 What is bad and what is good?

The octave of the truth

Truth can be robbed or only stolen

it can be invented, met or won,
 it can also be guessed at or given freely
 but it can bring salvation only in the flesh.

X. CONCLUZII

X.1. *LOCUL ȘI TIMPUL ÎNTÂLNIRII AUTORILOR PEZENȚI ÎN ACEST VOLUM*

Prof. dr. Aurelia Bălan-Mihailovici

Sub semnul dragostei Maicii Domnului, am descoperit Sfânta Mănăstire Rarău, chiar în ziua prăznuirii hramului, *Izvorul Tămăduirii*, al Sfintei Icoane a Maicii Domnului, Făcătoare de Minuni de la Rarău.

Întâlnirea a fost un răspuns la o chemare tainică a Preacuratei Fecioare, spre a ne împărtăși și pe noi, cei ce O căutam, aici, în grădina Ei sau în depărtări, spre a ne bucura de marile daruri ale Sale. Și iată că printre acestea se numără, în primul rând, descoperirea prezenței harice a sfântului ieroschimonah Daniil, într-o atmosferă de mare pace și rugăciune. Acum, aici, descoperim *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu*, imnul închinat Maicii Domnului a cărui lectură o putem face în Sfânta Biserică, în fața Sfintei Icoane, ce fusese scoasă, în timpul Sfintei Liturghii, afară, spre a se face cu această Sfântă Icoană înconjurul bisericii, de praznicul Izvorului Tămăduirii.

Părintele arhimandrit Veniamin, starețul Sfintei Mănăstiri Rarău, m-a desemnat să citesc *Imnul Acatist*, alcătuit de Sf. ieromonah Daniil, chiar în fața Sfintei Icoane a Maicii Domnului, pentru a ne ruga cu toți cei ce se aflau în biserică, în acea zi binecuvântată a *Izvorului Tămăduirii*, ziua hramului.

Rugăciunea noastră a fost primită de Preacurata și Duhul Sfânt a lucrat în așa fel încât ne-a unit într-un cuget și într-un gând pe toți cei ce am răspuns chemării Maicii Domnului, de ziua cinstirii Ei. Aceasta a fost scânteia care a readus flacăra *Rugului Aprins* în inima munților Rarău, în zilele de 19 și 20 iulie ale anului 2004 până în 2007.

Comunicările susținute, la prima sesiune organizată aici, au fost închinare membrilor care au aparținut grupului de la Mănăstirea Antim și modului în care s-a creat atmosfera sacră a acestei mișcări spirituale, numită *Rugul Aprins*, în cea mai cunoscută Mănăstire din București, ctitoria Sf. cărturar-martir, Antim.

Sesiunea a fost organizată cu sprijinul Primăriei din Vatra Dornei – 20-22 iulie 2004 – în cadrul sărbătorii tradiționale „Zilele Dornelor”, dintre care prima zi a fost consacrată unei sesiuni de comunicări, referitoare la valoarea poeziei religioase și a literaturii axate pe educația tinerilor, prin valorile moralei creștine. Lucrările participanților la Simpozion au fost, în parte, publicate în volumul *Scritori mistici ortodocși, Starețul Daniil – Sandu Tudor*, apărut la Editura Panaghia. Cartea s-a editat cu sprijinul unui înflăcărat monah – receptor al mesajului Preacuviosului Părinte Daniil – ierodiaconul Cleopa Paraschiv, unul dintre cei ce viețuiește în cadrul Mănăstirii Rarău, sub duhul pilduitor al pătimitorului și „despățimului” de toate păcatele sale, prin isihie și nevoințele asumate în schimnicie. Ieroschimonahul Daniil a rămas, peste ani, îndrumător și călăuză pentru toată obștea, dar mai ales pentru acei monahi receptivi la chemarea Duhului Sfânt.

Sesiunea de comunicări cu o tematică axată pe *Rugul Aprins* și pe opera poetului și publicistului, Sandu Tudor, devenit ieroschimonahul Daniil de la Rarău, a continuat în capitală în cele două locașuri de cultură din București, *Muzeul de Istorie a Literaturii Române* și în Sala oglinzilor a sediului *Uniunii Scriitorilor din România*. În cele două întâlniri de peste an, iulie la Vatra Dornei și noiembrie la București (în preajma datei de 17 – ziua trecerii martirului Daniil la Domnul din anul 1962). Cu acest prilej s-a făcut și parastasul la Mănăstirea Antim, dar și la Mănăstirea Cernica, pentru toți cei care au participat la sărbătoarea prilejuită de întâlnirile de mare bucurie spirituală, din zilele *Rugului Aprins* de la Mănăstirea Antim.

Tinerii care au răspuns chemării noastre au crescut și ei, ca număr și putere, așa încât în sesiunile ce s-au succedat s-a putut organiza și un concurs de creații proprii, în domeniul poeziei religioase.

Poeta Liliana Ursu a coordonat întreaga activitate poetică necesară concursului, și în calitatea domniei-sale de poet, cu o poezie religioasă

semnificativă, a selectat poeziile cele mai valoroase din punct de vedere artistic și religios.

Este foarte greu să stabilești criterii după modelul ieșit din comun pe care l-a întruchipat ieromonahul Daniil de la Rarău, model definit sintetic de părintele Constantin Jinga²¹⁴: *Sandu Tudor este un autor care se vădește a fi mult mai complex și mai interesant decât ne-ar fi lăsat să bănuim...În literatura sa religioasă, evitând capcanele subtile ale minorului, rezonează atât tensiunile specifice omului modern, cât și cele firești nevoitorului întru canoanele desăvârșirii filocalice.*

În rândurile care urmează, poeta Liliana Ursu explică nota dominantă ce caracterizează starea poeziei religioase românești, în zilele noastre, și de aici, scopul și finalitatea acestui concurs.

X.2. CONCURSUL NAȚIONAL DE POEZIE RELIGIOASĂ DANIIL – SANDU TUDOR

Liliana Ursu

București, noiembrie, 2007

MOTTO

*Cuvântul lui Dumnezeu e pâinea
îngerilor cu care se hrănesc sufletele
flămânde de Dumnezeu
(Sfântul Grigore Teologul)*

În vremurile noastre, atât de nefirești, scrisul ar trebui să fie tot mai mult o reinventare a firescului și o coparticipare la ceresc.

La ce bun poezii în vremuri netrebnice? se întreba pe bună dreptate Holderlin. Și totuși, el a continuat să scrie, să încerce a se apropia de Dumnezeu prin cuvânt. Și poezia sa ajungea la inimile oamenilor, ajutându-i să supraviețuiască, chiar și în cele mai vitrege condiții. Și nu-i de mirare, că în vremea campaniilor militare, *Imnele* lui Holderlin erau împachetate în ranițele soldaților, alături de trusele medicale de prim ajutor.

²¹⁴ Constantin Jinga, *lucrarea citată*, p. 254

Și dacă ni-l amintim, acum, pe Paul Evdokimov care spunea, *definiția liturgică a omului – ființa imnică*, nu putem decât să ne bucurăm, cerește, citindu-i și recitindu-i pe misticii bizantini: Grigore de Nyssa, Dionisie Areopagitul, Grigore Palama, Roman Melodul, Efrem Sirul, Andrei Criteanul, Simeon Noul Teolog dar și pe Mihai Eminescu, Vasile Voiculescu, Ion Pillat, Radu Gyr, Nichifor Crainic, Daniil – Sandu Tudor sau Ioan Alexandru.

Atunci când ne-am gândit să lansăm un concurs național de poezie religioasă am știut că vom afla și acele voci ale poeziei românești contemporane care se pot alătura cu cinste oricând înaintașilor lor. Și ce prilej mai bun decât să lansăm chemarea noastră, sub oblăduirea tainică și binecuvântată a ieromonahului Daniil de la Rarău, misticul poet, Sandu Tudor.

Concursul țintește spre poeții deja consacrați, prin opera lor, precum: Dan Verona, Monica Pillat, Ignatie Grecu, Ioan Pinte, Adrian Alui Gheorghe, laureați ai primelor patru ediții ale concursului mai sus menționat, dar și spre descoperirea unor noi talente din întreaga țară precum: Doina Pologea și Dania Vasilescu (Craiova), Olga Alexandra Diaconu (Iași), Elena Dulgheru, Claudia Voiculescu (București), Ștefan Starețu (Brașov).

Ne-am gândit la acest concurs și din perspectiva unei posibilități imediate de a atrage atenția publicului iubitor de poezie asupra celor mai valoroși poeți creștini, contemporani, care ridică, prin poezia lor, o casă Logosului, trasând o linie de creastă în poezia românească de azi, din păcate, mai puțin vizibilă pentru critica literară. În paginile ce urmează vom da cuvântul acestor poeți care și-au întors cu toții inima la Hristos, viețuind în lumina cuvântului Său și pentru care poezia pură este rugăciune.

În loc de concluzii, aș vrea să închei cu frumoasa parabolă a călugărului care, plimbându-se pe o cărare și zărind o creangă uscată pe jos, îi spune – *Vorbește-mi despre Dumnezeu!* Atunci, creanga cea uscată a înflorit brusc.

- După această scurtă expunere a specificului ce a stat la baza alegerii poeziilor, care au primit premii (simbolice) din partea organizatorilor, în dorința de a le face cunoscute și cititorilor noștri, le prezentăm, fragmentar, în paginile ce urmează. Cerem scuze autorilor prezenți la concurs, pentru faptul că nu am reușit să redăm toate poeziile premiate la acest concurs, datorită spațiului tipografic limitat.

X.3. *DAN VERONA*

Nașterea Domnului

Doamne, Pruncule, ce bine că iarăși Te naști
 Să ne ridici sufletul, ca pe o rană,
 Și candelă să-l aprinzi – dezgropat
 Din tristețea noastră răsăriteană.

Că așa ne ducem noi viața pe-aici:
 Ne bucurăm la Naștere și la Înviere.
 Apoi despre noi nu se mai știe nimic.
 Viața trece pe lângă noi, în vârful picioarelor,
 în mare tăcere.

Dezmorțiți-vă, deci, clopote ale Mitropoliei!
 Astăzi tot pământul se veselește!
 Îngere al Răsăritului, trist,
 Bucură-te! Bucurați-vă cu toții, împărațește!

Că iată Domnul vine Prunc să se nască
 Și-n peștera Bucureștilor, cea săracă;
 Din milă mare și pentru noi
 Trup din Fecioara Curată îmbracă.

Pe Bulevardul Magheru trec magii ușor
 Deși osteniți, deși mai spre nord
 Într-un tren personal, înghețat,
 Se-aude cum tușește Irod.

O, Pruncule nou, Dumezeu cel mai înainte de luceafăr,
 La Tine cădem cu bucurie mare

Văzându-Te că iar Te-ai îndurat
Să Te arăți la sânul Maicii Fecioare;

Ție ne închinăm Stăpâne-Prunc Împărat
Că ai și pentru noi îndurare,
Pentru pescarii înnegurați
Privind în apa Sâmbetei cu disperare.

Și Ție Maică Sfântă ne închinăm,
Ție, Nădejde a celor întristați –
La Pâinea Vieții care se naște
Încălzește-te Înger al Răsăritului
Și voi, întristaților, să vă bucurați!

Astăzi tot pământul se veselește
Deci veseliți-vă și voi
Copii ai Frigului, moștenitori ai zăpezii
Și ai duminicii din ploii.

Bucurați-vă astăzi, căci mâine
Cine știe ce va mai fi –
Bucurați-vă de Prunc, bucurați-vă
Răsăritenilor, frați ai mei,
Îmbolnăviți-vă de Evanghelia iubirii, copii!

Cuibul de cuie

Toată primăvara o pereche de porumbei
Lucrase la cuib. Un du-te vino neîncetat.
Ca și cum Creația își urma singură drumul
În lipsa Domnului, de multă vreme plecat.

După un timp nu mai văzurăm decât un porumb,
Venise vara în acest orfelinat de beton.
Îngerul meu păzitor la geamul bucătăriei
În așteptarea puilor făcea de planton.

Cuibul se afla într-o gură de aerisire
 La stânga peșterii noastre. Mai sus c-un etaj.
 În curând vom avea nuntă de aripi
 Ne spuneam unul altuia. Încă o clipă. Curaj!

Veniți să vedeți, ne chemă într-o zi
 Stăpâna peșterii. Ziua mirosea a gutuie.
 Maamă! făcu îngerul meu păzitor.
 Atunci am văzut, Doamne, cuibul de cuie.

Și-n mine se prăbuși ceva. Nu știu ce,
 Poate streășina casei din copilărie.
 Pe-atunci noroiul de cuib de pe limba lui Dumnezeu
 Trecea pe limba păsării gata dospit. Cu milă,
 cu gingășie.

Porumbița ne privi cumva speriată
 Și coborî de pe cuib. Fără să zboare.
 Maică Fecioară! Poate cuiele astea erau
 Pregătite pentru o nouă crucificare.

Bine c-au fost adunate! Niște pui zgribuliți
 Întindeau spre noi ciocul flămând.
 O, minune răsăriteană! Sfântă anomalie!
 Să plângem și să ne bucurăm plângând

Că mare e nenorocirea, dar și mai mare
 Strigătul puilor cu ciocul căscat
 Țipând să se-audă că au săvârșit învierea
 Și că vor de mâncare. Acum. Imediat.

Porumbul-tată apăru din curtea interioară
 C-un viermișor. Prânz prea sărac. Gălăgie acasă.
 Și iată cuibul de cuie se luminează a noroi frământat,
 De limba păsării și a lui Dumnezeu, deodată.

Balada Răsăriteanului perfect

Doamne, iarăși dă peste mine
 Fericirea cu bicicleta ei fără lanț
 Și iarăși, în stilul nostru răsăritean,
 Nimerim împreună în șanț.

Căci, Doamne, eu sunt Răsăriteanul perfect
 Sub rindeaua dragostei Tale,
 Eu îmi adun mereu de pe jos
 Toate punctele cardinale.

Eu sunt roata care se-nvârte
 Și după ce diligența deodată
 Se face praf în prăpastie:
 Credința mea e în roată.

Am căzut? Nu-i nimic.
 Nu căderea mă sperie pe mine –
 Eu sunt neliniștit doar atunci
 Când îmi merge prea bine.

Căci, Doamne, eu sunt Răsăriteanul perfect
 Adaptat la Siberia tramvaiului –
 Eu sunt fiul Tău cel mai iubit,
 Nodul din scândura raiului.

Unii au parte de două mâini drepte,
 Numai eu am două mâini stângi –
 Dar înduioșat sunt când pe trepte
 De catedrală, de mila mea plângi.

Atâtea veacuri au lucrat fără somn,
 Doamne, la perfecțiunea mea

Încât nu mă miră nici un scenariu
 Și nimic nu mă mai poate mira

În afara dragostei Tale –
 Căci mă salvezi în ultima clipă mereu.
 A fi Răsăritean – Doamne! – ce nebunie!
 Și totuși ce taină a iubirii lui Dumnezeu!

Iernile Răsăritului

Vai, iernile Răsăritului,
 ierni lungi, friguroase,
 bătrâne ca foile vechi ale Bibliei.
 Răsăritenii așteaptă neguroși
 noile tehnici ale crivățului,
 de luptă împotriva omului;
 de secole încearcă neostenit să șteargă
 din memoria Răsăritului:
 pe Dumnezeu și chipul focului.

Ca pelerinii spre cetatea Ierusalimului
 se retrag Răsăritenii în propria inimă.
 Îngerul ușilor a început să tremure.
 Tremură de frig pereții de biserici
 și sfinții tremură sus pe pereți
 în veșmintele lor subțiri
 și cu picioarele în sandale de vară.

Tremură întreg Răsăritul.
 S-au dus sărbătorile Nașterii Domnului;
 Magii s-au înapoiat în Persia,
 grăbiți, înspăimîntați de crivăț.

Crucea de ghiață a sfântului Ioan
 pare un semn de hotar, un ultim adăpost:

dincolo așteaptă vijelia și pierderea darului.

De-acum doar Dumnezeu să-i mai viseze
pe Răsăriteni și să-i păstreze în memoria Lui!

Căci mare e împărăția nopților;
ziua nu mai e decât o fulgerare, fără voie,
a unui aparat de fotografiat.
Nu mai e nimic de făcut.
În inima înghețată se adună soborul singurățăților,
Oamenii au dispărut cu totul.
Numai îngerii păzitori umblă tropăind prin oraș,
se înghesuie în tramvaie, merg la servicii,
mănâncă îngândurați ciocolată nemțească,
și beau votcă rusească.
Oamenii au dispărut.

Într-un târziu,
nimeni nu știe când, nemaiputând să îndure lipsa
acestor fii prea încercați și pururi neascultători,
Dumnezeu coboară iar în Răsărit
și ne ridică din amarul iernii,
ca dintr-un prea vechi mormânt
care, deodată, înfrunzește.

Luminândă

Și iată, într-o groapă se culcă Răsăriteanul,
într-o groapă pe măsura tălpii lui Dumnezeu.
Căci așa e obiceiul în Răsărit:
să te culci într-o urmă pe care o lasă Domnul
în trecerea Lui pe pământ.

Cimitirele Răsăritului nu sunt altceva
decât un câmp de recoltă a Domnului.
Domnul face gropi cu piciorul,

cămări unde îi seamănă pe răsăriteni
acoperindu-i apoi cu pământ, la încolțit.

Nunta mistică dintre sufletul Răsăriteanului și Mire

Necunoscute sunt căile Domnului și inexplicabil
sufletul Răsăriteanului. Atunci când Mirele ajunge
la locul de întâlnire, tocmai atunci sufletul
Răsăriteanului, golit de așteptare, dă colțul.

*

Și zilnic Mirele și sufletul Răsăriteanului
se caută pe străzile Bucureștilor.

*

Doamne, ai milă de sufletul Răsăriteanului!
Câtă suferință până când Răsăriteanul
își poate face din inima sa cămară de nuntă!

*

Răsăriteanul vine înaintea lui Dumnezeu,
zicând: Doamne, roagă-Te pentru mine!

*

Însingurat, în rugăciune, sufletul Răsăriteanului
amuțește și deodată, el aude cum glăsuiește Dumnezeu.

*

Răsăriteanul îl naște pe Dumnezeu în inima sa.
Iar Dumnezeu din inima Răsăriteanului se
roagă pentru Răsăritean.

*

Doamne, oare ascultă cineva cum se tânguie
sufletul Răsăriteanului, noaptea târziu,

când adorm tramvaiele la intrarea în Rai?

*

Răsăriteanul doarme, dar sufletul lui priveghează.
Și mărturisirea lui este o taină, închipuită ca un spital.

*

Doamne, sufletul Răsăriteanului este rana Ta,
pe care o porți în tăcere și Te doare și nu zici
nimic – căci spital nesfârșit este Răsăritul
și Răsăriteanul s-a născut în acest spital,
încercând să biruie cu Arta lui Fiara.

*

Rana Răsăriteanului în Dumnezeu este
atât de adâncă, încât Dumnezeu trebuie să
moară – căci numai așa o poate curăți de moarte.

*

Mirele coboară până la iad, să-l caute
pe Răsăritean, răscolește tot iadul, îl strigă
și în ultima clipă îl găsește și Dumnezeu plânge de bucurie.

*

Dacă Răsăriteanul este o rană în Dumnezeu –
și Iisus este o rană de care nu te poți vindeca:
așa zice Ibn Arabi.

*

Doamne, suspină sufletul Răsăriteanului, liniștea
mea e praf și pulbere: cum să Te ating când știu
că numai în adâncul liniștit al inimii, Te pot afla?
Încearcă, zice liniștea lui Dumnezeu, cea care despică
munții și sparge valul mărilor de stânci.

*

Și când liniștea este mai mare, și când
pe buze e pecetluit orice cuvânt,
sufletul Răsăriteanului se trezește suspinând:
Povestește-mi, Doamne, despre Tine!

*

Uneori între Răsăritean și sufletul său
pare să nu fie nici o legătură: unul se afundă-n
mahalaua Răsăritului, celălalt stă până târziu,
în noapte, priveghind să nu-l găsească Mirele dormind.

*

Și când sufletul Răsăriteanului dă peste
Răsăritean în cămara amărăciunii, acesta, cu
fața la perete, îi strigă: Pleacă, nu te cunosc!

*

Doamne, zice sufletul Răsăriteanului, eu sunt
Ticălosul, cel cu două mâini stângi care a căzut din
Poemul Tău și care acum fuge de la fața Ta.
Dar în sine zice: unde fug nu știu; însă
Domnul e pe undeva în urmă și știu că,
în rățacirea mea, mă va ajunge.

*

Iadul iubirii dumnezeiești este vederea
Răsăriteanului, pierzându-se în noaptea singurătății lui.

*

Bucățica de pâine rămasă de la Cina Domnului –
pe care Iuda o ținea în mână – luminează tot iadul,
așa zic Părinții. Și omul nu poate cădea în deznădejde,
ci numai în Dumnezeu, iar Dumnezeu nu este niciodată deznădăjduit.

*

Noaptea Răsăriteanul, în ceasurile-ngrijorării
sale, adoarme cu capul pe trupul Împărăției,

și atunci simte cum se reface chipul lui Dumnezeu în el.
 Astfel devine *fiul nunții* și se trezește
 arătând oricărei făpturi – fie chiar demon –
 o *tandrețe ontologică* și simte în el, cum
 glăsuieste-ades tăcerea Pelicanilor Pustiei,
 o *moarte îndoită* în inima miloasă. Și aceasta
 este aprinderea Răsăriteanului spre Dumnezeu:
arderea inimii pentru toată zidirea,
pentru oameni și păsări și animale și
demoni – și pentru toată făptura.

*

De mii de ani sufletul Răsăriteanului aude
 pașii lui Dumnezeu umblând prin Rai, în
 răcoarea serii, căutându-l pe Adam, ascuns și
 aude glasul Lui strigând: Adame, unde ești?
 Și uneori sufletul Răsăriteanului se arată
 din culcușul nopții tremurând, cu mâinile la ceafă.
 Dar îndată vede că în fața lui e numai Mirele,
 zicându-i blând: Prietene, ce stai în picioare?
 Că nu ți s-a luat ție Mirele ca să postești.

*

Și zice sufletul Răsăriteanului, când Mirele lipsește:
 Doamne, în lipsa Ta, nu sunt decât celula unei închisori.

*

Și iarăși, când simte-asprimea ceasului străin ființei
 și frigul dureros din întunericul Fiarei, zice, rugându-se:
 Doamne, privește-mă, de unde ești, cu ochii Porumbelului.

*

În așteptarea Mirelui, sufletul Răsăriteanului
 sălășluiește într-un *întuneric luminos*, și
 uneori, dă strigăt: Doamne, mi-am văzut păcatul.

Că zice un cuvânt: Cel care și-a văzut păcatul
este mai mare decât cel care i-a văzut pe îngeri.

*

Uneori sufletul Răsăriteanului e asemenea
unui cărbune aprins în palma lui Dumnezeu.
Alteori Mirele se vede ca o flacără în
inima Răsăriteanului, biserică tremurătoare,
cuprinzând pe Cel-de-Necuprins la Liturghia Focului.

*

Dacă tot ceea ce este scris, aici, despre sufletul
Răsăriteanului se potrivește oricărui om, înseamnă
că tot omul este la origine Răsăritean.

*

Și se închide sufletul Răsăriteanului în
Rugăciune, cum a închis și Dumnezeu corabia peste Noe.
În întunericul cel mai dinafară a rămas Fiara,
iar înlăuntru, binecuvântând în mii de limbi, dă glas tăcerea.

X.4. MONICA PILLAT

Har

În înserare, din icoană,
Ieși un înger fâlfâind
Și fulgeră în zboru-i foaia
Pe care nu puteam să scriu.

Avea în ochii lui o poartă
Spre un ținut de neatins,
Și când mi-a străbătut privirea
Am devenit ce nu vedeam.

Noapte de Ajun

Aud în mobile chemarea
Unor copaci din altă lume,
Din bibliotecă vechi volume
Se alungesc ca niște boturi
Să sufle aer cald... iar lampa
Se-aprinde singură-n fereastră.

Pe foaia albă dibui raiul,
Și pe când scriu, iată creionul
Din mână suie ca un înger
Vestind minunea care-ncepe
Acum, în ieslea minții mele.

Martor

Atât am vrut, prin rugăciune
S-ajung la Cina cea de Taină,
Încât spre seară pașii minții
Au dat de-o ușă în icoană.

Când am intrat în încăpere,
Nu era nimeni, dar absenții
Lăsaseră în aer urma
Tristeții lor incandescente.

M-am așezat la masa goală
Și mi-am culcat pe lemn obrazul:
O, câte mâini vorbeau deodată,
Dintr-un afund, bătu ciocanul,
Piroanele zdrobind suflarea...
De-aș fi putut muri alături!

Însă simțind ce va să vină,
M-am smuls aproape de pe cruce

Și-am alergat să văd mormântul
În care iată nu e nimeni.
Sunt viu: ce-ating mă luminează.

Repovestire

Pereții minții mele
Se-acoperă cu fresce
Și văd cu ochii-nchiși
Cum scapără pe boltă,
Într-un vârtej de aur,
Lăuntric, Dumnezeu.
Alături stă Fecioara,
Sfioasă și uimită,
Ca-n ziua când prin înger
A-ntrezărit puterea
Din trupul ei firav.

Ce dor îi e de Pruncul

Pe care-l ține-n brațe...
Și chiar când se desface
De ea să plece-n lume,
Maria, ca o umbră
A pasului, veghează
Ce spune El, ce face,
Cum e legat pe cruce,
Cum piere din mormânt.

Dar Fiul se întoarce
Din moarte și rămâne
Cu Ea până la capăt,
Când sufletul Măicuței
Se face prunc și-atunci
Isus îl ia în ceruri,
Pe-o aripă de înger,

Să-L crească mai departe...

X.5. IOAN PINTEA

Casa teslarului

Fiul acesta, copilul acesta teslar
are un înger pururi călător
în miezul nopții, stele reci tresar
Iosif cioplește lemn mântuitor.

se-aud plângând în casă fierăstraie
și focul nu mai arde în cămin
un munte alb de rumeguș. Deasupra,
Fiul acesta, copilul acesta. Amin.

Fiul acesta, copilul acesta e mort,
Maria sub cruce îl plânge
în ploaie și tunet departe, sub cort,
o lume întreagă se stinge.

Casa dulgherului, casa natală
acum se ridică la cer
dar Fiul acesta, copilul acesta rămâne
printre noi în piroane de fier.

Mormântul din grădină s-a deschis
e dis-de-dimineață. Tată, Fiu
sunt împreună pentru totdeauna
Fiul acesta, copilul acesta e viu.

Rugăciune

Aici e locul pardosit cu pietre,

în numele Fiului.

Eu, pe piatra aceasta voi scrie cu sânge,
în numele Tatălui meu.

O, Doamne, O, Doamne,
te rog, Tu mereu
auzi-mă, Doamne,
auzi-mă, Doamne,
în numele Tatălui meu.

Casa pe deal, satul departe,
un înger cu oaste,
și țin sub ochi o lacrimă rece
în numele Tatălui meu

O, Doamne, O, Doamne,
te rog, Tu mereu,
auzi-mă, Doamne,
auzi-mă, Doamne,
în numele Tatălui meu.

Un bob de grâu, înmormântat aici,
răsare dincolo. Ce zeu
poate să tacă
în numele Tatălui meu?

O, Doamne, O, Doamne,
te rog, Tu mereu,
auzi-mă, Doamne,
auzi-mă, Doamne,
în numele Tatălui meu.

Văzduhul în față și-n urmă,
un gol revărsat, Dumnezeu
mă ține în palmele-I sfinte
în numele Tatălui meu.

O, Doamne, O, Doamne,
te rog, Tu mereu,
auzi-mă, Doamne,
auzi-mă, Doamne,
în numele Tatălui meu.

Ioan

Înainte de a scrie, înainte de a vorbi,
înainte cu mult timp de venirea îngerului,
El vede.
El vede cum insula aceea, alcătuită din ape,
se înconjoară cu nesfârșite valuri de pământ
cum trâmbița de alamă înfundă cu oase și
câlți urechile Fiarei,
cum gura șerpilor varsă între miresme
duhori și urzici,
lâna de aur
vede glasul care vorbește cu El
și aude scrisul norilor, precum
niște chei zornăind peste pecetele,
încă nedesfăcute.
Din șapte în șapte zile se arată
orbilor și surdo-muților
și le vorbește despre
ochii serafimilor
vocea heruvimilor
cuvintele nedesprinse din carnea fecioarelor
încet, încet, focul inundă apele
încet, încet, pământul plutește deasupra,
stăm în cer împreună și, din când în când,
ne dăruim sufletele Mielului.

Rugăciune

Cu râul Babilonului spălat,
copil al mamei. Cine să mă spele ?
Cu tot nisipul mării mă aplec,
îmi plec genunchii inimii mele.

Nu mai sunt ele, nu mai sunt grele
fructele inimii, inimii mele.
Am găsit piatra răstrurnată
de pe mormânt. Între acele
grădini cu măslini aurii
îmi plec genunchii inimii mele.

Nu mai sunt ele, nu mai sunt grele
fructele inimii, inimii mele.
Între măslini și chiparoși
e raiul Domnului. Sub stele,
m-am micșorat și sânt puțin
îmi plec genunchii inimii mele.
Nu mai sunt ele, nu mai sunt grele
fructele inimii, inimii mele.

Sub lemnul crucii – Tale – am ridicat
un munte, adunat din pietricele
de râu. Pe vârful lui mă rog,
îmi plec genunchii inimii mele
nu mai sunt ele, nu mai sunt grele
fructele inimii, inimii mele.

X.6. ADRIAN ALUI GHEORGHE

Dumnezeu rău înlănțuit

Nu dați omul
pe mâinile oamenilor;
nu au milă.

Comerț cu îngeri

Doamne, curățește-mă de lumea asta,
 uite, oameni peste tot –
 îmi intră în ochi, în plămâni,
 oameni pe țeasta mea,
 ca pe un tobogan
 se aruncă în eternitate,
 dar nimeresc în viermuiala zilei,
 o iau de la capăt .
 Sunt plin de schele; ei și-au propus să
 reconstruiască omul,
 îmi lustruiesc oasele,
 îmi împung carnea cu sulite,
 o colorează în albastru,
 în verde,
 îmi scot adevărul din ochi,
 în urechi îmi înfundă muzici
 care proclamă supremația tribului.
 Ah, și firele de păr mi le împletesc
 cu firele de iarbă, sunt un câmp verde,
 trec peste mine fiarele tropotind,
 fugărite de timp.
 Dar și timpul, tot, a devenit
 o clipă mare pe care o rostogolesc,
 ca pe o minge de la unul la altul,
 și râd, Doamne, râd de creația ta,
 extrag culorile din pământ,
 odată cu mormintele, cu cimitirele,
 le mută pe cer. Stelele sunt capete hidoase
 care ard întunericul, din loc în loc,
 și ce să mai așteptăm de la un cer ciuruit.
 Se adună apoi, la sărbătorile lor, în jurul
 meu și cântă: *ceea ce vrei să știi ai uitat deja,*
 ceea ce vrei să descoperi a acoperit deja vântul,

*ai pierdut tot ce-ai ascuns în adânc,
ești armura goală în care timpul trage la țintă.
O ureche ți-e verde, creierul ți-e negru,
buzele tale au ucis tot ce au sărutat.
Dacă sădești o floare vezi că ucizi o sămânță
trăiești pe pământ nemeritat, nemeritat...*

Viața e o șmecherie în fond, miliardele
acestea de suflete care își cară, în spate,
trupurile schiloade nu ajung nicăieri, niciodată.
Precum culoarea care își sufocă floarea într-o
presupusă frumusețe, ca spada îmbătătită de sângele promis,
ca traiectoria pe care nu s-a înscris nici o stea căzătoare...

Doamne, tu vezi cum foamea mă face să-ți pun
un deget în piept, cum greața mă îndeamnă să bat tobele
peste cadavrul pământului; îl vom îngropa pînă la urmă
în alt pământ mai pur, pământul nedescoperit încă,
din cugetul meu – și setea, Doamne, e glasul tău
și dragostea ne va pierde pe amîndoi
ne va scufunda într-un cer bolnav de luciditate.

Cât trăim facem comerț cu îngeri și Tu și eu,
aceiași ni-i vindem, unul altuia, punem câștigul deoparte
– e mica vanitate care ține pământul legat de cer.

Și apoi corul de mulțumire al celorlalți ca apa tulburată,
în găteliul serii: *ceea ce ai vrut să știi ai uitat deja,
ceea ce ai vrut să descoperi a acoperit deja vîntul.*
*O ureche ți-e verde, creierul ți-e negru,
buzele tale au ucis tot ce au sărutat,
ai pierdut tot ce-ai ascuns în adânc,
ești armura goală în care timpul trage la țintă,
dacă sădești o floare vezi că ucizi o sămânță,
trăiești pe pământ nemeritat, nemeritat ...*

El împlotea plase, năvoade cu fir oțelit
 pentru prins pește.
 Muncea aplecat, cu răbdare,
 când totul a fost gata
 a descoperit că râul nu, nu mai era
 secase de atâta așteptare.

Săpă atunci un izvor,
 săpă matcă nouă pentru râu,
 descoperi oceanul cel mai potrivit
 în care apa cristalină
 să se reverse, dar nu,
 nu descoperi nici un pește

călători, descoperi râuri bogate,
 și răpi cîțiva pești,
 în scurt timp,
 râul lui se umplu de viață.
 Când totul a fost gata,
 cînd năvodul era pregătit,
 pentru vânătoare, simți în palme
 gustul zădărniceii.

Râul lui nu, nu luneca
 pe pământ.

X.7. IGNATIE GRECU

MOTO

*Ca pe-o îngenunchiere a inimii
 la Altarul înfricoșat al Cuvântului,
 Primește, Doamne,
 și acest cântec*

Rugăciune

Mă cuceresc Ție, Doamne,
 cu tot cugetul,
 cu tot sufletul
 și cu toată inima mea.
 Ajută-mi! Nu mă lăsa!
 Scoate-mă de la vrăjmașii mei.
 Mai am încă puțin.
 Întărește-mă pe stânca Ta.
 Și mă miluiește, Amin.

Sfântul Roman, dulce-cântărețul

Primit-a Roman, întristat de mult,
 O foaie mică de hârtie-n vis.
 Și-un glas i-a zis: - *Deschide-ți gura!*
 Atunci el gura lacom și-a deschis.

- *Înghite-această foaie scrisă*
Ca pe-o dulce-n vis mâncare!
 S-a trezit și-a început să cânte
 Mai dulce, precum o privighetoare.

Bunavestire

Îngrijorat, sub povara soliei,
 Aripile abia îl mai țin,
 Se apropie de privirea Mariei,
 Întoarsă spre el cu suspin.

Copacii adevăresc, au văzut
 Cum a intrat el în grădină.
 Vazduhul sub tălpi fulgera
 Cărări lungi de lumină.

Cu mâinile strânse la piept

Parcă-ar aduce ceva.
Se-așeză în fața Ei, drept,
Blând și mirat întrucâtva.

Răspunsul Ei, îndatorat, - *Fie!*
Îi dădu un fior sfânt în aripă.
Și ca un porumbel slobozit din colivie
Se ridică la cer într-o clipă.

Ca dintr-o clepsidră spartă

În lunga mea călătorie,
Pe care de mult am promis
Să o fac,
În cinstea cui,
Dacă nu a ta, Poezie,
Am luat cu mine
Hârtie de scris, până și nisip.
N-am scris nici un vers.
Nimic n-am scris.
Culcat în iarbă, pe spate,
Am ascultat cum cântă pasărea.
Hârtia s-a umezit de lacrimi,
Pana mi-a luat-o vântul.
Ca dintr-o clepsidră spartă,
Nisipul s-a risipit peste tot,
Precum un țărâit de greiere în iarbă.
Așa, am dormit o mie de ani.

Rugă pentru cocori

Doamne, ai milă
De aripile lor ostenite și grele,
De gâtul întins și-ncordat ca o sulică
Prin oceanul de ceață de sus,
Tot căutând drum,

Sub neclătitele stele,
Ca să fie sorbit.

Doar țipătul lor lung
Se mai aude
Rotindu-se noaptea în zbor,
Cerând ajutor.

Ai milă, Doamne,
De sufletul lor.

Arată-le calea,
Du-i la liman.
Nu-i lăsa să răcească la nesfârșit,
Prin ceață, trimite-le-nainte un înger călător.

X.8. STAREȚU ȘTEFAN

I

Rugul aprins al Maicii Domnului este imaterialnic!
Foc înălțându-se la reîntregirea inimii făcută,
dintru necredință în credință!
La înălțarea focurilor Sfintei Învieri!
La înălțarea focurilor Înălțării Domnului la ceruri!
La înălțarea flăcărilor ce ies din trâmbițele Serafimilor!
Din trâmbițele cele care trâmbițează slavoslovii!
Slavoslovii Maicii Mântuitorului nostru Iisus Hristos!
Trâmbițe înflăcărate,
Mistuitoare de păcatele cele din nepocăință ale lumii!
Mântuitoare prin mila Maicii Domnului!
Slavoslovii Mirelui și Miresei Domnului!
Slavoslovii Voievodului Stelelor și Împărătesei Îngerilor!
Slavoslovii Împărțitei în ipostasuri, una întru ființă
Sfânta Treime! Ce șade pe tronul pe care, după Înălțarea sa
la Ceruri, s-a uns Împărat Mielul!
Osana întru Cel de Sus, lui Dumnezeu!

Toți îngerii și toți sfinții cântă!
 Gurile lor, trambițe înflăcărate!
 Inimile lor, jertfe peste care uleiul mistuitor al ungerii
 întru sfințenie este turnat!
 Trupurile lor, miei jefțiți!
 Jertfă de împăcare cu Mântuitorul!
 Trupuri de miei, fructe ale pocăinței!
 Jertfelnice pline cu fructe!
 Jertfe de pocăință!

II.

Cu smerenie mă uimesc de flăcările rugului Tău Aprins,
 Maică a Domnului!
 Smerenia îmi descoperă taine adânci!
 Taine adânci, ce nu pot fi spuse!
 Taine adânci, despre focul Mântuitorului ce este Hristos!
 Taine adânci, despre zămislirea Sa în trup!
 Despre chenoza Sa în zidire!
 Despre arderea Sa în chip de foc nestins în om!
 Despre sfârșirea de către flăcările ascuțite de credință ale inimii!
 Despre sfârșirea veșmântului fațarniciei lumești! Și despre
 Curățirea și punerea pe jertfelnic a însuflețirii duhovnicești!
 Despre descătușarea prin ruperea lacătelor
 lumeștii arătări-fățarnice și trecătoare!
 Și despre învierea celei duhovnicești și nepieritoare!
 Acest jertfelnic care este sufletul, sediul jertfelnicului inimii!
 Piatra de jertfă a lui Abel,
 Acoperită cu paiele înflăcărărilor trupești!
 Uns cu uleiul ușor aprinzător al botezului!
 Astâmpărat cu apă și paie, trupul și sângele Mântuitorului,
 Dobândite spre îngrijirea flăcării de la Sfânta Împărtășanie.
 Of, cât de arzător este focul sfintei pocăințe!
 Înălțat spre ceruri ca focul jertfei lui Ilie, prin rugăciune!
 O, cât de minunată este taina rugăciunii!
 Cea care face ca focul Proorocului Ilie să-ți mistuie inima!
 Să-ți mistuie jertfelnicul pe care ți-l pui pentru Iisus!

Și vai, când îți dai seama că-i foc mistuitor!
 Nearzător, curățitor!
 Înalțător, purtător de mulțimi de iertări!
 Și săvârșitor al Tainei Învierii!
 Al sculării din morți!
 Vai, ce foc al pocăinței!
 Focul ce l-a văzut Moise, pe Muntele Sinai!
 Vai, Foc-Cuvânt ce s-a îndumnezeit!
 Ca focul lui Ilie pogorându-se din cer s-a sfințit!
 Inimii, jertfelnicului Bisericii
 Pe Hristos și L-a descoperit!
 Ție, inimă smerită, de pocăință!
 Ți L-a descoperit!
 Ție, inimă smerită, frântă sub povara păcatelor,
 Aprinsă din țâțânile botezului și L-a descoperit!
 Ți l-a decoperit! Pe rugul întetșit de pocăința Ta!
 De strivirea Sfinților, sub povara păcatelor, ațâțat!
 De Hristos Iisus prin Învierea Sa din morți, iertat!
 Și de Duhul Sfânt din trupul rugăciunii înălțat!

Aceste gânduri înălțătoare aparțin unui tânăr, elev în clasa a XII-a a unui liceu din Brașov, astăzi student la Facultatea de Istorie „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, anul al II-lea. Starețu Ștefan, pe lângă poeziile pentru concurs, a alăturat și un minunat *Acatist* închinat *Cuviosului Voievod Neagoe Basarab*, însoțit de următorul mesaj: „*Am speranța că ideea din spatele acestui Acatist, și anume, aceea a canonizării voievodului, mare apărător al dreptei-credințe, va ajunge la urechile unor ierarhi prin intermediul organizației dumneavoastră, singura păstrătoare a duhului românesc, care este duh ortodox, după spusele mare-lui Noica, mai ales în contextul canonizărilor recente, făcute prin râvna și sânguința Prea Fericitului întru adormire Părinte Patriarh Teoctist.*”

Această minunată idee, a canonizării Voievodului Neagoe Basarab, vine și se și împlinește, în sprijinul aceleiași dorințe a tuturor celor care au cunoscut opera și mucenicia ieroschimonahului Daniil de la Rarău, martir ale cărui oseminte se află aruncate în groapa comună de la Aiud, și care vor da rod de mare sfințenie, în cadrul Schitului *Înălțarea Sfintei*

Cruci, ridicat în *Râpa robilor*, în care au fost aruncate osemintele celor ce au trecut la Domnul, prin jertfă, din celula închisorii de temut, **zarca**, cea mai întunecată și inumană, de exterminare a celor ce ajungeau să fie ferecați, pe viață, în închisoarea din Aiud.

Înrucât conținutul și forma, în care a fost scris acest proiect al Acatistului închinat Voievodului Neagoe Basarab, sunt de o rară frumusețe și autenticitate, redăm întregul text spre a fi supus analizei tuturor cititorilor, nu din punct de vedere teologic, ci din perspectiva iubirii de neam și credință strămoșească

Acatistul binecredinciosului Voievod Neagoe Basarab

Condac I

Pe drept-credinciosul voievod, pe mai marele dintre rugători, pe sânguinciosul ctitor al Bisericii îndestulător și al poporului român luminat învățător, pe Neagoe, vlăstar ales din neamul Basarabilor, pe domnitorul nostru, veniți binecredincioși să-l lăudăm. Să ne luminăm întru înțelepciunea sa, de țară ziditoare, și către dânsul să cădem, aducându-i această cântare: *Bucură-te Neagoe Basarab, prealuminate cârmuitor al Țării Românești*.

Icos I

Părinte, voievodule al neamului românesc, care cu înțelepciunea și râvna ta pentru dreptate ai luminat mințile noastre, luminează-ne și acum ca să-ți cântăm ție:

Bucură-te, vlăstar ales din neamul Bsarabilor,
 Bucură-te, sânguincios lucrător pentru întărirea Țării Românești,
 Bucură-te, că ai înțeles a-ți încununa domnia, cu pace,
 Bucură-te, că ai zidit locaș Domnului, la Curtea de Argeș.
 Bucură-te, că acest locaș pe potriva templului lui Solomon s-a arătat,
 Bucură-te, că, în popor, pentru această zidire ești până astăzi luminat,
 Bucură-te, că Paul de Alep, cărturarul, ctitoria ți-a lăudat;
 Bucură-te, că acesta și mulți alții minunată o au aflat,
 Bucură-te, că Mitropolia din Târgoviște din temelii ai zidit-o,

Bucură-te, că pentru aceasta întocmai cu Solomon ai fost numit;
Bucură-te, Neagoe Voievod, domnitorule mult-râvnitorule.

Condac II

Iscusit fiind, în învățătura pravoslavnică, din tinerețile tale hrănindu-te cu apa cea vie a sfaturilor duhovnicești, pentru care setea de viață călugărească te-a cuprins, și pentru care îți cântăm: Bucură-te, vrednicule următor al poveței egumenilor.

Icos II

Următor al învățăturilor Sfinților Părinți, te-ai arătat prealuminate voievod, dovedind o sete duhovnicească în toată viața ta, pentru care noi îți cântăm:

Bucură-te, că roadele învățaturii mănăstirești din tinerețe le-ai cules,
Bucură-te, că strașnic apărător al locașurilor monahicești ai fost ales,
Bucură-te, că țara o ai cărmuit ca pe o mănăstire,
Bucură-te, cel vrednic, prin aceasta, de treapta stăreției;
Bucură-te, cel ce pe boieri ca pe cei de-o seamă cu tine i-ai aflat;
Bucură-te, că prin aceasta, traiului călugăresc te-ai asemănat;
Bucură-te, că lor povețe pline de Sfântul Duh le-ai întocmit.
Bucură-te, că în Învățăturile tale pe toate le-ai diortosit,
Bucură-te, că lui Theodosie, fiul tău, i le-ai închinat,
Bucură-te că întrînsele pe Doamna Neaga, maica ta, o ai lăudat,
Bucură-te, Sfinte Neagoe Basarab, voievodule mult-râvnitorule.

Condac III

Făcându-te bine-plăcut supușilor tăi, căutat-ai cu tot dinadinsul pacea cu turcii să o ții, pentru care nu cu multe războaie ai înțeles țara să ți-o aperi, ci cu înțelegere și bună-rânduială, pentru care îți cântăm: Bucură-te, Neagoe, cel ce bine te-ai înțeles și ai reușit a ține pacea.

Icos III

Pentru râvna ta pentru pace, Dumnezeu s-a milostivit asupra țării tale, pe care a ridicat-o făclie aprinsă a întregii ortodoxii. Pentru aceea îți cântăm ție:

Bucură-te, cel ce cu odoare Orientul tu l-ai înzestrat,
 Bucură-te, cel ce până la Sfântul Munte cu dărnicie te-ai arătat,
 Bucură-te, cel ce Sfântul Mormânt cu de toate l-ai înzestrat,
 Bucură-te, că pe tine Muntele Sinai te-a proslăvit,
 Bucură-te, că de toți ierarhii Răsăritului ai fost binecuvântat,
 Bucură-te, că *Viața Sfântului Nifon* ai pus pe Gavriil, protosul Athosului, s-o scrie;
 Bucură-te, că mănăstirilor din Grecia și Asia Mică le-ai fost binefăcător,
 Bucură-te, că episcopiilor noastre le erai mare îndestulător,
 Bucură-te, că asemenea unui basileu ai fost bine vestit;
 Bucură-te, că de slava împărătească te-ai învrednicit,
 Bucură-te, Neagoe Basarab, voievodule mult-milostive.

Condac IV

Milostiv fiind cu restul pravoslavnicilor creștini, te-ai învrednicit de un nume rar, *Principe al Răsăritului*. Însă nu numai cu străinii și frații creștini, aflați în suferință, te-ai arătat milostiv, ci și cu străinii și nedreptățiții supuși ai tăi, ceea ce a dus la răspândirea, în toate țările, a faimei judecății tale celei drepte. Pentru aceea îți cântăm: Bucură-te, Neagoe, dreptule judecător al ortodoxiei.

Icos IV

Drept judecând pe supușii tăi, boieri, slujbași și țărani, ți s-a dus faima de judecător nepărtinitor, bun, blând și iubitor de oameni, pentru care îți cântăm ție:

Bucură-te, cel ce te-ai arătat drept-judecător a toată Țara Românească;
 Bucură-te, cel ce judecățile tale după Învățăturile Domnului le-ai făcut,
 Bucură-te, că te-ai arătat însetat de dreptate;
 Bucură-te, că mai presus de judecățile tale, ai pus cuvântul *Sfintei Scripturi*;
 Bucură-te, că aceasta îți era codul de legi,

Bucură-te, că pe nimeni n-ai nedreptățit;
 Bucură-te, că pe vrajmașii tăi cu dreptate tu i-ai pedepsit;
 Bucură-te, că aspru în osândire nu te-ai arătat;
 Bucură-te, că prin răbdarea și iertarea ta, lui Hristos te-ai asemănat,
 Bucură-te, că plida judecăților tale în *Învățăături* o ai lăsat,
 Bucură-te, Sfinte Neagoe Basarab, mult-iubitorule de dreptate.

Condac V

Cărturar și duhovnic arătându-te, te-ai învrednicit în ultimii trei ani de domnie, cu întocmirea *Învățăturilor* tale, care te arată pe tine vrednic de podoaba cuvioșilor. Căci îmbrățișând viața monahicească, presimțindu-ți sfârșitul, ai spus să-ți lași țara pe mâini bune, vrednice de mult-lăudata ta domnie, drept pentru care îți cântăm: Bucură-te, Neagoe, cel împodobit cu podoabele înțelepciunii.

Icos V

Povățuindu-l pe fiul tău, Theodosie, pe calea vieții călugărești, ai arătat la toată lumea, de câtă slavă se învrednicesc cuvioșii, sihaștrii, pustnicii și toți cei ce renunță la această lume trecătoare, pentru împărăția lui Hristos și de aceea îți cântăm:

Bucură-te, măritorule al cuvioșilor,
 Bucură-te, lăudătorul monahilor;
 Bucură-te, proslăvitorul pustnicilor,
 Bucură-te, slăvitorul duhovnicilor;
 Bucură-te, îndemnătorule la ascultare;
 Bucură-te, chemătorule la trezvie al tuturoră,
 Bucură-te, pilduitorul bogăției duhovnicești,
 Bucură-te, muștrătorul slavei lumești,
 Bucură-te, cinstitorul Sfintelor Icoane,
 Bucură-te, propovăduitorul *Învățăturilor* Sfinte;
 Bucură-te, Neagoe Basarab, cel cu suflet călugăresc, așezat în scaun împărătesc.

Condac VI

Neuitându-ți greaua povară a cârmuirii Țării Românești, găsit-ai drept pildă pentru tine și urmașii tăi în Scaun, pe dreptii David, Solomon, și alți regi ai Israelului cel din vechime, pentru aceasta loc ales ți-ai gătit ție, în rândul cârmuitorilor sfinți, după asemănarea Împăratului ceresc, pentru care îți cântăm: Bucură-te, cel ce pildă de la vechii israeliți, la cârmuirea țării, ai luat.

Icos VI

Luând aminte, la pildele *Sfintei Scripturi*, ți-ai împodobit domnia cu învățături și istorisiri din *Vechiul* și *Noul Testament*, pentru care îți cântăm:

Bucură-te, tâlcuitorule iscusit al *Sfintei Scripturi*;
 Bucură-te, pilduitorul ei preaînlocat;
 Bucură-te, următorule, întru cele ale sfințeniei lui David,
 Bucură-te, temătorule de puterea lui Dumnezeu, asemenea lui Solomon;
 Bucură-te, cel ce pe duhovnici și pe ierarhi îi priveai ca pe prooroci,
 Bucură-te, cel ce cu teamă și bucurie sfaturile lor le ascultai,
 Bucură-te, cel ce te-ai învrednicit de aceeași slavă ca a Împăratului Constantin,
 Bucură-te, că pe boierii tăi de la ospete și multe plăceri îi opreai,
 Bucură-te, că pildă de cumpătare și cumințenie le dădeai,
 Bucură-te, că prin aceasta între domni ai rămas vestit,
 Bucură-te, Neagoe Basarab, conducătorule iscusit.

Condac VII

În toate treburile conducerii țării ai avut drept îndreptar cuvintele *Sfintei Scripturi*; pentru care o pildă de cucernicie și de dreaptă cârmuire te-ai aflat, învrednicindu-te astfel, monahilor, în rândul cărora la sfârșitul vieții ai intrat, pentru care îți cântăm: Bucură-te, Neagoe, cel ce în scaunul domnesc te-ai înfățișat ca în cinul călugăresc.

Icos VII

Călăuzindu-te în conducerea Țării Românești după învățăturile călugărești, te-ai făcut vrednic de a pune cuvioșia mai presus de virtuțile împărăției, fapt pentru care îți cântăm:

Bucură-te, că rugăciunea lui Iisus neîncetat o rosteai;
 Bucură-te, că prin post și priveghere nopțile ți le sfințeai,
 Bucură-te, că prin tâlcuri duhovnicești judecata îți ascuțeau,
 Bucură-te, că prin hainele purtate, călugărilor te asemeni,
 Bucură-te, că în scaunul domnesc al Țării Românești, ca un călugăr erai,
 Bucură-te, că la mormântul mamei tale adesea îl privegheai,
 Bucură-te, că acesteia tu rugăciuni cu pietate îi închinai,
 Bucură-te, că sfârșitul ți l-ai presimțit,
 Bucură-te, că anii de domnie cu cununa călugăriei ți i-ai încununat;
 Bucură-te, că ascultare egumenului tu ai făcut;
 Bucură-te, că smerindu-te, pe Hristos L-ai cunoscut;
 Bucură-te, Neagoe Basarab, voievodule, iubitorule de Hristos.

Condac VIII

Pe supușii tăi i-ai povățuit, prealuminate domn al Țării Românești, ca să se ferească ei de cei de altă lege, dovedind multa cinstire și închinăciune ce o aveai pentru credința dreptmăritoare, și de aceea îți cântăm ție:
 Bucură-te, Neagoe Basarab, mare închinător și iubitor al credinței străbune.

Icos VIII

Știind primejdiile la care vicleniieretici îi expun pe credincioșii dreptmăritori, te-ai împotrivit oricăror învățături străine de ortodoxie, pentru aceasta îți cântăm:

Bucură-te, apărător al credinței străbune;
 Bucură-te, slujitor neînfricat al Domnului;
 Bucură-te, închinător al Sfintei Treimi,
 Bucură-te, preamăritorul Maicii Domnului,
 Bucură-te, prăznuitorul Sfinților Apostoli,
 Bucură-te, cinstitorule al Sfinților Mucenici,
 Bucură-te, împlinitorule al Legii dumnezeiești,

Bucură-te, fiu duhovnicesc al Bisericii,
 Bucură-te, împotrivitorul ereticilor,
 Bucură-te, învățătorule al dogmelor creștine,
 Bucură-te, Neagoe Basarab, păstrătorule al Legii.

Condac IX

Arătându-te mai presus decât vlădicii și preoții, în râvna ta după sfințenie, sfaturi acestora le dădeai tu, dovedindu-te prin aceasta mai presus decât ei, căci tu, în cinste împărătească fiind, mai mult decât aceștia privegherile, posturile și rugăciunea neîncetată le cinsteai, pentru care îți cântăm ție: Bucură-te, Neagoe, voievodule, cel ce i-ai întrecut în sfințenie pe ierarhi.

Icos IX

Întrecându-i pe ierarhi întru sfințenie, acestora pildă și stâlp tare le-ai fost în râvna pentru întărirea dreptei credințe și a propovăduirii *Sfintei Evanghelii*, pentru care îți cântăm ție:

Bucură-te, cel ce i-ai întrecut pe ierarhi,
 Bucură-te, cel care, ca unul dintre aceștia ai fost însemnat,
 Bucură-te, că pildă de sfințenie le-ai fost egumenilor,
 Bucură-te, că îndrumător domnesc le-ai fost călugărilor,
 Bucură-te, căci cale de urmat le-ai fost pustnicilor,
 Bucură-te, că îndemn de a participa la Sfintele Liturghii le-ai fost credincioșilor,
 Bucură-te, că chip al lui Hristos le-ai fost domnilor,
 Bucură-te, că nimeni altul ca tine nu a fost învățător,
 Bucură-te, că nu s-a arătat altul mai vrednic pilduitor,
 Bucură-te, căci cu adevărat stâlp al Bisericii te numești;
 Bucură-te, Neagoe Voievodule, pentru dreaptă credință sânguitorule.

Condac X

Pe lângă feluritele daruri și danii pe care le-ai făcut bisericilor din întraga lume ortodoxă, în timpul tău cărțile trebuincioase s-au tipărit,

Liturghiere, Evangheliare, Sinaxare, căci printre meșterii ce-ți slujeau ție, la tipografia întemeiată de tine, aflându-se și marele Macarie, aducătorul tiparului în Țara Românească, pentru care îți cântăm ție: Bucură-te, luminătorule a toată Țara Românească.

Icos X

Înzestrător a toată Biserica cu cărți de slujbă, tipărite în tipografia de la Curtea Domnească, fiind tu, mare voievodule, Neagoe Basarab, îți cântăm ție:

Bucură-te, luminătorule al minților creștinilor,
 Bucură-te, sprijinatorule al tiparului bisericesc,
 Bucură-te, îndemnătorule la înțelepciune,
 Bucură-te, că pe Macarie l-ai ținut lângă tine,
 Bucură-te, că în tipografia acestuia cărți multe, de mare folos tuturor bisericilor, Țărilor Românești, s-au tipărit,
 Bucură-te, că dintre acestea, unele în țări străine s-au dus,
 Bucură-te, că pe elinește, slavonește și arăbește le-ai tipărit,
 Bucură-te, că multe popoare din ele s-au înțeleptit,
 Bucură-te, că astfel faima Țării Românești o ai sporit,
 Bucură-te, că peste mări și țări ai ajuns vestit,
 Bucură-te, Neagoe, voievodule bun și preaînțelept.

Condac XI

Văzându-te că ai îmbrățișat viața mănăstirească, în cinul călugăresc slugile tale ți-au urmat, și ca un domn ce erai, prin sfaturi, te-ai arătat îndrumător și mult cinstitor al pravilei călugărești, și de aceia îți cântăm ție: Bucură-te, Neagoe, voievodule, mare prețuitor al pravilei mănăstirești.

Icos XI

Arătându-te în sfaturile tale, asemenea unui duhovnic iscusit, te-ai nevrednicit a vorbi, smerindu-te, și îndemnându-le pe slugile tale, să urmeze pildele Sfinților Părinți. Pentru aceea îți cântăm ție:

Bucură-te, cel ce ai îndemnat pe toți la viața călugărească,
 Bucură-te, îndrumătorule al supușilor tăi pe această cale,
 Bucură-te, că prin pilda ta, îndemn la cuvioșie ai dat Țării Românești;
 Bucură-te, că din cinstea împărătească ai arătat că știi să te smerești,
 Bucură-te, că smerenia ta de Domnul a fost bine primită,
 Bucură-te, că cinstea ta călugărească a fost binecuvântată,
 Bucură-te, că roadele răbdării sunt sfintele tale învățături,
 Bucură-te, că prin aceste daruri, de toți românii ești prețuit,
 Bucură-te, că *Învățăturile* tale sunt odor de mare preț,
 Bucură-te, că sunt folositoare domnilor și cinului călugăresc,
 Bucură-te, că în ființa și viața ta pe acestea două, le-ai împreunat,
 Bucură-te, Neagoe, împărate mult nevoitorule.

Condac XII

Prin faptele tale minunate, ai dovedit, cu prisosință, că ești om duhovnicesc și că, după adormirea ta întru călugărie, te-ai învrednicit de biruința Învierii Mântuitorului, pentru aceea noi îți cântăm ție:
 Bucură-te, Neagoe, cuviosule și bunule împărat.

Icos XII

Cuvios fiind, în clipa adormirii tale, la slujba înmormântării, cinstea cea domnească a fost umbrită de troparele și binecuvântările Învierii, ce ți s-au cântat ție, ca unui călugăr adormit întru Domnul, drept pentru care îți cântăm și noi:

Bucură-te, că voievod fiind, ai adormit ca un călugăr smerit,
 Bucură-te, ca la adormirea ta te-a plâns tot cinul călugăresc,
 Bucură-te, că la înmormântare, ți s-a cântat de cununie,
 Bucură-te, că la moarte ți s-a cântat de Înviere,
 Bucură-te, că slujba călugărească în Curtea Domnească, a răsunat,
 Bucură-te, că cinul călugăresc, parte la înmormântarea ta a luat,
 Bucură-te, că asemenea unui înger în trup ai murit,
 Bucură-te, că de tot poporul, mireni și monahi, ai fost cinstit,
 Bucură-te, că toată țara pe tine te-a jelit,
 Bucură-te, că ctitoria ta, bine te-a primit într-ânsa,

Bucură-te, Neagoe, purtătorule al cununii Învierii.

Condac XIII

Pe marele voievod, pe apărătorul culturii românești și al dreptei credințe râvnitor și mare slujitor, pe îmbrățișătorul cununii călugărești, pe cel întru sfințenie, împreună-lăudător al Domnului cu Sfântul Ștefan cel Mare și Sfântul Mucenic Constantin Brâncoveanu, pe marele și sfințitul Voievod Neagoe, să-l laudăm cum se cuvine cântând împreună cu el, lui Dumnezeu: *Aliluia!* (acest condac se zice de trei ori).
Apoi se citește Icosul I și Condacul I

XI. ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Prof. dr. Aurelia Bălan - Mihailovici

Cunoașterea istoriei poporului român, cu lumina și întunericul ei, întuneric în care candela lui Iisus Hristos a luminat sufletele celor mulți – a celor care nu au avut altă speranță în afara dreptății Lui – este o datorie sfântă a fiecărui român, astăzi, când **post-modernismul** sau cu un termen mai nou, **ultramodernismul** anihilează toate valorile naționale. Este datoria noastră să ne întoarcem la modelele autentice, căci fără aflarea trecutului nu există viitor.

În ceea ce privește *Rugul Aprins* și opera literară a ieromonahului-martir, Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), cel care este în măsură să evalueze corect, din punct de vedere teologic și literar opera, este părintele Constantin Jinga care a notat în chip de concluzie: *Creația lui Sandu Tudor este de citit mai ales din perspectiva canoanelor bizantine, pe care poetul-monah al „Rugului Aprins” nu și le-a asumat doar pentru valoarea lor stilistică, ci și ca dimensiune a vieții sale duhovnicești. Totodată, este de studiat ținând seama de faptul că în acest spațiu, al liturghiei răsăritene, poetul află prilejul unei mirabile întâlniri cu Sfânta Scriptură, Carte în care va afla izvorul nesecat de inspira- ție... Pentru părintele Daniil, Tradiția rămâne un proiect spiritual, o hermeneutică a*

misterului divin, o perspectivă asupra lumii înglobând modalități de expresie, specifice spațiului creștin. Îndrăgostit de acest proiect spiritual, el va trudi neobosit la alcătuirea unei societăți, a unui grup ecleziastic, al unei comunități salvifice, bazate pe împărtășirea imperativelor, pe absența ierarhiilor și pe efortul de menținere a unui echilibru între consimțământ și refuz, între afirmarea vocii proprii și ascultare²¹⁵.

În speranța că „Rugul Aprins”, de la Mănăstirea Antim din București, ce a dăinuit într-o perioadă neagră a istoriei noastre, se va reaprinde în inimile tuturor cărturarilor creștini ai timpului nostru, angajați, prin creațiile lor, în readucerea duhului creștin, specific culturii românești autentice, toți cei implicați, în realizarea acestui modest volum, mulțumesc Maicii Domnului, Călăuza ostinelilor noastre.

²¹⁵ Idem Ibidem, p. 256 - 257

CUPRINS

*** Aici de introdus fiecare titlu cu autorul său și cu menționarea corectă a paginii... : autor, titlu, pagină...